

การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

ว่าที่พันตรีสวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2556

Vocational Training and Remuneration for Prisoner

Acting Major Sawat Jirathitikarn

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Public Law

School of Law

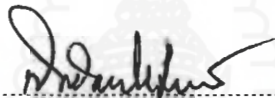
Sukhothai Thammathirat Open University

2013

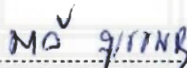
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง
ชื่อและนามสกุล ว่าที่พันตรีสวัสดิ์ จิรัฎฐิติกาล
วิชาเอก กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. กิติพงษ์ หังสพฤกษ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2557

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. กิติพงษ์ หังสพฤกษ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์มาลี สุรเชษฐ)

.....
(อาจารย์เชียรชัย ณ นคร)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง
ผู้ศึกษา ว่าที่พันตรีสวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล **รหัสนักศึกษา** 2554002903 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. กิตติพงษ์ หังสพฤกษ์ **ปีการศึกษา** 2556

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง (2) ศึกษาสภาพปัญหาและประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น (3) วิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น (4) นำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร จากหนังสือ ตำรา บทความ ซึ่งค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังด้านการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่นโดยนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมและปรับปรุงกฎหมายต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญเนื่องจากการพัฒนาจิตใจและฝึกให้ผู้ต้องขังมีระเบียบวินัยรักการทำงาน ประเทศสหรัฐอเมริกาจะเป็นผู้ประสานงานเพื่อจัดสรรงานให้กับเรือนจำ โดยหน่วยงานที่มีชื่อว่า อุตสาหกรรมสหพันธ์ผู้ต้องขัง ส่วนในประเทศญี่ปุ่นมีหน่วยงานที่มีชื่อว่า สหพันธ์ราชทัณฑ์ญี่ปุ่นทำหน้าที่ให้การสนับสนุน และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือผู้ต้องขัง สำหรับประเทศไทยไม่มีหน่วยงานเฉพาะในด้านนี้ ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตต้องจำหน่ายที่เรือนจำหรือในงานต่าง ๆ ส่วนค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง ทุกประเทศจัดให้มีเหมือนกันแต่แตกต่างกัน กล่าวคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้างเหมือนแรงงานภายนอกและต้องเสียภาษีเต็มจำนวน ส่วนในประเทศญี่ปุ่นผู้ต้องขังจะได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานที่มีจำนวนน้อยและเสียภาษีไม่มากเนื่องจากค่าแรงต่ำ สำหรับประเทศไทยผู้ต้องขังจะได้รับค่าตอบแทนการทำงานไม่เกินร้อยละห้าสิบจากกำไรและไม่ต้องเสียภาษี ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง ควรแก้ไขปรับปรุงดังนี้ (1) นำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้ให้มากขึ้น เพื่อเก็บพื้นที่เรือนจำไว้ควบคุมผู้ต้องขังที่อัตราโทษสูงเท่านั้น (2) กรมราชทัณฑ์ควรเป็นผู้จัดหาผู้ว่าจ้างแรงงานผู้ต้องขังเองเพื่อให้ได้ผู้ว่าจ้างรายใหญ่ที่จ่ายค่าตอบแทนที่มากกว่า (3) การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ควรมีหน่วยงานพิเศษในการกระจายผลผลิตให้ทั่วถึงเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน (4) ควรมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของ เจ้าพนักงาน เพื่อให้มีความโปร่งใสและป้องกันการละเมิดสิทธิผู้ต้องขัง (5) ควรแก้ไขกฎหมายให้ผู้ต้องขังสามารถเลือกงานที่ต้องทำได้ เพราะผู้ต้องขังแต่ละคนมีความรู้ความสามารถที่ต่างกัน สำหรับค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังควรแก้ไขปรับปรุงดังนี้ (1) กำหนดค่าตอบแทนขั้นต่ำไว้เพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขัง (2) กำหนดความผิดทางวินัยซึ่งมีผลต่อการจ่ายค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง (3) การยื่นคำร้องทุกข์ต้องไม่มีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎข้อบังคับ วัตถุประสงค์ และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังที่เกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงาน รวมทั้งสิทธิอื่นๆของผู้ต้องขัง

คำสำคัญ การฝึกวิชาชีพ ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

Independent Study title: Vocational Training and Remuneration for Prisoner
Author: Acting Major Sawat Jirathitikarn; **ID:** 2554002903; **Degree:** Master of Laws;
Independent Study advisor: Dr. Kitiphong Hungsapruet, Associate Professor;
Academic year: 2013

Abstract

The objectives of this independent study regarding vocational training and compensation of detainee are (1) to study concept, theory and evolution of training and compensation of detainee's work, (2) to study issue condition and law related with training and compensation of detainee of Thailand, USA and Japan, (3) to analysis law related with training and compensation of detainee of Thailand when compared with USA and Japan's law and (4) to ascertain the method of revision law related with training and compensation of detainee.

This independent study is a qualification research conducted based on the Documentary research through book, text, article, data from laws related with detainee regarding training and compensation of detainee of USA, Japan. It is comparing with Thailand in order to guideline of revision and further improvement.

From study found that training vocational of detainee all countries were pay attention due to development mind and had discipline in work. The government of USA was a coordinator in order to allocate job to prison for agency name federal industries of detainee. In term of Japan had agency name Japanese Federal Department of Corrections, this agency had duty to support and promotion product made by detainee. For Thailand had no specific agency in this part and product must distribution in prison or any fairs. Compensation of detainee work all countries were same format. In USA, detainee would gain wage rates as well as outside the prison and must pay full tax. In Japan, detainee would compensation from less work and pay les tax, due to lower income. For Thailand, detainee will gain compensation for work not over than 50% from profit and non-payment tax. The study suggested that training vocational of detainee (1) developed process prison evade (2) Department of Corrections was provided employer for detainee in order to more compensation (3) for distribution should had special agency in order to distribute product and flexible in work (4) should be review the officer (5) should be revision law in term of right to select kind of work. Compensation of detainee should be modified as follows: (1) ddetermining the minimum rate in order to be fair to the detainee (2) revision law to defined discipline offense and effected to compensation of detainee (3) revision law in case of request regardless Department of Corrections officer as related in order to supervision.

Keywords: Vocational Training, Remuneration for Prisoner

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องการเมืองการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง ซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น จะต้องมีการคำนึงถึงสิทธิตามธรรมชาติของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ โดยรัฐจะต้องเคารพสิทธิของประชาชนเสมอ แม้จะตกอยู่ในฐานะผู้ต้องขังก็ตาม

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถเป็นอย่างยิ่งในเนื้อหา และความรู้จากท่านรองศาสตราจารย์ ดร.กิติพงษ์ หังสพฤกษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาและประธาน คณะกรรมการสอบที่ท่านได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำหนังสือ ชี้แนะวิธีการศึกษา แก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างดีในทุกขั้นตอนและท่านรองศาสตราจารย์มาลี สุระเชษฐ กรรมการสอบซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องกระบวนการยุติธรรมได้ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาค้นคว้าอิสระเป็นอย่างยิ่ง

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรม มาธิราชทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย รวมทั้งเจ้าหน้าที่สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่ให้ความอนุเคราะห์ เอื้อเฟื้อ อำนวยความสะดวกด้วยดีตลอดมา

สวัสดี จิรัฏฐิติกาล

กรกฎาคม 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
ขอบเขตการศึกษา.....	4
ระเบียบวิธีวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทน	
การทำงานของผู้ต้องขัง.....	6
แนวคิด ทฤษฎี การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง.....	6
วิวัฒนาการการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง.....	19
บทที่ 3 การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง.....	34
การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	34
การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่น.....	43
การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย.....	54
บทที่ 4 บทวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทน	
การทำงานของผู้ต้องขัง.....	79
การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง.....	79
ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง.....	85
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	90
บทสรุป.....	90
ข้อเสนอแนะ.....	93
บรรณานุกรม.....	101
ภาคผนวก.....	104
ประวัติผู้ศึกษา.....	147

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย.....	77
ตารางที่ 3.2 ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย.....	78
ตารางที่ 4.1 วิเคราะห์การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย.....	82
ตารางที่ 4.2 วิเคราะห์ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย.....	87

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เรือนจำและทัณฑสถานมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ในฐานะที่เป็นกลไกของรัฐลำดับสุดท้าย แห่งกระบวนการยุติธรรมอันประกอบไปด้วยตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ ภารกิจของเรือนจำเป็น เรื่องที่เกี่ยวกับการรับตัวผู้กระทำผิด ที่ศาลพิพากษาลงโทษตามกฎหมาย และการแก้ไขพฤติกรรมเสียของผู้กระทำผิด ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีและสามารถดำรงชีพในสังคมได้อย่างปกติสุขจะเห็นได้ว่าเรือนจำ เป็นหน่วยงานป้องกันสังคมที่มีประสิทธิภาพต่อการยับยั้งการกระทำความผิดให้อาชญากรรมรุนแรง ต่อโทษทัณฑ์ของกฎหมายขณะเดียวกันเรือนจำก็เป็นหน่วยงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญอีกสถานที่หนึ่งของชาติ

แต่เดิมการลงโทษของประเทศไทยจะลงโทษโดยการแก้แค้นลักษณะตาต่อตาฟันต่อฟันแต่ ต่อมาได้พบว่าการลงโทษด้วยวิธีการแก้แค้น ไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นพลเมืองดี ได้ ในทางตรงกันข้ามอาจทำให้ผู้กระทำความผิดมีนิสัยและพฤติกรรมที่มีปัญหาต่อสังคม ประชัญการ ลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดจึงมีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมา กระทำความผิดซ้ำอีก ทำให้เกิดวิธีการปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ แก่ผู้ต้องขังภายในเรือนจำ ได้แก่การฝึก วิชาชีพ ซึ่งผู้ต้องขังจะได้รับการอบรมและฝึกวิชาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในเรือนจำเพื่อให้ผู้ต้องขังเหล่านี้ สามารถนำวิชาชีพที่ได้รับการฝึกฝนเพื่อออกไปประกอบอาชีพหลังจากพ้นโทษ¹ การแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษแบบหนึ่งที่มีความเชื่อว่าการที่บุคคลกระทำความผิดนั้นไม่ใช่ เพราะบุคคลต้องการที่จะกระทำความผิด แต่สาเหตุที่ก่อให้เกิดการกระทำความผิดนั้น อาจเนื่องมาจากบุคคลถูกกดดันจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อหรือมีสิ่งชักนำให้เกิดการ กระทำความผิดที่อยู่นอกเหนือการควบคุม เช่น ความยากจน ความเดือดร้อนความประมาท การถูกกดดันจาก เหลือ การเสพยาเสพติด หรือการถูกชักจูงจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นผู้กระทำความผิดจึงสามารถที่ จะแก้ไขให้เป็นคนดีดังเดิมได้ จากแนวคิดดังกล่าวทำให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของนานาประเทศ รวมทั้งประเทศไทยได้เน้นในเรื่องของการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมากกว่าการลงโทษเพื่อการแก้แค้น ทดแทนแต่เพียงอย่างเดียว

การใช้แรงงานผู้ต้องขังในอดีตถือเป็นโทษอย่างหนึ่ง ซึ่งใช้ควบคู่กับโทษจำคุกและงานที่ใช้แรงงานนักโทษทำนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อทางราชการ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์การใช้แรงงานผู้ต้องขัง ส่วนใหญ่ ผลประโยชน์จะตกอยู่กับผู้คุมและเจ้าขุนมูลนาย ที่มีอำนาจบังคับบัญชาคุกตะรางทั้งสิ้น เพราะสมัยนั้น เจ้าพนักงานที่คุมผู้ต้องขังไม่ได้รับเงินเดือน คงได้รับประโยชน์จากแรงงานจากผู้ต้องขัง

---

¹ กรมราชทัณฑ์ 2548 คู่มือการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ หน้า 22

และค่าธรรมเนียมที่ผู้ต้องขังต้องเสีย ต่อมาสมัยรัตนโกสินทร์ศก 108 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำรัสให้สร้างคุกและตารางขึ้นใหม่ กรมพระนเรศวรฤทธิเสนาบดีกระทรวงพระนครบาลในขณะนั้นมีดำริที่จะปฏิรูปแรงงานผู้ต้องขังให้เป็นประโยชน์แก่ราชการแผ่นดิน และให้วิชาความรู้สำหรับทำมาหากิน เมื่อพ้นโทษไปแล้วนับแต่นั้นผลประโยชน์ที่นักโทษทำงานจะเป็นของทางราชการและผู้ต้องขังจะได้รับการเลี้ยงดูมีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และมีการทำงาน ซึ่งจะได้รับเงินไว้ใช้จ่ายระหว่างต้องโทษ และเจ้าพนักงานจะได้รับเงินเดือนตามควรแก่หน้าที่

กรมพระนเรศวรฤทธิทรงดำรัสที่จะสร้างโรงงาน เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ทำงานช่างฝีมือต่าง ๆ โดยขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตซื้อเครื่องมือที่คุกเก่า (หน้าวัดโพธิ์) และศาลาหน้าหับเผยไปสร้างโรงงานใน คุกใหม่ คือเรือนจำกองมหันตโทษ ในคุกจึงมีโรงงานช่างเหล็ก ช่างไม้ ช่างกลึง และช่างสีบหมู แต่นั้นมา และ นำผลผลิตต่าง ๆ ออกขาย นำเงินส่งเข้าหลวง

การฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังในปัจจุบันแบ่งเป็น การฝึกวิชาชีพ ตามความรู้ของผู้ต้องขัง การฝึกวิชาชีพเพื่อประกอบอาชีพ และการฝึกวิชาชีพแบบอุตสาหกรรม เมื่อผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพแล้วจะได้รับค่าตอบแทนจากการทำงาน และกันส่วนหนึ่งไว้ให้กับเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อเป็นทุนในการฝึกวิชาชีพต่อไป เรือนจำขนาดใหญ่ของไทยจะมีโรงงานฝึกวิชาชีพมากประเภท แต่เรือนจำทั่วไปมักจะเป็นโรงงานฝึกวิชาชีพประเภทช่างไม้ ช่างจักสาน แกะสลัก เกษตรกรรม หรืองานหัตถกรรมอื่น ๆ การจัดให้ผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพนั้น จะต้องพิจารณาปัจจัยหลายด้าน เช่น พื้นฐานความรู้ความสามารถของผู้ต้องขัง ความพร้อมทั้งด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ความถนัด คดีที่ต้องโทษ และโทษที่ต้องรับหนักเบาเพียงใด ตลอดจนความพร้อมของเรือนจำในเรื่องสถานที่ อุปกรณ์ และผู้ฝึกสอนในกรณีของการฝึกวิชาชีพ

ปัจจุบันผู้ต้องขังจะต้องได้รับการอบรมและฝึกวิชาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในเรือนจำได้ขยายสาขาอาชีพออกไปเป็นจำนวนมาก เพื่อให้สามารถนำวิชาชีพที่ได้รับการฝึกฝนออกไปประกอบอาชีพหลังจากพ้นโทษ³ จึงทำให้ งานด้านการฝึกวิชาชีพเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องดำเนินการ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังเมื่อ พ้นโทษแล้วจะได้กลับคืนสู่สังคมโดยปกติและเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำอีก ในอดีตการใช้แรงงานผู้ต้องขังถือเป็นโทษอย่างหนึ่ง⁴ ต่อมามีการปฏิรูปแรงงานให้เป็นประโยชน์แก่ราชการแผ่นดิน จึงมีการใช้แรงงานผู้ต้องขังเพื่อประโยชน์แก่ตัวผู้ต้องขังเองและเพื่อนำรายได้ส่งเข้ารัฐ การฝึกวิชาชีพในปัจจุบันเป็นการฝึกอาชีพแบบกว้าง ๆ มิได้แยกว่าผู้กระทำผิดในคดีใดจะต้องฝึกวิชาชีพประเภทใด นอกจกจากนี้การฝึกวิชาชีพ ยังมีแนวคิดที่เน้นเพื่อให้ผู้ต้องขังได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ไม่ให้ผู้ต้องขังคิดหลบหนี โดยมีได้หวังให้ออกไปประกอบอาชีพ จากการมีแนวคิดเช่นนี้ ทำให้มีปัญหาในทางกฎหมายหลายประการได้แก่ การขัดต่อหลักสิทธิเสรีภาพด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยเป็นการยอมรับสิทธิไม่มีการแบ่งแยก แต่การฝึกวิชาชีพในปัจจุบันมิได้แยกว่าผู้กระทำผิดในคดีใดจะต้อง ฝึกวิชาชีพประเภทใด โดยมีได้ดูจากความต้องการของผู้ต้องขังอย่างแท้จริง

² กรมราชทัณฑ์ 2548 อ้างแล้ว หน้า 5

³ กรมราชทัณฑ์ โครงการศึกษาเปรียบเทียบงานราชทัณฑ์ไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ กรุงเทพมหานคร 2554 หน้า 12

⁴ กรมราชทัณฑ์ สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ กรุงเทพมหานคร 2552 หน้า 33

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 บังคับว่าผู้ต้องขังจะต้องทำงานไม่มีสิทธิที่จะเลือกว่าจะทำงานหรือไม่ รวมถึงไม่มีสิทธิที่จะเลือกประเภทของงานที่ต้องทำ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 22 ที่ว่า “นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ” บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ผู้ต้องขังทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งเจ้าพนักงานอาจนำผู้ต้องขังไปทำงานส่วนตัวได้ นอกจากนี้บทบัญญัติดังกล่าวบังคับเฉพาะนักโทษเด็ดขาดเท่านั้นไม่รวมถึงผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดี (มาตรา 23) แต่ในสภาพปัจจุบันผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาและคนฝาก ถูกสั่งให้ทำงานเช่นเดียวกับนักโทษเด็ดขาด กฎกระทรวงมหาดไทยซึ่งออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 35 และ 36 กำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจค้นร่างกายผู้ต้องขังก่อนการฝึกวิชาชีพเพื่อป้องกันการลักลอบนำเอาเครื่องมือออกจากโรงฝึกวิชาชีพแล้วนำไปใช้ในการหลบหนีออกจากที่คุมขังหรือใช้เป็นอาวุธโดยบัญญัติไว้แต่เพียงหลักเกณฑ์ในการตรวจค้นไว้เท่านั้นแต่ไม่กำหนดรายละเอียดไว้ ซึ่งอาจเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องขังได้

เมื่อผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพหรือทำงานแล้วจะได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานหรือที่เรียกว่ารางวัลปันผลจากการทำงานเนื่องจากไม่ต้องเสียภาษีเข้ารัฐ ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังในส่วนนี้มีปัญหาในทางกฎหมายหลายประการได้แก่ การจ่ายค่าตอบแทนจากการทำงานที่ไม่เป็นธรรม กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 60. บัญญัติไว้ว่า รางวัลที่จะจ่ายตามข้อ 59 (ก) และ (ข) ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละ ห้าสิบ ทำให้สามารถจ่ายให้ต่ำกว่าร้อยละห้าสิบเท่าใดก็ได้ ทำให้เกิดการจัดสรรรางวัลปันผลอย่างไม่เป็นธรรมการจ่ายค่าตอบแทนจากการทำงานเมื่อผู้ต้องขังถูกลงโทษทางวินัยจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 และกฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในเรื่องการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในปัจจุบันยังขาดความชัดเจนทั้งทางด้านบทบัญญัติของกฎหมายและขั้นตอนการปฏิบัติในการลงโทษ ยังไม่มีการกำหนดการกระทำที่เป็นความผิดทางวินัยที่ร้ายแรงและไม่ร้ายแรงไว้ การให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการลงโทษทางวินัยแก่ผู้ต้องขังทำให้เกิดปัญหา ต่อการได้รับรางวัลปันผลจากการฝึกวิชาชีพและอื่น ๆ การร้องทุกข์จากการจ่ายค่าตอบแทนจากการทำงานที่ไม่เป็นธรรมจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 34 บัญญัติให้สิทธิผู้ต้องขังในการยื่นคำร้องทุกข์ หรือเรื่องราวใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือตุลเกล้าถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ ซึ่งตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทยข้อ 120-126 ได้กำหนดให้ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะร้องทุกข์ด้วยวาจา หรือยื่นเป็นหนังสือก็ได้ ซึ่งในความเป็นจริงผู้ต้องขังอาจไม่กล้าร้องทุกข์เนื่องจากเกรงกลัวเจ้าหน้าที่

การปฏิบัติต่อบุคคลด้วยความเคารพหลักสิทธิมนุษยชนเป็นการปฏิบัติต่อบุคคลด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยเป็นการยอมรับสิทธิตามธรรมชาติและสิทธิขั้นพื้นฐาน ไม่มีแบ่งแยกเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดทางการเมือง แหล่งกำเนิดทางชาติหรือสังคม สถานะทางทรัพย์สิน หรือความแตกต่างประการอื่นใดจะกระทำได้เป็นเด็ดขาด ความสำคัญของการเคารพสิทธิมนุษยชนอยู่ที่การที่บุคคลทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเคารพต่อศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ในกระบวนการยุติธรรมนั้น ผู้ต้องขังที่ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาซึ่งถูกแยกออกจากโลกภายนอกโดยการจำกัดอิสรภาพและเสรีภาพของผู้ต้องขังนั้น ตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการลงโทษเท่านั้น แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพใน

ฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐมิได้ถูกจำกัดตามไปด้วย ผู้ต้องขังยังคงมีสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกับประชาชนคนอื่นซึ่งมิได้ถูกลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย การดูแลผู้ต้องขังขณะที่รับโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถาน จะต้องดูแลผู้ต้องขังทุกชั้นตอนควรมีมาตรการดูแลเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมาย กำหนดโทษตามคำพิพากษา สิทธิประโยชน์ สวัสดิภาพทางสังคมและประโยชน์ทางสังคมอื่นของผู้ต้องขังให้มากที่สุด

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังโดยเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น การเปรียบเทียบถึงความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันในต่างประเทศหรือต่างวัฒนธรรมจะทำให้เกิดความเข้าใจในการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่นว่า การปฏิบัติตามแนวทางใดที่ทำแล้วประสบความสำเร็จก็ควรนำมาปรับใช้ และนำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทน การทำงานของผู้ต้องขังของ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย

2.3 เพื่อวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น

2.4 เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

3. ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่องการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังนี้ เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Legal Reserch) โดยการใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Reserch) จากหนังสือ ตำรา บทความ ซึ่งค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังด้านการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงาน

ของผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น โดยนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์ของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมและปรับปรุงกฎหมายต่อไป

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทราบแนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของ ผู้ต้องขัง

5.2 ทราบสภาพปัญหาและสามารถกำหนดประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฝึก วิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของ ผู้ต้องขังของ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และ ประเทศไทย

5.3 ได้ความแตกต่างและความคล้ายคลึงของกฎหมายประเทศไทย กฎหมายประเทศ สหรัฐอเมริกา และกฎหมายประเทศญี่ปุ่น ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของ ผู้ต้องขัง

5.4 สามารถนำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของ ผู้ต้องขัง

5.5 เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทน การทำงานของ ผู้ต้องขังต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทน การทำงานของผู้ต้องขัง

นับแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนา อยู่ตลอดเวลา โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จะขึ้นอยู่กับ ค่านิยม วัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้า ทางสังคม และปฏิกิริยาของผู้คนในสังคม รวมทั้งการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของ ผู้ต้องขังด้วย

1. แนวคิด ทฤษฎี การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น จะต้องมีการคำนึงถึงสิทธิของบุคคลไม่ว่าเขาจะตก อยู่ในฐานะใด ๆ ในเรือนจำหรือที่คุมขังก็ตาม และจะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อตัวผู้ต้องขังอย่าง เด็ดขาด โดยเฉพาะการ ฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง ซึ่งมีแนวคิด ทฤษฎี การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังดังนี้

1.1 อนุสัญญาฉบับที่ 29 ว่าด้วยการเกณฑ์แรงงาน ค.ศ.1930

สำหรับอนุสัญญาฉบับที่ 29 ว่าด้วยการเกณฑ์แรงงาน ค.ศ.1930 มาตรา 20 บัญญัติไว้ว่า “กฎหมายที่ลงโทษร่วมกัน ซึ่งชุมชนหนึ่งอาจจะถูกลงโทษสำหรับความผิดอาญาที่ได้กระทำไป โดยสมาชิกของ ชุมชน จะต้องไม่มีบทบัญญัติของการเกณฑ์แรงงานหรือบังคับใช้แรงงานโดยชุมชนนั้น เสมือนเป็นวิธีการลงโทษวิธีหนึ่งด้วย”⁵ วันที่อนุสัญญานี้มีผลใช้บังคับได้แก่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) สำหรับวันที่ประเทศไทยให้สัตยาบันนั้นได้แก่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 จาก อนุสัญญาฉบับที่ 29 ว่าด้วยการเกณฑ์แรงงาน ค.ศ.1930 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2473 นั้น มาตรา 20 นี้เป็นการห้ามมิให้ผู้ต้องขังทำงานภายในเรือนจำ ดังนั้นการที่ประเทศไทยให้สัตยาบันอนุสัญญาเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานหรือแรงงานบังคับผู้ต้องขังซึ่งทำงานภายในเรือนจำนั้นจะต้องไม่เป็นการบังคับ จิตใจ และจำเป็นต้องมีค่าตอบแทนจากการทำงานให้แก่ผู้ต้องขังด้วย

1.2 การลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

แต่เดิมนั้นแนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง มักจะมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติ เพื่อลงโทษแก้แค้น ทดแทน แต่ต่อมาเมื่อสังคมได้มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีวิวัฒนาการของ กฎหมายอาญาที่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมจึงทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัตินั้นเปลี่ยนแปลงไป ในทางที่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมมากขึ้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจึงได้หันไปมุ่งเน้นในด้านการแก้ไข ปรับปรุง ฟื้นฟูบุคลิกภาพ

⁵ กรมราชทัณฑ์ แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2552 หน้า 118

1.1.1 แนวคิดของการลงโทษ

ซัทเทอร์แลนด์ (Sutherland) ชาวอเมริกัน (1883-1970) นักสังคมวิทยา และเครซี่ (Cressey) ชาวอเมริกัน (1919-1987) นักอาชญาวิทยา⁶ ได้สรุปว่า แนวคิดการลงโทษนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ

1) *ยุคแรก* เป็นยุคที่ยังมีภาษาเขียนเป็นของตนเอง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นการกระทำต่อ ผู้ที่ฝ่าฝืนข้อห้ามของขนบธรรมเนียมประเพณี ทางศาสนา หรือทางกฎหมาย รูปแบบอาจ มีลักษณะเช่นเดียวกับการลงโทษในปัจจุบัน แต่มิได้เป็นปฏิกริยาที่มุ่งต่อการลงโทษ เพราะขาดคุณค่าในการลงโทษ

2) *ยุคที่สังคมเริ่มมีประมุขหรือกษัตริย์ปกครอง* การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นเรื่องของรัฐจัดการ ปฏิกริยาต่อผู้ต้องขังเป็นเรื่องของกลุ่มหรือสังคม มากกว่าเป็นเรื่องส่วนตัว แต่การลงโทษได้มีวัตถุประสงค์ในการกระทำเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขปรับปรุงผู้ต้องขังหรือยับยั้งมิให้บุคคลอื่นกระทำความผิด แต่เป็นการลงโทษเพื่อให้ผู้เสียหายพอใจ

3) *ยุคปัจจุบัน* เป็นยุคที่แสดงให้เห็นปฏิกริยาที่มุ่งต่อการลงโทษอย่างชัดเจน คือการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ เพื่อแก้แค้นทดแทนเพื่อยับยั้งอาชญากรรมหรือเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ซึ่งก่อให้เกิดสำนักทัศนวิทยา 3 สำนัก คือ สำนักคลาสสิก (Classical School) สำนักนีโอคลาสสิก (Neoclassical School) สำนักโพสิทีฟ (Positive School)

1.1.2 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

อัลเลน (Harry E. Allen) ชาวอเมริกัน (1963-2013) นักอาชญาวิทยา⁷ ได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการลงโทษมิใช่เพื่อการป้องปรามผู้ต้องขังมิให้กระทำความผิดอีก และผู้อื่นมิให้กระทำในลักษณะเดียวกัน อาชญากรรมเป็นการกระทำที่มีผลเสียหายต่อบุคคลโดยตรง และยังกระทบไปถึงสังคมด้วย การป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมมีความสำคัญยิ่งกว่าการลงโทษ เนื่องจากการลงโทษไม่ได้ทำให้แก้ปัญหาอาชญากรรมได้ สำหรับขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมและวิธีพิจารณาในศาลเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกสังคมให้ความสนใจอย่างยิ่ง รวมทั้งการพิจารณาถึงหลักสิทธิของจำเลยด้วย วัตถุประสงค์ในการลงโทษก็เพื่อจะแก้ไขปรับปรุงให้บุคคลไม่กระทำความผิด ในขณะเดียวกัน การลงโทษก็ควรพิจารณา ด้วยความรอบคอบและเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะการลงโทษไม่ควรรุนแรงยิ่งไปกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้น การลงโทษจำคุกผู้ต้องขังควรได้รับการจำแนกตามอายุ เพศ และความรุนแรงในการ กระทำความผิด

ทั่วโลกได้มุ่งไปถึงความหวังของสังคมที่จะให้ผู้กระทำผิดได้รับการแก้ไขและกลับเป็นพลเมืองดีของสังคมอีกครั้งภายหลังการปลดปล่อยพ้นโทษ แม้ผู้กระทำผิดจะได้รับโทษอาญาตามกฎหมายแต่ในขณะเดียวกัน ในห้วงเวลาที่ต้องรับโทษอยู่ ยังมีมาตรการอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย โดยจะต้องให้การศึกษาฝึกวิชาชีพตลอดระยะเวลาที่ต้องโทษ นอกจากนี้ระบบเรือนจำหลายแห่งยังมีโครงการบ้านกึ่งวิถี (Half – way House) โครงการปล่อยออกไปทำงาน (Work Release Program) นอกเหนือจากการพักการลงโทษ แนวความคิดทางสังคมเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด นับแต่ใน

⁶ Sutherland, Edwin H. and Cressey, Donald R. *Principles of Criminology* New York Lippincott Company 1966 p. 221

⁷ Allen, Harry E. *Correction in America California* Glencoe Publishing Co. Inc. 1998 p. 18

อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอยู่ตลอดเวลา โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จะขึ้นอยู่กับ ค่านิยม วัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าทางสังคม และปฏิกริยาของผู้คนในสังคม ซึ่งแต่เดิมนั้นแนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด มักจะมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติเพื่อลงโทษแก้แค้น ทดแทนให้สาสมกับความผิดที่บุคคลเหล่านี้ได้กระทำขึ้นด้วยการใช้วิธีการอันรุนแรง และโหดร้ายทารุณ ซึ่งถือว่าการข่มขู่บรรดาเหล่าอาชญากร และผู้คนในสังคมให้เกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าที่จะทำความผิดหรือก่ออาชญากรรมต่าง ๆ แต่ต่อมาเมื่อสังคมได้มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีวิวัฒนาการของกฎหมายอาญาที่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมมากขึ้น จึงทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดนั้นเปลี่ยนแปลงไปในทางที่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมมากขึ้นด้วย การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจึงได้หันไปมุ่งเน้นในด้านการแก้ไข ปรับปรุง พื้นฟูบุคลิกภาพ และพฤติกรรมของผู้ที่ได้กระทำผิดเพื่อไม่ให้หวนกลับไปก่ออาชญากรรมขึ้นอีก ภายหลังการฟื้นฟู โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ ป้องกันมิให้สังคมต้องได้รับความเดือดร้อนจากบุคคลเหล่านี้และด้วยแนวความคิดดังกล่าวนี้เอง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในปัจจุบันจึงแตกต่างไปจากเดิมมาก⁸

สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทย แต่เดิมนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจะมีวัตถุประสงค์ มุ่งไปในทางแก้แค้นทดแทน ผู้ที่กระทำความผิดต่อการกระทำผิดนั้น ๆ โดยมีการใช้เครื่องพันธนาการ และวิธีการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย นอกจากนั้นสภาพของความเป็นอยู่ระหว่างที่ถูกจองจำก็ยังมีลักษณะที่เลวร้าย เช่น อาหารการกิน หรือปัจจัยที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทยในระยะต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไป โดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมมากยิ่งขึ้น ได้มีการนำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยมนุษยธรรม เข้ามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทย จนถึงปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่า ความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างมีมนุษยธรรมนี้ ได้กลายมาเป็นกระแสหลักสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทยความหมายของ “การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง” ในปัจจุบันนี้จึงหมายถึงการปรุงแต่งแก้ไข (Rehabilitation) และการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้ต้องขัง (Personality Development) เพื่อฟื้นฟูสภาวะทางร่างกาย จิตใจ อาชีพ และสถานภาพทางสังคมของ ผู้ต้องขังที่เสื่อมโทรมไปแล้วให้กลับคืนสู่สภาวะใหม่จนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

นัทธี จิตสว่าง⁹ กล่าวว่า เมื่อได้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการกับคนที่กระทำผิด ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะหากสังคมไม่จัดการกับคนที่ทำผิด ก็เท่ากับว่า สังคมยอมรับในการกระทำผิดดังกล่าว แต่การที่สังคมจะจัดการกับคนที่กระทำผิดอย่างไรขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย เกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิด และเหตุผลที่ต้องปฏิบัติกับคนที่กระทำผิดที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันมีวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติ หรือลงโทษผู้กระทำผิดที่เกิดขึ้น คือ

1) การลงโทษเพื่อการทดแทน (Retribution) เป็นการลงโทษเพื่อแก้แค้น เป็นการลงโทษที่แก้แค้น มีลักษณะรุนแรงแต่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็เป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนโดยทั่วไป ที่ต้องการจะเห็นคนที่ทำร้ายผู้อื่นได้รับผลร้ายเช่นกัน

⁸ ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ *สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2546 หน้า 56

⁹ นัทธี จิตสว่าง *หลักทัณฑ์วิทยา* กรุงเทพมหานคร กรมราชทัณฑ์ 2542 หน้า 24

เป็นการลงโทษที่ ชดเชยและ สาสัมกับความผิดเพื่อให้เกิดความยุติธรรมตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” การที่สังคมเข้ามารับหน้าที่ในการลงโทษผู้กระทำผิด เพื่อป้องกันมิให้มีการแก้แค้นกันเองและช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า โดยการลงโทษผู้ที่ได้ละเมิดให้ได้รับผลร้ายอย่างสาสม และเพื่อทดแทน กันอย่างยุติธรรมแต่ก็มีจุดอ่อน คือ การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นไม่ได้มองถึงประโยชน์ในอนาคต ไม่ได้พิจารณาถึงการป้องกันมิให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นอีกและไม่ได้ทำให้เกิดผลอะไรกลับคืนมา แต่คำนึงถึงความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่ได้กระทำและเป็นการยากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของการลงโทษกับความผิด ว่ามีความเท่าเทียมกันจริงหรือไม่ โดยปัจจุบันการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนลดความสำคัญลงในปัจจุบันแต่ยังคงมีอยู่เพราะว่าสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไป

2) การลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง (Deterrence) เชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีเหตุมีผล และมีเจตจำนงเสรี ที่จะเลือกทำสิ่งที่ทำให้ตนเองได้รับประโยชน์และพอใจ แต่ไม่เลือกกระทำสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเจ็บปวด มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การกระทำ ความผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำของเขาเอง เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงทำผิด การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด โดยการทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกว่าการกระทำ ก่อให้เกิดความเจ็บปวดจากการทำความผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้วเขาก็จะหลีกเลี่ยงที่จะ กระทำผิด การลงโทษมีผลในการข่มขวัญและยับยั้ง จะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และ โทษที่เหมาะสม

3) การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิด (Incapacitation) อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้น ถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากรไม่มีโอกาสที่จะกระทำ การลงโทษลักษณะนี้เป็นการตัดโอกาสที่จะกระทำผิด มุ่งป้องกันการกระทำผิด โดยการทำให้เขาหมดโอกาสที่จะกระทำผิดขึ้นได้ การจำคุก เป็นวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย เป็นการกันผู้กระทำผิดออกไปจากสังคมให้ปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีที่แยกผู้กระทำผิดออกไปจากสังคมเป็นการชั่วคราว ผู้กระทำผิดยังคงต้องกลับมาอยู่ในสังคมในท้ายสุด และเมื่อกลับมาแล้วผู้กระทำผิดอาจมีความโกรธแค้นสังคมยิ่งขึ้น เป็นผลเนื่องจากการลงโทษที่เขาได้รับ หรือปรับตัวเข้ากับสังคมยากขึ้น เพราะสังคมไม่ยอมรับเนื่องจากเขามีตราบาปเป็นคนคุก

4) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง (Rehabilitation) เชื่อเรื่องเจตจำนง กำหนด (Determinism) คือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระใช้เหตุผลในการเลือกแต่มนุษย์นั้นถูกกดดัน หล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อม และ ปัจจัยต่าง ๆ จนมีบุคลิกที่บกพร่อง และหันไปสู่การกระทำผิด ดังนั้นการกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่างรวมกัน ปัจจัยเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความควบคุมของมนุษย์ ดังนั้นการกระทำผิดจึงเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างรวมกัน ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล การลงโทษจึงควรพิจารณาที่ สาเหตุที่ทำให้เกิดความผิดและแก้ไขที่สาเหตุนั้น

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังจึงเน้นที่ตัวผู้กระทำมากกว่าการกระทำ ความผิดโดยเน้นการศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะเพื่อหาสาเหตุการกระทำ ผิด และแนวทางแก้ไขทั้งนี้เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขผู้ต้องขัง ดังนั้นระยะเวลาของการลงโทษจำคุกขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำที่จะแก้ไขตัวเอง เช่น คดีฆ่า

อาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ที่กระทำผิดซ้ำซาก ถ้าผู้ต้องขังคดีฆ่าสามารถสำนึกผิด และมีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำผิดซ้ำอีก¹⁰

1.3 รูปแบบการลงโทษและปรัชญาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

ในปัจจุบันนี้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมิได้ลงโทษเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวเหมือนในอดีต แต่ได้ปฏิบัติด้วยความเข้าใจถึงสาเหตุในการกระทำความผิด และทำการแก้ไขเพื่อให้เป็นพลเมืองดีของสังคมภายหลังพ้นโทษ

1.3.1 ทฤษฎีรูปแบบการลงโทษ

ซัทเทอร์แลนด์ (Sutherland) และเครซี่ (Cressey)¹¹ ได้กล่าวถึงรูปแบบและวิธีการลงโทษ มีทฤษฎีที่ก่อให้เกิดความแตกต่างในการลงโทษดังนี้

1) ทฤษฎีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม (Cultural Consistency Theory)

ทฤษฎีนี้แสดงให้เห็นว่าการที่สังคมมีปฏิกริยาต่อผู้ต้องขังและลงโทษผู้ต้องขังโดยวิธีการต่าง ๆ มีแนวทางเป็นเช่นเดียวกับการที่สังคมแสดงออกในเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น เมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้วอาชญากรถูกลงโทษโดยวิธีถูกทรมานกาย โดยวิธีการทรมานต่าง ๆ วิธีการปฏิบัติเหล่านี้เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่ ถือว่าความทุกข์ทรมานเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ แต่ในปัจจุบันการก่อให้เกิดความเจ็บปวด และทุกข์ทรมานแก่อาชญากรไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ดังนั้นปฏิกริยาที่มีต่ออาชญากรจึงไม่เป็นการลงโทษอย่างเคร่งครัด การลงโทษได้พัฒนาไปตามระบบราคา ซึ่งเพิ่มมีขึ้นในสมัยใหม่ ซึ่งถือว่าอาชญากร เป็น “หนี้สังคม” จะต้อง “ชดใช้ราคา” หรือหนี้แก่สังคม ดังนั้นโทษควรจะได้สัดส่วนกับอาชญากรรม

นับตั้งแต่มีการปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ.1789 ลัทธิประชาธิปไตยได้เริ่มแพร่หลาย ซึ่งหมายความว่าประชาชนทุกชั้นมีความเสมอภาคกัน นโยบายในการลงโทษจึงได้รับการปรับปรุงให้เข้ากับลัทธิประชาธิปไตย และการจำกัดอิสรภาพโดยการจำคุกก็ถือว่าเป็นการลงโทษอย่างเพียงพอแล้ว และมองดูพวกเขาในฐานะเป็นมนุษย์เหมือนกัน ความก้าวหน้าในการสื่อสารทำให้การติดต่อระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิดมีบ่อยยิ่งขึ้น จะทำให้คนทั่วไปทราบสถานการณ์ของผู้ต้องขัง และผลของโทษที่พวกเขาได้รับ วิธีการรักษาคนไข้ในระหว่าง 2 ศตวรรษ ที่ผ่านมา เป็นวิธีการรักษาแบบรายบุคคล และ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษ ก็จะใช้การแก้ไขเป็นรายบุคคลเช่นเดียวกัน

2) ทฤษฎีการโยนความผิดแก่ผู้อื่น (The Scapegoat Theory)

การลงโทษอาชญากรอย่างรุนแรง แสดงให้เห็นแรงกระตุ้นเช่นเดียวกับแรงกระตุ้นที่อาชญากรแสดงออกในการกระทำความผิด นอกจากนี้แรงกระตุ้นให้ลงโทษอาชญากรมีส่วนที่สัมพันธ์กับความต้อการทางเพศ โดยแสดงให้เห็นว่าความแตกต่างในการลงโทษ ผู้ต้องขังมีแนวโน้มคล้ายตามกับความแตกต่าง ในการที่สังคมมีข้อห้ามเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ คือ ในสังคมที่มีข้อห้ามทางเพศน้อยหรือไม่เคร่งครัด การลงโทษ ผู้ต้องขังก็เกือบจะไม่มีเลย แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าในสังคม

¹⁰ ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ *สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2546 หน้า 62

¹¹ Sutherland, Edwin H. and Cressey, Donald R. *Principles of Criminology* New York Lippincott Company 1966 p. 213

ใต้อาณัติกรรมทางเพศ และความต้องการทางเพศเป็นสิ่งที่ต้องห้ามนั้น การลงโทษผู้ต้องขังจะกระทำอย่างเปิดเผย และรุนแรง

3) ทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม (Social Structure Theory)

ความสัมพันธ์ระหว่างการลงโทษกับสถานะทางเศรษฐกิจและการลงโทษกับสถานะทางชนชั้น การลงโทษกับการแบ่งงาน และการลงโทษกับความไม่มีระเบียบในสังคม มีดังนี้¹²

(1) การลงโทษกับสถานะทางเศรษฐกิจ

เมื่อแรงงานมีมากและราคาถูก ปฏิกริยาของสังคมที่มีต่ออาชญากรรมจะเป็นไปในทางลงโทษรุนแรง แต่ถ้าแรงงานมีน้อย และราคาแพงสังคมจะมีปฏิกริยาที่จะลงโทษอาชญากรน้อยลง เช่น ในสมัยโบราณมีความจำเป็นจะต้องจัดหาคนแจวเรือ การจัดส่งนักโทษไปแจวเรือแทนการลงโทษทางกายหรือโทษประหารชีวิตจึงเกิดขึ้น และในการส่งนักโทษไปยังอาณานิคมนั้นก็เป็นวิธีการจัดหาแรงงานให้แก่อาณานิคมแทนการลงโทษประหารชีวิต แต่วิธีการดังกล่าวได้ถูกยกเลิกเมื่อมีความต้องการแรงงาน ในประเทศมากยิ่งขึ้น

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการลงโทษกับฐานะของประชาชน

ปฏิกริยาการลงโทษผู้ต้องขังเกิดจากรู้สึกโกรธของสังคม ไม่ใช่เป็นการแสดงออกของบุคคลที่เป็นเหยื่อของอาชญากรรม ความรู้สึกโกรธมีอยู่มากในชนชั้นกลางระดับต่ำ ความรู้สึกโกรธนี้จะเพิ่มขึ้นเมื่อชนชั้นกลางมีอำนาจควบคุมสังคม และจะลดลงเมื่อชนชั้นกลางหมดอำนาจ

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการลงโทษกับการแบ่งงาน

การที่มีความแตกต่างในการลงโทษก็มีส่วนสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงในการแบ่งงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสังคมเปลี่ยนจากการใช้เครื่องทุ่นแรงประเภทจักรกลไปใช้แรงงานบุคคล การลงโทษก็ย่อมจะลดความรุนแรงลง ในสังคมปัจจุบันที่มีความพร้อมเพรียงในการจัดหน่วยงานต่าง ๆ กฎหมายที่ใช้บังคับและมุ่งต่อการลงโทษจึงมีใช้น้อยลงเรื่อยๆ และก็มีการใช้ที่มุ่งต่อการใช้ค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายมากขึ้น

(4) ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการลงโทษกับความไม่มีระเบียบของสังคม

ในสังคมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปฏิกริยาที่มุ่งต่อการลงโทษจะมีไม่บ่อยและไม่รุนแรง แต่ในสังคมที่แตกต่างกันปฏิกริยาที่มุ่งต่อการลงโทษจะมีบ่อยและรุนแรง สังคมที่แตกต่างกันนั้นมักจะได้รับพิจารณาว่าเป็นสังคมที่ไม่มีระเบียบ ส่วนในสังคมที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะได้รับการพิจารณาว่าเป็นสังคมที่มีระเบียบ ในสังคมที่มีระเบียบประชาชนมีศีลธรรมเป็นแบบเดียวกัน การฝ่าฝืนศีลธรรมมีน้อยซึ่งไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่สังคม และปฏิกริยาของสังคมต่อผู้ที่ฝ่าฝืนศีลธรรมก็ย่อมจะไม่รุนแรง แต่เมื่อความสัมพันธ์ของระบบนี้ถูกทำลายลง และเกิดความแตกต่างในศีลธรรมและกฎหมายเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นภาวะที่เรียกว่าคนไร้ระเบียบ ปฏิกริยาของสังคมต่อผู้

¹² นที จิตสง่า *หลักทัณฑ์วิทยา* กรุงเทพฯ กรมราชทัณฑ์ 2542 หน้า 28

ฝ่าฝืนคำสั่งหรือกฎหมายก็จะเป็นการลงโทษ เช่น ในระหว่างที่มีการปฏิวัติ ปฏิบัติการที่มีต่อผู้ฝ่าฝืนคำสั่งหรือกฎหมายจะเป็นไปอย่างรุนแรง และลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างรุนแรง¹³

1.3.2 ปรัชญาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

ปรัชญาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย 3 ปรัชญา¹⁴ คือ

1) ปรัชญาที่มุ่งต่อการลงโทษ (Punitive Ideology)

(1) แนวคิดของสำนักคลาสสิก (The Classical School of Criminology)

การลงโทษผู้ต้องขังต้องให้สาสมกับการกระทำความผิดเพราะผู้ต้องขังจะเกิดความเกรงกลัว หลาบจำ และไม่กล้าก่ออาชญากรรมอีก โดยที่ ซีซาร์ เบคคาเรีย (Cesare Beccaria) ชาวอิตาลี (1738-1794) นักอาชญาวิทยา ได้เน้นปรัชญาเรื่องเจตจำนงอิสระ (Free will) เชื่อในธรรมชาติและเจตจำนงอิสระของมนุษย์ว่ามนุษย์ทุกคนย่อมแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ดังนั้นการลงโทษจึงเป็นข้อยับยั้งไม่ให้คนกระทำความผิด นอกจากเขาจะเลือกทำเอง ตามแนวคิดนี้เป็นการลงโทษเพื่อให้มีผลในการยับยั้ง ดังนั้นการลงโทษจึงควรทำอย่างรวดเร็ว แน่นนอน และสาสมกับความผิดที่ได้ทำขึ้น จะจำกัดระดับของการลงโทษที่จำเป็นสำหรับหยุดยั้งการประกอบอาชญากรรมครั้งต่อไป ตลอดจนมีผลต่อบุคคลอื่นมิให้ประกอบอาชญากรรมด้วย

(2) แนวคิดของสำนักโพสิทีฟ (Positive School) การที่คนจะกระทำความผิดนั้นเกิดจากแรงกดดันและบีบคั้นจากแรงกดดันทางด้านร่างกาย จิตใจและสภาพสังคม สำนัก

นี้จึงหันมาศึกษาตัวอาชญากรมากกว่าการศึกษากฎหมาย ซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการศึกษาว่าทำไมจึงกระทำความผิด มีอะไรเป็นสาเหตุ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะอบรมแก้ไขให้ปรับตัวเข้ากับสังคม

2) ปรัชญาที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Ideologies)

ปรัชญานี้มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมากกว่าการลงโทษ และมุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเฉพาะผู้ต้องขังที่มีความบกพร่องทางจิตใจหรือทางสังคมเท่านั้น ส่วนอาชญากรอาชีพโครงการแก้ไขฟื้นฟูจะไม่เกิดผล การแก้ไขฟื้นฟูอาชญากรเป็นรายบุคคลจะไม่ลดอัตราการเกิดอาชญากรรม ถ้าปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัจจัยทางด้านจิตใจไม่ได้รับการแก้ไข การแก้ไขฟื้นฟูไม่อาจวัดด้วยอัตราการเกิดอาชญากรรมแต่เพียงอย่างเดียว การบำบัดฟื้นฟูควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การแก้ไขฟื้นฟูเป็นงานที่จะต้องประกอบด้วยองค์ที่เกี่ยวข้องจากหลายวิชาชีพ¹⁵

ปรัชญาที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูนี้เน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษและสนับสนุนวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล ตลอดจนชี้ให้เห็นว่าอาชญากรรมเป็นผลของความบกพร่องที่มีมาแต่กำเนิดความไม่สมดุลทางอารมณ์ ความผิดปกติทางจิต ตามปรัชญานี้

¹³ Sutherland, Edwin H. and Cressey, Donald R. *Principles of Criminology* New York Lippincott Company 1966 p. 214

¹⁴ สุพจน์ สุโรจน์ *แนวคิดและทฤษฎีในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2540 หน้า 163

¹⁵ James, P. Levin *Criminal Justice* New York Brace Jovanovicle Inc. 1980 p. 202

วิธีการแก้ไขที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์จะถูกนำมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟู เพื่อลดอาชญากรรม ในอนาคต วิธีการแก้ไขแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การแก้ไขเป็นรายบุคคลและ การแก้ไขเป็นราย กลุ่ม¹⁶

(1) การแก้ไขเป็นรายบุคคล วัตถุประสงค์ของการแก้ไขเป็นรายบุคคลก็คือ การทำให้ผู้รับการแก้ไขรับเอาการควบคุมต่าง ๆ ของสังคม เพื่อนำไปเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ ความเชื่อ หรือแรงจูงใจต่าง ๆ เพื่อว่าผู้รับการแก้ไขจะละเว้นจากการประกอบอาชญากรรมโดยสมัครใจ พฤติกรรมของคนเกิดขึ้นจากการสนองตอบต่อสิ่งเร้าทางสิ่งแวดล้อม หรือภายในตนเอง ซึ่งทั้งสิ่งเร้า และการสนองตอบต่อ สิ่งเร้านี้ เชื่อกันว่าอาจควบคุมโรคต่าง ๆ การแก้ไขเป็นรายบุคคลนี้ใช้ กระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแบบหนึ่งต่อหนึ่ง เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างลูก ศิษย์กับครู หรือระหว่างนักจิตวิทยาคลินิกกับคนไข้ ที่กำลังอยู่ในระหว่างการวิเคราะห์หาสาเหตุ ความสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่งที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้กับผู้กระทำความผิดในชุมชน หรือในทัณฑสถาน บำบัด และเชื่อกันว่าผู้กระทำความผิดได้เตรียมพร้อมที่จะยอมรับเอาบริการต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาไปจนถึงกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู

วิธีการแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคลที่สำคัญ ได้แก่ วิธีการให้คำปรึกษา แนะนำทางจิต วิธีการให้คำปรึกษาแนะนำแบบนี้มีอยู่มากมายหลายอย่างที่ใช้โดยผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ นอกเหนือไปจากนักจิตวิทยา และจิตแพทย์ ยกตัวอย่างเช่น ครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำทางจิตใน โรงเรียนเพราะเหตุว่าโรงเรียนจะต้องแก้ไขปัญหามากมายหลายชนิด เช่น อุบัติเหตุบนท้องถนน ครอบครัวแตกแยก ความผิดปกติทางเพศ และความผิดปกติทางสมอง เป็นต้น หรือการอบรม ศีลธรรมตามแนวทางของพุทธศาสนาเป็นวิธีการที่สำคัญในการอบรมจิตใจผู้ต้องขังทั้งที่เป็นเด็กและ เยาวชน ตลอดจนผู้ใหญ่ ในสถานฝึกอบรมและเรือนจำต่างๆ ในประเทศไทย หรือการจัดให้มีการเล่นเพื่อความบันเทิง เช่น การกีฬา ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นวิธีการแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดได้อีกอย่างหนึ่ง

สำหรับวิธีการให้คำปรึกษาแนะนำทางจิตที่ใช้โดยนักจิตวิทยาและ จิตแพทย์ เน้นความสามารถของผู้แก้ไขในการที่จะแก้ไขปัญหาของผู้รับการแก้ไข ซึ่งก็มีอยู่มากมาย หลายวิธีการ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับบทบาทของผู้แก้ไข บทบาทของผู้รับการแก้ไข และลักษณะของ ความสัมพันธ์ที่ประสงค์จะให้เกิดขึ้นระหว่างผู้แก้ไขกับผู้รับการแก้ไข สำหรับบทบาทของผู้แก้ไขจากรายงานของผู้เชี่ยวชาญหลายคน มีทั้งที่ชัดเจนและไม่ชัดเจน มีทั้งให้ความอบอุ่นใจและการไม่ให้ความ อบอุ่นใจแก่ผู้รับการแก้ไขมีทั้งให้ผู้รับการแก้ไขระลึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเขาในอดีตและให้ผู้รับการ แก้ไขค้นหาทางแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน และการเน้นให้ผู้รับการแก้ไขเกิดสติปัญญามองเห็นปัญหาของ เขาได้ นอกจากนี้ก็ยังมีวิธีการสนับสนุนที่จะช่วยเหลือผู้รับการแก้ไขด้วยวิธีการชักจูงใจ ให้คำแนะนำ ให้ผ่อนคลายความตึงเครียด และให้ความมั่นใจ วิธีการแก้ไขเหล่านี้มุ่งที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน บุคลิกภาพของผู้รับการแก้ไขอย่างถาวร¹⁷

¹⁶ Ancel ,Marc. *Social Defense : A Modern Approach to Criminal Problems* New York Schocken Books. 1966 pp. 28-30

¹⁷ MaCary ,James L. and Sheer,Daniel E. *Six Approaches to Psychotherapy* New York Dryden Press.1955 p. 23

(2) การแก้ไขแบบกลุ่ม การที่บุคคลจะประกอบอาชญากรรมไม่ใช่สืบเนื่องมาจากโครงสร้างทางบุคลิกภาพแต่อย่างใด แต่เป็นผลของการที่บุคคลผูกพันอยู่กับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีทัศนคติ ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับอาชญากรรมด้วย เป็นที่ยอมรับกันว่า บุคลิกภาพของคนโดยทั่วไปได้มาจากความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละสังคม ในทำนองเดียวกัน กลุ่มก็มีส่วนสร้างลักษณะอุปนิสัยให้แก่สมาชิกในกลุ่มไม่น้อย เช่น ในเรื่องการแสดงออกในทางก้าวร้าวหรือในการให้ความร่วมมือ¹⁸

ปรัชญาที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Ideology) ได้ก่อให้เกิดรูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยการแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคล (Individual Change) เน้นที่การพัฒนาหรือปรับปรุงผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ และไม่ประกอบอาชญากรรมอีก โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การให้คำปรึกษา แนะนำทางจิต การให้คำปรึกษาแนะนำในการประกอบอาชีพ การอบรมศีลธรรม ซึ่งวิธีการเหล่านี้ต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้การแก้ไขและผู้รับการแก้ไข การแก้ไขเป็นรายกลุ่ม (Group Change) คือ การใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ต้องขัง เช่น การจัดกลุ่มให้คำปรึกษา (Group counseling) เพื่อพัฒนาทัศนคติ ศีลธรรม จริยธรรม โดยใช้พลังกลุ่มในการแก้ไขให้เกิดความคิดที่มีเหตุผลกระตุ้นจิตสำนึกในการปรับตนเป็นคนดี¹⁹

3) ปรัชญาที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน (Reintegrative Ideology)

แนวคิดนี้เกิดจากการศึกษาสาเหตุในการกระทำความผิดของผู้ต้องขังพบว่าสาเหตุหนึ่งเกิดจากอิทธิพลสภาพแวดล้อมภายในสังคม โดยมีแนวความคิดดังนี้

ซัทเทอร์แลนด์ (Sutherland) ชาวอเมริกัน (1883-1970) นักสังคมวิทยา และเครซี่ (Cressey) ชาวอเมริกัน (1919-1987) นักอาชญาวิทยา²⁰ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม และได้เสนอเป็นทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association) สรุปว่า อาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ โดยมีปฏิกริยาโต้ตอบกับผู้อื่นในกระบวนการของการปฏิสัมพันธ์กัน และการเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรนั้น เป็นการเรียนรู้เทคนิคในการประกอบอาชญากรรม ทิศทางของแรงจูงใจ แรงกระตุ้น การหาเหตุผลเข้าข้างตัวเอง และทัศนคติต่าง ๆ

1.4 สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ

แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญนี้ตั้งอยู่บนแนวความคิดของสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งสืบเนื่องมาจาก “กฎหมายธรรมชาติ” การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น จะต้องมีการคำนึงถึงสิทธิตามธรรมชาติของบุคคลเช่นกัน โดยจะต้องมีความเคารพสิทธิของผู้ต้องขังอยู่เสมอ ไม่ว่าเขาจะตกอยู่ในฐานะใด ๆ ในเรือนจำหรือที่คุมขังก็ตาม และจะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อตัวผู้ต้องขังอย่างเด็ดขาด

¹⁸ Darwin Cartwright *Prison Within Society: A Reader in Sociology* New York Doubleday Anchor. 1965 pp.282-287.

¹⁹ สุพจน์ สุโรจน์ *แนวคิดและทฤษฎีในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2540 หน้า 165

²⁰ Sutherland, Edwin H. and Cressey, Donald R. *Principles of Criminology* New York Lippincott Company 1966 p. 34

1.4.1 แนวคิดของสิทธิเสรีภาพ

ปรัชญาสาขากลขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นแบบแผนหนึ่งของหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่เป็นรูปธรรม ซึ่งมีพื้นฐานแนวความคิดสำคัญในเรื่องการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นคุณค่าทั่วไปที่อยู่เหนือความเป็นสากลแท้จริงของแนวความคิดอันเป็นที่มาของปรัชญาสาขากล แม้ปรัชญาสาขากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ไม่ก่อให้เกิดผลผูกพันให้ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติ แต่การนำเอาหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนมาเป็นแนวทางปฏิบัติเรื่อยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน อาจกล่าวได้ว่า หลักการดังกล่าวได้กลายมาเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศไปแล้ว ทั้งสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่มีความแตกต่างกับความเชื่อในทางศาสนาที่ต่างก็สอนให้คนเป็นคนดีและมุ่งให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมนั้น ๆ²¹ “สิทธิ” ตามความหมายทั่วไป หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรอง คุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่น กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งสิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่น “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ถือว่าเป็น “สิทธิตามกฎหมายมหาชน” หมายถึง อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใด หรือ ไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าว ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

ในปัจจุบันมีการใช้คำว่า “สิทธิและเสรีภาพ” ปน ๆ กันไป และเรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์แต่ละคนพึงมีว่าเป็น “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) ส่วน “สิทธิในเสรีภาพ” (Rights of Liberty) เป็นอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะกระทำการต่าง ๆ โดยปราศจากการรบกวนขัดขวางของรัฐนั่นเอง แต่เดิมรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยต่าง ๆ มักจะบัญญัติรับรองเสรีภาพหรือ “สิทธิในเสรีภาพ” เป็นส่วนใหญ่ สิทธิโดยแท้ที่พอจะรับรองอยู่ได้บ้าง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย กรรมสิทธิ์ และสิทธิทางการเมือง คำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามความประสงค์ของตน เสรีภาพเป็นอำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคล เป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ โดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น “เสรีภาพ” ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่เชิงปฏิเสธแก่ผู้อื่นที่จะไม่เข้ามารบกวนขัดขวางการใช้อำนาจในการกระทำหรือไม่กระทำการของบุคคล อย่างไรก็ตาม หากกล่าวว่า บุคคลมี “สิทธิในเสรีภาพ” ตามรัฐธรรมนูญรับรองในความหมายนี้ เสรีภาพย่อมก่อให้เกิดความผูกพันต่อบุคคลอื่น กล่าวคือ บุคคลย่อมมีหน้าที่ที่จะไม่ละเมิดการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคลนั้น²²

ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นการรับรองเป็นนัยว่ารัฐมีหน้าที่ต้องเอื้ออำนวยให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพ ในแง่นี้รัฐมีหน้าที่ 2 ประการ คือ หน้าที่กระทำการและหน้าที่งดเว้นการกระทำการ ในส่วนของ “หน้าที่กระทำการ” หมายความว่า ในกรณีที่บุคคลมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญประการใดรัฐต้องมีหน้าที่จัดการให้ประชาชนได้รับสิทธินั้นสมดังที่กำหนดไว้ เช่น

²¹ บรรเจิด สิงคะเนติ *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญใหม่* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2543 หน้า 21-23

²² เรื่องเดียวกัน หน้า 47-48.

สิทธิของคนชราตามรัฐธรรมนูญให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดการช่วยเหลือคนชราให้ยังชีพได้ “หน้าที่งดเว้นการกระทำการ” หมายความว่า ในกรณีที่บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำได้ บุคคลย่อมมีอิสระในการกระทำนั้นโดยรัฐมีหน้าที่ที่จะงดเว้นการกระทำการใด ๆ อันเป็นการแทรกแซงเสรีภาพดังกล่าว เช่น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ รัฐจะต้องงดเว้นไม่กระทำการใดอันเป็นการรบกวนหรือขัดขวางการชุมนุม

1.4.2 แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนี้แบ่งออกเป็นแนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

1) แนวความคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้มีการบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ นอกจากการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญและสิทธิในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่เคยรับรองไว้ ได้รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น การยอมรับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในด้านต่าง ๆ สิทธิในฐานะที่เป็นพลเมือง การรับรองความเสมอภาคได้นำหลักการเรื่อง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มารับรองคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่ง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นี้เป็นมูลฐานสิทธิมนุษยชน

ในทางกฎหมายเมื่อกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนมักจะสื่อความหมายถึงสิ่งต่อไปนี้ ประการแรกคือ “วิธีการคิดหรือทัศนคติที่อยู่ภายใน” ในความหมายนี้โดยปกติถือว่าเป็นอย่างเดียวกับ “ความมีมนุษยธรรม” (Humaneness) และบอกถึงทัศนคติที่เห็นอกเห็นใจ (Human attitude) ในสังคมส่วนใหญ่องค์ประกอบที่สำคัญของทัศนคติที่เห็นอกเห็นใจนั้นก็คือ การไม่เห็นแก่ตัวและตระหนักถึงมนุษย์ผู้อื่น ประการที่สอง สื่อให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาทางด้านศีลธรรมและจิตใจที่มีอยู่ในตัวคน ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพเหนือเรื่องส่วนบุคคลใด ๆ ประการสุดท้าย ซึ่งเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ มีความหมายสื่อไปถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่พิเศษและสำคัญของตัวบุคคล เนื่องจากว่ามนุษย์โดยธรรมชาติ พื้นฐานแล้วมีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิของทุก ๆ คนได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองแก่ทุก ๆ คน โดยมีได้แบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด หรือศาสนาใด หากบุคคลนั้นเข้ามาอยู่ในขอบเขตอำนาจรัฐที่ใช้รัฐธรรมนูญของประเทศนั้น บุคคลนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น ๆ ด้วย สิทธิมนุษยชนเป็นคุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคนเป็นสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่เป็นของมนุษย์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และด้วยเหตุผลแต่เพียงอย่างเดียวว่าเพราะเขาเกิดมาเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้อยู่แล้วตั้งแต่ว่าก่อนที่จะมีรัฐเกิดขึ้น สิทธิและเสรีภาพประเภทนี้จึงเป็นสิทธิที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์ เป็นสิทธิและเสรีภาพที่บุคคลทุกคนเป็น ผู้ทรงสิทธิดังกล่าว²³

²³ หยุด แสงอุทัย *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* กรุงเทพมหานคร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2533 หน้า 170 – 172.

1.4.3 หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดสถานะทางกฎหมายของสิทธิและเสรีภาพให้มีความชัดเจนขึ้นมีการวางบทบัญญัติหมวดสิทธิและเสรีภาพให้สามารถพัฒนาสิทธิและเสรีภาพใหม่ ๆ ได้ รวมถึงการวางหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ดังนี้

1) หลักความผูกพันโดยตรงของสิทธิและเสรีภาพต่อองค์กรของรัฐ

มาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญ บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่น ๆ ของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง”

หลักความผูกพันโดยตรงของสิทธิและเสรีภาพต่อองค์กรของรัฐตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 โดยแท้จริงแล้วสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญย่อมผูกพันองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐโดยตรงอยู่แล้ว แต่การบัญญัติไว้ในมาตรานี้ก็เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพราะในทางปฏิบัติการใช้รัฐธรรมนูญโดยเฉพาะในส่วนสิทธิและเสรีภาพที่ผ่าน ๆ มานั้น หมวดสิทธิและเสรีภาพมักจะไม่ได้นำมาใช้พิจารณาในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายเท่าที่ควร สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยปริยาย และสิทธิและเสรีภาพที่รับรองไว้โดยการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิและเสรีภาพที่ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่มีกรณีขึ้นสู่การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยรับรองสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว มาตรา 27 ได้บัญญัติให้สิทธิและเสรีภาพผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรง ในส่วนขององค์กรนิติบัญญัตินั้นรัฐธรรมนูญได้เรียกร้องในการใช้อำนาจตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติต้องพิจารณาว่าไม่มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ โดยในการตรากฎหมายจะต้องคำนึงถึงหลักการตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้

2) หลักประกันในการบัญญัติกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพ

มาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพมิได้” วรคสองความว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย” วรคสาม ความว่า “บทบัญญัติวรรคหนึ่งแยะวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม” บทบัญญัติดังกล่าวถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งอาจแยกหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติดังกล่าวได้หลายหลักการคือ หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพมิได้ และหลักการจำกัดสิทธิเท่าที่จำเป็นหรือหลักความได้สัดส่วน หลักการจำกัดสิทธิ

และเสรีภาพจะต้องมีผลเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง (มาตรา 29 วรรคสอง) หลักการระบุให้อำนาจในการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิ²⁴

1.4.4 แนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขัง

กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายซึ่งบุคคลทุกคนสามารถอ้างว่าถึงมืออยู่ตามธรรมชาติ และเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐ และใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่ กฎหมายธรรมชาติลักษณะสำคัญสามประการ คือ ประการแรก เป็นกฎหมายที่ใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา คือ ไม่มีเวลาล่วงพ้นสมัย ประการที่สอง ใช้ได้ทุกแห่ง ไม่จำกัดว่าต้องใช้ในรัฐใดรัฐหนึ่ง ประการที่สาม อยู่เหนือกฎหมายของรัฐ คือ รัฐจะออกกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ มิฉะนั้นกฎหมายของรัฐก็จะใช้บังคับไม่ได้²⁵ กฎหมายตามธรรมชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึงหลักแห่งธรรม ความยุติธรรม และความถูกต้อง ซึ่งฝังแน่นอยู่ในจิตใจของมนุษย์ และการรักษาไว้ซึ่งระเบียบความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน²⁶

จากแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาตินี้เอง ได้ทำให้เกิดความคิดเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติเป็นผลสืบเนื่องตามมา โดยมีแนวความคิดอยู่ว่า “มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกันและพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ สิทธิเหล่านี้ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และไม่มีใครจะล่วงละเมิดได้ ซึ่งได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพและสิทธิที่จะหาความสุข และรัฐทั้งหลายจะต้องกระทำทุกอย่าง เพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเหล่านี้อย่างเต็มที่ วิธีการเช่นนี้ ทำให้มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์โลกที่ใช้เหตุผล ยอมรับว่า เป็นหลักที่ดีและเชื่อว่าจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมอย่างสันติและมีความสุข”²⁷ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น จะต้องมีการคำนึงถึงสิทธิตามธรรมชาติของบุคคลเช่นกัน โดยจะต้องมีความเคารพสิทธิของผู้ต้องขังอยู่เสมอ ไม่ว่าเขาจะอยู่ในฐานะใด ๆ ในเรือนจำหรือที่คุมขังก็ตาม และจะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเด็ดขาด

แนวความคิดเรื่อง สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขัง แต่เดิมผู้ต้องขังนั้นไม่ได้รับสิทธิประการใด ๆ โดยถือว่าผู้ต้องขังเป็นบุคคลที่น่ารังเกียจ เมื่อถูกลงโทษก็เปรียบเสมือนทาสแห่งรัฐ ซึ่งเป็นแนวความคิดเรื่องทาสของรัฐ ต่อมาเมื่อแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังมีมากขึ้น จึงมีแนวความคิดที่ว่า สิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังถูกจำกัดมากกว่าบุคคลอื่น เนื่องจากมีการยอมตนหรือจำต้องยอมตนให้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของอำนาจปกครอง ตามแนวความคิดเรื่องบุคคลซึ่งอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของรัฐ ต่อมามีการยอมรับว่าผู้ต้องขังมีตัวตนตามกฎหมายและควรได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน ผู้ต้องขังมีตัวตนตามกฎหมายและเขาควรได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย และการออกกำลังกาย การจับกุมเป็นเพียงการจำกัดบุคคลไว้ภายใต้ข้อกำหนดที่มากขึ้นกว่าเดิมนั้น ไม่จำเป็นที่เสรีภาพต้องสูญไปด้วย²⁸

²⁴ กุลพล พลวัน พัฒนาการสิทธิมนุษยชน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2538 หน้า 25.

²⁵ หุตุย แสงอุทัย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป กรุงเทพมหานคร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2533 หน้า 174.

²⁶ Crisodo Pascal *Intreducton of the Philosophy* New York Press 1959 p.256.

²⁷ กุลพล พลวัน พัฒนาการสิทธิมนุษยชน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2538 หน้า 28.

²⁸ Aian Beaven *Prisoner's Access* New York Law Quarterly 1979 pp. 393-394.

2. วิวัฒนาการการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

การใช้แรงงานผู้ต้องขังในอดีตถือเป็นโทษอย่างหนึ่งซึ่งใช้ควบคู่กับโทษจำคุก ปัจจุบันผู้ต้องขังจะได้รับการอบรมและฝึกวิชาชีพต่างๆ เพื่อให้สามารถนำวิชาชีพที่ได้รับการฝึกฝนออกไปประกอบอาชีพหลังจาก พ้นโทษ การดำเนินการฝึกวิชาชีพของเรือนจำจะต้องดำเนินการแบบเป็นกลุ่มก้อนโดยมีประเภทของการฝึกวิชาชีพไม่มาก ผู้ต้องขังหลายคนจึงถูกจัดให้ฝึกวิชาชีพในสิ่งที่ไม่ถนัดหรือไม่สอดคล้องกับความต้องการ รวมทั้งการให้ค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรมด้วย

2.1 การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

งานราชทัณฑ์เป็นงานป้องกันสังคมโดยการควบคุมผู้ต้องขังไว้ตามคำพิพากษาของศาลเพื่อให้การอบรมแก้ไข ภารกิจด้านการอบรมแก้ไขจึงเป็นภารกิจที่สำคัญ การฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ จะช่วยผู้ต้องขังกลับเข้าสู่สังคมโดยไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก

2.1.1 เป้าหมายในการฝึกวิชาชีพ

การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง (Vocational Training) ทำให้ผู้ต้องขังซึ่งส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งและขาดฝีมือในการทำงาน ได้มีความรู้และทักษะในการทำงานเพื่อนำไปใช้ภายหลัง พ้นโทษในการฝึกวิชาชีพมีเป้าหมาย²⁹ ดังนี้

1) เพื่อปลูกฝังนิสัยการทำงาน

ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังในเรือนจำส่วนใหญ่ มักเกียจคร้านในการทำงานไม่ชอบการประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง ฉะนั้นการกำหนดระเบียบให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกฝนอบรมอาชีพในระหว่างที่ถูกควบคุมตัวอยู่ เพื่อฝึกนิสัยในการทำงานให้ตระหนักถึงคุณประโยชน์จากการทำงาน

2) เพื่อเหตุผลทางการปกครอง

ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน มักจะมีความรู้สึกกระวนกระวายใจ หงุดหงิดเพราะถูกจำกัดอิสรภาพ การปล่อยให้ผู้ต้องขังว่างงานหรือใช้เวลาว่างไปในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ ย่อมเป็นผลให้ผู้ต้องขังว้าวุ่น และแสดงออกด้วยการฝ่าฝืนระเบียบวินัย การจัดให้ผู้ต้องขังได้ทำงานเต็มเวลา จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะขจัดความฟุ้งซ่านของผู้ต้องขัง และยังเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการปรับปรุงแก้ไข

3) เพื่อชดเชยค่าใช้จ่ายของรัฐ

เนื่องจากการควบคุมผู้ต้องขังนั้น ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูและในการจัดจ้างอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ โดยเรือนจำและทัณฑสถานจะจ่ายเงินรางวัลปันผลให้แก่ผู้ต้องขังเพื่อเป็นค่าตอบแทน

²⁹ กรมราชทัณฑ์ การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2553 หน้า 12

4) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

องค์การสหประชาชาติได้เสนอแนะว่า การใช้แรงงานผู้ต้องขังเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอาจกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้แรงงานในเรือนจำเปิด หรือเรือนจำชั่วคราว เพื่อบุกเบิกพื้นที่ทางเกษตรกรรมหรือปลูกสวนป่า ยิ่งอาจรวมถึงการใช้มาตรการปฏิบัติภายนอกเรือนจำที่สอดคล้องกับระบบการใช้แรงงาน

5) เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ

เรือนจำและทัณฑสถานจะต้องพัฒนาการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ให้มีความรู้ ประสบการณ์ ในการฝึกวิชาชีพจนสามารถประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษแล้ว ดังเช่น ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติ ข้อ 71(4) บัญญัติไว้ว่า “งานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำจะต้องเป็นงานที่เพิ่มพูนความสามารถของผู้ต้องขังในอันที่จะช่วยให้ผู้ต้องขังทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต ภายหลังจากการปลดปล่อยแล้ว”

2.1.2 การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในอดีต

การใช้แรงงานผู้ต้องขังถือเป็นโทษ ซึ่งใช้ควบคู่กับโทษจำคุกและงานที่ใช้แรงงานผู้ต้องขังทำงานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อทางราชการ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์การใช้แรงงานผู้ต้องขังส่วนใหญ่ ผลประโยชน์จะตกอยู่กับผู้คุมและเจ้าขุนมูลนาย ที่มีอำนาจบังคับบัญชาคุกตะรางทั้งสิ้นเพราะสมัยนั้นเจ้าพนักงานคุมไม่ได้รับเงินเดือนคงได้รับประโยชน์จากแรงงานและค่าธรรมเนียม³⁰

ปรัชญาของงานราชทัณฑ์สมัยแรกเน้นการลงโทษผู้ต้องขัง โดยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้ได้รับความทุกข์ทรมาน เป็นการลงโทษเพื่อการแก้แค้นข่มขู่ให้เป็นตัวอย่างเพื่อการปราบปรามอาชญากรรม จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ศก 110 (พ.ศ. 2434) สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงมีแนวคิดริเริ่มที่จะปลูกฝังการศึกษาและพัฒนางานราชทัณฑ์ให้เป็นระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ต้องขังและเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม จึงได้ส่งคนไทยไปศึกษาทำงานในต่างประเทศ

สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระนเรศวรฤทธิเสนาบดีกรมพระนครบาลร่างข้อบังคับสำหรับผู้คุมขังนักโทษชั้นทุลเกล้าถวาย ในปีพุทธศักราช 2476 กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดระเบียบให้กรมราชทัณฑ์อบรมสั่งสอนแบ่งเป็น 3 แผนก³¹ คือ

1) แผนกศีลธรรม ได้กำหนดให้มีพระภิกษุเทศน์สอนในวันหยุดสัปดาห์ละครั้ง และผู้ที่นับถือศาสนาอื่นก็ให้จัดหานักบวชหรือครูสอนศาสนานั้น ๆ มาสอน ส่วนวันธรรมดาให้เจ้าพนักงานสั่งสอน

2) แผนกวิชาสามัญ แนวทางการจัดการศึกษา โดยให้จัดสถานที่สำหรับใช้เรียนตามความเหมาะสมของเรือนจำทัณฑสถาน ครูผู้สอนให้ผู้ต้องขังที่มีความรู้มาเป็นครู มีเจ้าพนักงานเป็นครูใหญ่

3) แผนกวิชาชีพ ให้เรือนจำทำการเปิดการสอนวิชาชีพทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติวิชาที่เปิดสอน เพราะเมื่อพ้นโทษแล้วจะได้นำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

³⁰ นที จิตสง่า โปรรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด กรุงเทพมหานคร วัฒนธรรมการพิมพ์ 2546 หน้า 25

³¹ กรมราชทัณฑ์ การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2553 หน้า 14

การจัดการศึกษาวิชาสามัญและฝึกอบรมวิชาชีพ ได้เริ่มเป็นรูปแบบที่ชัดเจน เป็นครั้งแรกในปี พุทธศักราช 2490

การจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน เริ่มนับตั้งแต่มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ซึ่งได้กำหนดไว้ในหมวด 6 ว่าด้วย การศึกษาและการอบรม โดยบัญญัติไว้ 2 มาตรา คือ

มาตรา 27 บัญญัติไว้ว่า “อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรม”

ตัวอย่างตามมาตรา 27 นี้ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521

ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.) ได้เปิดสอนด้วยระบบการศึกษาทางไกล โดยไม่ว่าผู้เรียนจะเป็นใคร อยู่ที่ไหน เมื่อไร ก็สามารถที่จะศึกษาได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการสภามหาวิทยาลัยชุดแรก รวมทั้งได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีคนแรกจนในปี พ.ศ. 2527 มีผู้ต้องขังรายแรกที่สมัครเรียนกับ มสธ. และสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีได้

กรมราชทัณฑ์ได้มีการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ เรื่อง การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชกับกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม โดยข้อตกลงนี้ จัดทำขึ้นที่ ทัณฑสถานหญิงกลาง ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2549 ระหว่างกับกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม โดยนายนิติ จิตสว่าง อธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฝ่ายหนึ่ง กับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญา เวสารัชช อธิการบดีมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช อีกฝ่ายหนึ่ง โดยที่กรมราชทัณฑ์ และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้ตระหนักดีว่า การขยายโอกาสให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะผู้ต้องขังให้ได้ศึกษาต่อหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่สูงขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของตนเองและของสังคม จะเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของบุคคล เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดีและมีความสุข กรมราชทัณฑ์และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จึงได้ร่วมมือกันพัฒนาผู้ต้องขังโดยจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ผู้ต้องขัง และพัฒนาปรับปรุงห้องสมุดในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเพื่อเป็นการสร้างคนดีคืนสู่สังคม

ต่อมากรมราชทัณฑ์ได้มีหนังสือ ที่ ยธ 0704.1/24306 ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2556 เรื่อง การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ มสธ. สำหรับผู้ต้องขังเพื่อให้การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาดำเนินการด้วยความเรียบร้อย สอดรับกับสถานการณ์ปัจจุบัน และบรรลุผลสัมฤทธิ์ร่วมกันทั้ง 2 หน่วยงาน จึงได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครเข้าเป็นนักศึกษา มสธ. ดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีความประพฤติเรียบร้อย
- 2) ต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรก
- 3) ไม่เป็นผู้ต้องขังชั้นเลว หรือเลวมาก
- 4) ต้องโทษคุมขังอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานแห่งนี้มาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน
- 5) เหลือโทษจำคุก ณ วันที่สมัครเรียนไม่น้อยกว่า 5 ปี

6) ไม่เป็นผู้ต้องขังที่มีพฤติการณ์ต้องควบคุมดูแลเป็นพิเศษ หรือผู้ต้องขังที่มีพฤติการณ์สนับสนุนผู้มีอิทธิพลทางการเงิน หรือผู้ต้องขังที่หน่วยงานภายนอกระบุว่าเป็น “ผู้ร้ายรายสำคัญ” หรือ ผู้ต้องขังที่เรือนจำและทัณฑสถานต้องติดตามพฤติกรรมลักษณะเป็น “ผู้ร้ายรายสำคัญ”

7) เมื่อได้รับอนุญาตจากกรมราชทัณฑ์ ให้เข้ารับการศึกษาก่อนของ มสธ. หากกระทำความผิดวินัยระหว่างการศึกษา จะถูกตัดสิทธิการศึกษาในภาคการศึกษานั้น ๆ และสามารถกลับมาลงทะเบียนเข้ารับการศึกษาค่อยๆ ได้หลังจากกระบวนการลงโทษทางวินัยเสร็จสิ้น และเรือนจำทัณฑสถาน คุ้มครองความปลอดภัย ให้เข้าศึกษาต่อไป

8) หากตรวจสอบภายหลังพบว่า ผู้ต้องขังที่สมัครเรียน มสธ. มีคุณสมบัติไม่ครบถ้วนตามคุณสมบัติที่กรมฯ กำหนด กรมฯ จะตัดสิทธิการอนุญาตให้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทันที

การให้ผู้ต้องขังได้เรียน มสธ. เป็นการให้ผู้ต้องขังได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ปรับเปลี่ยนแนวคิด พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ เกิดความรู้สึกรับรู้ถึงคุณค่าในการเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติภายหลังพ้นโทษ ปีพุทธศักราช 2557 กรมราชทัณฑ์มีนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช จำนวนทั้งสิ้น 3,378 คน เป็นชาย 2,934 คน หญิง 444 คน มีสาขาวิชาที่สมัครเรียนทั้งสิ้น 10 สาขาวิชา สาขาวิชาที่นักศึกษาให้ความสนใจสมัครเรียนมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ 911 คน หรือร้อยละ 26.97 อันดับที่สอง ได้แก่ สาขาวิชานิติศาสตร์ 803 คน หรือร้อยละ 23.77 และอันดับที่สาม คือสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ 630 คน ร้อยละ 18.65 ในส่วนของผู้สำเร็จการศึกษา นับตั้งแต่ปี 2531 - ปัจจุบัน มีนักศึกษาสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีแล้ว จำนวน 1,932 คน เป็นชาย 1,717 คน และหญิง 213 คน

มาตรา 28 บัญญัติไว้ว่า “เครื่องอุปกรณ์ในการศึกษาและการอบรม รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาให้”

ตัวอย่างตามมาตรา 28 นี้ กรมราชทัณฑ์ได้มีหนังสือ ที่ ยธ 0704/194 ลงวันที่ 25 มกราคม 2553 เรื่อง การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กรมราชทัณฑ์และมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช ได้จัดการประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ผู้ต้องขังเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2552 ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และเพื่อให้การปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มสธ.) แก่ผู้ต้องขังดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ ดำเนินการและถือปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มสธ.) แก่ผู้ต้องขังเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

การศึกษาต่อหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต วิชาเอกเทคโนโลยีสารสนเทศธุรกิจ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่เดิมกำหนดให้ผู้ต้องขังที่ศึกษาหลักสูตรนี้จะต้องย้ายมาคุมขังที่เรือนจำและ ทัณฑสถาน 3 แห่ง จนกว่าจะสำเร็จการศึกษา ได้แก่ เรือนจำกลางคลองเปรม ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง และทัณฑสถานหญิงกลาง ที่ประชุมมีมติว่า ไม่จำเป็นต้องย้ายนักศึกษา มาคุมขังที่เรือนจำและทัณฑสถาน ทั้ง 3 แห่งเป็นการถาวร ให้ย้ายผู้ต้องขังมาฝึกปฏิบัติที่เรือนจำ

และทัศนสถานแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นการชั่วคราว เฉพาะในวันที่มหาวิทยาลัยฯ กำหนดให้มีการฝึกปฏิบัติเสริมทักษะสำหรับสาขาวิชานั้นเท่านั้นส่วนการขอสมัครเรียนหรือเปลี่ยนสาขาวิชาจากสาขาวิชาอื่นมาเป็นสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะต้องมีหนังสืออนุญาตจาก กรมราชทัณฑ์ให้ศึกษาหลักสูตรนี้โดยเฉพาะ

2.1.3 การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในปัจจุบัน

กรมราชทัณฑ์ได้มอบหมายให้เรือนจำและทัศนสถานดำเนินการฝึกวิชาชีพสาขาต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้มีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ โดยให้เรือนจำและทัศนสถานคัดเลือกผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับงาน อาชีพ อายุ ภูมิฐานะ สุขภาพร่างกาย พื้นฐานการศึกษา ความสนใจและความสมัครใจเข้ารับการอบรมและฝึกอาชีพต่าง ๆ ตามที่เรือนจำและทัศนสถานกำหนดขึ้น นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ได้ประสานความร่วมมือกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ในสาขาอาชีพต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างเครื่องยนต์ ช่างเชื่อมไฟฟ้า ช่างสี เครื่องเรือน ช่างทาสีอาคาร ช่างเดินกระแสไฟฟ้า เป็นต้น

แนวทางการจัดการฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษาวิชาสามัญ และอบรมทางศีลธรรม เป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมอยู่ในงานราชทัณฑ์ทั่วไป และมีการนำเทคนิคการบริหารจัดการวิธีการปรับพฤติกรรมทัศนคติ ค่านิยม เข้ามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมนิสัย ทำให้ผู้ต้องขังมีอาชีพการงาน โดยในการฝึกจะต้องมีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชำนาญ รวมทั้งต้องมีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพในเรือนจำและทัศนสถานเน้นการปฏิบัติแต่ขาดพื้นฐานทางทฤษฎีเทคนิค วิธีการประยุกต์ใช้ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ

แนวทางแก้ไขเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้ต้องขังกลับตัวเข้ากลับสังคมได้โดยไม่กระทำผิดซ้ำ การแก้ไขปรับปรุงบุคลิกภาพที่เสียไปให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขทางสังคม การฝึกทักษะและเทคนิควิชาการเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม มีลักษณะที่สำคัญ 2 ลักษณะคือ³²

1) การส่งเสริมทักษะในด้านอาชีพ การศึกษา และการอบรมทางศีลธรรม

2) การจัดกิจกรรมปรับปรุงบุคลิกภาพให้สามารถอดทนต่อสิ่งยั่วเยวในการกระทำผิดและการปรุงแต่งจิตใจให้ตั้งงามไม่คิดที่กระทำผิดอีก ซึ่งเป็นต้องอาศัยเทคนิคหลายอย่างเป็นการใช้กระบวนการกลุ่ม

กรมราชทัณฑ์ได้มอบหมายให้เรือนจำและทัศนสถานดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพในสาขาต่างๆ โดยมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังมีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษและไม่กลับไป ต้องโทษซ้ำ โดยให้คัดเลือกผู้เหมาะสมกับงานอาชีพ อายุ ภูมิฐานะ สุขภาพร่างกาย พื้นฐานการศึกษา ความสนใจและความสมัครใจเข้ารับการฝึกวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ที่แต่ละแห่งกำหนดขึ้น และยังได้ประสานขอความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม การฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังในปัจจุบันเพื่อให้เหมาะสมกับความถนัด ความรู้ความสามารถ การดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์เมื่อผู้ต้องขังเข้ามาอยู่ในเรือนจำจะมีการจำแนก

³² เรื่องเดียวกัน หน้า 8

ลักษณะตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ข้อ 50 และ ข้อ 51 ออกตามความพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479³³

หลักการฝึกวิชาชีพโดยทั่วไป ได้ใช้กลไกการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นแนวทางในการพิจารณาการฝึกวิชาชีพดังนี้ การฝึกวิชาชีพจะต้องเป็นไปเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ จะต้องสอดคล้องกับความสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจตลอดจนเวลาการต้องโทษเป็นเงื่อนไขการประกอบการพิจารณา ครูฝึกวิชาชีพจะต้องมีความสามารถที่จะทำการอบรมผู้ต้องขังในระดับมาตรฐานเดียวกันกับสถานศึกษาภายนอกทั่วไป

เรือนจำและทัณฑสถานจะต้องมีความสามารถในการติดต่อขอความร่วมมือจากชุมชน เพื่อส่งเสริมการฝึกวิชาชีพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ผู้ที่ผ่านการทดสอบในสาขาวิชาชีพจะต้องได้รับประกาศนียบัตรรับรองความรู้และความสามารถ การจัดการฝึกวิชาชีพที่มีประสิทธิผล จะต้องวางแผนให้สอดคล้องกับแผนการปลดปล่อยหรือแผนการพักการลงโทษ

ประเภทของการฝึกวิชาชีพมีหลายประเภทได้แก่ เกษตรกรรม ช่างไม้และเครื่องเรือน จักสาน การทอและถัก ช่างศิลป์ ทางช่างยนต์ อุตสาหกรรม ก่อสร้างและโยธา การฝึกวิชาชีพเบ็ดเตล็ด

2.1.4 การจัดการการฝึกวิชาชีพของกรมราชทัณฑ์

เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งเช่นเดียวกับการศึกษาวิชาสามัญ โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้วิชาสามัญแล้วแต่ยังไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่งแน่นอน อันเป็นสาเหตุหนึ่งของการกระทำผิด เป็นโอกาสอันที่จะใช้เวลาขณะถูกจำคุก ศึกษาวิชาชีพอันจะสามารถนำไปประกอบอาชีพเมื่อพ้นโทษ ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ทำให้ต้องถูกจำคุกเสียอนาคต และทรัพยากรของชาติไปอย่างเปล่าประโยชน์ ส่วนการยอมรับให้ผู้ต้องขังเข้าทำงานนั้น เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าสังคมภายนอกเข้าใจ และเห็นความจำเป็นในการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดได้เริ่มชีวิตใหม่หลังรับโทษแล้วมากน้อยเพียงใด การจัดการศึกษาวิชาชีพก็ใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) และเมื่อเรียนสำเร็จการสอนให้ได้รับใบรับรองของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสามารถใช้แสดงในการสมัครเข้าทำงานได้ทั่วไป เช่นเดียวกัน นอกจากหลักสูตรการศึกษาสายอาชีพของ กศน. แล้ว กรมราชทัณฑ์ยังใช้หลักสูตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และหลักสูตรของกรมอาชีวศึกษาอีกด้วย

การจัดตั้งโรงเรียนในเรือนจำ และทัณฑสถาน ทั้งสายสามัญและสายอาชีพนั้น ระเบียบกรมการศึกษานอกโรงเรียนว่าด้วยการดำเนินงานโรงเรียนผู้ใหญ่ ได้กำหนดรายละเอียดไว้เป็นขั้นตอนชัดเจน ซึ่งสามารถปฏิบัติตามได้หากมีสถานที่ บุคลากร ผู้เรียนและนโยบายการศึกษาของผู้ต้องขังที่ชัดเจนเพียงพอการจำคุก ทำให้มีเวลาให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่ผู้กระทำผิด ที่อาจไม่เคยได้รับการศึกษา หรือเคยได้รับการศึกษาระดับต่ำ ทำให้ขาดความเข้าใจในการดำรงชีวิตที่ดีในสังคมภายนอก ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพสุจริต เพราะไร้การศึกษาหรือไร้ฝีมือในวิชาชีพต่างๆ หากพ้นโทษไปโดยไม่มีวิชาความรู้หรือวิชาชีพติดตัวออกไป โอกาสที่จะหวนไปกระทำผิดเพื่อหาเลี้ยงชีพ ทำให้ต้องกลับสู่เรือนจำอีกเป็นไปได้สูงการจำคุก ทำให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสได้รับการอบรมจิตใจ

³³ นที จิตสง่าง โปรรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด กรุงเทพมหานคร วัฒนธรรมการพิมพ์ 2546 หน้า 15

ได้รับการฟื้นฟูทางสังคม เห็นคุณค่าของชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ เกื้อหนุนช่วยเหลือกัน ในสังคม มีความรับผิดชอบร่วมกันในสังคม ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน หรือข่มเหงรังแกกัน เป็นพลเมืองที่ดีคนหนึ่งของสังคม ซึ่งในที่สุดก็จะทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม ซึ่งเป็นความปรารถนาาร่วมกันของทุกคน

การจัดการฝึกวิชาชีพในเรือนจำและทัณฑสถาน จะมีใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านวัสดุอุปกรณ์³⁴ ดังนี้

1) *ด้านการบริหาร* เป็นกระบวนการในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การให้ผู้ต้องขังทราบว่า จะสอนวิชาชีพด้านใดและขั้นตอนการรับสมัครจนถึงการเข้ามาศึกษาเล่าเรียนในชั้นเรียนการจัดการฝึกวิชาชีพเป็นภารกิจของเรือนจำที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในโรงฝึกงาน ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อ การปกครองความปลอดภัยและประสิทธิภาพในการบริหารงานเรือนจำดังนี้

(1) กิจกรรมที่ฝึกวิชาชีพต้องสอดคล้องกับกฎหมายระเบียบข้อบังคับและมาตรฐานขั้นต่ำละเอียดเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องสหประชาชาติ ความต้องการ ความสนใจ ความพร้อม และสภาพของเรือนจำ

(2) ศึกษาวิเคราะห์ประวัติเป็นรายบุคคลวางแผนปฏิบัติ จัดกิจกรรมกลุ่มทำงานตามภารกิจประจำวันมิใช่ว่างงานหรือหลีกเลี่ยงการทำงาน

(3) ประกาศให้ผู้ต้องขังทราบและสมัครเข้ารับการฝึกวิชาชีพ

(4) คัดเลือกผู้ต้องขังเข้าศึกษาตามสาขาวิชาที่เปิดการเรียนการสอน

(5) จัดทำบัญชีรายชื่อผู้เข้าศึกษาเล่าเรียนเสนอต่อผู้บังคับบัญชาและมีการตรวจนับให้ถูกต้องทุกครั้ง

(6) ในการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการศึกษาด้านอาชีพนั้นให้เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการคัดเลือก โดยแจ้งให้ผู้ต้องขังทราบตามหน่วยงานต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สนใจในการศึกษาโดยทั่วกัน และให้คำนึงถึงความรู้เดิม ความสนใจในการศึกษา ความอดทน อดทนและการรักษาระเบียบวินัย ประกอบการพิจารณาด้วย

(7) เมื่อมีการย้ายผู้ต้องขังระหว่างเดือน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อของผู้ต้องขัง เรือนจำจะต้อง แจ้งจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกย้ายให้เรือนจำที่ย้ายไปทราบ พร้อมรายละเอียดต่างๆ อาทิ ชื่อ ระดับชั้น หรือวิชาชีพที่กำลังศึกษาอยู่ ระยะเวลาที่ศึกษามาแล้ว ผลการศึกษาและอื่นๆ เท่าที่จำเป็น

2) *ด้านบุคลากร* บุคลากรที่ให้การศึกษาด้านสายวิชาชีพ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ บุคลากรภายนอก ผู้สอนมีความจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีความรู้ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้

(1) บุคลากรภายใน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ภายในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศที่ทำหน้าที่ด้านการเรียนการสอน และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้านการควบคุมให้อยู่ในระเบียบ

³⁴ กรมราชทัณฑ์ *การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2553 หน้า 24

(2) บุคลากรภายนอก ได้แก่ วิทยากร ซึ่งเป็นบุคคลจาก

กระทรวงศึกษาธิการครูผู้สอนที่ดีจะต้องมีประสบการณ์มากมายและยาวนานพอสมควร จนกระทั่งเกิดความรู้สึกฝังแน่นในจิตใจ หลักการเรียนการสอนที่ดีจึงอยู่ที่การจัดสถานการณ์และเงื่อนไขที่เหมาะสมเพื่อที่จะช่วยให้ ผู้เรียนรู้ได้ สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับกับการสอน จะต้องเปลี่ยนสภาพจากความเป็นครูไปเป็น ผู้อำนวยการความสะดวกเพื่อการเรียนรู้

3) **ด้านหลักสูตร** หลักสูตรที่ใช้สอนการศึกษาวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ หลักสูตรระยะสั้นและหลักสูตรระยะยาว

หลักสูตรที่ใช้การเรียนการสอนในเรือนจำและทัณฑสถานได้รับความร่วมมือจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดและศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดเข้ามาช่วยเหลือให้การสนับสนุนจัดฝึกอบรมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ วิทยากร งบประมาณ เข้ามาจัดการศึกษาวิชาชีพให้กับ โดยดำเนินการทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตามแต่สถานที่ที่จะเอื้ออำนวย

(1) หลักสูตรระยะสั้น หมายถึง หลักสูตรที่ใช้ระยะเวลาในการศึกษาเล่าเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติไม่เกิน 100 ชั่วโมง เป็นหลักสูตรที่ใช้เวลาเรียนน้อย เรียนภาคทฤษฎีในห้องเรียนประมาณ 40 ชั่วโมง และออกฝึกภาคปฏิบัติประมาณ 60 ชั่วโมง ได้แก่ หลักสูตรช่างตัดผม ช่างประปา ช่างเชื่อมโลหะ

(2) หลักสูตรระยะยาว หมายถึง หลักสูตรที่ใช้ระยะเวลาในการศึกษาเล่าเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติไม่เกิน 200 ชั่วโมง หลักสูตรระยะยาวเป็นหลักสูตรที่ใช้ระยะเวลาเรียนค่อนข้างมาก ใช้เวลาเรียนภาคทฤษฎีในห้องเรียนประมาณ 80 ชั่วโมง แล้วออกฝึกภาคปฏิบัติประมาณ 120 ชั่วโมง ได้แก่ หลักสูตรช่างเจียรไนพลอย ช่างไฟฟ้า ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง

4) **ด้านการเรียนการสอน** การจัดการเรียนการสอนการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานสามารถจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานภายนอกทุกหลักสูตรทุกวิธีเรียนตามความสามารถและความพร้อมของผู้เข้ารับการศึกษาในแต่ละแห่ง กระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติ และรายละเอียดต่างๆ ของผู้เรียนได้ดีพอสมควรจึงจะสามารถตั้งใจและจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมก่อให้เกิดกระบวนการเรียนที่ดี ในการเทียบโอนผลการเรียน การนิเทศ การติดตามผลงาน และการวัดผลประเมินผลให้เป็นหน้าที่ของศูนย์การเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางหรือระดับภาคจะมาตรวจเยี่ยมให้คำแนะนำให้เป็นครั้งคราว

ในการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำและทัณฑสถานให้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ เพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดและลดอัตราการกระทำ ความผิดวินัยในเรือนจำและทัณฑสถาน เพราะผู้ต้องขังที่ได้รับการศึกษาเล่าเรียนจบแล้วสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์และปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

5) **ด้านวัสดุอุปกรณ์** อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการฝึกวิชาชีพ เช่น ค้อน เลื่อย ค้อน เป็นต้น เครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดการเรียนการฝึกวิชาชีพ โรงงานต้องจัดให้มีศูนย์ควบคุมและจัดเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ ทะเบียนการใช้ การเก็บรักษา ซึ่งอำนวยความสะดวกต่อการเบิกจ่ายใช้สอย ป้องกันการสูญหายด้วยวิธีการที่เหมาะสมและใช้ระบบ 5 ส รวมทั้งให้มีการตรวจสอบสภาพความ มั่นคงแข็งแรง ปลอดภัย ความเข้มของแสงสว่างในโรงงานต่างๆ การป้องกันอัคคีภัย การเก็บรักษา

อย่างมีระเบียบวินัยให้เก็บเป็นหมวดหมู่ ชนิด ประเภทเดียวกัน ให้อยู่ที่เดียวกันเรียงลำดับจากเล็กไปใหญ่หรือใหญ่ไปเล็ก เพื่อสะดวกต่อการตรวจสอบมีการจัดทำบัญชีรับ – จ่าย และกวดขันให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบตรวจสอบอยู่เสมอ

การจัดทำทะเบียนควบคุมวัสดุอุปกรณ์แยกออกเป็น ทะเบียนเครื่องมือ วัสดุดิบ ในคลังพัสดุ วัสดุฝึกในโรงงาน วัสดุสำเร็จรูป โดยแยกส่วนเป็นเล่ม แต่ละเล่มจำแนกตามชนิด สิ่งของต่างๆ เมื่อได้รับใบเบิกมาแล้ว จ่ายไปต้องบันทึกผ่านทะเบียน วัสดุเพื่อใช้เป็นหลักฐานว่าผู้ใด จ่ายของจำนวนที่รับไปและให้แสดงรายการไว้

การบริหารงานของส่วนราชการ หลักการบริหารหน่วยงานใช้ข้อบังคับ ทางด้านทรัพยากร คือ คน เงิน การจัดการและวัสดุอุปกรณ์ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร การจัดหาวัสดุอุปกรณ์มาใช้ในกิจกรรมฝึกวิชาชีพของเรือนจำและทัณฑสถานในการจัดซื้อ จัดหา จัดจ้าง อนุมัติให้ปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ การจัดหาวัสดุมาดำเนินการให้ จัดหาให้เหมาะสมกับระดับกำหนดโทษ ความรู้ความชำนาญ ความสนใจ สภาพของเรือนจำ

การจัดหาวัสดุฝึกในการฝึกวิชาชีพ ประเภทไม้ที่นำมาผลิตภัณฑ์ สินค้า เครื่องเรือน ได้แก่ ไม้ท่อน ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ฯลฯ โดยให้ประสานกับกรมป่าไม้หรือองค์การ อุตสาหกรรมกรมป่าไม้เพื่อจัดหาซื้อนำมาเป็นวัสดุในการฝึกวิชาชีพ สำหรับวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการ ฝึกวิชาชีพให้ดำเนินการจัดหาให้พร้อมเพื่อเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ในการศึกษาเล่าเรียน³⁵

2.2 ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

หลักการควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำอย่างหนึ่งก็คือ การไม่ปล่อยให้ผู้ต้องขังมีเวลาว่างเกินไป ผู้ต้องขังในเรือนจำจะต้องสามารถใช้เวลาเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษา อบรม การทำงาน บันเทิง และการกีฬาได้อย่างเต็มที่ โดยมีเวลาพักผ่อนพอสมควร การปล่อยให้มีความว่างมากเกินไปอาจจะทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน ก่อปัญหาการพนัน ยาเสพติด และทะเลาะวิวาท ไปจนถึงขั้น ก่อความวุ่นวาย จลาจล หรือแหกหักหลบหนี³⁶

2.2.1 การจัดผู้ต้องขังไปทำงานประเภทใช้แรงงานรับจ้างในเรือนจำ

การจัดผู้ต้องขังไปทำงานประเภทใช้แรงงานรับจ้างในเรือนจำ หากมีการ คัดเลือกอย่างจริงจัง มีหลักเกณฑ์และจุดประสงค์แน่นอน การใช้แรงงานรับจ้างในเรือนจำก็สามารถ ทำให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้ต้องขังและสังคมได้มากเช่นกันการใช้แรงงานรับจ้างนั้น นอกจากจะทำให้ ผู้ต้องขังไม่มีเวลาว่างมากเกินไปแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์อื่นๆ อีกด้วย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลที่ได้จาก การทำงานนั้นคือ

1) ทำให้ผู้ต้องขังไม่เครียด ไม่หงุดหงิดและอาจเพลิดเพลินกับการทำงาน

ถ้าหากไม่ถูกบังคับหรือเข้มงวดจนเกินไป มีผลในการปกครอง เพราะผู้ต้องขังไม่ใช้เวลาไปในการทำผิด

2) ทำให้ผู้ต้องขังเรียนรู้คุณค่าของการมีชีวิต การมีชีวิตจะต้องประกอบด้วยการ ทำงาน ไม่สามารถที่จะปล่อยชีวิตให้ผ่านไปวันๆ เป็นการปลูกฝังนิสัยที่ดี ให้เกิดความรักการทำงาน

³⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 38

³⁶ Edward Sagavin and Donal E.J. Macnamara *Corrections: Punishment and Rehabilitation* Boston Praeger Publishers 2001 p 58

3) *ปลูกฝังความรับผิดชอบระเบียบวินัย* เพราะการทำงานจะต้องมีระเบียบวินัยรับผิดชอบในผลและความสำเร็จของงาน แม้จะเป็นงานที่ใช้ฝีมือน้อยกว่าแรงงาน ก็ตาม ปริมาณคุณภาพ และระยะเวลาเป็นสิ่งที่ผู้ต้องชั่งจะต้องถูกฝึกให้เอาใจใส่

4) *ความรู้ความชำนาญ* เกิดความรู้ความชำนาญที่จะได้ติดตัวออกไปภายนอกหลังพ้นโทษ โดยเฉพาะงานที่ใช้ฝีมืออยู่บ้าง แม้จะมีช่างฝึกวิชาชีพโดยตรง

5) *มีรายได้* มีรายได้เพื่อการใช้จ่ายในขณะอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งเป็นผลจากส่วนแบ่งรายได้ที่เรือนจำได้รับจากผู้ว่าจ้าง ทำให้ผู้ต้องชั่งมีเงินพอซื้อของต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่จำหน่ายในร้านค้าสวัสดิการผู้ต้องชั่งโดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากญาติ

6) *รายได้ของเรือนจำ* รายได้ของเรือนจำจากการรับจ้างแรงงานของผู้ต้องชั่ง ซึ่งส่วนใหญ่เรือนจำไม่ต้องลงทุนในการสร้างโรงงานหรือหาวัตถุดิบป้อน เพราะการรับจ้างแรงงานในเรือนจำมักมาในรูปที่ผู้ว่าจ้างผลิตสินค้ามาแล้วจ้างผู้ต้องชั่งประกอบในบางขั้นตอนเท่านั้น ซึ่งผู้ว่าจ้างนิยมเนื่องจากเป็นการจ้างงานราคาถูก ไม่ต้องลงทุนเรื่องสถานที่ มีผู้ดูแลคนงานและระเบียบวินัยให้เสร็จ ไม่ต้องมีภาระเรื่องความเป็นอยู่และสวัสดิการต่างๆ ของแรงงาน

7) *ทำให้รัฐสามารถมีรายได้กลับคืน* จากการใช้จ่ายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องชั่งหรือเรือนจำและทัณฑสถานสามารถใช้รายได้ส่วนนี้ในการดำเนินงานเป็นการแบ่งเบาภาระงบประมาณของรัฐ ดังนั้นในการคิดค่าจ้างสำหรับการจ้างแรงงานผู้ต้องชั่ง ควรคิดต้นทุนการดำเนินงานของรัฐในรูปของค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็สถานที่คุมขังหรือจัดตั้งโรงงาน ค่าเครื่องสาธารณูปโภคและอุปโภคผู้ต้องชั่ง รวมถึงสวัสดิการต่าง ๆ ซึ่งรัฐต้องใช้จ่ายด้วยภาษีอากรของประชาชนทั่วไปด้วย

สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการใช้แรงงานรับจ้างในเรือนจำก็คือ ผู้ต้องชั่งจำหนึ่งซึ่งมีใช้แรงงานฝีมือ ต้องใช้เวลาส่วนหนึ่งในโรงงานรับจ้าง และเวลาอีกส่วนหนึ่งในการศึกษาวิชาสามัญ เรือนจำบางแห่งมุ่งรายได้จากการรับจ้างมากเกินไป กำหนดปริมาณงานให้ผู้ต้องชั่งทำจำนวนมากจนกระทบเวลาศึกษาอบรมของผู้ต้องชั่ง หรือแม้แต่ผู้ต้องชั่งเองส่วนหนึ่งจะเห็นรายได้จากการรับจ้างสำคัญกว่าการเรียนวิชาสามัญ ทำให้ไม่สามารถศึกษาได้ผลตามความมุ่งหมายของทางราชการ การบริหารงานจึงควรวางกฎระเบียบให้แน่ชัด³⁷

2.2.2 การกำหนดค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องชั่ง

การใช้แรงงานของผู้ต้องชั่งและการฝึกวิชาชีพนั้นจะมีรายได้ตอบแทน

ซึ่งอาจจะได้จากค่าจ้างแรงงานต่างๆ และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ อันซึ่งเป็นผลจากการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องชั่ง ซึ่งอาจจะจำหน่ายที่เรือนจำนั่นเองหรือจำหน่ายในเทศการต่างๆ ในงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์และในงานวันพบญาติ รายได้จากค่าจ้างแรงงานนั้นจะเป็นรายได้ที่มีอัตราสูงกว่ารายได้จากการฝึกวิชาชีพโรงงานเนื่องจากต้องมีวัตถุดิบจำนวนหนึ่งสูญเสียสิ้นเปลืองไปในการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องชั่งที่ยังไม่ชำนาญงาน

³⁷ ผจจจิตต์ อธิคมนันทะ สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2546 หน้า 38

ผลประโยชน์หรือรายได้เหล่านี้ เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วก็นำแบ่งให้เป็นรายได้ของผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานจำนวนหนึ่ง ตามกฎหมายไทยนั้น ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างตามที่บัญญัติไว้ในพระบัญญัติราชทัณฑ์ ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิจะได้ค่าจ้าง แต่กฎกระทรวงที่กล่าวไว้ในมาตรา ก่อนอาจกำหนดให้แบ่งรายได้ อันเกิดจากการรายงานของผู้ต้องขัง โดยหักค่าใช้จ่ายออกเสียก่อน ให้เป็นรางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ

สำหรับรางวัลในการฝึกวิชาชีพนั้น กำหนดไว้ว่าให้แบ่งจ่ายแก่ผู้ต้องขังได้ไม่เกินร้อยละห้าสิบและเจ้าพนักงานเรือนจำไม่เกินร้อยละสิบห้าของกำไรทั้งหมด หลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานนั้นมียุติในกฎกระทรวงฯ และข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลข้อน่าสังเกตก็คือ กฎกระทรวงมหาดไทย กำหนดว่า หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขัง และเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

1) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น

2) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น

เจ้าพนักงานเรือนจำที่จะได้รับรางวัลตามข้อนี้ ให้พิจารณาให้ได้รับรางวัลจนถึงผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน จะเห็นได้ว่าในส่วนของเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น ให้ได้รับการพิจารณาเฉพาะเจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น ซึ่งก็หมายความว่า เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งทำหน้าที่อื่นๆ ไม่มีสิทธิได้รับการพิจารณารางวัลในส่วนนี้เลย ซึ่งไม่ว่ารางวัลที่ว่าจะมีน้อยเพียงใดย่อมมีผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่อื่น เช่น ครูหรืออนุศาสนาจารย์

ในด้านผู้ต้องขังนั้นเดิมผู้ต้องขังเด็ดขาดชั้นกลางขึ้นไปเท่านั้น จึงจะมีสิทธิได้รับรางวัลปันผล ซึ่งเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามได้มีการแก้ไขกฎกระทรวงฯ ที่เกี่ยวข้อง และในข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัล ก็วางหลักเกณฑ์ครอบคลุมไปยังนักโทษเด็ดขาดทุกชั้นความประพฤติรวมทั้งการพิจารณารางวัลให้แก่เจ้าพนักงานก็กินความมากขึ้น เงินรางวัลที่ผู้ต้องขังได้รับนี้ ผู้ต้องขังสามารถใช้จ่ายในการซื้อเครื่องอุปโภคซึ่งเรือนจำจัดจำหน่ายที่ร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังภายในเรือนจำ หากผู้ต้องขังรู้จักประหยัด เมื่อพ้นโทษบางคนก็อาจจะมีเงินติดตัวออกไปด้วยจำนวนหนึ่ง

การกำหนดค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง ทุกเรือนจำและทัณฑสถานจะต้องมีการกำหนดค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังในรูปของรางวัลปันผลจากการรับจ้างแรงงาน โดยมีการกำหนดในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งมีการเปรียบเทียบกับเรือนจำใกล้เคียง และนำเสนอเพื่อขออนุญาตจากกรมราชทัณฑ์

1) แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดอัตราค่าจ้าง เรือนจำและทัณฑสถาน แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดอัตราค่าจ้าง ประกอบด้วย ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน เป็นประธาน และมีผู้อำนวยการส่วนหรือหัวหน้าฝ่าย อย่างน้อย 3 คน เป็นคณะกรรมการร่วมด้วย หากเรือนจำใดไม่มีผู้อำนวยการส่วนหัวหน้าฝ่ายเป็นกรรมการ ให้คณะกรรมการดังกล่าว กำหนดอัตราค่าจ้างแรงงานที่ผู้ว่าจ้าง สั่งทำ โดยหาข้อมูลจากเรือนจำในเขตหรือใกล้เคียง และจากหน่วยงานอื่น ๆ

2) การขออนุมัติรับจ้างแรงงาน ให้เรือนจำอธิบายรายละเอียดของงานและราคาจ้างของเรือนจำในเขตหรือใกล้เคียงเป็นหลักฐานส่งให้กรมราชทัณฑ์ประกอบการพิจารณาการนำวัสดุเข้าเรือนจำหรือการนำสินค้าที่ผลิตสำเร็จออกจากเรือนจำ ให้จัดทำทะเบียนคุมวัสดุขึ้นนั้น ๆ พร้อมใบนำส่งสินค้าให้เรียบร้อยและมีคณะกรรมการตรวจสอบสินค้าถูกต้อง ให้มีการทำสัญญาจ้างงานทุกงาน และต้องกำหนดวงเงินในการรับจ้างงานและปริมาณที่รับจ้างที่ชัดเจน และหากเป็นชิ้นงานใหม่ที่ผู้ว่าจ้างส่งจ้างจะต้องให้ผู้ต้องขังทดลองงาน อย่างน้อย 1 เดือน³⁸

สำหรับในเรื่องนี้กรมราชทัณฑ์ได้มีคำสั่งกรมราชทัณฑ์ ที่ กย 0704/1099 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2554 เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับจ้างแรงงานผู้ต้องขัง ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานปฏิบัติดังนี้

1) การกำหนดค่าจ้างแรงงานผู้ต้องขัง

(1) ให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน แต่ตั้งคณะกรรมการกำหนดอัตราค่าจ้างแรงงานผู้ต้องขังประกอบด้วย ผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถานเป็นประธาน และมีผู้อำนวยการส่วนและหัวหน้าฝ่ายอย่างน้อย 3 คน เป็นกรรมการร่วมด้วย หากเรือนจำและทัณฑสถานใดไม่มีผู้อำนวยการส่วน ให้หัวหน้าฝ่ายเป็นกรรมการ

(2) ให้คณะกรรมการตาม (1) กำหนดอัตราค่าจ้างแรงงานที่ผู้ว่าจ้างส่งจ้าง โดยหาข้อมูลเปรียบเทียบราคาจากเรือนจำและทัณฑสถานในเขต หรือใกล้เคียง หรือจากหน่วยงานอื่น ๆ หรือค่าจ้างของการรับจ้างบุคคลภายนอกในท้องถิ่น ทั้งนี้ ราคาที่พิจารณาควรคำนึงความเหมาะสมเป็นธรรมกับผู้ต้องขัง

(3) กรณีชิ้นงานเป็นลักษณะเดียวกัน ควรได้ค่าจ้างที่เท่ากันหรือไม่มีความต่างกันมากนัก

(4) ให้ทำสัญญาจ้างทุกงาน โดยระบุผู้ว่าจ้าง ผู้รับจ้าง ประเภทของงาน จำนวนราคาต่อหน่วย และวงเงินรับจ้าง อย่างชัดเจน และหาเป็นชิ้นงานใหม่ที่ผู้ว่าจ้างส่งจ้าง จะต้องให้ผู้ต้องขังทดลองงานไม่เกิน 1 เดือน และให้ทำสัญญาจ้างครั้งละไม่เกินหนึ่งปีงบประมาณ เมื่อทำสัญญากับ ผู้ว่าจ้างเรียบร้อยแล้ว ให้เรือนจำและทัณฑสถาน รายงานผลการรับจ้างแรงงานส่งกรมราชทัณฑ์

(5) การนำวัสดุรับจ้างงานเข้าเรือนจำและทัณฑสถานหรือการนำสินค้าที่ผลิตสำเร็จจากการรับจ้างออกจากเรือนจำและทัณฑสถาน ให้จัดทำทะเบียนคุมวัสดุแบบทะเบียนคุมการรับส่งวัสดุแรงงานรับจ้าง และทะเบียนคุมแบบพิมพ์แรงงานรับจ้าง และให้มีคณะกรรมการตรวจสอบสินค้าให้ถูกต้อง การหักค่าใช้จ่ายในการรับจ้างแรงงานผู้ต้องขัง

(6) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานรับจ้างให้เรือนจำและทัณฑสถานหักค่าใช้จ่าย ในการดำเนินงานตามความเป็นจริง แต่ไม่เกิน 10% ของรายได้

³⁸ กรมราชทัณฑ์ การปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2553 หน้า 85

(7) กรณีการรับงานที่ต้องใช้ไฟฟ้า หรือน้ำ ให้แยกมาตรวัดไฟฟ้าและน้ำ ออกจากมาตรวัดของฝ่ายฝึกวิชาชีพ และให้เรียกเก็บค่าน้ำ ค่าไฟ จากผู้ว่าจ้าง ส่วนเงินที่เหลือเป็น กำไรสุทธิให้เรือนจำและทัณฑสถาน นำไปจ่ายเป็นรางวัลปันผลให้ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานตาม ระเบียบต่อไป

(8) งานรับจ้างที่จัดให้ผู้ต้องขังทำต้องคำนึงถึงความปลอดภัย และไม่มีสาร ที่ก่อให้เกิดพิษภัย อันตรายหรือผลข้างเคียงต่อสุขภาพร่างกายของผู้ต้องขัง และห้ามนำงานที่มี ลักษณะอาจและหรือสารที่ใช้เป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการหลบหนี มาทำภายในเรือนจำและทัณฑ สถาน อย่างเด็ดขาด

(9) ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานถือปฏิบัติเกี่ยวกับการรับจ้างแรงงานผู้ต้องขังใน การขออนุมัติโครงการ การขออนุญาตทำนิติกรรมสัญญาและการพัสดุ

2) การมอบอำนาจการหาผลประโยชน์ในการดำเนินกิจการฝึกวิชาชีพและการ รับจ้างแรงงานผู้ต้องขัง จากคำสั่งกรมราชทัณฑ์ ที่ กย 0704/1099 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2554 เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับจ้างแรงงานผู้ต้องขัง สืบเนื่องจากกรมราชทัณฑ์ได้มีการปรับระบบ จำแนกตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนจากเดิมที่ใช้ระบบจำแนกตำแหน่งที่มีมาตรฐานกลาง (ซี) ให้ เป็นการจำแนกตำแหน่งตามกลุ่มลักษณะงานซึ่งมีการจำแนกกลุ่มตำแหน่ง เป็น 4 ประเภท (ประเภท บริหาร อำนาจการ วิชาการ และทั่วไป) เพื่อให้การมอบอำนาจตามคำสั่งกรมราชทัณฑ์เป็นปัจจุบัน จึงให้เรือนจำและทัณฑสถานถือปฏิบัติเกี่ยวกับการรับมอบอำนาจในการขออนุมัติการทำนิติกรรม สัญญา หรือข้อตกลงหาผลประโยชน์ในการดำเนินกิจการฝึกวิชาชีพและการรับจ้างแรงงานผู้ต้องขัง ดังนี้

(1) ให้เรือนจำและทัณฑสถานส่วนกลาง ปฏิบัติราชการแทนอธิบดี ดังนี้

- ก. ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการทัณฑสถาน ซึ่งเป็น หัวหน้าส่วน ราชการ ประเภทอำนาจการระดับสูง ครวละไม่เกิน 900,000 บาท
- ข. ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการทัณฑสถาน ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วน ราชการ ประเภทอำนาจการระดับต้น ครวละไม่เกิน 500,000 บาท
- ค. ผู้อำนวยการสถานกักกัน และสถานกักขัง ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วน ราชการประเภทอำนาจการระดับต้น ครวละไม่เกิน 100,000 บาท

(2) ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ในวงเงิน ดังนี้

- ก. เรือนจำจังหวัด ผู้บัญชาการเรือนจำ ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการ ประเภทอำนาจการระดับสูง และประเภทอำนาจการระดับต้น ครวละไม่เกิน 500,000 บาท
- ข. เรือนจำอำเภอ ผู้บัญชาการเรือนจำ ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการ ประเภทอำนาจการระดับต้น ครวละไม่เกิน 200,000 บาท

สำหรับวงเงินที่เกินกว่าที่กำหนดตามข้อ ก. และ ข. ให้ขออนุญาตกรม ราชทัณฑ์ ทั้งนี้เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จให้รายงานผลให้กรมราชทัณฑ์ทราบทุกครั้ง

2.2.3 การบริหารงานการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

งานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำมีอยู่หลายด้าน ทั้งนี้สรุปไว้ว่า ความรับผิดชอบของฝ่ายฝึกวิชาชีพ ประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1)งานฝึกวิชาชีพ รับผิดชอบในการวางแผนและการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ความต้องการของตลาดและความถนัดของผู้ต้องขังแต่ละคน การฝึกวิชาชีพที่ได้นอกจากจะเน้นในเรื่องความรู้ ความชำนาญ เพื่อให้ผู้ต้องขังนำไปใช้ในการประกอบ อาชีพได้ภายหลังพ้นโทษจะต้องเน้นให้ผู้ต้องขังดังกล่าวมีนิสัยรักการทำงานด้วย เพราะแม้ว่าผู้ต้องขัง จะมีความรู้ความชำนาญเพียงใดก็ตามถ้าไม่มีนิสัยรักการทำงานแล้ว โอกาสที่จะนำความรู้และ ประสบการณ์ไปใช้ในการทำงาน ย่อมจะเป็นที่คาดหวังได้ยาก ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ประสบผลสำเร็จ ในกาฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการสนับสนุนสินค้าของเรือนจำในงาน นิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่ที่จะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่จะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในวิชาชีพเป็นอย่างดีและมีความตั้งใจที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ผู้ต้องขัง

2)งานเงินทุนผลประโยชน์ รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีการรับ-จ่าย และเก็บ รักษาเงินทุนผลประโยชน์จากการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ตลอดจนเงินทุนสำรองเพื่อให้เรือนจำต่างๆ มีเงินทุนสำรองสำหรับการฝึกวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง เงินทุนผลประโยชน์ของเรือนจำเป็นเงินนอก งบประมาณประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ต้องนำส่งคลังเพื่อเป็นรายได้แผ่นดินตามที่ทำความตกลงไว้กับ กระทรวงการคลัง

การจัดซื้อจัดจ้างต้องอนุโลมปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การพัสดุ พ.ศ. 2535 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม การเบิกจ่ายเงินและอำนาจในการสั่งจ่ายต้องปฏิบัติตาม ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 4/2500 ว่าด้วยรายได้เกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของทัณฑ สถานต่างๆ โดยเคร่งครัด รายจ่ายบางประเภทที่จะจ่ายจากเงินประเภทนี้ต้องได้รับอนุญาตจากกรม ราชทัณฑ์ก่อนจึงจะจ่ายได้ เช่น ค่าจัดซื้อยานพาหนะ ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง โรงเรือนต่างๆ หรือ เครื่องจักรกลที่มีราคาตั้งแต่ 30,000 บาทขึ้นไป รายจ่ายบางประเภทต้องปฏิบัติตามข้อบังคับกรม ราชทัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจ่ายเงินทุนผลประโยชน์เป็นรางวัล เป็นต้น เจ้าหน้าที่ที่จะได้รับ มอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านนี้ ควรมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีงบประมาณ

3)งานพาณิชย์ รับผิดชอบในการหาตลาดและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของ เรือนจำซึ่งปัจจุบันได้มีการจำหน่ายทั้งในงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์และงานวันพบญาติที่กรม ราชทัณฑ์จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ตลอดจนการเปิดจำหน่ายในงานเทศกาลต่างๆ และจำหน่ายแก่ผู้สั่ง จ้างโดยตรง

4)งานพัสดุฝึกวิชาชีพ รับผิดชอบในการจัดหาวัสดุด้วยเงินทุนผลประโยชน์ ของเรือนจำมาใช้ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง จัดทำทะเบียนพัสดุ เก็บรักษาเบิกจ่าย ซ่อมบำรุง ตลอดจน จัดการจำหน่ายพัสดุดังกล่าวออกจากบัญชี

5)งานยานพาหนะ รับผิดชอบในการจัดหา จัดทำทะเบียน ควบคุมดูแลการใช้ ซ่อมบำรุงและจำหน่ายยานพาหนะที่จัดหาด้วยเงินทุนผลประโยชน์ของเรือนจำ

6)งานสาธารณชนนอกเรือนจำ รับผิดชอบเกี่ยวกับการขออนุมัติ กรมราชทัณฑ์ จัดส่งนักโทษเด็ดขาดออกทำงานสาธารณชนได้ตามที่กฎหมายกำหนด³⁹

---

³⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 88

บทที่ 3

การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

การฝึกวิชาชีพนอกจากจะทำให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้เพื่อประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษแล้ว ยังเป็นการทำให้ผู้ต้องขังได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ไม่คิดหลบหนีจากที่คุมขัง และมีรายได้จากการทำงานเพื่อการใช้จ่าย ในขณะที่อยู่ในเรือนจำ ทำให้ผู้ต้องขังมีเงินพอซื้อของต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่จำหน่ายในร้านค้าสวัสดิการของเรือนจำโดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากญาติ รวมทั้งเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ

1. การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา

การดำเนินงานของเรือนจำในประเทศสหรัฐอเมริกามีการควบคุมดูแล และบริหารจัดการโดยสองหน่วยงาน คือ งานราชทัณฑ์แห่งสหรัฐอเมริกา (Bureau of prisons) ซึ่งดำเนินงานโดยรัฐบาลกลางและงานราชทัณฑ์ของแต่ละมลรัฐซึ่งเป็นการบริหารเรือนจำภายในมลรัฐนั้น ๆ โดยเรือนจำของทั้งสองหน่วยงานนี้มีการแยกอำนาจและการดำเนินงานออกจากกัน การฝึกวิชาชีพในระบบงานราชทัณฑ์ของสหรัฐอเมริกามีการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร โดยผู้ต้องขังทุกคนมีสิทธิ ในการเลือกฝึกวิชาชีพ หรือทำงานในเรือนจำตามความสนใจ ความถนัด ผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้างแรงงานเช่นเดียวกับที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอก จะต้องเสียภาษี และสามารถทำงานล่วงเวลาได้ โดยที่ค่าล่วงเวลาใช้อัตราเดียวกับบริษัทเอกชนหรือโรงงานอุตสาหกรรมภายนอก

1.1 การบริหารงานการฝึกวิชาชีพ

กรมราชทัณฑ์รัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาแห่งชาติ (An Act of Congress) เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2473 เป็นผลให้มีการจัดตั้งสำนักงานราชทัณฑ์แห่งรัฐบาลกลาง (The Federal of Prison) เพื่อปฏิบัติหน้าที่คุมขังผู้กระทำความผิดกฎหมายพาณิชย์ระหว่างรัฐ (Interstate Commerce Crime) ต่อมารัฐบาลกลางได้ขยายขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบให้กว้างขวางขึ้น โดยพระราชบัญญัติการแก้ไขผู้กระทำความผิดกฎหมายรัฐบาลกลาง ค.ศ. 1965

งานราชทัณฑ์ในสหรัฐอเมริกา แบ่งเป็น 3 ระบบ⁴⁰ คือ ระบบเรือนจำส่วนกลาง (federal prison system) ระบบเรือนจำรัฐ (state prison system) ระบบเรือนจำท้องถิ่น (local correctional facilities) ทั้ง 3 ระบบมีการบริหารงานที่แยกเป็นเอกเทศและรับผิดชอบผู้ต้องขัง คนละประเภท

⁴⁰ Harry E. Allen *Correction in America* California Glencoe Publishing Co. Inc 1998 p 52

1.1.1 ระบบเรือนจำส่วนกลาง

ระบบเรือนจำส่วนกลางอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานราชทัณฑ์ แห่งรัฐบาลกลาง (The Federal Bureau of Prisons) กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่ดูแลผู้ต้องขังที่ ละเมิดกฎหมายของรัฐบาลกลาง หรือคดีอาญาระหว่างรัฐ คดีอาญาร้ายแรงอื่น ๆ สำหรับระบบ เรือนจำส่วนกลาง ได้จัดระดับความมั่นคงของเรือนจำออกเป็น 4 ระดับ

- 1) เรือนจำความมั่นคงต่ำที่สุด (Minimum Security) เป็นเรือนจำที่มี ลักษณะคล้ายกับทัณฑสถานเปิด มีเรือนนอนแต่ไม่มีรั้วกั้น การลงโทษผู้ต้องขังของเรือนจำประเภทนี้ คือ การนำผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำไปใช้แรงงาน
- 2) เรือนจำความมั่นคงต่ำ (Low Security) เรือนจำประเภทนี้จะมีรั้วกั้น อาณาเขต 2 ชั้น มีเรือนนอนเป็นห้องขังรวม เน้นกิจกรรมและการทำงาน
- 3) เรือนจำความมั่นคงปานกลาง (Medium Security) เรือนจำประเภทนี้จะ มีการกั้นอาณาเขตอย่างแข็งแรง มักจะมีรั้วกั้น 2 ชั้น มีการติดตั้งระบบป้องกันแบบอิเล็กทรอนิกส์ การฝึกวิชาชีพจะมีความหลากหลาย และมีโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่ออบรมแก้ไขหลายหลักสูตร
- 4) เรือนจำความมั่นคงสูง (High Security) เป็นเรือนจำที่มีความปลอดภัย สูงสุดมีกำแพงล้อมรอบ หรือมีรั้วสองชั้นมีเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้รับการฝึก มาเป็นอย่างดี

รัฐบาลกลางได้ตระหนักถึงความสำคัญของงานราชทัณฑ์ จึงได้สนับสนุน งบประมาณอย่างพอเพียง ทั้งในด้านบุคลากรและอุปกรณ์ ซึ่งมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง ซึ่งทำ ให้การรักษาความปลอดภัยของเรือนจำ และทัณฑสถาน ของงานราชทัณฑ์รัฐบาลกลางประเทศ สหรัฐอเมริกาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.2 ระบบเรือนจำมลรัฐ

ระบบเรือนจำมลรัฐนั้นอยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์ประจำมลรัฐแต่ ละมลรัฐ อาจจะสังกัดกระทรวงยุติธรรมหรือกระทรวงอื่น ๆ โดยผู้บัญชาการเรือนจำจะรับนโยบาย จากผู้ว่าการมลรัฐโดยตรง เรือนจำในแต่ละมลรัฐสามารถแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 3 ประเภท ตาม ระดับความมั่นคงปลอดภัย คือ

- 1) เรือนจำที่มีระดับความมั่นคงปลอดภัยสูง เรือนจำประเภทนี้ มีระบบการ ควบคุมมั่นคงแข็งแรงเพื่อป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง มีป้อมยามและกำแพงมีการปกครอง คล้ายคลึงกับทหาร
- 2) เรือนจำที่มีระดับความมั่นคงปลอดภัยปานกลาง ผู้ต้องขังมีอิสระมากขึ้น การดูแลผู้ต้องขังจะเน้นการบำบัดแก้ไขควบคุมไปด้วย
- 3) เรือนจำที่มีระดับความมั่นคงปลอดภัยต่ำ ผู้ต้องขังมีอิสระและมีความ เป็นอยู่ที่ดี ไม่มีกำแพงล้อมรอบเรือนจำ ห้องขังไม่มีลูกกรงกั้น ผู้ต้องขังได้รับการฝึกวิชาชีพ การอบรม ศึกษา และสามารถออกทำงานเรือนจำได้ จุดมุ่งหมายของเรือนจำเน้นที่การอบรมแก้ไข

1.1.3 ระบบเรือนจำท้องถิ่น เรือนจำท้องถิ่น (Local jail) นั้น อยู่ภายใต้การปกครองระดับท้องถิ่น คือ ระดับมณฑลและเมือง และมีนายอำเภอเป็นผู้ดูแล ยกเว้น ในบางมลรัฐอาจอยู่ภายใต้การดูแลของมลรัฐโดยตรง เรือนจำท้องถิ่นจะใช้เป็นที่คุมขังผู้ต้องขัง ที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดีหรือผู้ต้องขังโทษ ไม่เกิน 1 ปี

ในแต่ละระบบเรือนจำคุมขังเฉพาะผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่เท่านั้น อาชีพตามท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การเป็นพนักงานรับโทรศัพท์ อุปกรณ์เกี่ยวกับแว่นตา เครื่องตบแต่งสำนักงาน เป็นต้น โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ของผู้ว่าจ้าง สถานที่อาจเป็นในเรือนจำหรือโรงงานอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำ ระยะเวลาในการฝึกวิชาชีพแล้วแต่ความยากง่ายของชิ้นงาน

1.2 การดำเนินงานการฝึกวิชาชีพ

งานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลางประเทศสหรัฐอเมริกาทำหน้าที่ในการควบคุมให้ผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำรวมทั้งการพัฒนาปรับปรุงผู้ต้องขังเพื่อจะได้ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก มีการปรับเปลี่ยนการลงโทษเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ต้องขัง โดยการจัดโปรแกรมต่าง ๆ ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังซึ่งจะเริ่มจากการจำแนกความต้องการของผู้ต้องขัง โดยให้การศึกษาและการฝึกวิชาชีพ รวมทั้งการให้คำปรึกษา และการให้บริการด้านสุขภาพจิตใจ สำหรับงานราชทัณฑ์ในระดับมลรัฐนั้น จะควบคุมผู้ต้องขังที่กระทำผิดของรัฐนั้นๆ ไว้ในเรือนจำ โดยผู้ต้องขังจะได้รับการฝึกฝนทางด้านวินัย การเตรียมทำงานโดยการให้การศึกษาและการฝึกวิชาชีพ รวมทั้งการปล่อยพักการลงโทษ การติดตามสอดส่องมีการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาวิธีการในการแก้ไขผู้ต้องขัง⁴¹

1.2.1 การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยวิธีการต่างๆ

ในเรือนจำและทัณฑสถานของงานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลางและในระดับมลรัฐแต่ละแห่งนั้นจะมีการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยวิธีการต่างๆ ดังนี้

1) การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยการให้การศึกษา

ประเทศสหรัฐอเมริกาแต่ละแห่งนั้น จะมีส่วนการศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้ความรู้แก่ผู้ต้องขัง ทั่วไปแล้วในแต่ละเรือนจำและทัณฑสถาน จะมีความแตกต่างกันออกไป โดยผู้ต้องขังจะต้องเข้าเรียนในหลักสูตรพื้นฐานก่อนหลังจากนั้นก็เลือกเรียนตามผู้ต้องขังต้องการ โปรแกรมการให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือก็เป็นส่วนหนึ่งในโปรแกรมการศึกษาพื้นฐานของงานราชทัณฑ์รัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา หากผู้ต้องขังรายใดผ่านโปรแกรมการศึกษาพื้นฐานแล้ว มีความสนใจที่จะศึกษาต่อก็ได้ นอกจากนี้นยังสามารถเข้าร่วมการศึกษาสายอาชีพต่าง ๆ ที่ทางเรือนจำและทัณฑสถานจัดเตรียมไว้ให้ก็ได้ นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังสามารถเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรการศึกษา

สำหรับงานราชทัณฑ์ในระดับมลรัฐนั้นส่วนใหญ่จะมีการศึกษาผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลมาใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยผู้ต้องขังที่เข้าใหม่จะถูกประเมิน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถประเมินผู้ต้องขังได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้องในการพัฒนาเฉพาะบุคคล

⁴¹ Hampton B Prisons New South Wales New South Wales University Press 2002 p 32

ในเรื่องงานจำและทัศนสถานของงานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลางประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ละแห่งนั้น จะมีส่วนการศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้ความรู้แก่ผู้ต้องขัง ทัวไปแล้วในแต่ละเรือนจำและทัศนสถาน จะมีความแตกต่างกันออกไป โดยผู้ต้องขังจะต้องเข้าเรียนในหลักสูตรพื้นฐาน ก่อนหลังจากนั้นก็เลือกเรียนตามผู้ต้องขังต้องการโปรแกรมการให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือ ก็เป็นส่วนหนึ่งในโปรแกรมการศึกษาพื้นฐานของงานราชทัณฑ์รัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา หากผู้ต้องขังรายใดผ่านโปรแกรมการศึกษาพื้นฐานแล้ว มีความสนใจที่จะศึกษาต่อก็ได้นอกจากนี้ยังสามารถเข้าร่วมการศึกษาสายอาชีพต่าง ๆ ที่ทางเรือนจำ และทัศนสถานจัดเตรียมไว้ให้ก็ได้ นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังสามารถเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรการศึกษา

สำหรับงานราชทัณฑ์ในระดับมลรัฐนั้นส่วนใหญ่จะมีการศึกษาผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลมาใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยผู้ต้องขังที่เข้าใหม่จะถูกประเมิน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถประเมินผู้ต้องขังได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้องในการพัฒนาเฉพาะบุคคล

2) การแก้ไขฟื้นฟูด้านจิตใจด้วยหลักการทางศาสนา

งานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลางประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ผู้ต้องขังจะได้รับอนุญาตให้นับถือศาสนาตามความประสงค์ของตน โดยมีการประกอบพิธีทางศาสนาอยู่ภายในเรือนจำและทัศนสถาน ทุก ๆ แห่ง ทางเรือนจำและทัศนสถานของรัฐบาลกลางได้มีการติดต่อขอความร่วมมือจากพระ นักบวช บาทหลวง และอาสาสมัคร จากหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชนมาช่วยงานทางศาสนา การฟื้นฟูด้านจิตใจด้วยหลักการทางศาสนานี้เป็นการศึกษาพระคัมภีร์และพัฒนาจิตใจ เรือนจำและทัศนสถานในระดับมลรัฐ จะมีการปฏิบัติเหมือนกับงานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลาง โดยจะมีอนุศาสนาจารย์คอยอบรมสั่งสอนผู้ต้องขังตามคำสอนทางศาสนา ให้มีศีลธรรมอย่างมั่นคง มีจิตใจที่ซื่อสัตย์เมื่อแผ่ความรักต่อบุคคลอื่นตามคำสอนของพระเจ้า กระทำประโยชน์เพื่อมนุษยชาติ และการเพิ่มความรับผิดชอบในตัวเอง นอกจากนี้เรือนจำและทัศนสถานในระดับมลรัฐยังมีการพัฒนาโปรแกรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายใน โดยปลูกฝังมุมมองเกี่ยวกับศาสนาคริสต์ในเรื่องของธรรมชาติของความอิสระในบุคคล ซึ่งจะเป็นการพูดคุยในเรื่องของการดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ การเตรียมตัวในการทำงาน และการติดตามผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้ว เพื่อให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วได้รับการสนับสนุนในการประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จ

3) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทางเพศและผู้ติดยาเสพติด

งานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลางและงานราชทัณฑ์ในระดับมลรัฐนั้น จะมีการบำบัดรักษาแก่ผู้กระทำผิดทางเพศ โดยผู้ที่เข้าหลักสูตรนั้นต้องโทษจำคุกจากการกระทำผิดทางเพศ สำหรับผู้ต้องขังที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดก็จะมี การบำบัดรักษาเกี่ยวกับยาเสพติดโดยมีเจ้าหน้าที่เฉพาะด้านเป็นผู้ดำเนินการในหลักสูตร

งานราชทัณฑ์ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังทั้งที่ จัดให้เป็นโครงการอย่างเป็นทางการ เช่น การแก้ไขผู้ติดยาเสพติด การแก้ไขผู้กระทำผิดทางเพศ และยังมี การจัดกิจกรรมชมรมกลุ่มสนใจ โดยมีอาสาสมัครจากภายนอกเข้าไปร่วมจัดกิจกรรม เช่น การวาดภาพ งานศิลปะ การแนะนำ กิจกรรมทางศาสนา การให้ความรู้ทางกฎหมาย

4) การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังทางด้านจิตใจและการให้คำปรึกษา

การที่ผู้ต้องขังต้องถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ และทัณฑสถานเป็นเวลานานนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้ให้คำปรึกษา เรือนจำ และทัณฑสถานจึงต้องมีความพร้อมที่จะให้คำปรึกษา และจัดให้มีกิจกรรมการให้คำปรึกษา งานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลางประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีผู้ให้คำปรึกษาเพราะการที่ผู้ต้องขังถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ และทัณฑสถานนั้น อาจเกิดปัญหาสุขภาพจิต ผู้ต้องขังมีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้ให้คำปรึกษา ดังนั้นทางเรือนจำ และทัณฑสถานจะมีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาซึ่งทีมงานจะประกอบไปด้วยจิตแพทย์ นักจิตวิทยา และผู้ให้คำแนะนำปรึกษา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญ และจัดให้มีกิจกรรมการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม โดยความสมัครใจของผู้ต้องขังซึ่งอาจจะให้หน่วยงานอื่น ๆ ภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

สำหรับงานราชทัณฑ์ในระดับมลรัฐนั้น จะเหมือนกันกับงานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลาง โดยจะใช้กลุ่มบำบัดโดยจิตแพทย์เพื่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจ และบุคลิกภาพของผู้ต้องขังในกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มจิตบำบัด ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ต้องขังให้ไปในทิศทางที่ดีขึ้นด้วยกระบวนการกลุ่ม นอกจากนี้โปรแกรมการฟื้นฟูสภาพจิตใจ และบุคลิกภาพของผู้ต้องขังจะมีอาสาสมัคร ที่อยู่ในชุมชนให้คำแนะนำแก่ผู้ต้องขัง และทำกิจกรรมร่วมกัน⁴²

5) การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยการให้สวัสดิการ

งานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลางและงานราชทัณฑ์ในระดับมลรัฐนั้น ได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้ต้องขัง โดยมีอาสาสมัครจากภายนอกเข้าไปร่วมจัดกิจกรรมด้วย ดังนี้

(1) การให้บริการทางการแพทย์ และการรักษาพยาบาล การบริการด้านการแพทย์ของเรือนจำและทัณฑสถาน จะมีเจ้าหน้าที่ให้การบริการทั้งทางด้านการแพทย์ทั่วไป และทันตกรรมการดูแล ซึ่งนอกเหนือจากพื้นฐานหรือผู้ต้องขังที่มีความต้องการรักษามากกว่าที่มีอยู่จะถูกส่งต่อไปยังโรงพยาบาลใหญ่ ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บขณะที่ทำงานหรือปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายผู้ต้องขังมีสิทธิ์จะได้รับค่าชดเชย สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ติดเชื้อเอชไอวีจะมีการดูแลในทุกๆระยะของอาการ มีการดูแลผู้ป่วยด้วยทีมงาน

(2) การบริการทางด้านอาหาร งานราชทัณฑ์ได้จัดให้มีการบริการด้านอาหาร ตามหลัก โภชนาการอาหารที่มีคุณภาพสูงที่เป็นมาตรฐาน รายการอาหารทั้งหมดจะได้รับการวิเคราะห์ เพื่อให้มีความหลากหลาย

(3) การบริการแก้ปัญหาเรื่องร้องทุกข์ การแก้ปัญหาให้กับผู้ต้องขังมี 3 ระดับ คือ ระดับเรือนจำ และทัณฑสถาน ระดับสำนักงานส่วนภูมิภาค และระดับสำนักงานส่วนกลาง โดยแต่ละระดับจะรับผิดชอบในการกำหนดกระบวนการในการรับเรื่องร้องเรียน พิจารณาทบทวน สืบสวนสอบสวน และตอบปัญหาข้อร้องเรียน โดยกระบวนการต่าง ๆ จะใช้เวลาไม่นานมาก

(4) การเยี่ยมเยียน การโทรศัพท์ การติดต่อทางจดหมาย ผู้ต้องขังจะได้รับอนุญาตให้พบปะพูดคุยกับครอบครัวหรือเพื่อนของตนได้ ห้องเยี่ยมจะสะดวกสบาย ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้โทรศัพท์ติดต่อกับสมาชิกในครอบครัวและญาติได้ ด้วยระบบการติดต่อสื่อสารผ่านทาง

⁴² เรื่องเดียวกัน p 85

จอมอนิเตอร์ที่มีเจ้าหน้าที่คอยกำกับอยู่ ห้องเยี่ยมตักแต่งด้วยเฟอร์นิเจอร์ที่เรียบง่าย ซึ่งค่าใช้จ่ายทั้งหมด ทางผู้ต้องขังหรือทางผู้รับสายปลายทางจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งสิ้น

(5) การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่มีบุตร จะให้มารดาอาศัยอยู่กับบุตรเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมารดากับบุตร มารดาและเด็กจะได้มีกิจกรรมร่วมกัน โดยจัดสิ่งแวดล้อมเหมือนบ้านบรรยากาศจะเต็มไปด้วยความอบอุ่น และมีการให้การดูแลเป็นอย่างดี

6) การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยเข้าโปรแกรมการปล่อยตัว

ผู้ต้องขังที่จะได้รับการปล่อยตัว จากงานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลาง เรือนจำและทัณฑสถานในระดับมลรัฐ จะต้องได้รับการอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจ ก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัวเข้าสู่สังคม โดยผู้ต้องขังจะได้รับความช่วยเหลือ คำแนะนำในเรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพ โดยโปรแกรมการปล่อยตัวนี้ จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องส่วนบุคคล สังคม ความรู้เรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูพื้นฐานในชุมชนสำหรับผู้ใหญ่ (Adult Community-Based Rehabilitation Program) เป็นโปรแกรมที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับเข้าสู่ชุมชนได้อีกครั้งโดยไม่หันกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยการให้ผู้ต้องขังที่ใกล้จะพ้นโทษได้รับการจ้างงานก่อนที่จะปลดปล่อยออกไป และมีการให้ความสะดวกทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ ตั้งแต่การเตรียมพร้อมในครอบครัวของผู้ต้องขัง ที่อยู่อาศัยจนเป็นมาตรฐานวิธีการในการปฏิบัติ (Standard Operating Procedures , SOPs) ซึ่งจะมีการประสานความร่วมมือกับอาสาสมัครที่อยู่ในท้องถิ่น ตั้งแต่การจัดเตรียมที่พักอาศัย การจัดเตรียมสถานที่ทำงาน การทำสัญญาการจ้างงานต่าง ๆ สำหรับผู้ต้องขังที่เข้าโปรแกรมนี้ จะต้องเป็นผู้ต้องขังที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้วว่ามีคุณสมบัติที่เหมาะสม สำหรับอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังอยู่ที่ 46.90%⁴³

สำหรับในระดับมลรัฐต่างๆ ส่วนใหญ่จะมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยศึกษาประวัติของผู้กระทำผิดรายบุคคล โดยทีมงานสหวิชาชีพประชุมร่วมกัน นำไปสู่ความเข้าใจในตัวของผู้ที่กระทำความผิด ซึ่งจะมีการวางแผนแก้ไขอบรมผู้กระทำผิดให้ตรงตามวัตถุประสงค์ มีการให้การศึกษแก่ผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับสู่สังคม และมีคุณสมบัติตามที่ตลาดแรงงานต้องการ ส่วนการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังจะเน้นให้ผู้ต้องขังมีทักษะในระดับแรงงานที่มีฝีมือ การฟื้นฟูด้านจิตใจเน้นไปที่การปฏิบัติการใช้ชีวิตทางวิทยาศาสตร์และปรัชญาทางศาสนาควบคู่กันระบบสวัสดิการผู้ต้องขังจะตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขัง โดยมีการเตรียมชุมชนให้เกิดการยอมรับในตัวผู้กระทำผิด โปรแกรมต่าง ๆ ที่จะจัดก่อนปล่อยตัวจะถูกเตรียมการขึ้นมาเพื่อเตรียมพร้อมและพัฒนาผู้กระทำผิดให้กลับสู่ชุมชนโดยให้กระทำผิดซ้ำน้อยที่สุด นอกจากนี้การที่ผู้ต้องขังได้รับการฝึกวิชาชีพหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวแล้วก็ได้มีการจ้างงานจากชุมชน และทำให้อัตราการกระทำผิดซ้ำลดลง

1.2.2 วิธีการฝึกวิชาชีพและการทำงานของผู้ต้องขัง

งานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลางประเทศสหรัฐอเมริกาได้เตรียมการฝึกวิชาชีพและการทำงานไว้ แก่ผู้ต้องขัง การฝึกวิชาชีพในระบอบงานราชทัณฑ์ของสหรัฐอเมริกาจะมีการผลิต

⁴³ Dennis Sullivan *Corrections in America* New York Kennikat Press 2010 p 31-32

สินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร ผู้ต้องขังจะได้รับการฝึกวิชาชีพหมุนเวียนกันไป เพื่อให้เกิดทักษะในการทำงานทุก ๆ ด้าน

สำหรับงานราชทัณฑ์ในระดับลรัฐนั้น จะมีการอบรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยการฝึกวิชาชีพและการทำงาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขัง มีการผลิตเครื่องใช้ต่าง ๆ ของรัฐบาล และ จะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้ต้องขังเอง ซึ่งจะได้รับการสะสมวันลดวันต้องโทษจากการทำงาน โดยผู้ต้องขังทุกคน มีสิทธิในการเลือกฝึกวิชาชีพ หรือทำงานในเรือนจำตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของตนเอง ทั้งนี้ผู้ต้องขังสามารถเลือกฝึกวิชาชีพ จากหลักสูตรของการฝึกวิชาชีพที่เรือนจำ และทัศนสถานนำมาใช้ในการอบรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังได้สำนึกในคุณค่าของตนเอง อาชีพแล้วแต่ท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การเป็นพนักงานรับโทรศัพท์ อุปกรณ์เกี่ยวกับแว่นตา เครื่องตบแต่งสำนักงาน เป็นต้น

ในแต่ละปีมีผู้ต้องขังจำนวนนับหมื่นคนที่จบหลักสูตรการฝึกอาชีพ กรมราชทัณฑ์ได้เตรียมการฝึกวิชาชีพไว้หลากหลาย เช่น การซ่อมแซมเครื่องทำความร้อน เครื่องปรับอากาศ เครื่องจักรกล มีการขยายการฝึกวิชาชีพไปจนถึงการใช้เทคโนโลยีระดับสูง เช่น ด้านคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยี นอกจากนี้ก็มีการจัดหลักสูตรการบริหาร เช่น การรักษาความปลอดภัย การค้าขาย การจัดเตรียมอาหาร การทำสวนผลไม้ และด้านการศึกษาทางธุรกิจก็ได้มีการนำเข้ามาสอนผู้ต้องขังด้วย⁴⁴

1) การฝึกวิชาชีพในประเทศสหรัฐอเมริกา

การฝึกวิชาชีพในระบบราชทัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา มี 2 รูปแบบ คือ

(1) การอุตสาหกรรมเรือนจำ

ซึ่งผลิตเพื่อจำหน่ายสินค้า ให้แก่หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร สินค้าที่ผลิต ได้แก่ เฟอร์นิเจอร์ไม้และเหล็ก เพื่อใช้ในสำนักงาน และเครื่องแบบข้าราชการทหาร ผู้ต้องขังจะได้รับการสับเปลี่ยนหมุนเวียนในการฝึกวิชาชีพแต่ละขั้นตอน เพื่อให้เกิดทักษะในการทำงานทุก ๆ ด้าน กรมราชทัณฑ์รัฐบาลกลางจะเป็นผู้ประสานงานเพื่อจัดสรรงานให้กับเรือนจำและหน่วยงานราชการ

อุตสาหกรรมในเรือนจำมีบทบาทสำคัญต่อการปรับพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง และช่วยสร้างทักษะ อาชีพแก่ผู้ถูกคุมขังสามารถนำไปทำงานหลังจากถูกปล่อยตัว จะช่วยป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดเหล่านี้กลับไปทำผิดซ้ำอีก และเป็นการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจของผู้ต้องขังและของเรือนจำ เพื่อให้อุตสาหกรรมเรือนจำเลี้ยงตัวเองได้ และพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยแนวทางดังนี้

- ก. ตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisory committee) ทั้งนี้กรรมการควรมาจากภาคเอกชนในจำนวนที่มากกว่า เช่น สมาคม สภาอุตสาหกรรม หรือ สหภาพแรงงาน
- ข. สร้างพันธมิตรทางธุรกิจกับเอกชน

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน p 32

ค. หาดตลาดทั้งภาคราชการและเอกชน และใช้ใช้วิธีการตลาดแบบ e-commerce เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

ง. ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าและควรรสร้างตรา (brand) ของตัวเองทำให้เกิดการจดจำได้ง่าย

จ. อาจดำเนินการจัดตั้งบริษัทลูกดำเนินการแบบเอกชน

(2) การรับงานจากบริษัทเอกชน

เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ทำงานระหว่างต้องโทษ โดยผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้าง แรงงานเช่นเดียวกับที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอก และจะต้องเสียภาษีเช่นเดียวกัน ในกรณีที่มี งานมาก ผู้ต้องขังสามารถทำงานล่วงเวลาได้ จึงนับว่าการฝึกวิชาชีพเป็นภารกิจส่วนที่สำคัญ ากส่วนหนึ่งของการบริหารทัณฑสถาน และยังเป็นโครงการสำหรับผู้กระทำผิด เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้าง และเป็นการสร้างรายได้ นอกจากนี้ การฝึกวิชาชีพยังเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ที่ผู้บริหารเรือนจำใช้ในการป้องกันมิให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และไม่ให้มีการปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไป โดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งอาจนำไปสู่การก่อเหตุวุ่นวายในเรือนและทัณฑสถานได้ในที่สุด⁴⁵

2) แรงงานของผู้ต้องขังในเรือนจำ

ทุกรัฐมีกฎหมายปกครองแรงงานที่เป็นผู้ต้องโทษในเรือนจำ แต่รายละเอียดของแต่ละรัฐแตกต่างกัน เพื่อป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากผู้ต้องโทษใน เรือนจำ (Inmate exploitation) หลายรัฐห้ามใช้นักโทษในภาคเอกชน บทกฎหมายนี้ต้องการที่จะเข้าสู่ สถานการณ์ที่นักโทษถูกใช้ผลิตสินค้า เพื่อการค้าในตลาดรวมถึงการทำสัญญาจ้างแรงงานกับธุรกิจ เอกชนเพื่อแสวงหากำไร ยกเว้นงานดูแลรักษาเรือนจำหรืองานบริการ สามารถจำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ⁴⁶

(1) ข้อตกลงให้เอกชนเป็นผู้จัดการฝึกอาชีพ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณ 39 รัฐ ได้ทำสัญญาจ้าง บริษัทเอกชนให้ทำหน้าที่จัดบริการให้กับผู้ต้องขังในหลายด้าน เช่น การฝึกอาชีพ การศึกษา การฝึกอบรมพนักงาน การรักษาพยาบาลและการดูแลสุขภาพจิตการบำบัดผู้ติดยาเสพติด และการให้คำปรึกษา

(2) ข้อตกลงให้เอกชนเป็นเจ้าของและดำเนินการบริหารจัดการแรงงาน

โดยเฉพาะอาคารที่ไม่ต้องการความมั่นคงและมีความมั่นคงน้อย เช่น บ้านกึ่งวิถี (Halfway house) บ้านพักเด็กและเยาวชน ศูนย์กักกัน เรือนจำสำหรับจองจำชาวต่างชาติ ที่กระทำผิดกฎหมาย ในสหรัฐอเมริกา มีประมาณ 28 รัฐที่อนุญาตให้บริษัทของเอกชนเข้าดำเนินการ จัดการ

(3) ข้อตกลงให้เอกชนจ้างแรงงานผู้ต้องขัง

รัฐให้เอกชนสามารถจ้างแรงงานนักโทษได้โดยการจ่ายเงินค่าจ้าง ตามราคาตลาด และหักภาษี เงินค่าที่พัก ค่าอาหารจากเงินรายได้

⁴⁵ อัจฉรา เขตถาวรารู รูปแบบการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2554 หน้า 41

⁴⁶ Dennis Sullivan *Corrections in America* New York Kennikat Press 2010 p 32

1.2.3 การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากการฝึกวิชาชีพ

งานราชทัณฑ์ของสหรัฐอเมริกาจะมีการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร รวมทั้งรับงานมาจากภาคเอกชน โดยผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้างแรงงาน เช่นเดียวกับการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอกและสามารถทำงานล่วงเวลาได้ ซึ่งจะต้องเสียภาษีเต็มจำนวนให้กับรัฐด้วย

1.3 ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

สำหรับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยการฝึกวิชาชีพนั้น รูปแบบแรกจะผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ ส่วนอีกรูปแบบคือ การรับงานจากบริษัทเอกชน โดยผู้ต้องขังจะได้ค่าแรงงานเท่ากับค่าแรงภายนอก ซึ่งกรมราชทัณฑ์จะมีการประสานงานกับหน่วยงานราชการและบริษัทเอกชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้ต้องขัง โดยมีอาสาสมัครหรือบุคลากรภายนอกเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง มีการแก้ไขพัฒนาผู้ติดยาเสพติด โดยเจ้าหน้าที่เฉพาะด้าน และผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีการนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการต่าง ๆ มาใช้กับระบบการควบคุมผู้ต้องขังเพื่อเป็นการลดขั้นตอนในการทำงาน

งานราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลางและในระดับมลรัฐจะเป็นผู้ประสานงานเพื่อจัดสรรงานให้กับเรือนจำ และทัณฑสถานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และรับงานจากบริษัทเอกชน การฝึกวิชาชีพจะทำให้ผู้ต้องขังได้เกิดการพัฒนา และสร้างรายได้ การรับงานจากบริษัทเอกชนผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้างแรงงานเช่นเดียวกับที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอก จะต้องเสียภาษี และสามารถทำงานล่วงเวลาได้ โดยที่ค่าล่วงเวลาใช้อัตราเดียวกับบริษัทเอกชนหรือโรงงานอุตสาหกรรมภายนอก

การฝึกวิชาชีพเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดที่จะใช้ในการป้องกันมิให้มีการรวมตัวกัน และไม่ให้มีการปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ สำหรับผู้ต้องขังที่มีใบอนุญาตทางด้านวิชาชีพแล้ว สามารถทำงานกับโครงการพิเศษที่ได้การมอบหมายงานอาจจะรวมไปถึงการมีส่วนร่วมกันในงานทางด้านการศึกษา การฝึกอบรม หรือโครงการฝึกหัดงาน การทำความสะอาด การซ่อมบำรุง การบริการด้านอาหาร และการทำงานในสำนักงานของเรือนจำ และทัณฑสถานด้วย

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่ชื่อ อุตสาหกรรมสหพันธ์ผู้ต้องขัง หน่วยงานนี้เป็นความร่วมมือของรัฐบาลในการว่าจ้างและฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ โดยจะจัดหางานที่แตกต่างกับงานของหน่วยงานเอกชน เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบในการจำหน่ายสินค้าแข่งกันกับเอกชน เช่น การผลิตสายเคเบิล อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องเขียน เครื่องมือ ผ้าเช็ดตัว กระเป๋าเครื่องมือ ไม้กวาด เป็นต้น⁴⁷

รัฐได้ตกลงให้เอกชนสามารถจ้างแรงงานนักโทษได้โดยการจ่ายเงินค่าจ้างตามราคาตลาดวิธีนี้ทำให้เรือนจำสามารถประหยัดเงินให้กับรัฐบาล ด้วยการหักภาษี เงินค่าที่พัก ค่าอาหารจากเงินรายได้ของนักโทษ รัฐไม่ต้องจ่ายเงินอุดหนุนแก่นักโทษที่ไม่มีงานทำและมีบุตรนอกจากนี้นักโทษยังมีเงินสำหรับจ่ายให้กับเหยื่อหรือผู้ถูกรักษา

⁴⁷ Mark L. Earley *Criminal Justice Ethics* Virginia Winter Publishing 2004 p 82

การจ้างแรงงานนักโทษเป็นการเสริมสร้างความชำนาญและประสบการณ์ในการทำงานให้กับนักโทษ เป็นการเตรียมตัวของนักโทษเพื่อเข้าสู่ตลาดงานเมื่อนักโทษได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ ปัจจุบันบริษัทของเอกชนได้สนใจจ้างแรงงานนักโทษมากขึ้น ทันทีที่รัฐบาลออกกฎหมายยินยอมให้ภาคเอกชนจ้างนักโทษไปทำงานได้ มีบริษัทขอทำสัญญาจ้างนักโทษไปทำงานประมาณ 1000 คน หน่วยธุรกิจขนาดเล็กไปจนถึงธุรกิจร่วมชาติ จำนวนมากกว่า 20 บริษัท ได้จ้างนักโทษไปทำงาน เช่น บริษัท Best Western International, Inc. ซึ่งเป็นเครือข่ายโรงแรมขนาดใหญ่ ได้จ้างนักโทษของ Arizona จำนวนมากกว่าสามสิบคนไปทำงานระบบการสำรองที่พักทางโทรศัพท์ของโรงแรม

หลังจากที่โครงการของบริษัท Best Western ได้เริ่มขึ้นในปี 2001 นักโทษได้จ่ายภาษีให้รัฐบาล 182,000 ดอลลาร์ จ่ายเงินให้กับรัฐเป็นค่าที่พักและค่าอาหารมากกว่า 187,000 ดอลลาร์ จ่ายเงินอุดหนุนแก่นักโทษที่ไม่มีงานทำและมีบุตรอย่างน้อยที่สุด 112,000 ดอลลาร์ ในทำนองเดียวกันบริษัท Trans World Airline Inc. ได้จ้างผู้กระทำความผิดที่เป็นคนหนุ่มสาว จาก the Ventura Center Training School ในรัฐ เคลิฟอร์เนีย California ให้มาทำหน้าที่รับโทรศัพท์สำรองที่นั่งของ สายการบิน นักโทษได้จ่ายเงินเป็นค่าภาษีให้รัฐทั้งหมด 13,000 ดอลลาร์ จ่ายเป็นค่าที่พักและค่าอาหาร 15,000 ดอลลาร์

มลรัฐฟลอริดา เป็นรัฐแรกที่ได้ทำสัญญาให้เอกชนเข้ามาบริหารจัดการเรือนจำของรัฐ โดยบริษัทชื่อ Prison Rehabilitative Industries & Diversified Enterprises Inc. (PRIDE) ตั้งอยู่ใน Clearwater รัฐ Florida ปัจจุบันบริษัทนี้ได้บริหารจัดการเรือนจำเพื่อแสวงหากำไร ทั้งหมด 53 โครงการ หลายรัฐได้อยู่ระหว่างการพิจารณาแปรรูปอุตสาหกรรมเรือนจำ (privatization of prison industries) โดยศึกษาต้นแบบจากการดำเนินงานของ PRIDE บริษัท PRIDE ได้จ้างเฉพาะนักโทษที่ต้องการทำงานเท่านั้นการให้นักโทษทำงานถูกมองว่าเป็นการให้โอกาสมากกว่าเป็นการลงโทษ บริษัท PRIDE ได้จ่ายเงินให้กับรัฐบาลท้องถิ่นโดยตรง ผลผลิตของ PRIDE มีตั้งแต่อุปกรณ์เกี่ยวกับแว่นตา ทัศนกรรม และ เครื่องตบแต่งสำนักงาน สินค้าเหล่านี้นอกจากขายให้กับประชาชนทั่วไปแล้วยังขายให้หน่วยงานของรัฐอีกด้วย⁴⁸

2. การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่น

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในเรือนจำญี่ปุ่นมุ่งเน้นการบำบัดฟื้นฟูแก้ไข เพื่อการกลับคืนสู่สังคม โดยมีพื้นฐานอยู่บนระบบการจำแนกลักษณะนิสัย ซึ่งงานราชทัณฑ์ในประเทศญี่ปุ่นนั้นจะรับผิดชอบผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ รวมทั้งผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และเยาวชน ผู้ต้องขังในเรือนจำต้องทำงานซึ่งจะเป็นการฝึกให้ผู้ต้องขังมีระเบียบวินัย รัฐจะให้รางวัลตอบแทนเป็นสินน้ำใจแก่ผู้ต้องขัง เป็นเบี้ยเลี้ยงจำนวนที่ไม่มากนักก่อนที่จะเพิ่มขึ้นในแต่ละเดือนโดยการพิจารณาสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน

⁴⁸ Dennis Sullivan *Corrections in America* New York Kennikat Press 2010 p 33

2.1 การบริหารงานการฝึกวิชาชีพ

ระบบบริหารงานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีระบบการบริหารงานราชทัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการบริหารงานราชทัณฑ์สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่และเด็กจะอยู่ภายใต้สังกัดเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่ผสมผสานกันทั้งหลักของประเทศทางตะวันตกและวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นเอง ก่อให้เกิดรูปแบบการบริหารงานราชทัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ

2.1.1 โครงสร้างการบริหารงานราชทัณฑ์ประเทศญี่ปุ่น

โครงสร้างของงานราชทัณฑ์ประเทศญี่ปุ่นจะอยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรม มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมราชทัณฑ์ (Correction Bureau) ซึ่งรับผิดชอบดูแลการบริหารงานของเรือนจำ เรือนจำเยาวชน และสถานคุมขังโดยตรง ส่วนงานด้านการคุมประพฤติและการพักการลงโทษ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมบำบัดฟื้นฟู (Rehabilitation Bureau) กรมราชทัณฑ์ ประกอบด้วยหน่วยงานกลาง และหน่วยงานราชทัณฑ์ส่วนภูมิภาค ซึ่งจะควบคุมดูแลงานเรือนจำ และทัณฑสถานในแต่ละภูมิภาคเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนางานราชทัณฑ์ และการบริหารงานทั้งในด้านบุคลากร งานอุตสาหกรรม การติดตามประเมินผล และการป้องกันระงับเหตุร้าย จุดมุ่งหมายของงานราชทัณฑ์ประเทศญี่ปุ่นนั้นมีหน้าที่รับผิดชอบให้หน่วยงานราชทัณฑ์ต่าง ๆ ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ในการควบคุม และแก้ไขฟื้นฟูแนวผู้ต้องขัง เรือนจำในประเทศญี่ปุ่นนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) เรือนจำ (Prison)

มีหน้าที่ควบคุมนักโทษที่ถูกพิพากษาจำคุก ซึ่งมีทั้งประเภทต้องทำงานและไม่ต้องทำงาน ขนาดของเรือนจำจะถูกแบ่งอย่างกว้าง ๆ ออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) เรือนจำขนาดใหญ่

ควบคุมนักโทษจำนวนประมาณ 1,000 – 2,500 คน

(2) เรือนจำขนาดกลาง

ควบคุมนักโทษประมาณ 600 – 800 คน

(3) เรือนจำขนาดเล็ก

ควบคุมนักโทษจำนวนน้อยกว่า 300 คน

ทุกเรือนจำจะประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ คือ ฝ่ายบริหารทั่วไป ฝ่ายจำแนกลักษณะและการเตรียมการพักการลงโทษ ฝ่ายดูแลทางการแพทย์ ฝ่ายบริหารจัดการโปรแกรม และฝ่ายการบำบัดทางราชทัณฑ์

2) เรือนจำเยาวชน (Juvenile Prison)

มีหน้าที่ควบคุมนักโทษที่เป็นเยาวชนหรือวัยหนุ่มอายุ ต่ำกว่า 26 ปี

3) สถานคุมขัง (Detention House)

ซึ่งควบคุมผู้กระทำความผิดระหว่างพิจารณาคดี ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ต้องสงสัยในการกระทำความผิดซึ่งพิจารณาแล้วว่าอาจจะหลบหนีหรือทำลายหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดี หากไม่คุมขังผู้ต้องขังในสถานคุมขัง โดยผู้ต้องขังจะได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดและคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องขังใน

การรับความช่วยเหลือด้านกฎหมายและการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการเป็นธรรมเนียม นอกจากสถานที่ควบคุมทั้ง 3 ประเภทแล้วกรมราชทัณฑ์ประเทศญี่ปุ่นยังดูแลสถานที่ควบคุมอื่น ๆ ดังนี้⁴⁹

(1) สถานฝึกอบรมเยาวชน (Juvenile Training Schools) ซึ่งเป็นสถานที่ดูแลให้การศึกษาอบรมเยาวชนที่กระทำผิดและมีอายุ ต่ำกว่า 20 ปี ภายใต้คำสั่งของศาลครอบครัว

(2) สถานจำแนกลักษณะเยาวชน (Juvenile Classification Homes) จะเป็นสถานที่จำแนกลักษณะเยาวชนตามคำสั่งของศาล

(3) สถานแนะแนวสตรี (Women's Guidance Home) จะมีหน้าที่ดูแลหญิงที่ถูกศาลพิพากษาให้เข้ารับการอบรมแนะแนวตามกฎหมายอาญาว่าด้วยการป้องกันการค้าประเวณี โดยจะมีการให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติทางการแพทย์ และการฝึกอบรมวิชาชีพตามความจำเป็นในการฟื้นฟู สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำที่เป็นผู้ใหญ่ และผู้ต้องขังในทัณฑสถานวัยหนุ่มจะได้รับการปฏิบัติด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูตนเอง และสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้

สำหรับความจุของเรือนจำในประเทศญี่ปุ่นนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ เรือนจำขนาดใหญ่ จะมีผู้ต้องขัง ประมาณ 1,000 – 2,500 คน เรือนจำขนาดกลาง จะรับผู้ต้องขังได้ประมาณ 600 – 800 คน และเรือนจำขนาดเล็ก จะมีผู้ต้องขังได้ไม่เกิน 300 คนในแต่ละเรือนจำจะประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายจำแนกลักษณะและเตรียมการพักการลงโทษ ฝ่ายรักษาพยาบาล ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ ฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์

สำหรับมาตรการที่ใช้ในการป้องกันเหตุร้ายและรักษาระเบียบวินัยในเรือนจำนั้น จะมีทั้งมาตรการต่อสภาพแวดล้อมของเรือนจำและต่อผู้ต้องขัง โดยเรือนจำทุกแห่งจะมีการควบคุมผู้ต้องขังด้วยการติดตั้งอุปกรณ์รักษาความปลอดภัย เช่น ระบบโทรทัศน์วงจรปิด วิทยุสื่อสาร เครื่องตรวจจับในเวลากลางคืน และมาตรการต่อผู้ต้องขังที่เป็นการอบรมฝึกระเบียบวินัยให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งผู้เยี่ยมชมเรือนจำของญี่ปุ่นส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า มีลักษณะค่อนข้างเข้มงวดคล้ายการฝึกของทหาร อย่างไรก็ตามระดับความเข้มงวดในการฝึกจะต่างกันไปตามประเภทของเรือนจำและผู้ต้องขัง

ลักษณะของผู้ต้องขังที่อยู่ภายในเรือนจำของประเทศญี่ปุ่นจะเป็นผู้ที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่าสมควรที่จะถูกแยกออกจากสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยส่วนใหญ่จะได้รับโทษจำคุกที่มีกำหนดระยะ เวลาที่แน่นอน

2.1.2 ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการฝึกวิชาชีพ

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อการปฏิบัติกับผู้ต้องขังด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เป็นรายบุคคล การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนี้ยึดหลักตามการหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องขังเพื่อใช้ในการจำแนกลักษณะ การใช้ความรู้ทางด้านจิตวิทยา สังคมวิทยา การแพทย์ และหลักความรู้อื่น ๆ การให้คำปรึกษา การหาข้อมูลโดย การหาข้อมูลจากผู้ต้องขังเข้าใหม่ และการหาข้อมูลเพิ่มเติมภายหลัง เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการร่วมกับโครงการต่าง ๆ สำหรับเรือนจำใน

⁴⁹ Correction Bureau Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators Agenda Item 4 Improving the Reintegration of Offenders into the Community Correction Bureau 2008 p 14

แต่ละภูมิภาคนั้นจะมีศูนย์จำแนกลักษณะอยู่ด้วย เพื่อให้การบริการทางการจำแนกลักษณะ กระบวนการจำแนกลักษณะจะต้องจัดกลุ่มผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ ตามที่ได้ข้อมูลมา และการจัดทำ โปรแกรมการปฏิบัติที่เหมาะสมให้แก่ผู้ต้องขังตามความต้องการของผู้ต้องขังในแต่ละกลุ่มเพื่อที่จะให้ ผู้ต้องขังสามารถแก้ไขฟื้นฟูตนเองได้

ผู้ต้องขังใน CLASS V เป็นผู้ต้องขังที่ต้องรับการฝึกวิชาชีพ ระบบการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังนั้น ในแต่ละภาคจะมีศูนย์จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การหาข้อมูลจะต้องประกอบไปด้วยวิธีการให้คำปรึกษา จิตบำบัด การแนะแนว และกิจกรรมการแก้ไขฟื้นฟูอื่น ๆ ที่จำเป็น โดยมีการหาข้อมูลเพื่อใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานทางการแพทย์ จิตวิทยา สังคมวิทยา และความรู้ใน สาขาวิชาชีพต่าง ๆ ในตอนแรกนั้นจะหาข้อมูลเพื่อนำมาจำแนกลักษณะ ผู้ต้องขังเข้าใหม่ และในตอนหลังจะต้องหาข้อมูลซ้ำเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมิน ความก้าวหน้าของผู้ต้องขัง โดยการจัดกลุ่มแยกประเภทผู้ต้องขังออกเป็นชั้นต่าง ๆ และให้การปฏิบัติ แก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในแต่ละชั้นตามความเหมาะสมของการหาข้อมูลนั้น

วิธีดำเนินการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่นจะมีการ ทดสอบทางจิตวิทยาซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจบุคลิกภาพส่วนบุคคลของผู้ต้องขังแต่ละคนได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงข้อมูลส่วนบุคคล เทคนิค การวางแผน แบบทดสอบทัศนคติ และสติปัญญา การทดสอบ ชั้นพื้นฐานจะประกอบไปด้วยการทดสอบความพร้อม การทดสอบบุคลิกภาพ และการทดสอบ สติปัญญา ซึ่งในระหว่างการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะดำเนินการทดสอบในเรื่องดังกล่าวกับผู้ต้องขัง ที่เข้าใหม่ทุก ๆ คนหรืออาจจะทดสอบในเรื่องอื่นเพิ่มเติมอีกได้ถ้าจำเป็น โดยจะมีการจัดกลุ่มแยก ประเภทของผู้ต้องขังออกเป็นชั้นต่าง ๆ เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูกับผู้ต้องขังในแต่ละชั้นเป็นไปอย่างเหมาะสม⁵⁰

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นจะต้องกระทำกับผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุก ๆ คน โดยจะมีการจัดกลุ่มแยกประเภทผู้ต้องขังออกเป็นชั้นต่าง ๆ เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูกับผู้ต้องขังในแต่ละ ชั้นเป็นไปอย่างเหมาะสมซึ่งสามารถกำหนดเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) จำแนกตามเพศ สัญชาติ ประเภทคดี อายุ และกำหนดโทษ

CLASS W	:	ผู้ต้องขังหญิง
CLASS F	:	ผู้ต้องขังต่างประเทศ ซึ่งจะต้องได้รับการปฏิบัติ ที่แตกต่างจากผู้ต้องขังญี่ปุ่น
CLASS I	:	ผู้ต้องขังซึ่งไม่ต้องทำงานระหว่างต้องโทษ
CLASS J	:	ผู้ต้องขังเยาวชน
CLASS L	:	ผู้ต้องขังซึ่งมีกำหนดโทษมากกว่า 8 ปี
CLASS Y	:	ผู้ต้องขังวัยหนุ่มอายุต่ำกว่า 26 ปี

⁵⁰ Peter Kay *Corrections in Asia and Pacific* Canberra Australian Institute of Criminology 2002 p 160

2) จำแนกตามแนวโน้มของการก่ออาชญากรรม

- CLASS A : ผู้ต้องขังซึ่งไม่มีแนวโน้มของความเป็นอาชญากร
 CLASS B : ผู้ต้องขังซึ่งมีแนวโน้มของความเป็นอาชญากรสูง

3) จำแนกตามความผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ

- CLASS MX : ผู้ต้องขังปัญญาอ่อน หรือผู้ต้องขังที่จำเป็นจะต้องได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ต้องขังปัญญาอ่อน
 CLASS MY : ผู้ต้องขังโรคจิตหรือมีแนวโน้มของอาการประสาท
 CLASS MZ : ผู้ต้องขังที่มีอาการทางจิตหรือเคยเสพยาเสพติดหรือสุรา
 CLASS PX : ผู้ต้องขังที่มีความผิดปกติทางด้านร่างกาย กำลังตั้งครรภ์หรือหลังคลอด และจำเป็นต้องรักษาพยาบาลหรือดูแลในช่วงระยะเวลาหนึ่ง
 CLASS PY : ผู้ต้องขังพิการซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษผู้ต้องขังตาบอด หูหนวก หรือเป็นใบ้
 CLASS PZ : ผู้ต้องขังอายุเกิน 60 ปี และมีอาการความจำเสื่อมและผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษเนื่องจากสุขภาพร่างกายอ่อนแอสำหรับประเภทของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ก็มีการกำหนดที่ชัดเจน ดังนี้
 CLASS V : ผู้ต้องขังที่ต้องรับการฝึกวิชาชีพ
 CLASS E : ผู้ต้องขังที่ต้องรับการศึกษาด้านวิชาความรู้
 CLASS G : ผู้ต้องขังที่ต้องรับการศึกษาด้านสังคม (การแนะแนว)
 CLASS T : ผู้ต้องขังที่ต้องรับการรักษาในทางอายุรเวช
 CLASS S : ผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ
 CLASS O : ผู้ต้องขังที่เห็นสมควรได้รับการปฏิบัติอย่างทัณฑสถานเปิด
 CLASS N : ผู้ต้องขังที่เหมาะสมในงานดูแลอาคารสถานที่เรือนจำ

จากการที่ระบบงานราชทัณฑ์ในประเทศไทยญี่ปุ่นได้รับการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ของประเทศไทยเอง เช่น การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม มีผลทำให้งานราชทัณฑ์มีความเจริญก้าวหน้า ผู้ต้องขังที่ได้รับการจำคุกในเรือนจำของญี่ปุ่น เป็นผู้ที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่าสมควรจะถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งผู้ต้องขังจะได้รับโทษจำคุกที่มีกำหนดระยะเวลาแน่นอน ระบบงานราชทัณฑ์ของ

ประเทศญี่ปุ่น ได้แก้ไขกฎหมายในงานราชทัณฑ์มาเป็นกฎหมายฉบับใหม่ที่เรียกว่า The Act on Penal and Detention Facilities 2007 หรือ พระราชบัญญัติว่าด้วยเรือนจำและสถานกักขังปี 2007 ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงในด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยเน้นในเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง แต่การกระทำผิดซ้ำในประเทศญี่ปุ่นยังคงมีอัตราที่สูงซึ่งจากสถิติพบว่า เกือบ 50% ของผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวจะกลับเข้ามาสู่เรือนจำภายในระยะเวลาเพียง 6 ปี โดยเฉพาะผู้ต้องขังคดียาเสพติด การกระทำผิดซ้ำของประเทศญี่ปุ่นอยู่ที่ 56.80%⁵¹

2.1.3 ระบบการแบ่งชั้นผู้ต้องขังเพื่อการฝึกวิชาชีพ

ระบบการแบ่งชั้นผู้ต้องขังนั้นมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังได้รู้จักการแก้ไขปรับปรุงตนเอง การแบ่งผู้ต้องขังออกเป็นชั้น ๆ จะกำหนดตามพฤติกรรมของผู้ต้องขังแต่ละคน เช่น ความตั้งใจในการทำงาน การฝึกวิชาชีพ ความประพฤติ ความรับผิดชอบ และถ้าเป็นผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชนจะพิจารณาจากความก้าวหน้าทางการศึกษาด้วย โดยระดับชั้นจะเริ่มตั้งแต่ต่ำสุด คือ เกรด 4 เกรด 3 เกรด 2 และสูงสุด คือ เกรด 1 ตามลำดับ หากผู้ต้องขังมีความประพฤติดีก็ได้รับการเลื่อนชั้นในระดับที่สูงขึ้น และในทางตรงกันข้าม หากผู้ต้องขังคนใดที่ได้รับการเลื่อนชั้นไปแล้ว กระทำผิดกฎระเบียบ ก็จะถูกพิจารณาลงโทษให้ลดชั้นเช่นเดียวกัน ซึ่งการคัดเลือกผู้ต้องขังจากชั้นหนึ่งไปอีกชั้นหนึ่ง จะดำเนินการโดยคณะกรรมการ สำหรับผู้ต้องขังจะได้รับจากการเลื่อนชั้น คือ การให้ผู้ต้องขังได้รับสิทธิในด้านการติดต่อและการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว ตลอดจนการอำนวยความสะดวกในเรื่องของส่วนตัวให้ ส่วนการอบรมและฝึกระเบียบวินัยให้กับผู้ต้องขังนั้น จะมีลักษณะคล้ายการฝึกทหารที่ค่อนข้างเข้มงวด นอกจากนั้นกฎหมายยังได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ต้องขังที่กระทำผิดกฎระเบียบวินัยในเรือนจำไว้ ดังนี้

- 1) ภาคทัณฑ์
- 2) งดสวัสดิการนาน 3 เดือน หรือน้อยกว่า
- 3) งดเว้นการให้สวัสดิการ
- 4) ห้ามการอ่านหนังสือและดูทีวี ภาพยนตร์ เป็นเวลา 3 เดือน หรือน้อยกว่า
- 5) งดทำงาน 10 วัน หรือน้อยกว่าในกรณีที่ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้ทำงานได้
- 6) งดการใช้เครื่องแต่งกายหรือที่หลับนอนของตน 15 วัน หรือน้อยกว่า
- 7) งดการให้ประกอบอาหารรับประทานเองนาน 15 วัน หรือน้อยกว่า
- 8) งดการให้ออกกำลังกายนาน 5 วัน หรือน้อยกว่า
- 9) งดการได้รับการปันผลตอบแทนจากการทำงานในเรือนจำ
- 10) งดอาหารนาน 7 วัน หรือน้อยกว่า
- 11) โทษขังเดี่ยวสำหรับฐานผิดวินัยนาน 2 เดือน หรือน้อยกว่า
- 12) โทษขังเดี่ยวสำหรับฐานผิดวินัยนาน 7 วัน หรือน้อยกว่า

⁵¹ กรมราชทัณฑ์ รายงานผลการจัดการประชุมสมาคมเรือนจำระหว่างประเทศ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2550 หน้า 26

การคัดเลือกผู้ต้องขังจากชั้นหนึ่งไปอีกชั้นหนึ่งจะดำเนินการโดยคณะกรรมการสำหรับผู้ต้องขังที่ได้รับจากการเลื่อนชั้นจะทำให้ผู้ต้องขังนั้นได้รับสิทธิในด้านการติดต่อ และการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนการอำนวยความสะดวกในเรื่องของส่วนตัวให้ ส่วนการอบรมและฝึกกระเปียบวินัยให้กับผู้ต้องขังนั้นจะมีลักษณะค่อนข้างเข้มงวด⁵²

2.2 การดำเนินงานการฝึกวิชาชีพ

ระบบงานราชทัณฑ์ในประเทศญี่ปุ่นได้รับการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมีผลทำให้งานราชทัณฑ์มีความเจริญก้าวหน้า ผู้ต้องขังที่ได้รับการจำคุกในเรือนจำของประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้สมควรที่จะถูกแยกออกจากสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังจะประกอบด้วยนักวิชาการ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีการพิจารณาจากสาเหตุในการกระทำความผิด วิธีการในการกระทำความผิด

2.2.1 การควบคุมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในประเทศญี่ปุ่น

การควบคุมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในประเทศญี่ปุ่นจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบแยกต่างหากจากงานเรือนจำ คือ กรมบำบัดฟื้นฟู ซึ่งจะขึ้นตรงต่อกระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการพักการลงโทษของผู้ต้องขังในเรือนจำ สถานฝึกอบรมเยาวชน และสถานแนะแนวสตรี รวมทั้งให้การบำบัดฟื้นฟูแก่ผู้ต้องขังที่พักการลงโทษ ผู้รอการลงโทษ เยาวชนที่รับการคุมประพฤติและผู้รับการอภัยโทษ ประเทศญี่ปุ่นมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เป็นระบบ เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นไปอย่างเหมาะสมและถูกต้องนอกเหนือจากการศึกษา หรือการฝึกวิชาชีพ โดยการบริการให้คำปรึกษา จิตวิทยา การแนะแนว โดยมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่รองรับอย่างเพียงพอ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล⁵³

1) การแก้ไขฟื้นฟูโดยการพัฒนาความรู้

การให้การศึกษาในเรือนจำประเทศญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์ที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยจัดครูผู้สอนที่เป็นเจ้าหน้าที่เรือนจำและอาสาสมัครจากภายนอกเข้าร่วมให้บริการการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ เริ่มตั้งแต่แรกจับตัวผู้ต้องขังเข้ามาในเรือนจำจะมีการแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำได้

2) การแก้ไขฟื้นฟูด้านจิตใจด้วยหลักการทางศาสนา

ในประเทศญี่ปุ่นจะมีอนุศาสนาจารย์ที่เป็นอาสาสมัครจากภายนอกเรือนจำเท่านั้น ที่ทำหน้าที่ให้การอบรมแนะแนว ฟื้นฟูศีลธรรม แก่ผู้ต้องขังตามความเชื่อในศาสนาของตน ตั้งแต่ประเทศญี่ปุ่นมีการแยกการบริหารงานของรัฐ กับศาสนาออกจากกัน รัฐบาลจึงห้ามมิให้ข้าราชการเป็นอนุศาสนาจารย์ แต่ก็มีอาสาสมัครที่เป็นอนุศาสนาจารย์เข้ามาช่วยเหลือในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง และแนะนำผู้ต้องขังตามหลักทางศาสนาที่ผู้ต้องขังแต่ละคนนับถือ ซึ่งจะอบรมทางด้านจิตใจและศีลธรรม รวมทั้งผู้ต้องขังที่เป็นชาวต่างชาติด้วย

⁵² Correction Bureau *Correctional Institutions in Japan* Tokyo Correction Bureau Ministry of Justice 2009 p 30

⁵³ Correction Bureau *Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators Agenda Item 4 Improving the Reintegration of Offenders into the Community* Correction Bureau 2008 p 12

3) การให้สวัสดิการเรือนจำในประเทศญี่ปุ่น

ให้จัดสวัสดิการทั้งในด้านความเป็นอยู่และสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันให้กับผู้ต้องขังนับตั้งแต่อาหาร เครื่องแต่งกาย การอนามัย และการรักษาพยาบาล

(1) การจัดสวัสดิการด้านอาหารและความเป็นอยู่ สำหรับอาหารที่จัดให้ผู้ต้องขังจะคำนึงถึงอายุ เพศ สภาพร่างกาย การใช้กำลังทำงานหรือฝึกวิชาชีพในเรือนจำ รวมทั้งอาหารสำหรับผู้ต้องขังป่วย ผู้ต้องขังหญิงที่มีครรภ์ และผู้ต้องขังชาวต่างประเทศก็จะได้รับอาหารแตกต่างจากผู้ต้องขังทั่วไป ส่วนความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังนั้นจะจัดห้องพักไว้ทั้งห้องเดี่ยว และห้องรวม โดยที่ทุกห้องจะมี โต๊ะเก้าอี้สำหรับเขียนหนังสือ ที่ชำระล้างทำความสะอาด นอกจากนี้ผู้ต้องขังอาจใช้จ่ายซื้อหาสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันเองได้ด้วย

(2) การจัดสวัสดิการด้านการแพทย์และการรักษาพยาบาล ประเทศญี่ปุ่นมีระบบการให้ทุนการศึกษาทางการแพทย์เพื่อจัดหาแพทย์เข้าทำงานในเรือนจำและให้บริการแก่ผู้ต้องขัง ในแต่ละเรือนจำของญี่ปุ่นจะมีแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ประจำอยู่ สำหรับในรายที่มีความจำเป็นอาจจะส่งไปรักษาโรงพยาบาลนอกเรือนจำก็ได้ นอกจากนี้ยังมีการฝึกสอนการพยาบาลเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลในเรือนจำด้วย

(3) บริการจากอาสาสมัครและการรับเรื่องราวร้องทุกข์ ในงานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นจะเชิญอาสาสมัครให้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือกิจการของเรือนจำต่าง ๆ โดยการให้อาสาสมัครที่เป็นอนุศาสนาจารย์มาอบรมแนะนำสั่งสอนผู้ต้องขังตามความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมของแต่ละคน และให้อาสาสมัครเข้ามาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาส่วนตัวของผู้ต้องขัง โดยการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ต้องขังในปัญหาทางครอบครัว การวางแผนการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ผู้ต้องขังมีสิทธิยื่นเรื่องราวร้องทุกข์เพื่อร้องเรียน โดย การร้องทุกข์ด้วยวาจาต่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือร้องทุกข์ด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษร ต่อผู้ตรวจการเรือนจำที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม

ในประเทศญี่ปุ่นจะมีสมาคมต่าง ๆ ที่ช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังซึ่งจะมีทั้งหมด 68 แห่งทั่วประเทศ หรืออย่างน้อยหนึ่งแห่งในทุก ๆ เขตการปกครอง ซึ่งจะช่วยเหลือในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ทั้งการช่วยเหลือแบบชั่วคราว เช่น อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค และการประสานงานในการช่วยเหลือแก่องค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งจะมีการให้ความช่วยเหลือทางด้านการฝึกอบรม เครื่องมือและวัสดุต่าง ๆ⁵⁴

(4) การเตรียมการและการปฏิบัติหลังปล่อย การเตรียมการก่อนปล่อยผู้ต้องขัง (Pre - release) ก่อนที่จะมีการปล่อยตัวผู้ต้องขังจะต้องจัดให้มีการเตรียมความพร้อมแก่ผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว โดยก่อนที่จะมีการปล่อยผู้ต้องขังที่พ้นโทษ ผู้ต้องขังจะต้องผ่านโปรแกรมเตรียมการก่อนปล่อยโดยเข้ารับการอบรมแนะนำจากผู้บัญชาการเรือนจำ และเจ้าหน้าที่เรือนจำฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการแนะนำจากสำนักจัดหางาน และพนักงานคุมประพฤติจะพาไปเยี่ยมชมสำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานจัดหางานและสถานที่สำคัญในชุมชน นอกจากนี้ในระหว่าง

⁵⁴ Correction Bureau *Correctional Institutions in Japan* Tokyo Correction Bureau Ministry of Justice 2009 p 112

การเตรียมการก่อนปล่อยเรือนจำจะจัดสถานที่พักไว้ให้ผู้ต้องขังในสภาพที่อ่อนคลาญ และใกล้เคียงกับสภาพสังคมภายนอก

ในประเทศญี่ปุ่นมีการปล่อยตัวผู้ต้องขังใน 3 ลักษณะคือ การปล่อยตัวเมื่อครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา (Ex – Offenders) การปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโดยการพักการลงโทษ (Parole) ซึ่งเป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้ต้องขังได้ปรับตัวเข้าสู่สังคมได้เร็วขึ้นภายหลังที่ต้องโทษจำคุกในเรือนจำมาระยะเวลาหนึ่งแล้ว และการปล่อยอภัยโทษ (Pardons) ซึ่งมี 2 รูปแบบคือ การอภัยโทษโดยทั่ว ๆ ไป เนื่องในโอกาสวันสำคัญของชาติ และการอภัยโทษเป็นรายบุคคล⁵⁵

4) การพักการลงโทษ

งานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการพักการลงโทษจำคุกไว้ 4 ประการ คือ

- (1) ผู้ต้องขังต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามคำพิพากษา หรือไม่น้อยกว่า 10 ปี สำหรับโทษจำคุกตลอดชีวิต
- (2) ต้องแสดงให้เห็นว่า มีความสำนึกที่ได้กระทำลงไป
- (3) ต้องไม่มีแนวโน้มที่จะไปกระทำผิดซ้ำอีกในระหว่างการพักการลงโทษ
- (4) ผู้ได้รับพักการลงโทษจะต้องได้รับการยอมรับจากสังคม

ในทางปฏิบัติ คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแต่ละเรือนจำจะเป็นผู้พิจารณาเพื่อขอพักการลงโทษให้แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งจะพิจารณากันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยพิจารณาว่าผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษแต่ละราย มีความเป็นไปได้ที่จะกระทำผิดซ้ำขึ้นอีกหรือไม่ ทั้งนี้จะพิจารณาจากปัจจัยหลายประการ เช่น พฤติกรรมและประวัติส่วนตัว สภาพแวดล้อมทางสังคม ลักษณะของการกระทำผิด การวางแผนการดำเนินชีวิตหลังการปล่อยตัว และปัจจัยในชุมชนที่ผู้ต้องขังจะ เข้าไปอยู่ หลังจากนั้นผู้บัญชาการเรือนจำจะเป็นผู้ยื่นขอพักการลงโทษให้แก่ผู้ต้องขัง โดยส่งเรื่องให้คณะกรรมการ พักการลงโทษประจำภาคพิจารณาต่อไป คณะกรรมการพักการลงโทษประจำภาค (Regional Parole Boards) หรือ RPB มีส่วนราชการกระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ รวม 8 แห่ง ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมบำบัดฟื้นฟู (Rehabilitation Bureau) กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจในการพิจารณาและให้ความเห็นชอบให้ผู้ต้องขังได้รับพักการลงโทษ โดยจะพิจารณาจากรายงานผลการสืบเสาะข้อเท็จจริง (Investigation Report) ของพนักงาน คุมประพฤติ และพิจารณาร่วมกับกรรมการในคณะกรรมการทั้งหมด นอกจากนี้คณะกรรมการพักการลงโทษดังกล่าว ยังมีอำนาจในการพิจารณาเพิกถอนการพักการลงโทษ หากผู้ได้รับการพักการลงโทษไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข⁵⁶

2.2.2 การฝึกวิชาชีพและการทำงาน

การฝึกวิชาชีพและการทำงานเป็นกิจกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำที่สำคัญที่ดำเนินการอย่างจริงจัง การฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังนอกจากจะทำให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับวิชาชีพและการทำงานแล้ว ผู้ต้องขังยังจะได้รับใบประกาศนียบัตรหรือใบอนุญาต

⁵⁵ กรมราชทัณฑ์ สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2552 หน้า 19

⁵⁶ Correction Bureau Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators Agenda Item 4 Improving the Reintegration of Offenders into the Community Correction Bureau 2008 p 18

ประกอบวิชาชีพเมื่อสำเร็จตามหลักสูตรด้วย ในแต่ละปีมีผู้ต้องขังได้รับใบประกาศนียบัตรดังกล่าว ประมาณ 1,460 คน ซึ่งการฝึกวิชาชีพในเรือนจำ มี 3 แบบ คือ

1) การฝึกวิชาชีพแบบเร่งรัด มีเรือนจำ จำนวน 7 แห่ง ที่จัดฝึกวิชาชีพแบบเร่งรัดแก่ผู้ต้องขัง เรือนจำเหล่านี้มีชื่อเรียกว่า “สถาบันฝึกวิชาชีพทั่วไป” (general vocational training institute) ซึ่งได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ผู้ต้องขังที่สำเร็จหลักสูตรการฝึกวิชาชีพในเรือนจำดังกล่าวจะได้รับใบประกาศนียบัตรจากอธิบดีกรมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงแรงงาน เรือนจำ ทั้ง 7 แห่ง ได้แก่

- (1) ทณฑสถานวัยหนุ่มคาวาโกเอะ (Kawagoe Juvenile Prison)
- (2) เรือนจำฟูกูอิ (Fukui Prison)
- (3) ทณฑสถานวัยหนุ่มนารา (Nara Juvenile Prison)
- (4) เรือนจำยามากูอิ (Yamaguchi Prison)
- (5) ทณฑสถานวัยหนุ่มซากา (Saga Juvenile Prison)
- (6) เรือนจำยามากาตา (Yamagata Prison)
- (7) ทณฑสถานวัยหนุ่มฮาโกดาเตะ (Hakodate Juvenile Prison)

2) การฝึกวิชาชีพแบบพิเศษ มีการจัดฝึกวิชาชีพในเรือนจำที่เน้นการฝึกวิชาชีพโดยเฉพาะ จำนวน 31 แห่ง โดยผู้เข้ารับการฝึกวิชาชีพจะคัดเลือกจากผู้ต้องขังของแต่ละเรือนจำในส่วนภูมิภาค ซึ่งจะเรียกเรือนจำเหล่านี้ว่า “สถาบันฝึกอบรมวิชาชีพ” (Concentrated vocational training institutes)

3) การจัดฝึกวิชาชีพภายใต้ความอุปถัมภ์ของภาครัฐ มีเรือนจำอีก 34 แห่งที่จะดำเนินการ คัดเลือกผู้ต้องขังจากเรือนจำต่าง ๆ ให้เข้ารับการฝึกวิชาชีพเป็นครั้งคราว

ก่อนที่จะมีการปล่อยตัวพ้นโทษได้จัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ภายในเรือนจำและทัณฑสถานได้มีโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกลุ่มพิเศษ เช่น ผู้ต้องขัง ยาเสพติด ผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ต้องขัง มีการบรรยายใน ชั้นเรียน การสัมมนา กลุ่ม การให้คำปรึกษาแนะนำ การใช้บทบาทสมมติในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดทางจิต ผู้ต้องขังจะได้รับการศึกษาอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ที่ควรรู้ การสอบเพื่อเลื่อนระดับการศึกษาให้สูงขึ้น การจัดหลักสูตรการศึกษาทางไกล หรือระดับปริญญาตรี และหลักสูตรอื่นๆ โดยมีเจ้าหน้าที่เรือนจำ และอาสาสมัครจากภายนอกเป็นผู้ฝึกสอนให้ นอกจากนี้ยังมีบริการสิ่งคมในเรือนจำ และทัณฑสถานวัยหนุ่มของประเทศญี่ปุ่น ได้จัดหลักสูตรการเรียนการสอนทางไกลหลายหลักสูตร ให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะในการทำงานซึ่งเป็นหลักสูตรที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ⁵⁷

2.2.3 การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากการฝึกวิชาชีพ

ในประเทศญี่ปุ่นมีการจัดอุตสาหกรรมในเรือนจำและการทำงานภายนอกเรือนจำ สำหรับการอุตสาหกรรมในเรือนจำ มีทั้งรัฐเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบในการผลิตทั้งหมดหรือบางส่วนรวมทั้งจัดหาตลาดสำหรับขายด้วย ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งคือ รัฐให้เอกชนผู้ทำสัญญาเป็น

⁵⁷ Correction Bureau *Correctional Institutions in Japan* Tokyo Correction Bureau Ministry of Justice 2009 p 115

ผู้จัดหาวัตถุดิบ และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ในการผลิตทั้งหมด โดยจะต้องจ่ายเงินให้รัฐสำหรับค่าจ้างแรงงานผู้ต้องขัง สำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการอุตสาหกรรมในเรือนจำจะมี JCA เพื่อทำหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือผู้ต้องขังโดยมีตราสินค้าว่า “CAPIC” ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากการฝึกวิชาชีพ

2.3 ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

การฝึกวิชาชีพเป็นกิจกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำที่สำคัญ การฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังนอกจากจะทำให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับวิชาชีพแล้ว ผู้ต้องขังจะได้รับใบประกาศนียบัตรหรือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเมื่อสำเร็จตามหลักสูตร งานราชทัณฑ์ประเทศญี่ปุ่นมีการจัดอุตสาหกรรมในเรือนจำ และการทำงานภายนอกเรือนจำรวมทั้งการจัดฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังเยาวชน ซึ่งได้มีการใช้แรงงานผู้ต้องขังในระหว่างการต้องโทษจำคุก โดยผู้ต้องขังในเรือนจำต้องทำงานซึ่งจะเป็นการฝึกให้ผู้ต้องขังมีระเบียบวินัย

2.3.1 การอุตสาหกรรมในเรือนจำ

งานราชทัณฑ์ประเทศญี่ปุ่นมีการจัดอุตสาหกรรมที่ดีในเรือนจำ การทำงานนอกจากจะช่วยขัดเกลา จิตใจและเป็นการฝึกให้ผู้ต้องขังมีระเบียบวินัยแล้ว ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจะได้รับใบประกาศนียบัตรหรือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ เมื่อสำเร็จตามหลักสูตรด้วย สำหรับการฝึกวิชาชีพมีทั้งรัฐเป็นผู้จัดหาทั้งวัตถุดิบในการผลิตทั้งหมด หรือบางส่วนรวมทั้งจัดหาตลาดสำหรับขายด้วย ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งคือ รัฐให้เอกชนผู้ทำสัญญาเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ในการผลิตทั้งหมด โดยจะต้องจ่ายเงินให้รัฐสำหรับค่าจ้างแรงงานผู้ต้องขังสำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการอุตสาหกรรมในเรือนจำ

การฝึกวิชาชีพในประเทศญี่ปุ่นจะมีองค์กรที่มีชื่อเรียกว่า “Japanese Correctional Association” หรือ JCA เพื่อทำหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือผู้ต้องขังโดยมีตราสินค้าว่า “CAPIC” การทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำ รัฐจะให้รางวัลตอบแทนเป็นสินน้ำใจแก่ผู้ต้องขัง จากพระราชบัญญัติสั่งอำนาจความสะอาดและการดูแลผู้ต้องขัง ของประเทศญี่ปุ่น (Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees ค.ศ.2005) มาตรา 98 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ควบคุมต้องจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยงตอบแทนให้กับผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อเป็นการการจูงใจ

1) จำนวนเงินที่จ่ายเพื่อจูงใจในจำนวนที่น้อยก่อนและให้เพิ่มในแต่ละเดือน สำหรับการคำนวณจำนวนเงิน พิจารณาจากสัมฤทธิ์ผลในการทำงานของผู้ต้องขังและปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการทำงาน

2) มาตรฐานที่กำหนดในย่อหน้าก่อนหน้านี้ต้องกำหนดโดยการพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ประเภทและปริมาณของงานหรือความรู้และทักษะที่จำเป็น”

จากมาตรานี้ค่าตอบแทนจะจ่ายให้เป็นเบี้ยเลี้ยงเป็นจำนวนที่ไม่มากนักก่อนที่ จะเพิ่มขึ้น ในแต่ละเดือนโดยการพิจารณาสัมฤทธิ์ผลในการทำงานเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความตั้งใจที่จะทำงานมากขึ้น เงินในส่วนนี้รัฐจะเป็นผู้เก็บไว้และจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้วแต่ผู้ต้องขังก็สามารถเบิกเงินเพื่อใช้จ่ายหรือซื้อสิ่งของจำเป็นขณะที่อยู่ในเรือนจำได้

2.3.2 การทำงานภายนอกเรือนจำ

โรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งจะเปิดภายนอกเรือนจำทั้งที่รัฐเป็นเจ้าของ และเป็นผู้ดำเนินการโดยผู้ต้องขังจะทำงานและพักอาศัยอยู่ในนั้น ส่วนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ให้ภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการสำหรับในรูปแบบนี้ผู้ต้องขังจะต้องเดินทางจากเรือนจำไปยังโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งอยู่ภายนอกเรือนจำแบบเข้าไปเย็นกลับในทุก ๆ วัน หรืออาจจะให้ผู้ต้องขังพักอาศัยในหอพักซึ่งติดต่อกับเรือนจำได้ สำหรับการออกไปทำงานภายนอกเรือนจำนั้น จะได้รับความเข้าใจ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการยอมรับจากชุมชน⁵⁸

2.3.3 ค่าตอบแทนผู้ต้องขังในการทำงาน

การจำแนกลักษณะนิสัยทำให้สามารถจัดสถานที่ การบำบัดที่เหมาะสม มีการทำงานในโรงงานอย่างเป็นระบบ และโปรแกรมการฝึกอบรมวิชาชีพที่ดี โดยเชื่อว่าการทำงานหนักจะช่วยพัฒนาจิตใจ และเป็นการฝึกให้มีระเบียบวินัย ผู้ต้องขังจะได้ค่าตอบแทนจำนวนที่น้อยก่อนให้เพิ่มในแต่ละเดือนโดยคำนวณจากสัมฤทธิ์ผลในการทำงานของผู้ต้องขังและปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการทำงาน แต่ถ้าผู้ต้องขังไม่ยอมทำงานภายในหกเดือนค่าตอบแทนจะค่อย ๆ ลดลงจนเหลือเป็นศูนย์ (พ.ร.บ.ผู้ต้องขังประเทศญี่ปุ่น มาตรา 98 ข้อ 4) แต่ถ้าผู้ต้องขังทำงานอย่างต่อเนื่อง เรือนจำจะเป็นผู้เก็บรักษาไว้จนกว่าผู้ต้องขังจะพ้นโทษ การทำงานของผู้ต้องขังในประเทศญี่ปุ่นจะไม่มีค่าล่วงเวลาและเสียภาษีในจำนวนไม่มาก นอกจากนี้ยังมีองค์กรภาคเอกชน และอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในงานราชทัณฑ์ซึ่งมีส่วนช่วยในการฟื้นฟูแก่ผู้ต้องขังอย่างมากในเรื่องของการให้ความรู้ คำปรึกษา รวมทั้งการให้การสนับสนุนแรงงานที่เป็นผู้ต้องขังในท้องถิ่น ต่าง ๆ และการให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง⁵⁹

3. การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย

กรมราชทัณฑ์ได้พัฒนาระบบการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยให้แก่ผู้ต้องขัง และถือว่าเป็นภารกิจหลักควบคู่กับการควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีพื้นฐานมาจากความคิดที่ว่า ผู้กระทำผิดเป็นผู้ที่สามารถแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้หากได้รับโอกาส ดังนั้นจึงได้มีการพัฒนาวิธีการเพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแต่ละกลุ่ม แต่ละประเภทคดีความผิดตามความจำเป็นและความเหมาะสม ในอดีตการฝึกวิชาชีพเป็นการลงโทษอย่างหนึ่งผู้ต้องขังต้องทำงานอย่างเลี่ยงไม่ได้ แต่เมื่อมีการจัดให้มีการให้บำเหน็จ รางวัลตอบแทนการทำงานได้ทำให้ผู้ต้องขังเกิดกำลังใจในการฝึกวิชาชีพ การกำหนดค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดอัตราค่าจ้าง ให้เรือนจำและทัณฑสถาน แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดอัตราค่าจ้าง ประกอบด้วย ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานเป็นประธาน

⁵⁸ สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม การให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรม กรุงเทพมหานคร สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม 2548 หน้า 190

⁵⁹ Correction Bureau *Correctional Institutions in Japan* Tokyo Correction Bureau Ministry of Justice 2009 p 116

และมีผู้อำนวยการส่วนหรือหัวหน้าฝ่าย อย่างน้อย 3 คนเป็นคณะกรรมการร่วมด้วย ผู้ต้องขังจะได้ ค่าตอบแทนไม่เกินร้อยละห้าสิบจากกำไรที่ได้

3.1 การบริหารงานการฝึกวิชาชีพ

การบริหารงานราชทัณฑ์ในอดีตนั้นมีการบริหารงานที่ไม่ซับซ้อนโดยจะเน้นในเรื่องของการควบคุมมากกว่าการอบรมแก้ไข แต่ในปัจจุบันนี้การบริหารงานราชทัณฑ์เน้นในเรื่องของการอบรมแก้ไขฟื้นฟูมากขึ้นจึงมีการบริหารงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

3.1.1 โครงสร้างการบริหารงานราชทัณฑ์ของประเทศไทย

ใน พ.ศ. 2545 ได้มีการปฏิรูประบบราชการใหม่โดยมีการปรับปรุงหน้าที่ความรับผิดชอบของส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อลดความซ้ำซ้อน ทำให้กรมราชทัณฑ์ย้ายไปสังกัดอยู่ กระทรวงยุติธรรม และภารกิจทางด้านการคุมประพฤติผู้ต้องขังที่ปล่อยตัวคุมประพฤติ ได้โอนไปเป็นภารกิจของกรมคุมประพฤติทำให้กรมราชทัณฑ์คงเหลือภารกิจเฉพาะการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำเท่านั้น กรมราชทัณฑ์ได้แบ่งโครงสร้างการบริหารงานตามกฎหมายกระทรวงโดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น การบริหารราชการส่วนกลาง ได้แก่ สำนัก กอง ทัณฑสถาน เรือนจำกลาง เรือนจำพิเศษ สถานกักกัน และสถานกักขัง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ เรือนจำจังหวัด และเรือนจำอำเภอ

การเปลี่ยนจากสำนักคุมประพฤติไปเป็นสำนักทัณฑปฏิบัติ เนื่องจากมีการโอนงานคุมประพฤติไปสังกัดกรมคุมประพฤติ ทำให้ภารกิจด้านการคุมประพฤติผู้ได้รับการพักการลงโทษซึ่งเดิมอยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์โอนไปอยู่ในความรับผิดชอบของกรมคุมประพฤติ การจัดโครงสร้างองค์กรของกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบันนี้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และเป็นการจัดองค์กรที่มีความยืดหยุ่นตามภารกิจของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

3.1.2 อำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม โดยถือว่าเป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรม กรมราชทัณฑ์ในปัจจุบันมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2545 ดังต่อไปนี้

1) ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย โดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

2) กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยให้สอดคล้องกับกฎหมายระเบียบข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักาอาชญาวิทยา และหลักทัณฑวิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ

3) ดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง

4) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

สำหรับเป้าหมายหลัก (Over all Goals) ของกรมราชทัณฑ์ ได้แก่ ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติในระหว่างถูกควบคุมอย่างถูกต้องตามหลักอาชญาวิทยา หลักทัณฑวิทยา และมีสภาพความเป็นอยู่ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในเรื่องที่

เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ และผู้ต้องขังได้รับการแก้ไข ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมสั้ให้ เป็นบุคคลที่สังคมพึงปรารถนาและสามารถเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ⁶⁰

3.2 การดำเนินงานการฝึกวิชาชีพ

การฝึกวิชาชีพและการทำงานมีประโยชน์ในหลายด้าน เช่น การปลูกฝังนิสัย การทำงาน การชดเชยค่าใช้จ่ายของรัฐ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังซึ่งส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งและขาดฝีมือในการทำงาน ได้มีทักษะในการทำงานเพื่อนำไปใช้ภายหลังพ้นโทษ⁶¹

3.2.1 การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

ในอดีตการฝึกวิชาชีพเป็นการลงโทษอย่างหนึ่งผู้ต้องขังต้องทำงานอย่างเลื่องไม่ได้ แต่เมื่อมีการจัดให้มีการให้บำเหน็จ รางวัลตอบแทนการทำงานได้ทำให้ผู้ต้องขังเกิดกำลังใจในการฝึกวิชาชีพอย่างแท้จริงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน แบ่งเป็น⁶² การฝึกวิชาชีพตามความเหมาะสม การฝึกวิชาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ การฝึกทักษะอาชีพ ดังนี้

1) การฝึกวิชาชีพตามความเหมาะสม

เป็นการฝึกวิชาชีพตามความรู้ความสามารถของผู้ต้องขัง และตามวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ภาคเหนือเป็นการแกะสลักไม้สัก ภาคกลาง เป็นตู้ใบลาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นชุดรับแขกไม้ประดู่ ไม้มะค่า ภาคใต้เป็นผลิตภัณฑ์จากหวาย

2) การฝึกวิชาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ

(1) การฝึกวิชาชีพระยะสั้น ได้แก่

การนวดแผนโบราณ การทำกรอบรูปวิทยาศาสตร์ การทำเครื่องปั้นดินเผา การวาดภาพ การซ่อมรองเท้า การจักสาน การเสริมสวย ดอกไม้ประดิษฐ์ ตัดเย็บเสื้อผ้า การทำอาหาร การทำขนม ทอผ้า

(2) การฝึกวิชาชีพระยะยาว ได้แก่

ช่างแกะสลักไม้สัก ช่างสี เครื่องเรือนไม้ ช่างปูน ช่างเชื่อมโลหะ ช่างยนต์ ช่างเหล็กตัด-มุงลวด ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม

3) การฝึกทักษะอาชีพ

กรมราชทัณฑ์ได้ส่งเสริมการฝึกวิชาชีพระบบอุตสาหกรรม เป็นการสร้างรายได้และฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงภายหลังพ้นโทษ โดยใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นเรือนจำอุตสาหกรรม

⁶⁰ กรมราชทัณฑ์ งานราชทัณฑ์เปรียบเทียบ : มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2551 หน้า 60

⁶¹ กรมราชทัณฑ์ การพัฒนาพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2553 หน้า 12

⁶² กรมราชทัณฑ์ คู่มือการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2548 หน้า 19

3.2.2 การรับจ้างแรงงานผู้ต้องขัง

การจัดให้ผู้ต้องขังใช้แรงงานทำงานรับจ้างหรือทำการฝึกวิชาชีพนั้น จะต้องพิจารณาปัจจัยหลายด้าน เช่น พื้นฐานความรู้ความสามารถของผู้ต้องขัง ความพร้อมทั้งด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ความถนัด คดีที่ต้องโทษ และโทษที่ต้องรับหนักเบาเพียงใด ตลอดจนความพร้อมของเรือนจำในเรื่องสถานที่ อุปกรณ์ และผู้ฝึกสอนในกรณีของการฝึกวิชาชีพ

กรมราชทัณฑ์ มีนโยบายด้านการแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมเสียด้วยการใช้แรงงานผู้ต้องขังเพื่อการดำเนินงานด้านการฝึกวิชาชีพ และด้านแรงงานรับจ้าง ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง โดยมีแนวทาง และนโยบายในการส่งเสริม การสร้างอาชีพ ให้ผู้ต้องขังมีงานทำ และเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้น โดยให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมรับจ้างแรงงานผู้ต้องขังในเรือนจำ

การรับจ้างแรงงาน เพื่อผลิตสินค้าโดยแบ่งแรงงานออกเป็น แรงงานทักษะที่มีฝีมือ เช่น งานเจียรไนพลอย งานตัดเย็บเสื้อผ้า แรงงานที่มีทักษะฝีมือระดับกลาง เช่น งานประกอบไฟ กระจาปรีบ งานกรอรูป แรงงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะฝีมือ เช่น งานพับถุงกระดาษ งานพันสายไฟ สำหรับการจ้างแรงงานผู้ต้องขังแบ่งเป็น 7 ชนิด ดังนี้

1) การรับจ้างแรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า เช่น เครื่องแบบนักเรียน ทหาร ตำรวจ

2) การรับจ้างแรงงานจัดทำวัสดุสำหรับที่ดิน เช่น หลักเขตที่ดิน หมุดหลักฐาน

แผนที่ หลักเขตที่สาธารณประโยชน์ แผ่นป้ายชื่อที่สาธารณประโยชน์ เสาป้ายชื่อที่สาธารณประโยชน์

3) การรับจ้างแรงงานจักสาน เช่น การสานตะกร้า การสานกระจาปรีบ

4) การรับจ้างแรงงานถักอวน เช่น แห อวน ตาข่าย

5) การรับจ้างแรงงานเจียรไน เช่น เจียรไนพลอย

6) การรับจ้างแรงงานสิ่งประดิษฐ์ เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์

7) การรับจ้างแรงงานทั่วไป เช่น พับถุง พันขดลวดไฟฟ้า ถ้วยกระดาษ

สำหรับงานทำเครื่องเรือน งานไม้ต่างๆ ที่เราสามารถพบเห็นได้ทั่วไปนั้นจะอยู่ในการฝึกวิชาชีพตามความรู้ความสามารถของผู้ต้องขัง และตามวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในส่วนการรับจ้างแรงงานของเรือนจำ ผู้ต้องขังที่ผ่านการรับจ้างแรงงานของเรือนจำ และทัณฑสถานจะเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีทักษะอาชีพ สามารถนำความรู้ความชำนาญ ไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และครอบครัวภายหลังพ้นโทษ ผลดีด้านการบริหารงานเรือนจำ ทำให้ผู้ต้องขังมีงานทำ ไม่อยู่ว่างเปล่าหรือคิดฟุ้งซ่าน หรือคิดหลบหนีทำให้ง่ายต่อการควบคุม ลดปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ด้านการควบคุม เนื่องจากผู้ต้องขังต้องอยู่เป็นหมวดหมู่ภายในโรงงานหรือพื้นที่กำหนดไว้เพื่อประกอบการด้านแรงงานรับจ้าง

3.2.3 การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากการฝึกวิชาชีพ

ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้น จะมีการจำหน่ายที่เรือนจำนั้นเองหรือจำหน่ายในเทศกาลต่างๆ เช่น ในงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์และในงานวันพบญาติ เป็นต้น ส่วนใหญ่ ผู้ที่ต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์จะหาซื้อตามร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของแต่ละเรือนจำ

3.2.4 กฎหมายและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพ

สำหรับกฎหมายและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพและการทำงานของ ผู้ต้องขัง มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายส่วนดังนี้

1) การทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ได้วางหลักเกณฑ์การทำงานของ นักโทษเด็ดขาดโดยมาตรา 22 บัญญัติไว้ว่า “นักโทษนักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของ เจ้าพนักงาน” นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น เป็นอันเห็นชัดเจนว่า ผู้ที่ตกเป็นนักโทษเด็ดขาดต้องอยู่ภายใต้สภาพบังคับให้ทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน หากพิจารณาแต่เพียงมาตรานี้อย่างเดียวก็จะเกิดความรู้สึกว่านักโทษเด็ดขาดต้องทำงานทุกอย่างตาม คำสั่งเจ้าพนักงาน ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นเจ้าพนักงานก็มีอำนาจกว้างขวางมาก โอกาสที่จะเกิดการใช้อำนาจในทางที่ผิดเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ก็จะเป็นไปได้สูงมากโดยเฉพาะภายในเรือนจำซึ่งเป็นโลกปิด ขาดจากการตรวจสอบอย่างเพียงพอและทั่วถึง

เจตนารมณ์ของกฎหมายไม่ต้องการให้เจ้าพนักงานมีอำนาจอันไม่มีขอบเขตจำกัด เพียงแต่ต้องการให้ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะนักโทษเด็ดขาดทำงานซึ่งทางราชการได้พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อนักโทษนั้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดความรู้และทักษะ ตลอดจนถึงประโยชน์อื่น ๆ การงานที่จัดให้นักโทษเด็ดขาดทำจึงต้องคำนึงถึงได้แก่

(1) กำหนดโทษ ผู้ต้องขังที่กำหนดโทษสั้นจะหวังให้ฝึกทำงานจนเกิดความรู้ ความชำนาญจะเป็นผลยากเพราะเวลาที่จะฝึกอบรมมีน้อยไม่เพียงพอ อาจจะต้องจัดงานให้ทำเพื่อหวังผลด้านอื่น เช่น พลานามัย และมีให้มีเวลาว่างมากเกินไปตลอดจนมีรายได้เป็นค่าใช้จ่ายบ้าง

(2) ความแข็งแรงแห่งร่างกาย

(3) สติปัญญา

(4) อุปนิสัยและฝีมือหรือความรู้ความชำนาญ นักโทษบางคนมีฝีมือและความรู้ความชำนาญมาจากภายนอกแล้ว อาจจะทำให้ช่วยฝึกสอนนักโทษอื่นได้อีกด้วย

(5) ผลในทางเศรษฐกิจ

(6) ผลในทางอบรมโดยเฉพาะนักโทษเด็ดขาดอายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษ และอบรมเป็นพิเศษ และ

(7) สถานการณ์แห่งเรือนจำ

ที่สำคัญคือ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานใช้ผู้ต้องขังทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เว้นแต่ที่อนุญาตไว้ในระเบียบข้อบังคับ ซึ่งกรมราชทัณฑ์อนุมัติขณะนี้ไม่ปรากฏว่ามีการอนุญาตให้เจ้าพนักงานใช้ผู้ต้องขังทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัวแต่ประการใด (กฎกระทรวงฯ ข้อ 50 และ 51)

การทำงานของคนต้องขังและคนฝาก มาตรา 23 บัญญัติไว้ว่า “คนต้องขังและคนฝาก ต้องทำงานแต่เฉพาะที่เกี่ยวกับความสะอาดหรืออนามัยของตน หรือการสุขาภิบาลในส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งเรือนจำ คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาอาจต้องทำงานเพื่อยังการบำรุงรักษาเรือนจำให้ดียิ่งขึ้น ผู้ต้องขัง คนใดสมัครเข้าทำงานอย่างอื่น ก็อาจอนุญาตให้ทำได้”

จากมาตรา 23 นี้คนต้องขังและคนฝากยังไม่ถูกพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง จึงยังไม่สมควรจะต้องทำงานเช่นเดียวกับนักโทษเด็ดขาดยกเว้นแต่จะสมัครใจ และเรือนจำสามารถสนองตอบได้ในมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ บัญญัติไว้ว่าคนต้องขังและคนฝากต้องทำงานแต่เฉพาะที่เกี่ยวข้องความสะอาดหรืออนามัยของตน หรือการสุขภาพ จะเห็นได้ว่าโดยกฎหมายนี้ผู้ต้องขังทุกคนแม้แต่คนต้องขังคนฝาก ก็ต้องทำงานจะอยู่ว่างไม่ได้แต่งานนั้นก็เพื่อประโยชน์ของตนเองเป็นหลักเมื่อเป็นคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งหมายความว่า มีคำพิพากษาแล้ว แต่ยังไม่เสร็จเด็ดขาดก็ทำงานมากขึ้น ซึ่งก็น่าจะยุติธรรมดี

แต่วรรคสุดท้ายเปิดโอกาสให้ทั้งคนต้องขังและคนฝาก เลือกสมัครเข้าทำงานอื่นได้แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังประเภทนี้ถูกบังคับให้ทำงานอื่นตามความต้องการของเจ้าพนักงานโดยอาศัยอ้างว่า ผู้ต้องขังสมัครใจขออนุญาตเข้าทำ ซึ่งทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและการตรวจสอบการดำเนินงานของเรือนจำนั้น ๆ

2) การเลือกทำงานของผู้ต้องขัง

การศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 27 บัญญัติไว้ว่า “อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง” จากมาตรานี้เป็นที่ทราบและยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งก็เป็นพื้นฐานอันสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การลงทุนที่มีประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมมนุษย์อย่างยิ่งประการหนึ่ง คือ การลงทุนทางการศึกษา เป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบและนอกระบบตลอดเวลา และเป็นหน้าที่ของรัฐจะต้องจัดสร้างและเปิดโอกาสในการเรียนรู้ และการศึกษาให้แก่พลเมืองไม่ว่าโดยวิธีใดและไม่ว่าจะต้องลงทุนเท่าใด เพื่อให้พลเมืองทุกคนได้มีโอกาสในชีวิต เพื่อสร้างชีวิต การงาน ครอบครัว ตลอดจนสังคมที่มั่นคงสมบูรณ์และสงบสุข ไม่เบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบกัน

คำประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ มาตรา 26 ข้อ 11 กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา อย่างน้อยการศึกษาระดับเบื้องต้น และพื้นฐานจะต้องเป็นการให้เปล่าและการศึกษาเบื้องต้นจะต้องเป็นระบบบังคับ การศึกษาทางเทคนิคและวิชาชีพจะต้องจัดให้มีขึ้นเพียงพอแก่ความต้องการ และการศึกษาระดับสูงจะต้องสามารถเข้าถึงได้เท่าเทียมกันบนพื้นฐานของคุณธรรมส่วนหนึ่งของผู้ยากไร้และด้อยโอกาสเข้ามาอยู่ในเรือนจำ และทัณฑสถาน หลายคนไม่รู้หนังสือเกินกว่าครึ่งที่เรียนไม่จบ ชั้นประถมศึกษา จำนวนหนึ่งไม่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน

นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ยังให้ความสำคัญกับผู้ต้องขังหญิงเช่นกันโดยมีคำสั่งกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ 07043.2/36550 ลงวันที่ 1 ตุลาคม 2555 เรื่อง โครงการฝึกอบรมวิชาชีพผู้ต้องขังหญิง ภายใต้ข้อกำหนดสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือน และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้ต้องขังหญิง (BangKok Rules)

กรมราชทัณฑ์พิจารณาแล้วเห็นว่า เรือนจำ/ทัณฑสถาน ได้ดำเนินการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังหญิงหลากหลายสาขาอาชีพ ตามความสนใจซึ่งเหมาะสมกับผู้ต้องขังหญิง และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน มีโอกาสในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ซึ่งกรมราชทัณฑ์เห็นว่าอาชีพนวดแผนไทย การประกอบอาหาร และเสริมสวย เป็นอาชีพที่นอกจากจะสร้าง

รายได้เป็นอย่างดีทั้งในฐานะผู้ประกอบการเอง หรือการทำงานในสถานประกอบการ แล้วยังสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่ความเป็นมืออาชีพ โดยเข้ารับการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน เพื่อรับวุฒิบัตรรับรองคุณภาพทักษะฝีมือ ส่งผลต่อการได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างมาตรฐานฝีมือแรงงาน ดังนั้น เพื่อให้การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังหญิงมีแผนการทำงานที่ชัดเจน ตอบสนองต่อข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (Bangkok Rules) กรมราชทัณฑ์จึงกำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานกลุ่มเป้าหมายการดำเนินงานรวมจำนวน 99 แห่ง ดำเนินการดังนี้

(1) ดำเนินการจัดฝึกอบรมวิชาชีพ โดยให้ถือเป็นอาชีพพื้นฐานที่เรือนจำ/ทัณฑสถานทุกแห่งต้องจัดให้มีการฝึกอบรมให้แก่ผู้ต้องขังหญิง จำนวน 3 สาขา ได้แก่

ก. นวดแผนไทยหรือนวดฝ่าเท้า

ข. การประกอบอาหาร (คาว หวาน หรือเบเกอรี่)

ค. เสริมสวย

(2) ให้เรือนจำและทัณฑสถานจัดตั้งกองงานและจัดหาพื้นที่บริเวณภายนอกด้านหน้าเรือนจำหรือภายในแดนหญิง เพื่อให้ผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรม ได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะอย่างต่อเนื่อง และมีรายได้ระหว่างต้องโทษอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

(3) เรือนจำและทัณฑสถานอาจจะประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ผู้ต้องขังเข้ารับการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน เพื่อรับวุฒิบัตรหรือใบประกาศนียบัตรรับรอง ซึ่งจะส่งผลดีต่อการมีงานทำของผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ รวมทั้งการได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างมาตรฐานฝีมือแรงงาน

(4) นอกจากวิชาชีพ จำนวน 3 สาขาที่กรมราชทัณฑ์กำหนดให้เป็นวิชาชีพที่เรือนจำและทัณฑสถานต้องจัดให้มีการฝึกอบรมแก่ผู้ต้องขังหญิงแล้ว เรือนจำและทัณฑสถานสามารถจัดฝึกอบรมวิชาชีพที่หลากหลายได้ตามความเหมาะสมกับผู้ต้องขังหญิง ขนาดและสภาพของพื้นที่ และทรัพยากรอื่น อาทิ วิทยากร เงินทุนหมุนเวียน เป็นต้น

ในส่วนของเครื่องอุปกรณในการศึกษาและการอบรม มาตรา 28 บัญญัติไว้ว่า “บรรดาเครื่องอุปกรณในการศึกษาและการอบรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ สมุด หนังสือนั้น รัฐบาลจะเป็น ผู้จัดหาให้ แต่ผู้ต้องขังจะนำของตนเองมาใช้ก็ได้เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว”

จากมาตรา 27 และมาตรา 28 นี้ ดูเหมือนว่าพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 จะให้น้ำหนักต่อการศึกษาและการอบรมค่อนข้างน้อย เพราะมีบัญญัติไว้เพียง 2 มาตรา แต่ถ้าพิจารณาให้ดี จะเห็นว่าให้ความสำคัญไว้มากทีเดียว โดยระบุชัดว่ารัฐบาลเป็น ผู้จัดหาเครื่องใช้ เครื่องเขียน และแบบเรียนต่างๆ ให้ก็อยู่ที่ว่ารัฐบาลจะมีความจริงจังในการให้การศึกษแก่ผู้ต้องขังโอกาสและผู้กระทำผิดเพียงใด และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องตลอดจนผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ นำเอามาตรานี้ไปใช้ประโยชน์มากน้อยเพียงใด รวมไปถึงงบประมาณของประเทศสำหรับสนับสนุนการศึกษามีอยู่มากเพียงพอหรือไม่

หากพิจารณาตามกฎหมายในส่วนนี้ ซึ่งให้อำนาจอธิบดีไว้กว้างขวางมาก ในการออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษา และอบรมผู้ต้องขัง ดังนั้นถึงแม้จะบัญญัติไว้เพียง 2 มาตรา หากอธิบดีกรมราชทัณฑ์มีทัศนคติกว้าง มองเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาอบรมในการแก้ไขผู้กระทำผิด และในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ มองเห็นประโยชน์ในทางนามธรรมได้ชัดเจน ก็สามารถอาศัยอำนาจตามกฎหมายนี้ ออกข้อบังคับมาให้มีการจัดการศึกษาอบรม และการพัฒนางานส่วนนี้ได้อย่างไรก็ได้

เครื่องอุปกรณ์ในการศึกษาและการอบรมนั้นในการฝึกวิชาชีพอย่างเช่น การทำเครื่องเรือนจำเป็นต้องใช้ไม้มาเป็นส่วนหนึ่งในการฝึกการทำงาน จึงมีคำสั่งในเรื่องนี้ได้แก่คำสั่งกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ 0704/2161 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2550 เรื่อง ทบทวนแนวทางการจัดหาไม้ นำมาฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์พิจารณาแล้วเห็นว่า การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังด้านช่างไม้เครื่องเรือนของเรือนจำและทัณฑสถานในปัจจุบันดำเนินการจัดหาไม้ นำมาเพื่อใช้ประโยชน์ในการฝึกวิชาชีพ แยกได้ 2 ลักษณะ คือ

(1) การฝึกทักษะวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างทักษะความชำนาญ และรักษาเอกลักษณ์งานช่างฝีมือต่าง ๆ ที่หายากและควรดำรงไว้ ได้แก่ ช่างแกะสลัก ช่างไม้เครื่องเรือน ช่างไม้ก่อสร้างฯ ซึ่งเป็นงานหลักที่เรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศดำเนินการ การฝึกทักษะวิชาชีพดังกล่าว เรือนจำและทัณฑสถานอาจจะเริ่มในขั้นตอนใดก็ได้ เช่น การผลิตเครื่องเรือนไม้ ก็ไม่จำเป็นต้องเริ่มจากซื้อไม้มาเลื่อย ไซ ประกอบ ชัด ทำสี เคลือบเงา ตามขั้นตอนก็ได้ อาจจะเริ่มจาก ชัด ทำสี เคลือบเงา ก็ได้ เพื่อลดต้นทุน

(2) การฝึกวิชาชีพตามหลักสูตร เป็นการฝึกอบรมก่อนการฝึกทักษะ ซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ โดยมีการกำหนดระยะเวลาฝึกอบรมที่แน่นอน และเมื่อผ่านการอบรมแล้วผู้ต้องขังจะได้รับใบประกาศนียบัตรรับรองการฝึกอบรมหลักสูตรดังกล่าว เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้

จึงให้เรือนจำ/ทัณฑสถานที่ดำเนินการจัดหาไม้ นำมาฝึกวิชาชีพตามลักษณะดังกล่าวข้างต้นถือปฏิบัติตามหนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์ที่อ้างถึง และให้ดำเนินการเพิ่มเติม ดังนี้

(1) หลังจากดำเนินการจัดซื้อไม้ ภายหลังจากดำเนินการจัดซื้อไม้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ฝึกวิชาชีพดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้วให้เรือนจำ/ทัณฑสถานนำไม้ดังกล่าวมาลงในบัญชีทะเบียนพัสดุเงินผลพลอยได้ให้ถูกต้องและครบถ้วนตามจำนวนที่จัดซื้อเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบต่อไป

(2) ต่อไม้ รากไม้ และต้นไม้ สำหรับต่อไม้ รากไม้ และต้นไม้ที่ได้รับบริจาคจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังด้านช่างไม้เครื่องเรือน ให้นำไม้ดังกล่าวมาลงในบัญชีทะเบียนพัสดุเงินผลพลอยได้ให้ถูกต้องครบถ้วนด้วย

ในเรื่องของการรับบริจาคทรัพย์สินสิ่งของเครื่องใช้หรือวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง หรือเพื่อการกุศลสาธารณะ กรมราชทัณฑ์ได้มีหนังสือที่ มท 0904/534 ลงวันที่ 30 มีนาคม 2544 เรื่อง การรับบริจาคทรัพย์สินสิ่งของเครื่องใช้หรือวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง หรือเพื่อการกุศลสาธารณะ การรับบริจาคทรัพย์สิน สิ่งของเครื่องใช้หรือวัสดุอุปกรณ์

เพื่อการฝึกวิชาชีพ หรือเพื่อการกุศลสาธารณะให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ จำนวน 3 คน ดำเนินการตรวจรับพัสดุที่ได้รับบริจาคว่าถูกต้องครบถ้วนตามหลักฐานที่ตกลงกันไว้โดยให้ระบุรายละเอียดจำนวนต่อหน่วยขนาด และปริมาตร ฯลฯ ให้ชัดเจน ในกรณีจำเป็นที่ไม่สามารถตรวจนับเป็นจำนวนหน่วยทั้งหมดได้ให้ตรวจนับตามหลักวิชาการสถิติพร้อมความเห็น ของคณะกรรมการฯ และความเห็นของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ในการที่จะนำมาใช้ประโยชน์ด้านใด อย่างไร ให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน นำพัสดุที่ได้รับบริจาคดังกล่าวขึ้นบัญชีทะเบียนพัสดุไว้เป็นหลักฐานทุกครั้ง และให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน รายงานการรับบริจาคพัสดุดังกล่าว พร้อมหลักฐานคณะกรรมการตรวจรับให้กรมราชทัณฑ์ทราบด้วย

สำหรับการจัดงานให้ผู้ต้องขังทำนันทนุกรรมกระทรวงมหาดไทย ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 50 บัญญัติไว้ว่า “งานที่จัดให้นักโทษ เด็ดขาดทำให้คำนึงถึงข้อต่อไปนี้ คือ

1. กำหนดโทษ
2. ความแข็งแรงแห่งร่างกาย
3. สติปัญญา
4. อุปนิสัยและฝีมือหรือความรู้ความชำนาญ
5. ผลในทางเศรษฐกิจ
6. ผลในทางอบรม
7. สภาพการณ์แห่งเรือนจำ”

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 50. ต้องคำนึงถึงกำหนดโทษว่าถูกจำคุกนั้นใช้เวลานานเท่าใดเหมาะสมกับงานใดเนื่องจากบางงานต้องใช้เวลาในการฝึกอบรมเป็นเวลานานถ้าผู้ต้องขังถูกจำคุกในเวลาไม่นานอาจฝึกอาชีพไม่สำเร็จผลตามเป้าหมายความแข็งแรงแห่งร่างกายเหมาะสมกับงานที่ต้องใช้แรงงานหรือไม่ สติปัญญาเหมาะสมกับงานเพียงใด อุปนิสัยและฝีมือหรือความรู้ความชำนาญ ผลในทางเศรษฐกิจ ผลในทางอบรม และสภาพการณ์แห่งเรือนจำว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ แต่จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ต้องขังด้วยตัวอย่างในเรื่องนี้ได้แก่ คำสั่งกรมราชทัณฑ์ ที่ 480/2540 เรื่อง ห้ามให้แรงงานผู้ต้องขังทำกระดาศไหว้เจ้า ดังนี้

“ด้วยปรากฏว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการว่าจ้างแรงงานผู้ต้องขัง โดยเรือนจำและทัณฑสถานได้รับจ้างดำเนินการในเรื่องการทำกระดาศไหว้เจ้า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดทำงาน มีทั้งตะกั่ว สารเคมีอื่น ๆ ตลอดทั้งสถานที่ทำงานจะต้องอยู่ในห้องมิดชิด ไม่ให้มีการถ่ายเทอากาศ ผู้ต้องขังต้องทำงานอยู่ในห้องที่ร้อนอบอ้าว ต้องสัมผัสและสูดดมสารพิษที่อาจเป็นภัยอันตรายต่อสุขภาพร่างกาย แม้จะได้มีการกำหนดมาตรการในการป้องกันและดูแลรักษาให้เกิดความปลอดภัยในการทำงานให้แก่ผู้ต้องขังมาโดยตลอด ก็ยังไม่อาจลดความเสี่ยงในการทำงานดังกล่าวได้หมดสิ้น หรือลดน้อยลงได้ กรมราชทัณฑ์ได้คำนึงถึงความปลอดภัยในการทำงาน ชีวิตและสุขภาพร่างกาย ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง จึงได้ส่งวัสดุที่ใช้ในการทำงานดังกล่าวไปให้หน่วยราชการหลายแห่งที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องตรวจพิสูจน์ปรากฏผลการตรวจสอบวิเคราะห์โดยผู้ชำนาญการ ยืนยันว่าวัสดุที่ใช้ในการทำกระดาศไหว้เจ้า มีสารที่หากเข้าสู่ร่างกายจะสะสมเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกาย”

ฉะนั้น เพื่อให้การใช้แรงงานผู้ต้องขัง เป็นไปเพื่อการพัฒนาพหุตินิสัย แก้ไขฟื้นฟู เพิ่มพูนสมรรถภาพ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ต้องขัง เหมาะสมแก่สภาพร่างกายและจิตใจและหลีกเลี่ยงการใช้แรงงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย

อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 มาตรา 32 และกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ข้อ 4 ข้อ 50 ข้อ 127 (6) ข้อ 133 จึงห้ามเรือนจำและทัณฑสถานใช้แรงงานผู้ต้องขังในการทำกระดาดข้าวเจ้า การนำเข้าหรือเก็บรักษาวัสดุที่ใช้ทำกระดาดข้าวเจ้าไว้ในเรือนจำและทัณฑสถาน รวมทั้งห้ามการใช้แรงงานผู้ต้องขังอื่นใดที่เสี่ยงต่อการสัมผัสกับสารหรือวัสดุที่อาจเป็นพิษภัยต่อสุขภาพร่างกาย ให้เรือนจำและทัณฑสถานใช้แรงงานผู้ต้องขังในการฝึกวิชาชีพ โดยคำนึงถึงสุขภาพร่างกายของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ ประกอบการดำเนินงานไว้ด้วย

สำหรับการจัดงานให้ผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชนนั้นกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 51 บัญญัติไว้ว่า “นักโทษเด็ดขาดอายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและอบรมเป็นพิเศษ” การให้นักโทษเด็ดขาดอายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและอบรมเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นเยาวชนสำหรับการศึกษาวิชาสามัญซึ่งจัดให้แก่ผู้ต้องขัง ตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียนแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อผู้ต้องขังสำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งไม่แตกต่างจากประกาศนียบัตรที่ออกให้โดยสถานศึกษาภายนอกเรือนจำ ชื่อโรงเรียน และครูใหญ่จะไม่มีส่วนใดที่แสดงให้รู้ว่าได้รับมาจากเรือนจำ จึงสามารถให้แสดงในการศึกษาต่อหรือสมัครเข้าทำงานได้โดยสะดวก

นอกจากการศึกษาวิชาสามัญ 3 ระดับดังกล่าวแล้ว โอกาสทางการศึกษาของผู้ต้องขังยังเปิดกว้างไปสู่ระดับสูง โดยผู้ต้องขังสามารถศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งก็มีผู้ต้องขังสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยนี้ไปแล้วหลายคน

นอกจากในเรื่องการศึกษาภาคปกติแล้วกรมราชทัณฑ์ยังให้ความสำคัญกับโครงการจัดการสอนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ตามหลักสูตรของคณะสงฆ์ โดยกรมราชทัณฑ์ได้มีหนังสือที่ ยธ 0704.4/ 5203 ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2557 เรื่องโครงการจัดการสอนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ตามหลักสูตรของคณะสงฆ์

โครงการดังกล่าว ส่งผลต่อการอบรมและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังเห็นความสำคัญและคุณค่าของศาสนาคำนี้ถึงคุณธรรม จริยธรรม รู้หน้าที่ของชาวพุทธตามหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา เกิดทักษะการคิด และการปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชน ได้เรียนรู้และเข้าถึงศาสนธรรม ศาสนประวัติในศาสนา และเป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอก องค์กรด้านศาสนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขังอย่างเป็นระบบจึงให้เรือนจำ/ทัณฑสถานดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ตามหลักสูตรของคณะสงฆ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 13

การศึกษาและอบรมเป็นพิเศษนี้ยังมีการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยกรมราชทัณฑ์ ได้มีหนังสือที่ ยธ 0704.4/5220 ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2557 เรื่อง โครงการจัดกิจกรรมนิทรรศการและ ประกอบศาสนพิธี เนื่องในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โครงการดังกล่าวทำให้ ผู้ต้องขังได้รู้ถึงความเป็นมาและความสำคัญของวันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ได้รับการส่งเสริม สืบทอด รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ได้ระลึก และสำนึกในพระมหา กรุณาธิคุณ และเทิดทูนพระมหากษัตริย์ที่มีต่อปวงชนชาวไทย พร้อมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม จึงให้ดำเนินการตามโครงการฯ อย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการอย่างน้อย 15 ครั้งต่อปี

(1) *ประดับธงในวันสำคัญของชาติ* ธงเสมาธรรมจักรในวันสำคัญของ ศาสนา และธงตราสัญลักษณ์เฉลิมพระเกียรติในวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ บริเวณอาคาร สำนักงาน และอาคารบ้านพัก ข้าราชการโดยพร้อมเพรียงกัน

(2) *การปฏิบัติตนและเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา* ช่วงเช้าทำบุญ ด้วยตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา และเจริญภาวนา ช่วงค่ำจัดให้ผู้ต้องขังสวดมนต์ไหว้พระ ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการสวดมนต์ไหว้พระของผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 จัดกิจกรรมและ นิทรรศการภาพถ่าย หรือชมวีดิทัศน์ประวัติความเป็นมา และความสำคัญของวันดังกล่าว เนื่องใน โอกาสสำคัญต่างๆ ตามความหมายและวันสำคัญ โดยเน้นหนักเรื่องการอบรมผู้ต้องขัง และการจัด กิจกรรมเกี่ยวกับความสำคัญของวันนั้นๆ

(3) *ให้ผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอื่นๆ มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม* เรือนจำ และทัณฑสถานที่มีผู้ต้องขังนับถือศาสนาอื่นๆ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ให้จัด กิจกรรมตามหลักศาสนาได้ตามความเหมาะสม

(4) *ประกาศเชิญชวน* ประกาศเชิญชวนให้เจ้าหน้าที่ในสังกัดพร้อม ครอบครัว ตลอดจนทั้งประชาชนใกล้เคียง ละเว้นอบายมุข และบำเพ็ญประโยชน์เนื่องในวันสำคัญ ดังกล่าว

นอกจากนี้การจัดงานให้ผู้ต้องขังนอกเรือนจำทำนั้นกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 52 บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิ ให้จ่ายนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาตและถ้านักโทษ เด็ดขาดนั้นเป็นหญิงหรือจะต้องจำคุกอีกต่อไปกว่าสิบปี ต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดี” และข้อ 53 บัญญัติ ไว้ว่า “ห้ามมิให้จ่ายคนต้องขัง หรือคนฝากออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ ฎีกา ซึ่งถ้าจะจ่ายต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งข้อก่อนโดยอนุโลม”

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 52. และข้อ 53. ห้ามมิให้จ่ายนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาตเนื่องจากการนำเอาผู้ต้องขังออกทำงานนอกเรือนจำต้องใช้ความ ระมัดระวังหากเจ้าหน้าที่ในระดับอื่นๆ อนุญาตอาจขาดความรอบคอบในการปฏิบัติหน้าที่ได้ และถ้า นักโทษเด็ดขาดนั้นเป็นหญิงหรือจะต้องจำคุกอีกต่อไปกว่าสิบปี ต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดี เนื่องจก การนำเอานักโทษเด็ดขาดที่เป็นผู้หญิงหรือจะต้องจำคุกอีกกว่าสิบปีออกทำงานนอกเรือนจำต้องใช้ ความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งกว่านักโทษอื่นๆ ทั้งนี้รวมทั้งห้ามมิให้จ่ายคนต้องขัง หรือคนฝากออก ทำงานนอกเรือนจำเนื่องจากมิใช่ผู้ต้องขัง

การให้ผู้ต้องขังหยุดทำงาน กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 54 บัญญัติไว้ว่า “นอกจากงานที่เกี่ยวข้องกับอนามัยของผู้ต้องขัง และการสุขาภิบาลของเรือนจำให้ผู้ต้องขังได้หยุดทำงานดังต่อไปนี้

1. วันที่ 31 มีนาคมและวันที่ 1 เมษายน รวม 2 วัน
2. วันฉลองรัฐธรรมนูญ 1 วัน
3. วันเฉลิมพระชนมพรรษา 1 วัน
4. สัปดาห์ละ 1 วัน
5. วันอื่นใดที่รัฐมนตรีมีคำสั่งเป็นครั้งคราว”

จากข้อ 54. นี้ ถึงแม้ว่าการใช้แรงงานผู้ต้องขังจะไม่อยู่ภายใต้กฎหมายแรงงานแต่ก็มีวันที่ให้ผู้ต้องขังได้หยุดทำงาน

การให้ผู้ต้องขังทำงาน กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 55 บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้เจ้าพนักงานใช้ผู้ต้องขังทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เว้นแต่อนุญาตไว้ในระเบียบข้อบังคับซึ่งกรมราชทัณฑ์อนุมัติ” และในข้อ 56 บัญญัติไว้ว่า “บรรดาผลประติษฐานกรรม และประโยชน์อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขังตกเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลทั้งสิ้น”

จากข้อ 55. และข้อ 56. ดังกล่าวจะเห็นว่า กฎหมายไม่ต้องการให้เจ้าพนักงานมีอำนาจอันไม่มีขอบเขตจำกัดเพียงแต่ต้องการให้ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะนักโทษเด็ดขาดทำงานซึ่งทางราชการได้พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อนักโทษ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดความรู้และทักษะ ตลอดถึงประโยชน์อื่น ๆ ดังนั้นบรรดาผลประติษฐานกรรม และประโยชน์อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขัง จะต้องตกเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลทั้งสิ้น

การจัดกิจกรรมนิทรรศการและประกอบศาสนพิธี เนื่องในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อาจเกิดความขัดแย้งระหว่างงานศาสนากับงานรับจ้างแรงงานของผู้ต้องขังได้ เนื่องจากงานรับจ้างแรงงานผู้ต้องขังต้องการให้ผู้ต้องขังได้ทำงานเพื่อทำให้เกิดรายได้แก่ตัวผู้ต้องขังและเรือนจำ ถ้าเอาเวลาไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะทำให้เสียเวลาในการทำงาน ทำให้ อนุศาสนาจารย์ของเรือนจำเมื่อจัดกิจกรรมทางศาสนาจึงมีผู้ต้องขังเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนไม่มากนัก

3) การตรวจค้นก่อนการฝึกวิชาชีพ

กฎกระทรวงมหาดไทยซึ่งออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ข้อ 35 บัญญัติไว้ว่า “เมื่อได้รับตัวผู้ต้องขังไว้แล้วให้จัดการต่อไปนี้

- (ก) ตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขัง
- (ข) ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขัง
- (ค) จัดบันทึกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง”

และ ในข้อ 36 บัญญัติไว้ว่า “การตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขังนั้น ถ้าผู้ต้องขังเป็นชายให้เจ้าพนักงานชายเป็นผู้ตรวจ ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจ หากไม่มีเจ้าพนักงานหญิงก็ให้ผู้ต้องขังนั้นเองแสดงสิ่งของที่ตนมีติดตัวมาต่อเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ตรวจ หากว่ายังเป็นที่ยสงสัยว่าผู้ต้องขัง จะไม่แสดงสิ่งของที่มีอยู่ทั้งหมด ก็ให้เชิญหญิงอื่นที่เชื่อถือมาช่วยทำการตรวจให้” จากกฎกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวบัญญัติแต่เพียงหลักเกณฑ์ในการตรวจค้นไว้เท่านั้น แต่ไม่กำหนดรายละเอียดวิธีการตรวจค้น

4) ปัญหาเกี่ยวกับความแออัดในเรือนจำ

กระบวนการยุติธรรมของไทยยังนิยมใช้โทษจำคุกในการลงโทษผู้กระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดเล็กน้อย ทำให้มีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นจำนวนมากส่งผลทำให้การฝึกวิชาชีพในเรือนจำของไทยเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทั้งด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องขัง ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังด้อยลงไปด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ของประเทศไทยให้แต่ละเรือนจำ ต้องหาผู้ว่าจ้างแรงงานผู้ต้องขังเองทำให้ได้ผู้ว่าจ้างรายย่อยในท้องถิ่น ซึ่งจ้างแรงงานในปริมาณที่ไม่มาก แต่ถ้ามีการจ้างจากแรงงาน ผู้ว่าจ้างรายใหญ่จะมีการพัฒนากระบวนการในการผลิต การพัฒนาโรงงาน การพัฒนาแรงงานผู้ต้องขัง รวมทั้งมีการจ่ายค่าตอบแทนที่มากกว่า และในหลักสูตรการการฝึกวิชาชีพส่วนใหญ่จะมีการกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลาง ทำให้ไม่ตรงต่อความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

3.3 ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

การใช้แรงงานของผู้ต้องขังและการฝึกวิชาชีพนั้น รายได้ตอบแทนอาจจะได้จากค่าจ้างแรงงานต่างๆ และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ อันซึ่งเป็นผลจากการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง ซึ่งอาจจะจำหน่ายที่เรือนจำนั้นเองหรือจำหน่ายในเทศกาลต่างๆ ในงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์และในงานวันพบญาติ รายได้จากค่าจ้างแรงงานนั้นจะเป็นรายได้ที่มีอัตราสูงกว่ารายได้จากการฝึกวิชาชีพในโรงงาน

การกำหนดค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดอัตราค่าจ้าง ให้เรือนจำและทัณฑสถาน แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดอัตราค่าจ้างประกอบด้วย ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานเป็นประธาน และมีผู้อำนวยการส่วนหรือหัวหน้าฝ่าย อย่างน้อย 3 คนเป็นคณะกรรมการร่วมด้วย⁶³

ผู้ต้องขังจะได้ค่าตอบแทนไม่เกินร้อยละห้าสิบจากกำไรที่ได้ โดยต้องคำนึงถึงแรงงานที่ผู้ต้องขังมีส่วนร่วม ความมั่งคั่งในการใช้ชีวิต ความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็ว ความอดทน การถนอมรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ คุณค่าการทำงานของผู้ต้องขังไม่มีค่าล่วงเวลาและไม่เสียภาษี สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังนั้น มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายส่วนดังนี้

⁶³ กรมราชทัณฑ์ การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2553 หน้า 85

3.3.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 57 บัญญัติไว้ว่า “งานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำ แบ่งเป็นประเภทผลประโยชน์และไม่หาผลประโยชน์เฉพาะงานหาผลประโยชน์ให้คำนวณราคาของงานเป็นทุนแรงงานและกำไร

ทุน หมายถึง จำนวนเงินที่จ่ายจากเงินทุน

แรงงาน หมายถึง กำลังงานของผู้ต้องขังซึ่งมีส่วนร่วมในการงานนั้น

กำไร หมายถึง รายได้ซึ่งเกิดจากผลของการงาน เมื่อได้หักทุนออกแล้ว”

จากข้อ 57 ซึ่งกำหนดว่างานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำ แบ่งเป็นประเภทหาผลประโยชน์ และไม่หาผลประโยชน์ ซึ่งผลประโยชน์นั้นก็มองที่รายได้ในรูปตัวเงินเป็นสำคัญในการจัดให้ผู้ต้องขังทำงานนั้น คงต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการจำคุกผู้กระทำความผิดไว้เป็นหลักตลอดจนการใช้งานและผลของงานเป็นเครื่องช่วยปรับสำนึกและพฤติกรรมของผู้ต้องขัง

เนื่องจากผู้ต้องขังมีหลายประเภททั้งที่แบ่งโดยสถานะทางกฎหมาย และแบ่งตามการวิเคราะห์จำแนกผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ เพื่อการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เหมาะสม งานที่จัดให้ผู้ต้องขังเหล่านี้ทำก็มีจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายแตกต่างกันไป อาจแบ่งได้เป็น 3 ข้อ คือ

- (1) งานที่ทำโดยใช้แรงงานแบบให้เปล่า
- (2) งานที่มีผลประโยชน์ตอบแทน ทั้งโดยวัตถุประสงค์จะหารายได้หรือไม่ประสงค์จะหารายได้เป็นหลัก แต่มีผลประโยชน์ตอบแทนจากงานนั้น และ
- (3) งานที่มีวัตถุประสงค์หรือเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอาชีพให้แก่ ผู้ต้องขัง ซึ่งอาจมีหรือไม่มีรายได้หรือผลประโยชน์ก็ได้

ผู้ต้องขังประเภทคนฝากและคนต้องขังไม่ว่าจะเป็นคนต้องขังระหว่างคดี หรือคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกาก็ตามกฎหมายไม่ประสงค์จะให้ทำงานประเภทมีผลประโยชน์ เพราะผู้ต้องขังประเภทนี้ยังมีใช้ผู้กระทำความผิด ซึ่งจะต้องถูกลงโทษโดยการจำคุก แต่อาจจะพ้นจากเรือนจำเมื่อใดก็ได้แม้จะเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้และอาชีพแน่นอน จะนำมาฝึกอบรมอาชีพ อาจจะได้ผลเพียงพอจึงอนุญาตให้ทำงานเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับสุขอนามัย หรือการบำรุงรักษาเรือนจำซึ่งพวกเขาต้องใช้ชีวิตอยู่เท่านั้น

ส่วนนักโทษเด็ดขาด ที่มีกำหนดระยะเวลาจำคุกแน่นอนแล้ว ความสั้นยาวของโทษจำคุกก็มีส่วนสำคัญในการทำงานของผู้ต้องขัง ผู้ต้องโทษระยะเวลายาว ๆ คงจะได้ประโยชน์น้อยจากการฝึกอาชีพบางประเภทที่ต้องใช้เวลาอันยาวนาน อาจจะต้องทำงานประเภทใช้แรงงานให้เปล่าหรือแรงงานรับจ้าง โดยเรือนจำรับงานต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการหรือเอกชนเข้ามาให้ผู้ต้องขังทำในเรือนจำ หรือส่งผู้ต้องขังออกไปทำงานภายนอกเรือนจำ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้หลักเกณฑ์มี 3 ข้อ ดังนี้

- (1) ห้ามจ่ายนักโทษเด็ดขาดทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาต

- (2) ห้ามจ่ายคนต้องขังระหว่างคดีหรือคนฝากออกไปทำงานนอกเรือนจำ โดยมีข้อยกเว้น คือ

- ก. นักโทษเด็ดขาด เหลือโทษไม่เกิน 10 ปี ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาตได้
 ข. นักโทษเด็ดขาดหญิง หรือต้องจำคุกเกิน 10 ปี อธิบดี เป็นผู้อนุญาต
 (3) คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกาจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำได้โดยอาศัย

กฎเกณฑ์ใน ข้อ ก และ ข ข้างต้น

งานที่ให้ผู้ต้องขังออกไปทำภายนอกเรือนจำ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นงานที่ไม่มีรายได้หรือเป็นงานการกุศล เช่น ออกไปทำความสะอาด บุรณะสถานที่ราชการ วัดวาอาราม โรงเรียน ถนนหนทางและสถานที่สาธารณะต่าง ๆ รวมตลอดถึงการบรรเทาสาธารณภัยหรือออกไปทำงานฝึกอาชีพยังเรือนจำชั่วคราวของกรมราชทัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้น นอกจากนี้ยังอาจออกไปรับจ้างทำงานภายนอกเรือนจำ

แม้จะมีข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ฉบับต่าง ๆ วางหลักปฏิบัติในการคัดเลือกตลอดจนการนำผู้ต้องขังออกทำงานนอกเรือนจำไว้ค่อนข้างรัดกุม แต่บางครั้งก็ยังมีกรณีในการนำผู้ต้องขังออกไปนอกเรือนจำโดยผิดหลักเกณฑ์ จนผู้ต้องขังนั้น ๆ ออกไปกระทำความผิดหรือก่อเหตุร้ายในสังคมได้อีก

นอกจากออกไปทำงานนอกเรือนจำดังกล่าวแล้ว ได้มีการจัดการทำงานภายนอกเรือนจำของผู้ต้องขังขึ้นมาอีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่างานสาธารณะ วัตถุประสงค์ของการจัดงานนี้ขึ้นมา 3 ประการ คือ

(1) เพิ่มกิจกรรมของการฝึกอบรมและใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดขึ้นมาอีก
 ลักษณะหนึ่ง

(2) เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่กิจการสาธารณะและเกิดประโยชน์แก่นักโทษ
 เด็ดขาด

(3) เพื่อจูงใจให้นักโทษเด็ดขาดประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัยมีความ
 อุตสาหะ ตั้งใจรับการศึกษาอบรมและทำงานแข่งขันขึ้น

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติ
 ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 59 บัญญัติไว้ว่า “หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขังและเจ้า
 พนักงานเรือนจำต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

- (ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น
 (ข) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น
 เจ้าพนักงานเรือนจำที่จะได้รับรางวัลตามข้อนี้ ให้พิจารณาให้ได้รับรางวัล
 จนถึง ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน”

กำไรและรางวัล จากข้อ 57 และ ข้อ 59 ความแตกต่างระหว่างงานทั่วไป
 และงานสาธารณะในเรื่องรางวัล สรุปได้ว่า งานทั่วไป รางวัลที่จะจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมงาน
 นั้นไม่เกินร้อยละ 50 ของกำไร งานสาธารณะจ่ายได้ถึงร้อยละ 80

ผลประโยชน์ที่ไม่เป็นตัวเงิน ตรงนี้มีความสำคัญมากเพราะ
 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ให้นักโทษเด็ดขาดที่ออกไปทำงานสาธารณะได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก
 ลงไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้น ซึ่งผลประโยชน์ชนิดนี้ไม่มีสำหรับงานทั่วไป

ผลประโยชน์ข้อนี้เป็นผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่นักโทษเด็ดขาดจะได้รับ เพราะอิสรภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับบุคคลที่ถูกจำคุก โดยผลประโยชน์นี้นักโทษเด็ดขาดจะพ้นจากการจำคุกเร็วกว่ากำหนดตามคำพิพากษา โดยถ้าออกไปทำงานสาธารณะ 7 วัน วันละไม่น้อยกว่า 8 ชั่วโมง ก็สามารถออกจากเรือนจำได้เร็วกว่ากำหนดโทษ 7 วัน แต่ยังไม่พ้นโทษตามคำพิพากษา เพราะนักโทษนี้จะเข้าสู่ระบบการคุมประพฤติต่อไปเช่นเดียวกับนักโทษที่ได้รับการพักการลงโทษ โดยใช้หลักเกณฑ์และวิธีการของการพักการลงโทษ

งานสาธารณะชนิดนี้มีผลประโยชน์ที่ปฏิบัติกันอยู่ คือการนำนักโทษเด็ดขาดออกไปปฏิบัติงานขุดลอกท่อระบายน้ำของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีผลประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ในการทุเลาปัญหาน้ำท่วมขัง ผู้ต้องขังได้รับเงินรางวัลปันผลส่วนหนึ่งและได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก ส่วนงานที่ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทนก็มีตัวอย่าง เช่น การบูรณะหรือทำความสะอาด วัดวาอาราม การขุดลอกคูคลองในโอกาสพิเศษต่าง ๆ

ผลอีกประการหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการลดวันต้องโทษจำคุกไม่ว่าจะโดยการออกทำงานสาธารณะหรือการลดวันต้องโทษจำคุกตามชั้นของผู้ต้องขัง ก็คือ ระยะเวลาอยู่ในเรือนจำของนักโทษน้อยลง ระยะเวลาจำคุกสั้นเข้ากว่าที่กำหนดโดยคำพิพากษาของศาล ซึ่งอาจจะส่งผลสองประการ คือ

(1) ลดความแออัดของเรือนจำลง และ

(2) กระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยไม่ใช้เรือนจำเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์แท้จริง อาจจะเป็นความต้องการลดปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของการบริหารเรือนจำ แทนที่จะมุ่งแต่สร้างเรือนจำเพิ่มขึ้นอย่างเดียวก็ใช้วิธีลดประชากรผู้ต้องขังลง

ผลกระทบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ระยะเวลาจำคุกของนักโทษโดยทั่วไปจะสั้นลง ซึ่งจะมีผลต่อการดำเนินงาน การศึกษาอบรม ฝึกวิชาชีพ ตลอดจนการฟื้นฟูทางสังคมต่อผู้ต้องขังโดยใช้เรือนจำ จำนวนนักโทษที่จะเข้าสู่ระบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไม่ใช้เรือนจำมากขึ้น การส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ มีระเบียบต่างหากกำหนดวิธีการคัดเลือก การควบคุม การทำงานจนถึงการจ่ายรางวัลและปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาด

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 58 บัญญัติไว้ว่า “ภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับการคลัง ผู้บัญชาการเรือนจำอาจจ้างผู้รู้ชำนาญการพิเศษ โดยใช้เงินทุนหรือเงินรายได้ ให้ทำหน้าที่แนะนำฝึกอบรมผู้ต้องขังในการหาผลประโยชน์

เมื่อมีการจ้างตามวรรคก่อน ถ้าจะให้ผู้รับจ้างมีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังต้องระบุไว้ในข้อสัญญาและออกหนังสือตั้งตาม ข้อ 22 โดยอนุโลม แต่ถ้าจะให้ทำหน้าที่พิศดีให้อธิปไตยเป็นผู้ออกหนังสือตั้ง ผู้รับจ้างดังกล่าวมาแล้ว ให้ถือเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ”

จากข้อ 58. ดังกล่าวการจ้างผู้รู้ชำนาญการพิเศษ โดยใช้เงินทุนหรือเงินรายได้ ให้ทำหน้าที่แนะนำฝึกอบรมผู้ต้องขังในการหาผลประโยชน์ จะทำให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้การฝึกวิชาชีพใหม่ๆ ตรงต่อความต้องการของตลาดแรงงาน หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขังที่มี

ส่วนร่วมทำงานนั้นและเจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานจะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

ผู้ที่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัลตามข้อนี้ หากเป็นผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดตั้งแต่ชั้นกลางขึ้นไป ส่วนเจ้าพนักงานเรือนจำนั้นให้พิจารณาให้ได้รับรางวัลจนถึงผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เทียบเท่าหัวหน้ากอง (ข้อ 59) ข้อนี้ สังกัดก็คือ กฎกระทรวงมหาดไทย กำหนดว่า หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขัง และเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น และเจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น เจ้าพนักงานเรือนจำที่จะได้รับรางวัลตามข้อนี้ ให้พิจารณาให้ได้รับรางวัลจนถึง ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าในส่วนของเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น ให้ได้รับการพิจารณาเฉพาะเจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น ซึ่งก็หมายความว่า เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งทำหน้าที่อื่นๆ ไม่มีสิทธิได้รับการพิจารณารางวัลในส่วนนี้เลย ซึ่งไม่ว่ารางวัลที่ว่าจะมีมากน้อยเพียงใดย่อมมีผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่อื่น เช่น ครูหรืออนุศาสนาจารย์

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 60 บัญญัติไว้ว่า “รางวัลที่จะจ่ายตามข้อ 59 (ก) และ (ข) ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควรแต่สำหรับผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบ และเจ้าพนักงานเรือนจำต้องจ่ายไม่เกินร้อยละสิบห้าของกำไรทั้งหมด”

จากข้อ 60 รางวัลในการฝึกวิชาชีพนั้น กำหนดไว้ว่าให้แบ่งจ่ายแก่ผู้ต้องขังได้ไม่เกินร้อยละห้าสิบและเจ้าพนักงานเรือนจำไม่เกิดร้อยละสิบห้าของกำไรทั้งหมด หลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานนั้นมีอยู่ในกฎกระทรวงฯ และข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัล

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 61 บัญญัติไว้ว่า “รางวัลที่จะจ่ายให้แก่ผู้ต้องขัง และเจ้าพนักงานเรือนจำนั้นจะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการในข้อบังคับที่อธิบดีกำหนดโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) สำหรับผู้ต้องขังให้พิจารณาจากแรงงานที่ผู้ต้องขังมีส่วนร่วม ความมัธยัสถ์ในการใช้วัสดุความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็วในการทำงาน ความอุตสาหะ การถนอมและการรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ และคุณค่าของงาน ประกอบกับลำดับขั้นและประเภทของผู้ต้องขัง

(2) สำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้พิจารณาถึงความสำคัญของหน้าที่และความมีส่วนร่วมรับผิดชอบ”

ดังนั้น รางวัลที่จะจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำนั้นจะต้องพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของผู้ต้องขัง และเจ้าพนักงานเรือนจำ ตามข้อ 61 ดังกล่าวแล้ว

นอกจากรางวัลอันพึงได้รับตามความในข้อ 59 ข้อ 60 และข้อ 61

ถ้าผู้ต้องขังหรือเจ้าพนักงานคนใดคิดประดิษฐ์สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับใช้ประโยชน์สำคัญในการผลิตสินค้า หรือในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังขึ้น ให้ได้รับรางวัลจากกำไร นอกจากที่ต้องจ่ายเป็นรางวัลตามข้อ 60 ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกำหนด (ข้อ 63) ถ้าผู้ต้องขังหรือเจ้าพนักงานคนใดคิดประดิษฐ์สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับใช้ประโยชน์สำคัญในการผลิตสินค้า หรือในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังขึ้น ให้ได้รับรางวัลจากกำไร

หน้าที่มาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 นั้น กำหนดไว้

ดังต่อไปนี้

1. ทำการป้องกันหรือจับกุมผู้ต้องขังที่ก่อเหตุร้าย
2. ทำการดับเพลิง
3. ทำการระเบิด
4. ทำการก่อสร้าง หรือซ่อมอาคาร และขึ้นไปทำการอยู่บนอาคารชั้น

สูงกว่า 12 ฟิต

5. ทำการอยู่หน้าเตาไฟ หรือหล่อโลหะ
6. ทำการเดินเครื่องจักรกล
7. ทำการในน้ำลึกหรือสายน้ำเชี่ยว
8. ทำการบุกเบิกป่าหรือตัดไม้ใหญ่ (ข้อ 64) มาตรา 26 แห่ง

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 กำหนดไว้ว่าถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือถึงตาย ในขณะที่ทำการตามหน้าที่อันอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยหรือชีวิตของผู้ต้องขัง ก็ให้ได้รับรางวัลเป็นการให้สวัสดิการ

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 65 บัญญัติไว้ว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อสงสัยใดๆ อันเกิดจากการให้เงินรางวัลเป็นอำนาจอธิบดีชี้ขาด

ตัวอย่างในข้อนี้ กรมราชทัณฑ์ได้มีหนังสือที่ ยธ 0715/ 2769 ลงวันที่ 28 กันยายน 2550 เรื่อง การนำส่งเงินผลพลอยได้ ประเภทเงินทุนพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์พิจารณาแล้วเพื่อให้การใช้จ่ายเงินผลพลอยได้ประเภทเงินทุนพัฒนาพฤตินิสัยเกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยเงินผลพลอยได้ จากการฝึกวิชาชีพ และการใช้แรงงานผู้ต้องขัง พ.ศ.2548 กรมราชทัณฑ์ได้พิจารณาอนุมัติจัดส่งเงินผลพลอยได้ ประเภทเงินทุนพัฒนาพฤตินิสัยจำนวนหกในสิบส่วน คืนให้กับเรือนจำ/ทัณฑสถาน นำไปจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการแก่ผู้ต้องขัง โดยให้ถือปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการใช้จ่ายเงินผลพลอยได้ ประเภทเงินทุนพัฒนาพฤตินิสัยเพื่อการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

3.3.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคำนวณค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

การคำนวณค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 24 บัญญัติไว้ว่า “การทำงานที่ผู้ต้องขังได้ทำไปแล้วนั้น อาจคำนวณเป็นราคาเงินตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง”และมาตรา 25 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ต้องขังจะไม่มีสิทธิจะได้ค่าจ้าง

แต่กฎกระทรวงที่กล่าวไว้ในมาตราก่อนอาจกำหนดให้แบ่งรายได้อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขัง โดยหักค่าใช้จ่ายออกเสียก่อนให้เป็นรางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ” ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างตามที่บัญญัติไว้ในพระบัญญัติราชทัณฑ์ แต่อาจกำหนดให้แบ่งรายได้อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขัง โดยหักค่าใช้จ่ายออกเสียก่อน ให้เป็นรางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ (มาตรา 24 และมาตรา 25)

ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือถึงตาย ก็ให้ได้รับรางวัล มาตรา 26 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือถึงตาย ในขณะที่ทำการตามหน้าที่อันอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยหรือชีวิตของผู้ต้องขัง ดังระบุไว้ในกฎกระทรวง ก็ให้ได้รับรางวัลเป็นจำนวนตามแต่เจ้ากระทรวงจะวินิจฉัย โดยวิเคราะห์ถึงพฤติการณ์แห่งกรณี รางวัลเช่นว่านี้ถ้าผู้ต้องขังตายให้จ่ายแก่ผู้รับมรดก”

จากมาตรานี้เป็นการให้สวัสดิการผู้ต้องขังและญาติหากผู้ต้องขังบาดเจ็บสาหัสหรือถึงตายเนื่องจากผู้ต้องขังไม่ได้ประโยชน์จากกฎหมายแรงงาน จึงมีมาตรานี้ไว้เป็นสวัสดิการ ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นเงินรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2521 ข้อ 2 บัญญัติไว้ว่า “การจ่ายรางวัลให้ผู้ต้องขังตามข้อ 61 (1) แห่งกฎกระทรวงดังกล่าว ให้พิจารณาจากการทำงานประกอบด้วยลำดับขั้นและประเภทของผู้ต้องขังรวมกัน โดยกำหนดเป็นส่วนไม่เกินคนละ 12 ส่วนให้ได้รับตามเกณฑ์ดังนี้

ก. การทำงาน พิจารณาจากความร่วมมือในการทำงาน ความมัธยัสถ์ในการใช้วัสดุ ความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็วในการทำงาน ความอดทนและการรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ และคุณค่าของงานนั้น ให้กำหนดไว้ดังนี้

(1) ผู้ที่ทำงานอยู่ในขั้นดีมาก	ไม่เกิน 6 ส่วน
(2) ผู้ที่ทำงานอยู่ในขั้นดี	ไม่เกิน 4 ส่วน
(3) ผู้ที่ทำงานอยู่ในขั้นพอใช้	ไม่เกิน 2 ส่วน

ข. ลำดับขั้นและประเภทของผู้ต้องขัง ให้ไม่เกินที่กำหนดไว้ดังนี้

(1) ชั้นเยี่ยม	6 ส่วน
(2) ชั้นดีมาก	5 ส่วน
(3) ชั้นดี	4 ส่วน
(4) ชั้นกลาง คนต้องขังและคนฝาก	3 ส่วน
(5) ชั้นเลว	2 ส่วน
(6) ชั้นเลวมาก	1 ส่วน”

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นเงินรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2521 ข้อ 3 บัญญัติไว้ว่า “การจ่ายรางวัลให้แก่เจ้าพนักงานตามข้อ 61 (2) แห่งกฎกระทรวงดังกล่าว ให้พิจารณาความสำคัญของหน้าที่และความมีส่วนรับผิดชอบรวมกัน ให้เป็นส่วนไม่เกินคนละ 12 ส่วน โดยแบ่งให้ได้รับตามเกณฑ์ ดังนี้

ก. ความสำคัญของหน้าที่ พิจารณาจากการกระทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังให้เป็นส่วนตามที่กำหนดไว้ดังนี้

(1) ผู้กระทำหน้าที่ทั้งควบคุมและฝึกอบรมโดยตรง คนละไม่เกิน 6 ส่วน

(2) ผู้กระทำหน้าที่ทั้งควบคุมและฝึกอบรมเพียงเป็นอุปกรณ์ คนละไม่เกิน 4 ส่วน

(3) ผู้กระทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมแต่อย่างใดอย่างเดียว คนละไม่เกิน 4 ส่วน

(4) ผู้กระทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมเพียงเป็นอุปกรณ์แต่อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเดียว คนละไม่เกิน 2 ส่วน

การพิจารณาในข้อ ก. นี้ ให้ถือผลและความเรียบร้อยแห่งการปฏิบัติหน้าที่เป็นหลัก

ข. ความมีส่วนรับผิดชอบ ให้เป็นส่วนตามที่กำหนดไว้ดังนี้

(1) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน คนละ 6 ส่วน
(2) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 4 ขึ้นไป หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน คนละ 4 ส่วน

(3) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งระดับ 3 ลงมา หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน คนละ 3 ส่วน

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นเงินรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2521 ข้อ 4 บัญญัติไว้ว่า “การจ่ายรางวัลให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ ตามข้อ 63 แห่งกฎกระทรวงดังกล่าวให้พิจารณาจากการคิดประดิษฐ์และความสำคัญของประโยชน์อันเรือนจำจะพึงได้รับตามเกณฑ์ ดังนี้

(1) สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่คิดประดิษฐ์นั้นเป็นเพียงการดัดแปลงจากสิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีทำหรือใช้กันอยู่ก่อนแล้วทั้งภายในเรือนจำหรือทั่วไป ให้พิจารณาจ่ายให้ไม่เกิน รายละ 10,000 บาท

(2) สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่คิดประดิษฐ์นั้น เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ พิจารณาจ่ายตามที่เห็นสมควร”

การจ่ายรางวัลตามข้อ 2 และข้อ 3 เป็นอำนาจของผู้บัญชาการเรือนจำเป็นผู้พิจารณา อนุญาตและตามข้อ 4 แห่งข้อบังคับนี้ เป็นอำนาจของอธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นผู้พิจารณา อนุญาต (ข้อ 8)

สำหรับผู้มีอำนาจสั่งจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลได้ มีดังต่อไปนี้

(1) ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษ มีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอ มีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน 10,000 บาท

(2) ผู้บัญชาการเรือนจำกลาง ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการหรือผู้ปกครองทัณฑสถาน หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันมีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่ง ไม่เกิน 50,000 บาท

(3) การสั่งจ่ายเงินเกินอำนาจของผู้มีอำนาจสั่งจ่ายตาม (1) และ (2) ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดี กรมราชทัณฑ์

เงินที่กำหนดให้เป็นรางวัลแล้วนั้น เมื่อคำนวณจ่ายให้แล้วมีเศษเหลืออยู่ ไม่สามารถเฉลี่ยจ่ายให้ผู้รับได้ให้นำเข้าเป็นเงินทุนผลประโยชน์ตามเดิม ถ้าผู้มีสิทธิไม่มารับส่วนที่จ่าย ให้ให้ดำเนินการตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 (ข้อ 9)

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นเงินรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2521 ข้อ 5 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ต้องขังหรือเจ้าพนักงานเรือนจำผู้ใดได้รับส่วนรวมทั้งหมด มีเศษไม่ถึงครึ่งส่วนให้ปิดทิ้งถ้ามีเศษตั้งแต่ครึ่งส่วนให้ปิดเป็น 1 ส่วน”

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นเงินรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2521 ข้อ 6 บัญญัติไว้ว่า “การจ่ายรางวัลตามข้อ 2 และข้อ 3 แห่งข้อบังคับนี้ โดยปกติให้พิจารณาจ่ายต่อเมื่องานนั้นได้รับชำระราคาหรือค่าจ้างเรียบร้อยแล้ว เว้นแต่งานใดมีกรณี เป็นพิเศษจะรอให้รับชำระราคาหรือค่าจ้างเสร็จเรียบร้อยก่อนไม่ได้ แต่เป็นงานที่พึงอนุมานได้ว่าจะ ได้รับชำระราคาและค่าจ้างอย่างแน่นอน ก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาจ่ายตามที่เห็นสมควร

การพิจารณาจ่ายรางวัลตามวรรคก่อนจะต้องไม่กระทบกระเทือนเงินทุน หมุนเวียนของเรือนจำหรือทัณฑสถานที่จะดำเนินการต่อไป”

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นเงินรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2521 ข้อ 7 บัญญัติไว้ว่า “การพิจารณาจ่ายรางวัลตามข้อ 4 แห่งข้อบังคับนี้ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งไม่น้อยกว่า 3 คน กรรมการคณะนี้ให้แต่งตั้งจาก เจ้าพนักงานผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 4 หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันขึ้นไป ซึ่งมีหน้าที่ เกี่ยวกับการควบคุม รักษาการณ์และการอบรมและฝึกวิชาชีพ เว้นแต่กรณีที่ไม่สามารถตั้งเจ้า พนักงานดังกล่าวได้ ก็ให้แต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งที่ต่ำกว่าได้เท่าที่จำเป็น แต่ห้ามมิให้แต่งตั้งเจ้า พนักงานเรือนจำซึ่งเป็นผู้คิดประดิษฐ์ที่จะได้รางวัลเป็นกรรมการ”

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นเงินรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2521 ข้อ 10 บัญญัติไว้ว่า “รางวัลที่จะต้องพิจารณาจ่ายตามข้อบังคับนี้ แต่ได้พิจารณาจ่าย ไปเป็นอันแล้วไปในด้านผู้ต้องขังนั้นเดิมผู้ต้องขังเด็ดขาดชั้นกลางขึ้นไปเท่านั้น จึงจะมีสิทธิได้รับรางวัล ปันผล ซึ่งเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามได้มีการแก้ไขกฎกระทรวงฯ ที่เกี่ยวข้อง และใน ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัล ก็วางหลักเกณฑ์ครอบคลุมไปยัง นักโทษเด็ดขาดทุกชั้นความประพฤติรวมทั้งการพิจารณารางวัลให้แก่เจ้าพนักงานก็กินความมากขึ้น

เงินรางวัลที่ผู้ต้องขังได้รับนี้ ผู้ต้องขังสามารถใช้จ่ายในการซื้อเครื่องอุปโภค ซึ่งเรือนจำจัดจำหน่ายที่ร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังภายในเรือนจำ หากผู้ต้องขังรู้จักประหยัด เมื่อพ้นโทษ บางคน ก็อาจจะมีเงินติดตัวออกไปด้วยจำนวนหนึ่ง”

จากข้อ 1-10 ของข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็น เงินรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2521 ดังกล่าว การจ่ายรางวัลให้ผู้ต้องขังเดิมผู้ต้องขังเด็ดขาดชั้นกลางขึ้นไป เท่านั้น จึงจะมีสิทธิได้รับรางวัลปันผล ซึ่งเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามได้มีการแก้ไข กฎกระทรวงฯ ที่เกี่ยวข้อง และในข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัล ก็ วางหลักเกณฑ์ครอบคลุมไปยังนักโทษเด็ดขาดทุกชั้นความประพฤติรวมทั้งการพิจารณารางวัลให้แก่ เจ้าพนักงานก็กินความมากขึ้น

เงินรางวัลที่ผู้ต้องขังได้รับนี้ ผู้ต้องขังสามารถใช้จ่ายในการซื้อเครื่องอุปโภค ซึ่งเรือนจำจัดจำหน่ายที่ร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังภายในเรือนจำ หากผู้ต้องขังรู้จักประหยัด เมื่อพ้นโทษ บางคนก็อาจจะมีเงินติดตัวออกไปด้วยจำนวนหนึ่ง

3.3.3 ตัวอย่างการคำนวณค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

(1) การคำนวณรางวัลของผู้ต้องขังและเจ้าพนักงาน

ในกรณีผู้ต้องขัง 200 คน ทำงาน 1 งาน แล้วเสร็จ มีกำไรรวมทั้งสิ้นเป็นเงิน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) หลังจากหักค่าใช้จ่ายต่างๆ แล้ว และเมื่อคิดอัตราส่วนแล้ว ปรากฏว่าผู้ต้องขัง 200 คน ได้รับรางวัลรวม 2,000 ส่วน เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง 50 คน เมื่อคิดอัตราส่วนแล้ว ได้รับรางวัลรวม 500 ส่วน

ข้อกฎหมาย ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2521) ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 59 บัญญัติไว้ว่า “หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไรผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณา ให้ได้รับรางวัล (ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น (ข) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงาน

เจ้าพนักงานเรือนจำที่จะได้รับรางวัลตามข้อนี้ ให้พิจารณารับรางวัล จนถึงผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน” และ ข้อ 60 บัญญัติไว้ว่า “รางวัลที่จะจ่ายตามข้อ 59 (ก) และ (ข) นั้น ให้อธิบดีกำหนดตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ต้องขังให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละห้าสิบ และสำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละสิบห้าของกำไรทั้งหมด”

การคำนวณ

1. จำนวนรางวัลรวมที่จะจ่ายให้ผู้ต้องขัง 50% ของกำไร
กำไรทั้งสิ้น 100,000 บาท 50% ของกำไร = 50,000 บาท
2. จำนวนรางวัลรวมที่จะจ่ายให้เจ้าพนักงาน 15% ของกำไร
กำไรทั้งสิ้น 100,000 บาท 15% ของกำไร = 15,000 บาท
ส่วนที่เหลือเก็บไว้เป็นทุนหมุนเวียน 35%
ของกำไร = 35,000 บาท
3. จำนวนส่วนของผู้ต้องขัง 50% จากผลกำไร จำนวนผู้ต้องขัง 200 คน
ได้รับรางวัลรวมทั้งสิ้น 2,000 ส่วน คิดเป็นเงิน = 50,000 บาท
ถ้ารางวัล 1 ส่วน คิดเป็นเงิน = 50,000 บาท

2,000

ดังนั้นรางวัล 1 ส่วน ที่ผู้ต้องขังได้รับ คิดเป็นเงิน = 25 บาท

เอาส่วนไปเทียบกับตารางคำนวณรางวัล จะได้รับรางวัลเป็นเงินของ

ผู้ต้องขังแต่ละคน เช่น นช.ก. ชั้นเยี่ยม ทำงานดีมาก จะได้ 12 ส่วน คิดเป็นเงิน = 12 x 25

ดังนั้น นช.ก. จะได้เงินรางวัล = 300 บาท

หรือ นช.ข. ชั้นเลวมาก ทำงานดีมาก จะได้ 7 ส่วน คิดเป็น = 7 x 25

ดังนั้น นช.ข. จะได้เงินรางวัล = 175 บาท

4. คำนวณส่วนของเจ้าพนักงาน 15% จากกำไร จำนวนเจ้าพนักงาน 50 คน
 ได้รับรางวัลรวมทั้งสิ้น 500 ส่วน คิดเป็นเงิน = 15,000 บาท
 ถ้ารางวัล 1 ส่วน คิดเป็นเงิน = 15,000 บาท
 500

ดังนั้น รางวัล 1 ส่วนที่เจ้าพนักงานได้รับ คิดเป็นเงิน = 30 บาท

เอาส่วนไปเทียบกับตารางคำนวณรางวัล จะได้รางวัลเป็นเงินของเจ้า

พนักงานแต่ละคน เช่น ผู้บัญชาการเรือนจำ

เป็นผู้ควบคุมและฝึกอบรมโดยตรง ได้ 12 ส่วน คิดเป็นเงิน = 12 x 30

ดังนั้นผู้บัญชาการเรือนจำจะได้รับรางวัล = 360 บาท

หรือ เจ้าหน้าที่ต่ำกว่าระดับ 3 เป็นผู้ควบคุมและฝึกอบรมโดยตรง ได้ 9 ส่วน = 9 x 30

เจ้าหน้าที่ต่ำกว่าระดับ 3 จะได้รับรางวัล = 270 บาท

3.3.4 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

(1) การจ่ายค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังอย่างเป็นธรรม

รางวัลที่จะจ่ายให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควรแต่สำหรับผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบ (ข้อ 60) เมื่อพิจารณาจากกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการกำหนดให้ผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบแต่ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องจ่ายเท่าไรแต่กำหนดอัตราขั้นสูงไว้ นั่นคือไม่เกินร้อยละห้าสิบทำให้สามารถจ่ายให้ต่ำกว่าร้อยละห้าสิบเท่าใดก็ได้ทำให้เกิดการจัดสรรรางวัลปันผลอย่างไม่เป็นธรรม

(2) การจ่ายค่าตอบแทนการทำงานเมื่อผู้ต้องขังถูกลงโทษทางวินัย

การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในปัจจุบันยังขาดความชัดเจนทั้งทางด้านบทบัญญัติของกฎหมายและขั้นตอนการปฏิบัติในการลงโทษ ซึ่งมีผลกระทบต่อ การได้รับรางวัล

(3) การร้องทุกข์ของผู้ต้องขังจากการจ่ายค่าตอบแทนการทำงานผู้ต้องขังมีสิทธิในการยื่น คำร้องทุกข์ หรือเรื่องราวใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือทูลเกล้าถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ (มาตรา 34) แต่การไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้องจะเป็นการสร้างหลักประกันที่สำคัญได้มากกว่าที่เป็นอยู่

(4) ความโปร่งใสและระบบการตรวจสอบการจ่ายค่าตอบแทน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยละเลยองค์กรราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นองค์กรของรัฐในการบังคับโทษจำคุกเสมอ ปัญหาความโปร่งใส และระบบการตรวจสอบขององค์กรราชทัณฑ์นั้นก็มีปัญหาไม่น้อยกว่าองค์กรอื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรมในกรณีของประเทศไทยการตรวจสอบมีเฉพาะภายใน

ตารางที่ 3.1 การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย

ประเทศ	การบริหารงาน	การดำเนินงาน	การจำหน่าย
ประเทศสหรัฐอเมริกา	แบ่งเป็น 3 ระบบ คือ 1. ระบบเรือนจำส่วนกลาง 2. ระบบเรือนจำรัฐ 3. ระบบเรือนจำท้องถิ่น	กรมราชทัณฑ์จะเป็น ผู้ประสานงานเพื่อ หางานให้กับเรือนจำ	มีหน่วยงานชื่อว่า “อุตสาหกรรมสหพันธ์ ผู้ต้องขัง” คอยดูแล โดยไม่แข่งขันกับเอกชน
ประเทศญี่ปุ่น	แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1. เรือนจำ 2. เรือนจำเยาวชน 3. สถานคุมขัง	การฝึกมี 3 แบบ คือ 1. การฝึกทั่วไป 2. การฝึกเฉพาะด้าน 3. การฝึกเป็นครั้งคราว	มีหน่วยงานชื่อว่า “JCA” สนับสนุนช่วยเหลือส่งเสริม โดยมีตราสินค้า “CAPIC”
ประเทศไทย	แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1. การบริหารส่วนกลาง หรือ ทัณฑสถาน เรือนจำกลาง เรือนจำพิเศษ สถานกักกัน สถานกักขัง 2. การบริหารส่วนภูมิภาค เรือนจำจังหวัด เรือนจำอำเภอ	การฝึกมี 3 แบบ คือ 1. การฝึกตามความเหมาะสม 2. การฝึกเพื่อประกอบอาชีพ 3. การฝึกทักษะแบบโรงงาน เช่น งานนิทรรศการ	จำหน่าย ณ เรือนจำที่ ผลิตสินค้าขึ้นเอง ผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ และงานวันพบญาติ

ตารางที่ 3.2 ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย

ประเทศ	ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง
ประเทศสหรัฐอเมริกา	ผู้ต้องขังจะได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานเช่นเดียวกับที่ทำงานในบริษัทเอกชน หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งภายนอก และต้องเสียภาษี แต่สามารถทำงานล่วงเวลาได้ โดยที่ค่าล่วงเวลาใช้อัตราเดียวกับบริษัทเอกชนหรือโรงงานอุตสาหกรรมภายนอก
ประเทศญี่ปุ่น	ผู้ต้องขังจะได้ค่าตอบแทนเมื่อเริ่มต้นการทำงานจำนวนที่ไม่มากนักก่อนให้เพิ่มขึ้นในแต่ละเดือนโดยคำนวณจากสัมฤทธิ์ผลในการทำงานของผู้ต้องขังและปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการทำงาน แต่ถ้าผู้ต้องขังไม่ยอมทำงานภายในหกเดือนค่าตอบแทนจะค่อย ๆ ลดลงจนเหลือเป็นศูนย์ การทำงานไม่มีค่าล่วงเวลาและเสียภาษีเพียงเล็กน้อย
ประเทศไทย	ผู้ต้องขังจะได้ค่าตอบแทนไม่เกินร้อยละห้าสิบจากกำไรที่ได้ โดยต้องคำนึงถึงแรงงานที่ผู้ต้องขังมีส่วนร่วม ความมั่งคั่งสัดในการใช้ชีวิต ความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็ว ความอดุสาหะ การถนอมรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ คุณค่าการทำงานของผู้ต้องขังไม่มีค่าล่วงเวลาและไม่เสียภาษี

บทที่ 4

บทวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทน การทำงานของผู้ต้องขัง

เรือนจำมีการฝึกวิชาชีพในด้านต่างๆ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังมีอาชีพและไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก การฝึกวิชาชีพเป็นไปเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ การใช้แรงงานของผู้ต้องขังที่มีมาตั้งแต่เดิมถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษ ต่อมาเมื่อแนวความคิดในการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป จึงต้องมีการฝึกวิชาชีพเพื่อให้ผู้ต้องขังมีอาชีพภายหลังพ้นโทษ การฝึกวิชาชีพนอกจากจะทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้แล้ว ยังมีรายได้ซึ่งเป็นผลจากส่วนแบ่งรายได้ที่เรือนจำได้รับจากผู้ว่าจ้างโดยที่ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นผลจากส่วนแบ่งรายได้ที่เรือนจำได้รับจากผู้ว่าจ้างที่ผู้ว่าจ้างนิยมเนื่องจาก เป็นการจ้างแรงงานราคาถูก ไม่ต้องลงทุนเรื่องสถานที่ มีผู้ดูแลคนงานและระเบียบวินัยให้เสร็จ ไม่ต้องมีการระเรื่องความเป็นอยู่ และสวัสดิการต่างๆ ซึ่งสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ดังนี้

1. การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง

การใช้แรงงานของผู้ต้องขังที่มีมาตั้งแต่เดิมนั้น ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษ และมักจะใช้ควบคู่ไปกับโทษจำคุกเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับความลำบากและไม่ให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง ต่อมาเมื่อแนวความคิดในการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปรับปรุงผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดีจึงได้มีการฝึกวิชาชีพเพื่อให้ผู้ต้องขังมีอาชีพภายหลังพ้นโทษ

1.1 วิเคราะห์การบริหารงานการฝึกวิชาชีพ

1.1.1 การบริหารงานการฝึกวิชาชีพ

งานราชทัณฑ์ของสหรัฐอเมริกา แบ่งเป็น 3 ระบบ คือ

- 1) ระบบเรือนจำส่วนกลาง (Federal prison system)
- 2) ระบบเรือนจำรัฐ (State prison system)
- 3) ระบบเรือนจำท้องถิ่น (Local correctional facilities)

ในแต่ละระบบเรือนจำคุมขังเฉพาะผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่เท่านั้น อาชีพแล้วแต่ท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การเป็นพนักงานรับโทรศัพท์ อุปกรณ์เกี่ยวกับแว่นตา เครื่องตบแต่งสำนักงาน เป็นต้น โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ของผู้ว่าจ้าง สถานที่อาจเป็นในเรือนจำหรือโรงงานอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำ ระยะเวลาในการฝึกวิชาชีพแล้วแต่ความยากง่ายของชิ้นงาน มีความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพเป็นอย่างดีเนื่องจากผู้ต้องขังได้รับค่าแรงงานอย่างเต็มที่ ข้อดี คือ การบริหารงานการฝึกวิชาชีพตรงต่อความต้องการของท้องถิ่น ข้อเสีย คือ การบริหารงานการฝึกวิชาชีพมีความแตกต่างกันในภาพรวมของประเทศจะไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ในส่วนของประเทศญี่ปุ่น จะรับผิดชอบผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่รวมทั้งผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน สังกัดกระทรวงยุติธรรม ส่วนงานด้านคุมประพฤติและการพักการลงโทษ จะรับผิดชอบโดย กรมบำบัดฟื้นฟู สำหรับเรือนจำในประเทศญี่ปุ่นนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ เรือนจำ (Prison) มีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังที่ถูกพิพากษาจำคุก เรือนจำเยาวชน (Juvenile Prison) มีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชนหรือวัยหนุ่มอายุต่ำกว่า 26 ปี และ สถานคุมขัง (Detention House) มีหน้าที่ควบคุมผู้กระทำความผิดระหว่างพิจารณาคดี ข้อดี คือ การบริหารงานการฝึกวิชาชีพผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ข้อเสีย คือ ผู้ใหญ่ เด็ก และเยาวชนนั้นมีความต้องการในการฝึกวิชาชีพที่มีความแตกต่างกัน

สำหรับงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยในอดีตนั้นมีการบริหารงานที่ไม่ซับซ้อน โดยจะเน้นในเรื่องของการควบคุมมากกว่าการฝึกวิชาชีพ แต่ในปัจจุบันนี้การบริหารงานราชทัณฑ์เน้นในเรื่องของการฝึกวิชาชีพมากขึ้นจึงมีการบริหารงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โครงสร้างการบริหารงานแบ่งออกเป็นการบริหารราชการส่วนกลาง ได้แก่ สำนัก กอง ทัณฑสถาน เรือนจำกลาง เรือนจำพิเศษ สถานกักกัน และสถานกักขัง และการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ เรือนจำจังหวัด และเรือนจำอำเภอ ข้อดี คือ การบริหารงานการฝึกวิชาชีพ มีเอกภาพมีการกำหนดการฝึกวิชาชีพจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคสามารถควบคุมงบประมาณได้ ข้อเสีย คือ การบริหารงานการฝึกวิชาชีพขาดความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

การบริหารงานการฝึกวิชาชีพของประเทศไทยจะมีเอกภาพมีการกำหนดการฝึกวิชาชีพจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคสามารถควบคุมงบประมาณได้ แต่ควรนำเอาระบบเรือนจำท้องถิ่นของประเทศสหรัฐอเมริกาประยุกต์ใช้เพื่อให้การฝึกวิชาชีพตรงต่อความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

1.1.2 การดำเนินงานการฝึกวิชาชีพ

การจัดฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา กรมราชทัณฑ์จะเป็นผู้ประสานงานเพื่อจัดสรรงานให้กับเรือนจำและหน่วยราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อดี คือ การที่หน่วยงานกลางเป็นผู้ประสานงานเพื่อจัดสรรงานให้กับเรือนจำทำให้ได้ผู้ว่าจ้างรายใหญ่ที่มีความต้องการกำลังการผลิต จำนวนมาก ข้อเสีย คือ เรือนจำในท้องถิ่นขาดความคล่องตัวในการทำงาน

ผู้ต้องขังในเรือนจำของประเทศญี่ปุ่นจะมีการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในแต่ละชั้นตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการทดสอบทางจิตวิทยา เช่น การทดสอบความพร้อม การทดสอบบุคลิกภาพ การทดสอบทัศนคติรวมทั้งสติปัญญา และมีการจำแนกเข้าเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องก่อนการฝึกวิชาชีพ การฝึกวิชาชีพมี 3 แบบ คือ การฝึกทั่วไป การฝึกเฉพาะด้าน และการฝึกเป็นครั้งคราว มีการจัดอุตสาหกรรมในเรือนจำ และการทำงานภายนอกเรือนจำ สำหรับการอุตสาหกรรมในเรือนจำ มีทั้งรัฐเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบในการผลิตทั้งหมดหรือบางส่วนรวมทั้งจัดหาตลาดสำหรับขายด้วย ส่วนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ รัฐให้เอกชนผู้ทำสัญญาเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบ และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ในการผลิตทั้งหมด โดยจะต้องจ่ายเงินให้รัฐสำหรับค่าจ้างแรงงานผู้ต้องขัง ข้อดี คือ การฝึกวิชาชีพตรงต่อความพร้อม บุคลิกภาพ ทัศนคติรวมทั้งสติปัญญาของแต่ละบุคคล ข้อเสีย คือ การฝึกวิชาชีพขาดความต่อเนื่อง ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ

การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในเรือนจำของประเทศไทยแบ่งเป็น การฝึกวิชาชีพตามความเหมาะสมการฝึกวิชาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ และการฝึกทักษะอาชีพดังนี้

1) การฝึกวิชาชีพตามความเหมาะสม

เป็นการฝึกวิชาชีพตามความรู้ความสามารถของผู้ต้องขัง และตามวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ภาคเหนือเป็นการแกะสลักไม้สัก ภาคกลาง เป็นตู้โบราณ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นชุดรับแขกไม้ประดู่ ไม้มะค่า ภาคใต้เป็นผลิตภัณฑ์จากหวาย

2) การฝึกวิชาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ

การฝึกวิชาชีพระยะสั้น เช่น การวาดแผนโบราณ การทำกรอบรูปวิทยาศาสตร์ การทำเครื่องปั้นดินเผา การวาดภาพ การซ่อมรองเท้า การจักสาน การเสริมสวย ดอกไม้ประดิษฐ์ ตัดเย็บเสื้อผ้า การทำอาหาร การทำขนม ทอผ้า การฝึกวิชาชีพระยะยาว เช่น ช่างแกะสลักไม้สัก ช่างสีเครื่องเรือนไม้ ช่างปูน ช่างเชื่อมโลหะ ช่างยนต์ ช่างเหล็กตัด มุงลวด ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม

3) การฝึกทักษะอาชีพ

เป็นการสร้างรายได้และฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงภายหลังพ้นโทษ โดยใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุดิบที่เกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นเรือนจำอุตสาหกรรม ข้อดี คือ การฝึกวิชาชีพตามความรู้ความสามารถ ตามวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ และฝึกวิชาชีพเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงภายหลัง พ้นโทษ ข้อเสีย คือ การที่เรือนจำประสานงานกับหน่วยราชการและภาคเอกชนเองจะทำให้เรือนจำที่มีศักยภาพได้เปรียบเรือนจำที่ขาดศักยภาพ นอกจากนี้การที่เรือนจำขาดการจำแนกซ้ำเป็นระยะ ๆ อาจทำให้การฝึกวิชาชีพไม่ตรงต่อความต้องการ

การดำเนินการในการฝึกวิชาชีพของประเทศไทยเป็นการฝึกวิชาชีพตามความรู้ความสามารถ ตามวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ และฝึกวิชาชีพเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงภายหลัง พ้นโทษเป็นสิ่งที่ดี แต่ควรนำเอาการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการฝึกวิชาชีพของประเทศญี่ปุ่นนำมาใช้เพื่อ ให้ตรงต่อความต้องการของผู้ต้องขัง นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ควรจะเป็นผู้ประสานงานเพื่อจัดสรรงานให้กับเรือนจำทำให้ได้ผู้ว่าจ้างรายใหญ่ที่มีความต้องการกำลังการผลิตจำนวนมากเหมือนในประเทศสหรัฐอเมริกา

1.1.3 การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากการฝึกวิชาชีพ

งานราชทัณฑ์ของสหรัฐอเมริกาจะมีการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร รวมทั้งรับงานมาจากภาคเอกชน โดยผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้างแรงงาน เช่นเดียวกับการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอกและสามารถทำงานล่วงเวลาได้ ซึ่งจะต้องเสียภาษีเต็มจำนวนให้กับรัฐด้วย ข้อดี คือ การรับงานจากหน่วยงานราชการจะทำให้งบประมาณได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ข้อเสีย คือ หน่วยงานราชการที่รับสินค้าจากเรือนจำอาจได้ของที่ไม่มีคุณภาพเนื่องจากผู้ต้องขัง ยังขาดความชำนาญ

ในประเทศญี่ปุ่นมีการจัดอุตสาหกรรมในเรือนจำและการทำงานภายนอกเรือนจำ สำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการอุตสาหกรรมในเรือนจำจะมีองค์กรที่มีชื่อเรียกว่า “Japanese Correctional Association” หรือ JCA เพื่อทำหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และ

ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือผู้ต้องขังโดยมีตราสินค้าว่า “CAPIC” ผู้ต้องขังจะต้องเสียภาษีให้แก่รัฐในจำนวนที่ไม่มากเนื่องจากค่าแรงต่ำ ข้อดี คือ การมีองค์กรที่มีชื่อเรียกว่า JCA เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือผู้ต้องขังจะทำให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน ข้อเสีย คือ อาจทำให้เกิดการผูกขาดในการผลิตสินค้า

สำหรับงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยนั้น การใช้แรงงานของผู้ต้องขังและการฝึกวิชาชีพอาจจะจำหน่ายที่เรือนจำนั่นเองหรือจำหน่ายในเทศกาลต่างๆ ในงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์และ ในงานวันพบญาติ และผู้ต้องขังไม่ต้องเสียภาษีให้แก่รัฐ ข้อดี คือ ตรงต่อความต้องการในท้องถิ่น ข้อเสีย คือ ปัญหาในการขยายตลาดในการจำหน่ายสินค้า

การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากการฝึกวิชาชีพของประเทศไทยซึ่งมีการจำหน่ายที่เรือนจำและ ในเทศกาลต่างๆ เช่น งานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ งานวันพบญาตินั้นเป็นสิ่งที่ดีเนื่องจากการระบายสินค้าได้ตามความต้องการ แต่ควรนำเอาแนวคิดของประเทศญี่ปุ่นที่มี JCA ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ทำให้รัฐบาลประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และควรมีการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร เนื่องจากการรับงานจากหน่วยงานราชการจะทำให้งบประมาณได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าอย่างเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา

ตารางที่ 4.1 วิเคราะห์การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย

ประเทศ	การบริหารงาน	การดำเนินงาน	การจำหน่าย
ประเทศสหรัฐอเมริกา	ข้อดี คือ การฝึกวิชาชีพตรงต่อความต้องการของท้องถิ่น ข้อเสีย คือ ภาพรวมจะไม่ใช่ไปในทิศทางเดียวกัน	ข้อดี คือ ได้ผู้ว่าจ้างรายใหญ่ที่ต้องการผลิตมาก ข้อเสีย คือ ขาดความคล่องตัวในการทำงาน	ข้อดี คือ ตอบสนองต่อหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ข้อเสีย คือ อาจได้สินค้าที่ขาดมาตรฐาน
ประเทศญี่ปุ่น	ข้อดี คือ การพัฒนาเด็กและผู้ใหญ่เหมือนกัน ข้อเสีย คือ เด็กและผู้ใหญ่ความต้องการต่างกัน	ข้อดี คือ การฝึกวิชาชีพมีความเหมาะสมต่อบุคคล ข้อเสีย คือ ขาดความต่อเนื่องต้องปรับเปลี่ยน	ข้อดี คือ มี JCA ส่งเสริมส่งเสริมการจำหน่ายสินค้า ข้อเสีย คือ อาจทำให้เกิดการผูกขาดสินค้า
ประเทศไทย	ข้อดี คือ การบริหารงานการฝึกวิชาชีพมีเอกภาพ ข้อเสีย คือ ไม่สอดคล้องความต้องการของท้องถิ่น สรุป ประเทศไทยควรนำระบบเรือนจำท้องถิ่นมาใช้	ข้อดี คือ การใช้วัสดุดิบท้องถิ่นมีความสะดวก ข้อเสีย คือ บางเรือนจำขาดศักยภาพประสานงาน สรุป ประเทศไทยควรมีการหางานให้เรือนจำ	ข้อดี คือ ตรงต่อความต้องการของท้องถิ่น ข้อเสีย คือ ปัญหาในการขยายตลาด สรุป ประเทศไทยควรมีหน่วยงานเฉพาะในด้านนี้

1.2 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพ

การใช้อำนาจปกครองของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่กระทบต่อชีวิตและร่างกายของผู้ต้องขัง คือ การตรวจค้น ร่างกายก่อนการฝึกวิชาชีพ การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง และปัญหาเกี่ยวกับความแออัดในเรือนจำ

1.2.1 ปัญหาการทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน

การอาชีพและการใช้แรงงานผู้ต้องขังจะทำให้ผู้ต้องขังสามารถพัฒนาตนเองใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และนำความรู้ความชำนาญไปประกอบอาชีพเมื่อพ้นโทษการให้ผู้ต้องขังทำงานควรจะมีวัตถุประสงค์ไปในทางฝึกวิชาชีพ เพื่อให้ผู้ต้องขังนำไปใช้เป็นประโยชน์เมื่อพ้นโทษแล้วได้ ฉะนั้นการจัดให้ทำงานจึงต้องดูว่างานนั้นเหมาะสมและจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องขังคนนั้นหรือไม่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 บังคับว่านักโทษจะต้องทำงานไม่มีสิทธิที่จะเลือกว่าจะทำงานหรือไม่ รวมถึงไม่มีสิทธิที่จะเลือกประเภทของงานที่ต้องทำ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 22 ที่ว่า “นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ”

สาระสำคัญของบทบัญญัติดังกล่าวที่กำหนดให้นักโทษทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานเป็นการจำกัดขอบเขตเฉพาะแก่นักโทษเด็ดขาดเท่านั้น ไม่รวมถึงผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาด้วย แต่ในสภาพปัจจุบันผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาและคนฝาก ถูกสั่งให้ทำงานเช่นเดียวกับนักโทษเด็ดขาด และการสั่งให้ทำงานไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพร่างกาย ไม่มีเครื่องป้องกันสารพิษและไม่ได้ให้แพทย์ตรวจสุขภาพ นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังไม่ได้รับรางวัลปันผลตามที่กฎหมายกำหนด หรือมีการจัดสรรรางวัลปันผล อย่างไม่เป็นธรรม

นอกจากนี้ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง พ.ศ. 2498 ในข้อที่ 71 บัญญัติไว้ว่า “งานที่ให้ผู้ต้องขังทำเป็นหลักนั้นควรอยู่ในระหว่างเวลาของวันทำงานปกติ และควรมีลักษณะที่จะส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้เพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพ โดยสุจริตอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้ว” แต่ในปัจจุบันการฝึกวิชาชีพยังมีแนวคิดที่เน้นเพื่อให้ผู้ต้องขังได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ไม่ให้ผู้ต้องขัง คิดหลบหนี โดยมีได้หวังให้ออกไปประกอบอาชีพ ซึ่งขัดกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง พ.ศ. 2498 ในข้อที่ 71

1.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการเลือกทำงานของผู้ต้องขัง

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 22 บัญญัติไว้ว่า “นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ” จากมาตรา 22 กำหนดว่าผู้ที่เป็นนักโทษเด็ดขาด ต้องอยู่ภายใต้สภาพบังคับให้ทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน เจตนาารมณ์ของกฎหมายไม่ต้องการให้เจ้าพนักงานมีอำนาจอันไม่มีขอบเขตจำกัด เพียงแต่ต้องการให้ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะนักโทษเด็ดขาดทำงานซึ่งทางราชการได้พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมคำนึงถึง กำหนด ความแข็งแรงแห่งร่างกาย สติปัญญา อุปนิสัย ผลในทางเศรษฐกิจ ผลในทางอบรม และสถานการณ์แห่งเรือนจำ นอกจากนี้บทบัญญัติดังกล่าวบังคับเฉพาะนักโทษเด็ดขาดเท่านั้นไม่รวมถึงผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดี จากมาตรา 23 บัญญัติไว้ว่า “คนต้องขังและคนฝาก ต้องทำงานแต่เฉพาะที่เกี่ยวกับความสะอาดหรืออนามัยของตน หรือการสุขาภิบาลในส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งเรือนจำ คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา อาจต้องทำงานเพื่อยังการบำรุงรักษาเรือนจำให้ดียิ่งขึ้น ผู้ต้องขัง คนใดสมัครเข้าทำงานอย่างอื่นก็อาจอนุญาตให้ทำได้” ดังนั้นจึงมีการห้ามไม่ให้ผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีทำงาน และแม้จะมีข้อห้ามนี้

แต่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีควรได้รับโอกาสในการทำงานหากผู้ต้องขังเลือกที่จะทำงาน แต่ในสภาพปัจจุบันผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาและคนฝาก ถูกสั่งให้ทำงานเช่นเดียวกับนักโทษเด็ดขาด⁶⁴

1.2.3 ปัญหาเกี่ยวกับการตรวจค้นร่างกายก่อนการฝึกวิชาชีพ

กฎกระทรวงมหาดไทยซึ่งออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ข้อ 35 บัญญัติไว้ว่า “เมื่อได้รับตัวผู้ต้องขังไว้แล้วให้จัดการต่อไปดังนี้

- (ก) ตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขัง
- (ข) ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขัง
- (ค) จัดบันทึกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง”

และ ในข้อ 36 บัญญัติไว้ว่า “การตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขังนั้น ถ้าผู้ต้องขังเป็นชายให้ เจ้าพนักงานชายเป็นผู้ตรวจ ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจ หากไม่มีเจ้าพนักงานหญิง ก็ให้ผู้ต้องขังนั้นเองแสดงสิ่งของที่ตนมีติดตัวมาต่อเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ตรวจ หากว่ายังเป็นที่ยสงสัยว่าผู้ต้องขัง จะไม่แสดงสิ่งของที่มีอยู่ทั้งหมด ก็ให้เชิญหญิงอื่นที่เชื่อถือมาช่วยทำการตรวจให้”

จากกฎกระทรวงมหาดไทยดังกล่าว กำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจค้นร่างกายผู้ต้องขังไว้ว่า ถ้าผู้ต้องขังเป็นชายให้เจ้าพนักงานชายเป็นผู้ตรวจ ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจ จากกฎกระทรวงดังกล่าวบัญญัติแต่เพียงหลักเกณฑ์ในการตรวจค้นไว้เท่านั้น แต่ไม่กำหนดรายละเอียดในวิธีการตรวจค้น

นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดมาตรการในการตรวจค้นไว้ว่า ให้มีการตรวจค้น ประเด็นที่ควรพิจารณาคือ กฎกระทรวงและมาตรการดังกล่าวให้ความคุ้มครองสิทธิของนักโทษในการถูกตรวจค้นไว้เพียงพอหรือไม่ เพราะจะเห็นว่ากฎกระทรวงบัญญัติแต่เพียงหลักเกณฑ์ในการตรวจค้นไว้เท่านั้น แต่ในรายละเอียดของวิธีการตรวจค้นมิได้บัญญัติไว้ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการตรวจค้นร่างกายของนักโทษได้อย่างกว้างขวาง และไม่มี การตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานดังกล่าว โดยเฉพาะการตรวจค้นภายในร่างกายซึ่งอาจกระทำโดยวิธีที่รุนแรง หรือกระทำโดยเปิดเผยต่อผู้อื่น เช่นการให้เปลือยกาย การตรวจค้นโดยการล้วงทวาร การตรวจค้นภายในกระทำต่อทุกคนเหมือนกัน

1.2.4 ปัญหาเกี่ยวกับความแออัดในเรือนจำ

เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ และอัตรากำลังในการบริหารงานราชทัณฑ์ของไทย ในขณะที่กระบวนการยุติธรรมของไทยยังนิยมใช้โทษจำคุกในการลงโทษผู้กระทำผิดแม้ผู้กระทำผิดเล็กน้อย ทำให้มีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นจำนวนมากส่งผลทำให้การฝึกวิชาชีพในเรือนจำของไทยเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทั้งด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องขัง ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังด้อยลงไปด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

⁶⁴ กรมราชทัณฑ์ แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2552 หน้า 118

จากข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง พ.ศ. 2498 ในข้อที่ 11 บัญญัติไว้ว่า “ทุกแห่งที่ใช้เป็นที่อยู่ และที่ทำงานของผู้ต้องขัง ควรจะมีลักษณะดังนี้

1) หน้าต่างต้องให้มีให้แสงแดดส่องสว่างพอที่จะอ่านหนังสือ หรือทำงานได้ และให้อากาศบริสุทธิ์ ผ่านเข้ามา ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมิวิธีระบายอากาศอย่างอื่นใดหรือไม่ก็ตาม

2) แสงสว่างพอที่จะอ่านหนังสือ หรือทำงานโดยไม่เป็นอันตรายแก่สายตา”

แต่ในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ผู้ต้องขังอยู่กันอย่างแออัดในเรือนจำ หรือที่เรียกว่าภาวะผู้ต้องขังมากเกินไปเกินกว่าความจุของเรือนจำ ไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังในทางลบเท่านั้นแต่ผู้ต้องขังจำนวนมากต้องว่างงาน เนื่องจากไม่มีสถานที่และงานเพียงพอที่จะจ่ายให้ ทำให้ผู้ต้องขัง คิดมาก ฟุ้งซ่าน ตึงเครียด พฤติกรรมก้าวร้าวส่งผลถึงการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายระหว่างผู้ต้องขังกันเองและเจ้าหน้าที่ด้วย⁶⁵

2. ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

การฝึกวิชาชีพนอกจากจะทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้แล้ว ยังมีรายได้ซึ่งเป็นผลจากส่วนแบ่งรายได้ที่เรือนจำ ได้รับจากผู้ว่าจ้างโดยที่ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง ซึ่งทุกประเทศจัดให้มีเหมือนกันแต่เป็นไป ในรูปของเงินปันผลหรือเงินเบี้ยเลี้ยง สำหรับในประเทศไทยกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ใช้คำว่ารางวัลปันผล

2.1 วิเคราะห์ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

งานราชทัณฑ์ของสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพ จะผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ และการรับงานจากบริษัทเอกชน นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่ชื่ออุตสาหกรรมสหพันธ์ผู้ต้องขัง หน่วยงานนี้เป็นความร่วมมือของรัฐบาลในการว่าจ้างและฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ โดยจะจัดหางานที่แตกต่างกับงานของหน่วยงานเอกชน เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบในการจำหน่ายสินค้าแข่งกันกับเอกชน โดยที่ผู้ต้องขังจะได้ค่าแรงงานด้วย

ผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้างแรงงานเช่นเดียวกับที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอก และจะต้องเสียภาษี และสามารถทำงานล่วงเวลาได้ ค่าตอบแทนของผู้ต้องขังจะถูกเก็บไว้โดยเจ้าหน้าที่ของเรือนจำและผู้ต้องขังสามารถเบิกออกมาใช้จ่ายได้

สำหรับผู้ต้องขังที่มีใบอนุญาตทางด้านวิชาชีพแล้ว สามารถทำงานกับโครงการพิเศษที่ได้การมอบหมายงานอาจจะรวมไปถึงการมีส่วนร่วมกันในงานทางด้านการศึกษา การฝึกอบรม หรือโครงการฝึกหัดงาน การทำความสะอาด การซ่อมบำรุง การบริการด้านอาหาร และการทำงานในสำนักงานของเรือนจำ และทัณฑสถานด้วย ข้อดีคือ การที่ผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้างแรงงานเช่นเดียวกับที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอก และจะต้องเสียภาษี จะทำให้รัฐบาลได้รายได้

⁶⁵ โชคชัย สุทธาเวศ (2547) การจัดการเชิงสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ นนทบุรี กรมราชทัณฑ์ หน้า 3

จากการทำงานของผู้ต้องขังและผู้ต้องขังจะได้นำเงิน ที่ได้ไปเยียวยาแก่เหยื่อที่เกิดจากการทำกระทำ ความผิดของตน ข้อเสียคือ การที่ทำงานภายในเรือนจำแล้วได้ค่าตอบแทนเช่นเดียวกับภายนอกจะทำให้ไม่เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการอยู่ภายนอกและภายในเรือนจำ

ในประเทศญี่ปุ่นมีการจัดอุตสาหกรรมที่ดีในเรือนจำ มีรูปแบบในการจัดการ คือ รัฐให้เอกชนผู้ทำสัญญาเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ในการผลิตทั้งหมด โดยจะต้องจ่ายเงิน ให้รัฐสำหรับค่าจ้างแรงงานผู้ต้องขังสำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการอุตสาหกรรมในเรือนจำ การทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำ รัฐจะให้รางวัลตอบแทนเป็นสินน้ำใจแก่ผู้ต้องขัง โดยจะจ่ายให้เป็น เบี้ยเลี้ยงที่เล็กน้อยก่อนที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามความสามารถ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความ ตั้งใจที่จะทำงานมากขึ้น เงินในส่วนนี้รัฐจะเป็นผู้เก็บไว้และจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้วแต่ ผู้ต้องขังก็สามารถเบิกเงินเพื่อใช้จ่ายหรือซื้อสิ่งของจำเป็นขณะที่อยู่ในเรือนจำได้ การทำงานของผู้ต้องขังในประเทศญี่ปุ่นจะไม่มีค่าล่วงเวลา และไม่ต้องเสียภาษี ข้อดีคือ การที่รัฐให้รางวัลตอบแทน เป็นสินน้ำใจแก่ผู้ต้องขังโดยจ่ายให้เป็นเบี้ยเลี้ยงเป็นเงินเพียงเล็กน้อยนั้นเป็นการทำให้เห็นความ แตกต่างในการทำงานระหว่างภายนอกและภายในเรือนจำ ข้อเสียคือ การจ่ายให้เป็นเบี้ยเลี้ยงเป็นเงิน เพียงเล็กน้อยอาจไม่จูงใจให้ผู้ต้องขังทำงาน

สำหรับงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยนั้น จากกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตาม ความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 กำหนดค่าตอบแทนการทำงานของ ผู้ต้องขังโดยงานที่มีกำไร ผู้ต้องขังจะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล ได้แก่ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วม ทำงานนั้นรวมทั้ง เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น เจ้าพนักงานเรือนจำนั้นให้ได้รับรางวัลจนถึงผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เทียบเท่า หัวหน้ากอง (ข้อ 59) และรางวัลที่จะจ่ายนั้น ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควรแต่สำหรับ ผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบ และเจ้าพนักงานเรือนจำต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าของกำไร ทั้งหมดรางวัลที่จะจ่ายให้แก่ผู้ต้องขัง (ข้อ 60)

นอกจากนี้การพิจารณาต้องคำนึงถึงแรงงานที่ผู้ต้องขังมีส่วนร่วม ความมั่งคั่งในการใช้วัสดุ ความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็วในการทำงาน ความอุตสาหกรรม การถนอม รักษาเครื่องมือเครื่องใช้ คุณค่าของงาน ประกอบกับลำดับขั้นและประเภทของผู้ต้องขัง (ข้อ 61)

ข้อดีคือ การที่ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควรแต่จ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบ เป็นการยืดหยุ่นให้สามารถกำหนดรางวัลปันผลแล้วแต่สภาพการณ์ได้ ข้อเสียคือ การที่กำหนดให้จ่าย ไม่เกินร้อยละ ห้าสิบทำให้อาจจ่ายจำนวนน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเท่าใดก็ได้ เช่น ร้อยละยี่สิบห้า เป็นต้น

ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง ในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ต้องขังจะ ได้รับค่าจ้างแรงงานเช่นเดียวกับที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอกแต่จะต้องเสียภาษี ส่วนประเทศญี่ปุ่นผู้ต้องขังจะได้เบี้ยเลี้ยงจากการทำงานเพียงเล็กน้อยและไม่ต้องเสียภาษี สำหรับ ประเทศไทยนั้นจะอยู่ตรงกลางระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น นั่นคือได้ ค่าตอบแทนที่มากกว่าประเทศญี่ปุ่นแต่น้อยกว่าประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ควรกำหนดค่าตอบแทน ขึ้นต่ำตามกฎหมายแรงงานด้วย

ตารางที่ 4.2 วิเคราะห์ค่าตอบแทนการทำงานผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย

ประเทศ	ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง
ประเทศสหรัฐอเมริกา	<p>ข้อดีคือ การที่ผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้างแรงงานเช่นเดียวกับที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอก และจะต้องเสียภาษี จะทำให้รัฐบาลได้รายได้จากการทำงานของผู้ต้องขัง และผู้ต้องขังจะได้นำเงินที่ได้ไปเยียวยาแก่เหยื่อที่เกิดจากการทำความผิดของตน</p> <p>ข้อเสียคือ การที่ทำงานภายในเรือนจำแล้วได้ค่าตอบแทนเช่นเดียวกับภายนอกจะทำให้ไม่เห็นถึงความแตกต่างระหว่างภายนอกและภายใน</p>
ประเทศญี่ปุ่น	<p>ข้อดีคือ การที่รัฐให้รางวัลตอบแทนเป็นสินน้ำใจแก่ผู้ต้องขัง โดยจ่ายให้เป็นเบี้ยเลี้ยงเป็นเงินเพียงเล็กน้อยนั้นเป็นการทำให้เห็นความแตกต่างในการทำงานระหว่างภายนอกและภายในเรือนจำ</p> <p>ข้อเสียคือ การจ่ายให้เป็นเบี้ยเลี้ยงเป็นเงินเพียงเล็กน้อย อาจไม่จูงใจให้ผู้ต้องขังทำงาน</p>
ประเทศไทย	<p>ข้อดีคือ การที่ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควร แต่จ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบเป็นการยืดหยุ่นให้สามารถกำหนดรางวัลปันผลแล้วแต่สภาพการณ์ได้</p> <p>ข้อเสียคือ การที่กำหนดให้จ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบทำให้เรือนจำอาจจ่ายจำนวนน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเท่าใดก็ได้ เช่น ร้อยละยี่สิบห้า</p> <p>สรุป ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทยนั้นจะอยู่ตรงกลางระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น นั่นคือได้ค่าตอบแทนที่มากกว่าประเทศญี่ปุ่นแต่น้อยกว่าประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ควรกำหนดค่าตอบแทนขั้นต่ำตามค่าแรงขั้นต่ำของแต่ละจังหวัดตามกฎหมายแรงงานด้วยทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังด้วย</p>

2.2 ปัญหาเกี่ยวกับค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

ผู้ว่าจ้างนิยมจ้างแรงงานผู้ต้องขังเนื่องจากการจ้างงานราคาถูก ไม่ต้องลงทุนเรื่องสถานที่ มีผู้ดูแล ไม่ต้องมีภาระเรื่องสวัสดิการต่างๆ ของแรงงาน

2.2.1 ปัญหาการจ่ายค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังอย่างไม่เป็นธรรม

จากกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 59 ได้วางหลักในการจ่ายรางวัลปันผลดังนี้ “หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

(ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น

(ข) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น

รางวัลที่จะจ่ายตามข้อ 59 (ก) และ (ข) ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควรแต่สำหรับผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบ และเจ้าพนักงานเรือนจำต้องจ่ายไม่เกินร้อยละสิบห้าของกำไรทั้งหมด (ข้อ 60)

เมื่อพิจารณาจากกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการกำหนดให้ผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบแต่ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องจ่ายเท่าไรแต่กำหนดอัตราขั้นสูงไว้นั้นคือไม่เกินร้อยละห้าสิบทำให้สามารถจ่ายให้ต่ำกว่าร้อยละห้าสิบเท่าใดก็ได้ทำให้เกิดการจัดสรรรางวัลปันผลอย่างไม่เป็นธรรม

ทั้งนี้จากปฏิกูญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 23 บุคคลมีสิทธิที่จะทำงานเลือกงานอย่างเสรี มีภาวะการทำงานที่พอใจ มีสิทธิในการรับค่าตอบแทนที่เท่ากันสำหรับการทำงานที่เท่ากัน ไม่เลือกปฏิบัติ⁶⁶

นอกจากนี้ หลักในการปฏิบัติในการคุ้มครองผู้ต้องขังในประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อที่ 14 ผู้ต้องขังพึงมีสิทธิในการทำงาน การมีโอกาสในการทำงานและการได้รับค่าตอบแทนอย่างยุติธรรมและเที่ยงธรรม ตามที่สอดคล้องกับศักยภาพทางร่างกายและจิตใจ⁶⁷

2.2.2 ปัญหาการจ่ายค่าตอบแทนการทำงานเมื่อผู้ต้องขังถูกลงโทษทางวินัย

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และกฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในเรื่องการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในปัจจุบันยังขาดความชัดเจนทั้งทางด้านบทบัญญัติของกฎหมายและขั้นตอนการปฏิบัติในการลงโทษ ยังไม่มีการกำหนดการกระทำที่เป็นความผิดทางวินัยที่ร้ายแรงและไม่ร้ายแรงไว้ บทบัญญัติบางมาตราเป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย และให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการลงโทษการใช้ดุลพินิจในการลงโทษทางวินัยแก่ผู้ต้องขังทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติซึ่งมีผลกระทบต่อ การได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ การได้รับรางวัลจากการฝึกวิชาชีพและอื่น ๆ ดังนั้นปัญหาเรื่องวินัยของผู้ต้องโทษจึงเป็นปัญหาสำคัญ ผู้ต้องขังควรได้รับสิทธิในการได้รับแจ้งข้อกล่าวหา แก้อีกกล่าวหาและการพิจารณาด้วยความเป็นธรรมเพื่อให้การลงโทษเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยในเรือนจำและการป้องกันการตัดสินใจที่ผิดพลาด

⁶⁶ กรมราชทัณฑ์ แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2552 หน้า 116

⁶⁷ อ้างแล้ว หน้า 117

2.2.3 ปัญหาการร้องทุกข์ของผู้ต้องขังจากการจ่ายค่าตอบแทนการทำงานที่ไม่เป็นธรรม

สิทธิในการร้องทุกข์ของผู้ต้องขังนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในด้านการจัดสรรรางวัลปันผลที่ไม่เป็นธรรม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 บัญญัติให้สิทธิผู้ต้องขังในการยื่น คำร้องทุกข์ หรือเรื่องราวใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือ ทูลเกล้าถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ (มาตรา 34) ซึ่งตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดให้ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะร้องทุกข์ด้วยวาจาหรือยื่นเป็นหนังสือก็ได้ โดยถ้าจะยื่นเป็นหนังสือจะยื่นต่อพัสดี หรือที่ซึ่งจัดไว้สำหรับการนั้นก็ได้ และในกรณีที่ผู้ต้องขังจะขอรักษาเป็นความลับห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอ่าน แต่มีหน้าที่จัดส่งไปยังผู้รับ หากเป็นหนังสือถึงรัฐมนตรีหรือทูลเกล้าฯ ถวาย ให้ส่งไปยังอธิบดีดำเนินการต่อไป (ข้อ 120-126)

กฎหมายราชทัณฑ์แม้จะบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังในการร้องทุกข์ดังกล่าวข้างต้นก็ตาม แต่ควรเพิ่มการยื่นคำร้องทุกข์ต่อผู้ตรวจราชการเรือนจำ ดังที่กำหนดไว้ในกฎหมายเรือนจำของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยที่ไม่มีผู้บัญชาการเรือนจำหรือเจ้าหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อจะเป็นการสร้างหลักประกันที่สำคัญได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งการตรวจเรือนจำโดยบุคคลภายนอกเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ ทั้งนี้เพื่อเป็นการควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าพนักงานเรือนจำให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ของกฎหมายเรือนจำ และเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังอีกด้วย

2.2.4 ปัญหาความโปร่งใสและระบบการตรวจสอบที่ดีในการจ่ายค่าตอบแทน

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 62 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคลซึ่งให้ข้อมูลโดยสุจริตแก่องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมได้รับความคุ้มครอง” แสดงให้เห็นถึงความพยายามให้มีความโปร่งใสและมีระบบการตรวจสอบก็ตามแต่ก็ยังคงมีปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยซึ่งละเลยองค์กรราชทัณฑ์ ที่เป็นองค์กรของรัฐในการบังคับโทษจำคุกเสมอ ปัญหาความโปร่งใสและระบบการตรวจสอบองค์กรราชทัณฑ์นั้นก็ยังมีปัญหาไม่น้อยกว่าองค์กรอื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรมในกรณีของประเทศไทยการตรวจสอบเรือนจำมีเฉพาะภายในองค์กรเท่านั้น

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การลงโทษด้วยวิธีการแก้แค้นทดแทนในอดีตไม่สามารถพัฒนาผู้ต้องขังได้ การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในปัจจุบันจึงมีวิธีการปฏิบัติภายในเรือนจำ ได้แก่ การฝึกวิชาชีพและการทำงาน ซึ่งผู้ต้องขังจะได้รับการอบรมเพื่อให้มีวิชาชีพติดตัว นอกจากนี้ยังได้รับค่าตอบแทนเพื่อเก็บไว้เป็นทุนในการประกอบอาชีพภายหลังจากพ้นโทษแล้ว จากการศึกษา มีบทสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

1. บทสรุป

การลงโทษในปัจจุบันผู้ต้องขังจะต้องได้รับการฝึกวิชาชีพและทำงานต่างๆ ที่มีอยู่ในเรือนจำ จึงทำให้งานในด้านนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องดำเนินการ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้วจะได้กลับคืนสู่สังคมโดยปกติสุขและเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก การฝึกวิชาชีพจะมีรายได้ ตอบแทนซึ่งอาจจะได้จากค่าจ้างแรงงานต่างๆ และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ อันเป็นผลจากการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง ผลประโยชน์หรือรายได้เหล่านี้เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วก็นำแบ่งให้เป็นรายได้ของผู้ต้องขังจำนวนหนึ่ง

1.1 การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง

จากการศึกษาพบว่าทุกประเทศต่างให้ความสำคัญกับการฝึกวิชาชีพ เนื่องจากเป็นการขัดเกลาจิตใจและฝึกให้ผู้ต้องขังมีระเบียบวินัยรักการทำงาน นอกจากจะทำให้ผู้ต้องขังไม่มีเวลาว่างมากเกินไปแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์อื่นๆ อีกด้วย เช่น ทำให้ผู้ต้องขังไม่เครียด ไม่หงุดหงิดมีผลในการปกครอง เป็นต้น เพราะผู้ต้องขังไม่ใช้เวลาไปในการทำผิด ทำให้ผู้ต้องขังเรียนรู้คุณค่าของการมีชีวิต เกิดความรักการทำงานปลุกฝังความรับผิดชอบมีระเบียบวินัย เกิดความรู้ความชำนาญที่จะติดตัวออกไปภายหลังจากพ้นโทษ โดยเฉพาะงานที่ใช้ฝีมือ ถึงแม้จะมีโรงงานฝึกวิชาชีพโดยตรงแต่ก็ทำให้มีรายได้เพื่อการใช้จ่ายในขณะที่อยู่ในเรือนจำ ซึ่งมาจากส่วนแบ่งรายได้ที่เรือนจำได้รับจากผู้ว่าจ้าง ทำให้ผู้ต้องขังมีเงินพอซื้อของต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ทำให้รัฐสามารถมีรายได้กลับคืนจากที่ต้องเสียไปในค่าใช้จ่ายเพื่อการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งเรือนจำและทัณฑสถานสามารถใช้รายได้ส่วนนี้ในการดำเนินงานเป็นการแบ่งเบาภาระงบประมาณของรัฐ

ประเทศสหรัฐอเมริกา ระบบเรือนจำจะคุมขังเฉพาะผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่เท่านั้น อาชีพแล้วแต่ท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การเป็นพนักงานรับโทรศัพท์ อุปกรณ์เกี่ยวกับแว่นตา เครื่องแต่งสำนักงาน เป็นต้น โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ของผู้ว่าจ้าง สถานที่อาจเป็นในเรือนจำหรือโรงงานอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำ ระยะเวลาในการฝึกวิชาชีพแล้วแต่ความยากง่ายของชิ้นงาน กรมราชทัณฑ์จะเป็นผู้ประสานงานเพื่อจัดสรรงานให้กับเรือนจำ โดยรับงานจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง มีการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร รวมทั้งรับงานมาจาก

ภาคเอกชน และการผลิตเครื่องใช้ต่าง ๆ ของรัฐบาลเพื่อลดค่าใช้จ่ายภาครัฐ สำหรับผู้ต้องขังที่มีใบอนุญาตทางด้านวิชาชีพแล้ว สามารถทำงานกับโครงการพิเศษที่ได้การมอบหมายงานอาจจะรวมไปถึงการมีส่วนร่วมกันในงานทางด้านการศึกษา การฝึกอบรม หรือโครงการฝึกหัดงาน การทำความสะอาด การซ่อมบำรุง การบริการด้านอาหาร และการทำงานในสำนักงานของเรือนจำ และทัณฑสถาน นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่ชื่อ อุตสาหกรรมสหพันธ์ผู้ต้องขัง หน่วยงานนี้เป็นความร่วมมือของรัฐบาลในการว่าจ้างและฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ โดยจะจัดหางานที่แตกต่างกับงานของหน่วยงานเอกชน เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบในการจำหน่ายสินค้าแข่งกันกับเอกชน เช่น การผลิตสายเคเบิล อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องเขียน เครื่องมือ ผ้าเช็ดตัว กระเป๋าเครื่องมือ ไม้กวาด เป็นต้น

ในประเทศญี่ปุ่นจะรับผิดชอบผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่รวมทั้งผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน สังกัดกระทรวงยุติธรรม ผู้ต้องขังในเรือนจำของประเทศญี่ปุ่นจะถูกจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยมีศูนย์จำแนกลักษณะผู้ต้องขังประจำภาคต่าง ๆ มีการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในแต่ละชั้นตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการทดสอบทางจิตวิทยา เช่น การทดสอบความพร้อม การทดสอบบุคลิกภาพ การทดสอบทัศนคติรวมทั้งสติปัญญา และมีการจำแนกซ้ำเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องก่อนการฝึกวิชาชีพ การฝึกมี 3 แบบ คือ การฝึกทั่วไป การฝึกเฉพาะด้าน และการฝึกเป็นครั้งคราว ประเทศญี่ปุ่นจะมีการจัดอุตสาหกรรมในเรือนจำ และการทำงานภายนอกเรือนจำ สำหรับในเรือนจำ แบบแรก รัฐเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบในการผลิตทั้งหมดหรือบางส่วน แบบที่สอง เอกชนผู้ทำสัญญาเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบในการผลิตทั้งหมด สำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการอุตสาหกรรมในเรือนจำจะมีองค์กรที่มีชื่อเรียกว่า “Japanese Correctional Association” หรือ JCA เพื่อทำหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากฝีมือผู้ต้องขังโดยมีตราสินค้าว่า “CAPIC” ผู้ต้องขังจะต้องเสียภาษีให้แก่รัฐในจำนวนที่ไม่มาก

สำหรับงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยนั้นในอดีตนั้นมีการบริหารงานที่ไม่ซับซ้อน โดยจะเน้นในเรื่องของการควบคุมมากกว่าการฝึกวิชาชีพ แต่ในปัจจุบันนี้การบริหารงานราชทัณฑ์เน้นในเรื่องของการ ฝึกวิชาชีพมากขึ้น จึงมีการบริหารงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้น การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในเรือนจำแบ่งเป็น

1.1.1 การฝึกวิชาชีพตามความเหมาะสม เป็นการฝึกวิชาชีพตามความรู้

ความสามารถของผู้ต้องขัง และตามวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ภาคเหนือเป็นการแกะสลักไม้สัก ภาคกลาง เป็นตุ๋นปลา ภาคตะวันออก ฉียงเหนือเป็นชุดรับแขกไม้ประดู่ ไม้มะค่า ภาคใต้เป็นผลิตภัณฑ์จากหอย

1.1.2 การฝึกวิชาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพ

การฝึกวิชาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพ ได้ ภายหลังพ้นโทษ การฝึกวิชาชีพระยะสั้นและการฝึกวิชาชีพระยะยาว

1) การฝึกวิชาชีพระยะสั้น เช่น การวางแผนโบราณ การทำกรอบรูป วิทยาศาสตร์ การทำเครื่องปั้นดินเผา การวาดภาพ การซ่อมรองเท้า การจักสาน การเสริมสวย ดอกไม้ประดิษฐ์ ตัดเย็บเสื้อผ้า

2) การฝึกวิชาชีพระยะยาว เช่น ช่างแกะสลักไม้สัก ช่างสี เครื่องเรือนไม้ ช่างปูน ช่างเชื่อมโลหะ ช่างยนต์ ช่างเหล็กตัด มั่งลวด ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม

1.1.3 การฝึกทักษะอาชีพ เป็นการสร้างรายได้และฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง โดยใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุดิบที่เกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นเรือนจำอุตสาหกรรม การจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาจจะจำหน่ายที่เรือนจำนั้นเองหรือจำหน่ายในเทศกาลต่างๆ ในงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์และในงานวันพบญาติ

1.2 ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

เมื่อผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพหรือทำงานแล้วจะได้รับค่าตอบแทนจากการทำงาน สำหรับค่าตอบแทน การทำงานนี้ทุกประเทศจัดให้มีเหมือนกันแต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดดังนี้

ประเทศสหรัฐอเมริกา การฝึกวิชาชีพจะผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ โดยจะจัดหางานที่แตกต่างกับงานของหน่วยงานเอกชน เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบในการจำหน่ายสินค้าแข่งกันกับเอกชน สำหรับผู้ต้องขังที่มีใบอนุญาตทางด้านวิชาชีพแล้วสามารถทำงานกับโครงการพิเศษ ที่ได้รับการมอบหมาย อาจจะรวมไปถึงการมีส่วนร่วมกันในงานทางด้านการศึกษา การฝึกอบรม หรือโครงการฝึกหัดงาน การทำความสะอาด การซ่อมบำรุง การบริการด้านอาหาร และการทำงานในสำนักงานของเรือนจำ และทัณฑสถานด้วย ผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้างแรงงานเช่นเดียวกับที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอก และจะต้องเสียภาษี และสามารถทำงานล่วงเวลาได้ ค่าตอบแทนของผู้ต้องขังจะถูกเก็บไว้โดยเจ้าหน้าที่ของเรือนจำและผู้ต้องขังสามารถเบิกออกมาใช้จ่ายได้ ซึ่งต่างจากในอดีตที่ผู้ต้องขังทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน

สำหรับประเทศญี่ปุ่น รัฐให้เอกชนเป็นผู้ทำสัญญาจัดหาวัตถุดิบและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ในการผลิตทั้งหมด โดยจะต้องจ่ายเงินให้รัฐสำหรับค่าจ้างแรงงานผู้ต้องขังสำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการอุตสาหกรรมในเรือนจำ การทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำ รัฐจะให้รางวัลตอบแทนเป็นสินน้ำใจแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งต่างจากในอดีตที่ผู้ต้องขังทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน โดยจะจ่ายให้เป็นเบี้ยเลี้ยงซึ่งเป็นค่าตอบแทนการทำงานที่มีจำนวนไม่มากนักหรือเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ค่าเท่ากัน ก่อนให้เพิ่มในแต่ละเดือนสำหรับการคำนวณจำนวนเงินพิจารณาจากสัมฤทธิ์ผลในการทำงานของผู้ต้องขังและปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการทำงาน เช่น ประเภทและปริมาณของงานหรือความรู้และทักษะที่จำเป็น (พ.ร.บ. ผู้ต้องขังประเทศญี่ปุ่น มาตรา 98) แต่ถ้าผู้ต้องขังไม่ยอมทำงานภายในหกเดือน ค่าตอบแทนนี้จะลดลงจนหมด เงินในส่วนนี้รัฐจะเป็นผู้เก็บไว้และจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้วแต่ผู้ต้องขังก็สามารถเบิกเงินเพื่อใช้จ่ายหรือซื้อสิ่งของจำเป็นขณะที่อยู่ในเรือนจำได้ การทำงานของผู้ต้องขังในประเทศญี่ปุ่นจะไม่มีค่าล่วงเวลา

ในประเทศไทยกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ในเรื่องของการกำหนดค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขังจะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล ได้แก่ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น โดยผู้ที่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล หากเป็นผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดตั้งแต่ชั้นกลางขึ้นไป (ข้อ 59) รางวัลที่จะจ่ายให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควรแต่สำหรับผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบจากกำไรที่ได้ ค่าตอบแทนของผู้ต้องขังจะถูกเก็บไว้โดยเรือนจำและผู้ต้องขังสามารถเบิกออกมาใช้จ่ายได้ รางวัลที่จะจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังจะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการในข้อบังคับที่อธิบดีกำหนดโดยคำนึงถึงแรงงานที่ผู้ต้องขังมีส่วนร่วม ความมั่งคั่งในการใช้วัสดุความประณีตเรียบร้อยของงาน

ความรวดเร็วในการทำงาน ความสะอาด การถนอมและการรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ และคุณค่าของงาน ประกอบกับลำดับชั้นและประเภทของผู้ต้องขัง การจ่ายรางวัลให้ผู้ต้องขังให้กำหนดเป็นส่วนไม่เกินคนละ 12 ส่วนจากรางวัลที่ต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบจากกำไรที่ได้ตามเกณฑ์ดังนี้

- 1.2.1 ผู้ที่ทำงานอยู่ในชั้นดีมาก ไม่เกิน 6 ส่วน
- 1.2.2 ผู้ที่ทำงานอยู่ในชั้นดี ไม่เกิน 4 ส่วน
- 1.2.3 ผู้ที่ทำงานอยู่ในชั้นพอใช้ ไม่เกิน 2 ส่วน ลำดับชั้นและประเภทของผู้ต้องขัง

ให้ไว้ดังนี้

- 1) ชั้นเยี่ยม 6 ส่วน
- 2) ชั้นดีมาก 5 ส่วน
- 3) ชั้นดี 4 ส่วน
- 4) ชั้นกลาง คนต้องขังและคนฝาก 3 ส่วน
- 5) ชั้นเลว 2 ส่วน
- 6) ชั้นเลวมาก 1 ส่วน (ข้อ 60)

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น พบว่ามีข้อเสนอแนะที่สามารถนำมาปรับใช้ในงานราชทัณฑ์ไทยได้ดังนี้

2.1 การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง

การลงโทษในปัจจุบันได้มีการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี กลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมีความสุข ผู้ต้องขังจะได้รับการอบรมและฝึกวิชาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในเรือนจำเพื่อให้สามารถนำวิชาชีพ ที่ได้รับการฝึกฝนออกไปประกอบอาชีพหลังจากพ้นโทษ สำหรับการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1.1 การทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน

จากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์บังคับว่าผู้ต้องขังจะต้องทำงาน ไม่มีสิทธิที่จะเลือกว่าจะทำงานหรือไม่ รวมถึงไม่มีสิทธิที่จะเลือกประเภทของงานที่ต้องทำ บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ผู้ต้องขังทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถาน

ขอเสนอให้แก้ไขกฎหมายในส่วนของสิทธิที่จะเลือกประเภทของงานที่ต้องทำ เพราะผู้ต้องขังแต่ละคนมีความรู้ ความสามารถ ความถนัด และสภาพร่างกายที่แตกต่างกันไปรวมทั้งมีความต้องการฝึกวิชาชีพที่แตกต่างกัน จึงควรให้ผู้ต้องขังได้เลือกประเภทของงานที่ต้องทำได้ เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นซึ่ง มีการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังตามความเหมาะสมโดยมีการทดสอบจิตวิทยา ความพร้อม ทักษะสติ สติปัญญา และมีการจำแนกซ้ำเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

โดยแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 22 บัญญัติไว้ว่า “นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ” เป็น “นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามความรู้ ความสามารถ ความถนัด และสภาพร่างกาย” เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ฝึกอาชีพตามความต้องการ และสามารถพัฒนานำความรู้ความชำนาญไปประกอบอาชีพเมื่อพ้นโทษ

2.1.2 การจัดตั้งเรือนจำท้องถิ่นเพื่อฝึกอาชีพให้ตรงต่อความต้องการของท้องถิ่น

ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ของประเทศไทยให้แต่ละเรือนจำ ต้องหาผู้ว่าจ้าง แรงงานผู้ต้องขังเอง ทำให้ได้ผู้ว่าจ้างรายย่อยในท้องถิ่น ซึ่งจ้างแรงงานในปริมาณที่ไม่มาก แต่ถ้ามีการจ้างจากผู้ว่าจ้างรายใหญ่จะมีการพัฒนากระบวนการในการผลิต การพัฒนาโรงงาน การพัฒนาฝีมือแรงงานผู้ต้องขัง รวมทั้งมีการจ่ายค่าตอบแทนที่มากกว่า และในหลักสูตรการฝึกวิชาชีพส่วนใหญ่จะมีการกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางทำให้ไม่ตรงต่อความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

ขอเสนอให้มีการพัฒนาระบบเรือนจำท้องถิ่นขึ้นในประเทศไทย โดยอาจสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนคร เป็นต้น นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ของประเทศไทยควรเป็นผู้จัดหาผู้ว่าจ้างแรงงานผู้ต้องขังเอง เพราะการพัฒนาระบบเรือนจำท้องถิ่นขึ้นในประเทศไทยจะทำให้ได้หลักสูตรการฝึกวิชาชีพที่ตรงต่อความต้องการของท้องถิ่น และการที่กรมราชทัณฑ์ของประเทศไทยเป็นผู้จัดหาผู้ว่าจ้างแรงงานผู้ต้องขังเองจะได้ผู้ว่าจ้างรายใหญ่ที่มีการพัฒนากระบวนการในการผลิต การพัฒนาโรงงาน การพัฒนาแรงงานผู้ต้องขัง รวมทั้งมีการจ่ายค่าตอบแทนที่มากกว่า เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมี ระบบเรือนจำท้องถิ่น (Local correctional facilities) เพื่อการฝึกอาชีพ เช่น การเป็นพนักงานรับโทรศัพท์ การผลิตอุปกรณ์เกี่ยวกับแว่นตา เป็นต้น โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ของผู้ว่าจ้าง

โดยแก้ไขพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจ และหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้ .....

(30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน” เป็น “(30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการจัดตั้งเรือนจำท้องถิ่นที่มีอำนาจควบคุมผู้กระทำผิดที่มีอัตราโทษ จำคุกไม่เกิน 2 ปี โดยเริ่มจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อม”

2.1.3 การตรวจค้นก่อนการฝึกวิชาชีพ

การตรวจค้นก่อนการฝึกวิชาชีพเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังนำวัสดุอุปกรณ์จากโรงฝึกวิชาชีพติดตัวออกไปใช้สำหรับการหลบหนีออกจากที่คุมขัง หรือใช้เป็นอาวุธในการทำร้ายร่างกายกันแต่การตรวจค้นนั้นให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในการถูกตรวจค้นไว้เพียงพอหรือไม่ เนื่องจากกฎกระทรวงบัญญัติแต่เพียงหลักเกณฑ์ในการตรวจค้นไว้เท่านั้น แต่ในรายละเอียดของวิธีการตรวจค้นมิได้บัญญัติไว้ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการตรวจค้นร่างกายของผู้ต้องขังได้อย่างกว้างขวาง

ขอเสนอให้กำหนดรายละเอียดของวิธีการตรวจค้นโดยไม่ควรเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการตรวจค้นร่างกายของผู้ต้องขัง และควรมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน เพราะการตรวจค้นนั้นควรให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในการถูกตรวจค้นไว้ไม่เพียงพอ เนื่องจากรายละเอียดของวิธีการตรวจค้นนั้นมิได้บัญญัติไว้ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการตรวจค้นร่างกายได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการตรวจค้นภายใน

ร่างกายซึ่งอาจกระทำโดยวิธีที่รุนแรง หรือกระทำโดยเปิดเผยต่อผู้อื่น เช่น การให้เปลือยกาย เป็นต้น เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีหน่วยงานที่ชื่ออุตสาหกรรมสหพันธ์ผู้ต้องขังคอยดูแลให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขัง

โดยแก้ไขกฎกระทรวงมหาดไทยซึ่งออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ข้อ 36 บัญญัติไว้ว่า “การตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขังนั้น ถ้าผู้ต้องขังเป็นชายให้เจ้าพนักงานชายเป็นผู้ตรวจ ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจ หากไม่มีเจ้าพนักงานหญิงก็ให้ผู้ต้องขังนั้นเอง แสดงสิ่งของที่ตนมีติดตัวมาต่อเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ตรวจ หากว่ายังเป็นที่ยสงสัยว่าผู้ต้องขัง จะไม่แสดงสิ่งของที่มีอยู่ทั้งหมด ก็ให้เชิญหญิงอื่นที่เชื่อถือมาช่วยทำการตรวจให้” เป็น “การตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขังนั้น ถ้าผู้ต้องขังเป็นชายให้เจ้าพนักงานชายเป็นผู้ตรวจ ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจ หากไม่มีเจ้าพนักงานหญิงก็ให้ผู้ต้องขังนั้นเอง แสดงสิ่งของที่ตนมีติดตัวมาต่อเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ตรวจ หากว่ายังเป็นที่ยสงสัยว่าผู้ต้องขัง จะไม่แสดงสิ่งของที่มีอยู่ทั้งหมด ก็ให้เชิญหญิงอื่นที่เชื่อถือมาช่วยทำการตรวจให้ ทั้งนี้ให้ตรวจค้นในขณะที่ผู้ต้องขังสวมเสื้อผ้า โดยมีเจ้าหน้าที่ชั้นยศตึกขึ้นไปเป็นผู้ควบคุม”

2.1.4 ปฏิรูปรูปแบบในการลงโทษผู้กระทำผิดจากปัญหาเกี่ยวกับความแออัด

ในเรือนจำ

เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ และอัตรากำลังในการบริหารงานราชทัณฑ์ของไทย ในขณะที่กระบวนการยุติธรรมของไทยยังนิยมใช้โทษจำคุกในการลงโทษผู้กระทำผิดแม้ผู้กระทำผิดเล็กน้อย ทำให้มีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นจำนวนมากส่งผลทำให้การฝึกวิชาชีพในเรือนจำของไทยเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทั้งด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องขัง ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังด้อยลงไปด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

ขอเสนอให้นำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทยให้มากขึ้น เพราะผู้ที่กระทำผิดโดยพลั้งพลาดในคดีเล็กน้อยควรได้รับโอกาสอบรมแก้ไข แทนการจำคุกทั้งนี้เพื่อเก็บพื้นที่และทรัพยากรในเรือนจำไว้สำหรับผู้กระทำผิดที่จำเป็นต้องได้รับการอบรมแก้ไขในเรือนจำหรือพวกที่มีลักษณะร้ายและเป็นอันตรายต่อสังคมเท่านั้น เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งการลงโทษจำคุกจะใช้กับบุคคลที่เป็นภัยและอันตรายต่อสังคมเท่านั้น เนื่องจากการจำคุกในระยะเวลาอันสั้นก็จะเกิดปัญหาตามมา ตั้งแต่ทำให้สภาพครอบครัวของผู้กระทำผิดแตกแยกและมีปมด้อย ในสังคมผู้กระทำความผิดอาจเรียนรู้พฤติกรรมในทางลบจากผู้กระทำความผิดอื่นระหว่างต้องโทษ จำคุก เมื่อพ้นโทษจำคุกแล้วก็กลับมากระทำความผิดซ้ำและรุนแรง กว่าเก่าอีก⁶⁸ นอกจากนี้ในระยะเวลาต้องโทษรัฐจะต้องเสียค่าใช้จ่าย เลี้ยงดูผู้กระทำผิดในการฝึกวิชาชีพอีกเป็นจำนวนมาก การรอกการลงโทษจำคุกโทษรัฐยังได้รับประโยชน์จากการทำงานบริการสังคม จากผู้กระทำผิดได้อีกด้วยและช่วยแก้ปัญหาความแออัดของเรือนจำที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและแก้ไขปัญหาลังคมได้ดีขึ้น

⁶⁸ วัชรภรณ์ จิตรชุ่ม การหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกโดยงานคุมประพฤติศึกษาเฉพาะอัตราโทษการรอการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัย ปี 2545 บทคัดย่อ

โดยแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามปี” เป็น “ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินห้าปี” โดยคำนึงถึงประเภทของความผิดและลักษณะของความผิด เนื่องจากอยู่ในระยะเวลาที่เห็นว่าศาลสามารถที่จะเอื้ออำนวยให้ดุลยพินิจของศาลกว้างขวางพอที่จะให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้รับโอกาสอยู่ร่วมกับผู้อื่นแทนการลงโทษจำคุก และเป็นการให้โอกาสกับผู้กระทำความผิดในความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงจนเกินไป ทั้งยังเป็นการหันต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนช่วย บรรเทาความเดือดร้อนกรณีเรือนจำแออัดและผลกระทบต่าง ๆ ที่ตามมาในการฝึกวิชาชีพอีกมากมาย

2.1.5 การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากการฝึกวิชาชีพ

ผลผลิตที่เกิดจากการฝึกวิชาชีพของประเทศไทยจะมีการจำหน่ายที่เรือนจำนั้นเองหรือจำหน่าย ในเทศกาลต่างๆ เช่น งานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ งานวันพบญาติ เป็นต้น ซึ่งทำให้การกระจายสินค้าผลผลิตที่เกิดจากการฝึกวิชาชีพไม่ทั่วถึง นอกจากนี้การอยู่ในระบบราชการทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในการทำงาน เช่น การบริหารจัดการ การตลาด การจัดจำหน่าย การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ขอเสนอให้มีการพัฒนาหน่วยงานพิเศษโดยออกแบบโครงสร้างองค์กรรูปแบบอื่นที่มีใช้ส่วนราชการ เพราะการฝึกวิชาชีพจะต้องเกิดความคล่องตัวในการทำงานทั้งการบริหารจัดการการฝึกวิชาชีพ การตลาด การจัดจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ เช่นเดียวกับ ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีหน่วยงานที่ชื่ออุตสาหกรรมสหพันธ์ผู้ต้องขัง หน่วยงานนี้เป็นความร่วมมือของรัฐบาลในการว่าจ้างและฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ โดยจะมีการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร รวมทั้งรับงานมาจากภาคเอกชน และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีองค์กรที่มีชื่อเรียกว่า “Japanese Correctional Association” เพื่อทำหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือผู้ต้องขังโดยมีตราสินค้าว่า “CAPIC”

โดยให้มีการพัฒนาหน่วยงานพิเศษ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 16 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “การปรับเปลี่ยนส่วนราชการเป็นองค์การมหาชน หรือองค์กรรูปแบบอื่นที่มีใช้ส่วนราชการ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชน” เป็น “การปรับเปลี่ยนส่วนราชการเป็นองค์การมหาชน หรือองค์กรรูปแบบอื่นที่มีใช้ส่วนราชการ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยมีการตั้งหน่วยงานการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้เป็นองค์กรรูปแบบอื่นที่มีใช้ส่วนราชการ”

2.2 ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง

การฝึกวิชาชีพในเรือนจำนอกจากจะทำให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้ในการประกอบอาชีพแล้ว ยังมีรายได้ซึ่งได้รับจากการทำงานเพื่อการใช้จ่ายซื้อของใช้ส่วนตัวที่จำเป็นจากร้านค้าสงเคราะห์ผู้ต้องขังขณะอยู่ในเรือนจำและเป็นเงินทุนไว้ประกอบอาชีพ สำหรับค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง มีข้อเสนอแนะดังนี้

2.2.1 การจ่ายค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังอย่างเป็นธรรม

จากกฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์มีการกำหนดให้ค่าตอบแทนผู้ต้องขังไม่เกินร้อยละห้าสิบจากกำไร แต่ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องจ่ายเท่าไรทำให้สามารถจ่ายให้ต่ำกว่าร้อยละห้าสิบเท่าใดก็ได้ ทำให้เกิดการจ่ายค่าตอบแทนอย่างไม่เป็นธรรม

ขอเสนอให้แก้กฎหมายให้มีการกำหนดขั้นต่ำของค่าตอบแทนแรงงานไว้ เพราะจะทำให้การจ่ายค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังเป็นธรรมมากขึ้น เช่นเดียวกับในขณะประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งกำหนดให้ผู้ต้องขังได้รับค่าตอบแทนการทำงานเช่นเดียวกับที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอกและจะต้องเสียภาษี และประเทศญี่ปุ่นซึ่งรัฐจะให้ค่าตอบแทนแรงงานเป็นสินน้ำใจแก่ผู้ต้องขังโดยจ่ายให้เป็นเบี้ยเลี้ยงเป็นเงินเพียงเล็กน้อยและค่อยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามความสามารถและต้องเสียภาษี เนื่องจากค่าจ้างเป็นค่าตอบแทนในการทำงานที่มีความสำคัญมากที่เป็นรายได้หลักและเป็นฐานในการคำนวณเงิน ตอบแทนประเภทอื่น⁶⁹ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ควรมีค่าล่วงเวลาด้วยซึ่งเป็นเงินที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างเป็นการตอบแทนการทำงานล่วงเวลา กล่าวคือ การทำงานนอก หรือเกินเวลาทำงานปกติ หรือเกินชั่วโมงทำงานในแต่ละวันที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันตาม มาตรา 23 ในวันทำงานหรือวันหยุดแล้วแต่กรณี (มาตรา 5) สำหรับค่าล่วงเวลานั้นแบ่งเป็น 2 ประเภท

(1) ค่าล่วงเวลาในวันทำงาน

นายจ้างต้องจ่ายให้ลูกจ้างในอัตราไม่น้อยกว่าหนึ่งเท่าครึ่งของอัตราค่าจ้างต่อชั่วโมงในวันทำงานตามจำนวนชั่วโมงที่ทำ หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งเท่าครึ่งของอัตราค่าจ้างต่อหน่วยในวันทำงานตามจำนวนผลงานที่ทำได้สำหรับลูกจ้างซึ่งได้รับค่าจ้างตามผลงานโดยคำนวณเป็นหน่วย (มาตรา 61)

(2) ค่าล่วงเวลาในวันหยุด

นายจ้างต้องจ่ายให้ลูกจ้างในอัตราไม่น้อยกว่าสามเท่าของอัตราค่าจ้างต่อชั่วโมงในวันทำงานตามจำนวนชั่วโมงที่ทำ หรือไม่น้อยกว่าสามเท่าของอัตราค่าจ้างต่อหน่วยในวันทำงานตามจำนวนผลงานที่ทำได้สำหรับลูกจ้างซึ่งได้รับค่าจ้างตามผลงานโดยคำนวณเป็นหน่วย (มาตรา 63)⁷⁰

เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

ค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังควรมีการพิจารณาถึง “อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ” ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีอัตราไม่เท่ากัน คณะกรรมการค่าจ้างต้องพิจารณาตามมาตรฐานฝีมือ ความรู้ ความสามารถ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่คณะกรรมการค่าจ้างกำหนด (มาตรา 87 วรรคท้าย) การกำหนดค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังควรดูถึงอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดซึ่งเรื้อนจำตั้งอยู่ แต่ผู้ต้องขังจะทำงานได้ประมาณวันละ 5 ชั่วโมงเนื่องจากต้องเสียเวลาไปกับการนับยอดผู้ต้องขังจึงคิดค่าจ้าง

⁶⁹ กิติพงศ์ หังสพฤกษ์ (2556) กฎหมายแรงงาน สัญญาจ้างแรงงาน และกฎหมายคุ้มครองแรงงาน กรุงเทพมหานคร สำนักวิทยุฯ หน้า 150

⁷⁰ กิติพงศ์ หังสพฤกษ์ อ้างแล้ว หน้า 153 - 154

ในอัตรา 60 % ของอัตราขั้นต่ำในจังหวัดนั้น นอกจากนี้การคิดค่าตอบแทนแรงงานผู้ต้องขังควรพิจารณาต้นทุนการจัดตั้งโรงงาน ค่าสาธารณูปโภค และอุปโภคผู้ต้องขัง รวมถึงสวัสดิการต่าง ๆ ซึ่งรัฐต้องใช้จ่ายด้วย

โดยกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 60 บัญญัติไว้ว่า “รางวัลที่จะจ่ายให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบ” เป็น “รางวัลที่จะจ่ายให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละห้าสิบและไม่น้อยกว่าร้อยละหกสิบของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในจังหวัดนั้น”

2.2.2 การจ่ายค่าตอบแทนการทำงานเมื่อผู้ต้องขังถูกลงโทษทางวินัย

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และกฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในเรื่องการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในปัจจุบัน ยังขาดความชัดเจนทั้งทางด้านบทบัญญัติของกฎหมายและขั้นตอนการปฏิบัติในการลงโทษ ยังไม่มีการกำหนดการกระทำที่เป็นความผิดทางวินัยที่มีผลต่อการจ่ายค่าตอบแทนผู้ต้องขัง การให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการลงโทษงดการจ่ายค่าตอบแทนทำให้เกิดปัญหาต่อผู้ต้องขัง

ขอเสนอให้กำหนดว่าความผิดทางวินัยใดเป็นความผิดที่มีผลต่อการจ่ายค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งกำหนดไว้ว่าผู้ต้องขังใดที่ไม่ยอมทำงานจะถูกลดค่าตอบแทน ลงเรื่อย ๆ จนถึงเดือนที่หกค่าตอบแทนนั้นจะเท่ากับศูนย์ ทั้งนี้สามารถเทียบเคียงจาก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 583 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ถ้าลูกจ้างจงใจขัดคำสั่งของนายจ้างอันชอบด้วยกฎหมายก็ดี หรือละเลยไม่นำพาต่อคำสั่งเช่นว่านั้นเป็นอาจณก็ดี ละทิ้งการงานไปเสียก็ดี กระทำความผิดอย่างร้ายแรงก็ดี หรือทำประการอื่นอันไม่สมแก่การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ลุ่ล่งไปโดยถูกต้องและสุจริตก็ดี ท่านว่านายจ้างจะไล่ออกโดยมิพักต้องบอกกล่าวล่วงหน้า หรือให้สินไหมทดแทนก็ได้” ซึ่งอาจแยกได้ 5 ประการ

- 1) จงใจขัดคำสั่งของนายจ้างอันชอบด้วยกฎหมาย
- 2) ละเลยไม่นำพาต่อคำสั่งเช่นว่านั้นเป็นอาจณ
- 3) ละทิ้งการงานไปเสีย
- 4) กระทำความผิดอย่างร้ายแรง
- 5) กระทำประการอื่นอันไม่สมแก่การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ลุ่ล่งไป

โดยถูกต้องและสุจริต⁷¹

⁷¹ กิติพงษ์ หังสพฤกษ์ อ่างแล้ว หน้า 79 - 85

โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 35 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำความผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่ พิจารณาโดยถ่วงแท้ แล้วลงโทษสถานหนึ่งสถานใด หรือหลายสถานตั้งต่อไปนี้ (5) ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วน บางอย่าง” เป็น “เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำความผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่ พิจารณาโดยถ่วงแท้ แล้วลงโทษสถานหนึ่งสถานใด หรือหลายสถานตั้งต่อไปนี้ (5) ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมด หรือแต่บางส่วนบางอย่าง หากผู้ต้องขังนั้นจงใจขัดคำสั่งของผู้ควบคุมอันชอบด้วยกฎหมาย ละเลย ไม่นำพาต่อคำสั่งเช่นว่านั้นเป็นอาจฉฉ ละทิ้งการงานไปเสีย กระทำความผิดอย่างร้ายแรง และกระทำ ประการอื่นอันไม่สมแก่การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ลุล่วงไปโดยถูกต้องและสุจริต”

2.2.3 การร้องทุกข์ของผู้ต้องขังจากการจ่ายค่าตอบแทนการทำงานที่ไม่

เป็นธรรม

ผู้ต้องขังมีสิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือทูลเกล้าถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ โดยถ้าจะยื่นเป็นหนังสือจะยื่นต่อพัศดีหรือที่ซึ่งจัดไว้ สำหรับการนั้นก็ได้ซึ่งอาจทำให้ผู้ต้องขังไม่กล้าร้องทุกข์เนื่องจากต้องผ่านเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เทียบเคียงจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 62 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคลซึ่งให้ข้อมูลโดยสุจริตแก่องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมได้รับความคุ้มครอง” แสดงให้เห็นถึงความพยายามให้มีความโปร่งใสและมีระบบการตรวจสอบและจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 นายจ้างต้องจัดให้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการร้องทุกข์ของลูกจ้างในข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานตามมาตรา 108 (7) ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดตามมาตรา 109 ดังต่อไปนี้ ทั้งนี้เพื่อให้ลูกจ้างทราบกระบวนการเกี่ยวกับการร้องทุกข์เมื่อลูกจ้างถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด หรือได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการทำงาน

(1) ขอบเขตและความหมายของข้อร้องทุกข์

(2) วิธีการและขั้นตอนการร้องทุกข์

(3) การสอบสวนและพิจารณาข้อร้องทุกข์

(4) กระบวนการยุติข้อร้องทุกข์

การคุ้มครองผู้ร้องทุกข์และผู้เกี่ยวข้อง⁷²

ขอเสนอให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในการร้องทุกข์ โดยการแก้ไขกฎหมายในกรณีของการยื่นคำร้องทุกข์โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เข้ามาเกี่ยวข้องเช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งในงานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นจะเชิญอาสาสมัครให้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือกิจการของเรือนจำต่าง ๆ ผู้ต้องขังมีสิทธิยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อผู้ตรวจการเรือนจำที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม⁷³

⁷² กิตติพงศ์ หังสพฤกษ์ อ่างแล้ว หน้า 247

⁷³ กรมราชทัณฑ์ งานราชทัณฑ์เปรียบเทียบ : มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2551 หน้า 37

โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 34 บัญญัติไว้ว่า

“ภายใต้บังคับบทบัญญัติในภาค 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ผู้ต้องขังยังมีสิทธิในอันที่จะยื่นคำร้องทุกข์ หรือ เรื่องราวใดๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ ตามที่รัฐมนตรี กำหนดไว้” เป็น “ภายใต้บังคับบทบัญญัติในภาค 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่า ด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ผู้ต้องขังยังมีสิทธิในอันที่จะยื่นคำร้องทุกข์ หรือ เรื่องราวใดๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ ตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้และสามารถยื่นเรื่องต่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้โดยตรงจาก อาสาสมัครที่เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจกิจการของเรือนจำที่ได้รับมอบหมายจากผู้ตรวจการแผ่นดิน”

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมราชทัณฑ์ (2548) คู่มือการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ราชทัณฑ์
- _____. (2550) รายงานผลการจัดการประชุมสมาคมเรือนจำระหว่างประเทศ กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ราชทัณฑ์
- _____. (2551) งานราชทัณฑ์เปรียบเทียบ: มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ราชทัณฑ์
- _____. (2552) แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ราชทัณฑ์
- _____. (2552) สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์
- _____. (2553) การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์
- กมลชัย รัตนสกวาวงค์ (2547) หลักกฎหมายปกครองพื้นฐานความรู้ทั่วไป กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์นิติธรรม
- กิติพงษ์ หังสพฤกษ์ (2556) กฎหมายแรงงาน สัญญาจ้างแรงงาน และกฎหมายคุ้มครองแรงงาน
กรุงเทพมหานคร สำนักวิทยุชุมชน
- กุลพล พลวัน (2538) พัฒนาการสิทธิมนุษยชน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิทยุชุมชน
- นันทิ จิตสว่าง (2542) หลักทฤษฎีวิทยา กรุงเทพมหานคร กรมราชทัณฑ์
- บรรเจิด สิงคะเนติ (2543) หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
ตามรัฐธรรมนูญใหม่ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิทยุชุมชน
- ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ (2546) สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- โชคชัย สุทธาเวศ (2547) การจัดการเชิงสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ นนทบุรี
กรมราชทัณฑ์
- วัชรภรณ์ จิตรชุ่ม (2545) การหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกโดยงานคุมประพฤติศึกษาเฉพาะอัตราโทษ
การรอกการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม (2548) การให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร
จัดการกระบวนการยุติธรรม กรุงเทพมหานคร สำนักงานกิจการยุติธรรม
กระทรวงยุติธรรม
- สุพจน์ สุโรจน์ (2540) แนวคิดและทฤษฎีในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- หยุด แสงอุทัย (2533) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป กรุงเทพมหานคร คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อัจฉรา เขตถารา (2554) รูปแบบการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์
สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- Aian Beaven (1979) *Prisoner's Access* New York Law Quarterly
- Crisodo Pascal (1959) *Intreducton of the Philosophy* New York Press
- Correction Bureau (2008) *Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators. Agenda Item 4 Improving the Reintegration of Offenders into the Community.* Correction Bureau Ministry of Justic.
- Correction Bureau (2009) *Correctional Institutions in Japan.* Tokyo:Correction Bureau Ministry of Justic.
- Darwin Cartwright (1965) *Prison Within Society : A Reader in Sociology* New York Doubleday Anchor.
- Dennis Sullivan (2010) *Corrections in America* New York Kennikat Press.
- Edward Sagavin and Donal E.J. Macnamara (2001) *Corrections:Punishment and Rehabilitation.* Boston: Praeger Publishers.
- Edwin H. Sutherland and Donald R. Cressey (1966) *Principles of Criminology* New York Lippincott Company.
- Hampton B. (2002) *Prisons* New South Wales: New South Wales University Press.
- Harry E. Allen (1998) *Correction in America* California Glencoe Publishing Co. Inc.
- James P. Levin (1980) *Criminal Justice* New York Brace Jovanovicle Inc.
- James L. and Daniel E.Sheer (1955) *Six Approaches to Psychotherapy* New York Dryden Press.
- Marc Ancel (1966) *Social Defense : A Modern Approach to Criminal Problems.* New York :Schocken Books.
- Mark L. Earley (2004) *Criminal Justice Ethics* Verginia Winter Publishing.
- Mary K. Stohr (2003) *Residential Substance Abus Treatment for State Prisoners.* U.S.Department of Justice.
- Peter Kay (2002) *Corrections in Asia and Pacific* Canberra Australian Institute of Criminology.
- Rehabilitation Bureau (2012) *The Community-based Treatment of Offender in Japan* Tokyo Rehabilitation Bureau.
- Seymour L. Halleck (1967) *Psychiatry and the Dilemma of Crime* New York Harper and Row.

ภาคผนวก

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๓ ตอนที่ ๔๖ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์

พุทธศักราช ๒๕๖๕

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔)

อาทิตย์ทิวอาภา

เจ้าพระยามรราช

พล.อ.เจ้าพระยาพิชเชษฐโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๕

เป็นปีที่ ๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรปรับปรุงกฎหมายการราชทัณฑ์เพื่อให้เหมาะสมแก่กาลสมัย

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๖๕”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ภายหลัง ๔ เดือนนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นต้นไป ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. ๑๒๐ กับทั้งบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะมีข้อความแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

(๑) “เรือนจำ” หมายความว่า ที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขังกับทั้งสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน และให้หมายความรวมถึงที่อื่นใดซึ่งรัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าอาจเข้าเขตได้โดยชัดเจน

(๒) “ผู้ต้องขัง” หมายความว่า ความรวมถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝาก

* (๓) “นักโทษเด็ดขาด” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลัง

คำพิพากษาถึงที่สุด และหมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

*มาตรา ๔ (๓) แก้ไขโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๓

- (๔) “คนต้องขัง” หมายความว่า บุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายขัง
- (๕) “คนฝาก” หมายความว่า บุคคลที่ถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น โดยไม่มีหมายอาญา
- (๖) “นักโทษพิเศษ” หมายความว่า นักโทษเด็ดขาดซึ่งส่งไปอยู่ทัณฑนิคมตามพระราชบัญญัตินี้
- (๗) “รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงซึ่งบังคับบัญชาการราชทัณฑ์
- (๘) “อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมราชทัณฑ์
- มาตรา ๕ พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับถึงเรือนจำทหาร

ลักษณะ ๑

เรือนจำ

หมวด ๑

ข้อความทั่วไป

มาตรา ๖ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดประเภทหรือชั้นของเรือนจำ หรือสั่งให้จัดอาณาเขตต์ภายในเรือนจำออกเป็นส่วนๆ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประเภท ชั้น เพศ ของผู้ต้องขังหรือความประสงค์ในการอบรมผู้ต้องขังด้วย

มาตรา ๗ บุคคลภายนอกซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำเพื่อกิจธุระก็ดี เยี่ยมผู้ต้องขังก็ดี เพื่อประโยชน์อย่างอื่นก็ดี จักต้องปฏิบัติตามข้อบังคับซึ่งอธิบดีได้ตั้งและประกาศไว้โดยเปิดเผย

หมวด ๒

การรับตัวผู้ต้องขัง

มาตรา ๘ เจ้าพนักงานเรือนจำจะไม่รับบุคคลใดๆ ว่าเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับหมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ

มาตรา ๙ ถ้าผู้ต้องขังมีเด็กอายุต่ำกว่าสิบหกปี อยู่ในความดูแลของตนคิดมายังเรือนจำ และปรากฏว่าไม่มีผู้ใดจะเลี้ยงดูเด็กนั้น จะอนุญาตให้เด็กนั้นอยู่ในเรือนจำภายใต้บังคับเงื่อนไขดังระบุไว้ในข้อบังคับที่อธิบดีตั้งขึ้น หรือจะส่งไปยังสถานที่อื่นใดอันได้จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษเพื่อการนี้ก็ได้

บทบัญญัติในวรรคก่อนให้ใช้บังคับแก่เด็กที่เกิดในเรือนจำด้วย
 มาตรา ๑๐ ให้แพทย์ตรวจอนามัยของผู้ที่ถูกจับตัวเข้าไว้ใหม่
 หนึ่ง ให้เจ้าพนักงานเรือนจำตรวจและบันทึกข้อความเกี่ยวแก่ลักษณะแห่งความคิด
 ที่ผู้นั้นได้กระทำ คำนิ รุปพรรณ ความแข็งแรงแห่งร่างกายและความสามารถทางสติปัญญากับ
 ข้อความอื่นๆ ตามข้อบังคับที่อธิบดีได้ตั้งขึ้นไว้
 เมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำร้องขอ ให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองผู้มีอำนาจทำการสอบสวน
 หรือสืบสวนการกระทำผิดอาญาส่งรายงานแสดงประวัติของผู้ต้องขังให้แก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

หมวด ๓

การแยกและย้ายผู้ต้องขัง

มาตรา ๑๑ รัฐมนตรีมีอำนาจแยกประเภทหรือชั้นของผู้ต้องขังและวางเงื่อนไขในการ
 ย้ายจากประเภทหรือชั้นหนึ่งไปยังอีกประเภทหรือชั้นหนึ่ง โดยวิธีเลื่อนชั้นหรือลดชั้นตลอดจนการ
 ปฏิบัติต่างๆ สำหรับผู้ต้องขัง
 คนต้องขังและคนฝากให้แยกขังไว้ต่างหากจากนักโทษเด็ดขาดเท่าที่จะกระทำได้
 มาตรา ๑๒ การย้ายผู้ต้องขังจากเรือนจำหนึ่งไปยังอีกเรือนจำหนึ่งนั้นให้เป็นไปตาม
 คำสั่งของอธิบดี

หมวด ๔

อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา ๑๓ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำ
 ในส่วนที่เกี่ยวข้องแก่การงานและความรับผิดชอบตลอดจนเงื่อนไขที่จะปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่นั้น
 มาตรา ๑๔ ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่
 (๑) เป็นบุคคลที่น่าจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น
 (๒) เป็นบุคคลวิกลจริต หรือจิตดีไม่สมประกอบอันอาจเป็นภัยอันตรายต่อผู้อื่น
 (๓) เป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม
 (๔) เมื่อถูกคุมตัวไปนอกเรือนจำ เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุมเห็นเป็นการสมควร
 ที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ

(๕) เมื่อรัฐมนตรีสั่งว่าเป็นการจำเป็นจะต้องใช้เครื่องพันธนาการเนื่องแต่สภาพของ เรือนจำหรือสภาพการณ์ของท้องถิ่น

ภายใต้บังคับอนุมาตรา (๔) และ (๕) แห่งมาตรานี้ ให้พิศติเป็นเจ้าหน้าที่มีอำนาจที่จะ สั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังและที่จะเพิกถอนคำสั่งนั้น

มาตรา ๑๕ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดคะแนนอาวูรที่เจ้าพนักงานเรือนจำจะพึงใช้ และ วางเงื่อนไขในการถือหรือมีอาวูรนั้นๆ

มาตรา ๑๖ เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวูรนอกจากอาวูรปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณี ต่อไปนี้

(๑) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะ ป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวูร

(๒) เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ

(๓) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น

มาตรา ๑๗ เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวูรปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีต่อไปนี้

(๑) ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง

(๒) ผู้ต้องขังที่กำลังหลบหนีไม่ยอมหยุด ในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่น ที่จะจับกุมได้

(๓) ผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไป ก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลาย ประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำหรือใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดในเมื่อ เจ้าพนักงานสั่งให้หยุด

ถ้ามีเจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจเหนือคนอยู่ในที่นั้นด้วย จะใช้อาวูรปืนได้ก็ต่อเมื่อ ได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้น

มาตรา ๑๘ ในกรณีเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของ ผู้ต้องขัง ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำไม่สามารถจะย้ายผู้ต้องขังไปควบคุมไว้ ณ ที่อื่นได้ทันเวลาที่ จะปล่อย ผู้ต้องขังไปชั่วคราวก็ได้ แต่ผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปนั้นต้องกลับมาเรือนจำ หรือรายงานคนยังสถานีตำรวจ หรือที่ว่าการอำเภอภายในกำหนดยี่สิบสี่ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาที่ปล่อยไป และปฏิบัติตามคำสั่งของ เจ้าหน้าที่นั้นๆ ถ้าผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปละเลยไม่ปฏิบัติตามดังกล่าวนี้ ให้ถือว่ามีความผิดฐานหลบหนี การควบคุม เว้นแต่จะมีข้อแก้ตัวอันควร

มาตรา ๑๙ ในการจับกุมผู้หลบหนีภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาที่หนีไป เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อำนาจตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕ ถึง ๑๗ แห่งพระราชบัญญัตินี้ โดยอนุโลม เมื่อสิ้นกำหนดเวลานี้แล้ว จะใช้อำนาจเช่นนั้นต่อไปไม่ได้ แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัด อำนาจของเจ้าพนักงานเรือนจำในอันที่จะจัดการจับกุมผู้หลบหนีโดยประการอื่น

มาตรา ๒๐ ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือถึงตาย ในขณะที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำทำการคานน้ำหนักที่ดั่งกล่าวไว้ในหมวดนี้ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๑ เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ใช้อำนาจที่ได้ให้ไว้ในหมวดนี้โดยสุจริต และตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ ไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่งหรืออาญาในผลแห่งการกระทำของตน

หมวด ๕

การงาน

มาตรา ๒๒ นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ

*มาตรา ๒๒ ทวิ ในกรณีที่เจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้อธิบดีแต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งไม่น้อยกว่าสามคนเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดซึ่งเหลือโทษจำคุกไม่เกินสองปี เพื่อทำงานสาธารณะตามมาตรานี้

นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษในลักษณะความผิดดังต่อไปนี้ไม่อยู่ในข่ายได้รับการพิจารณาคัดเลือกตามวรรคหนึ่ง

(๑) ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(๒) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร

(๓) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร

(๔) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ

ลักษณะของงานสาธารณะ การแต่งตั้งกรรมการ การส่งและการจัดส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๓ คนต้องขังและคนฝากต้องทำงานแต่ละเฉพาะที่เกี่ยวกับความสะอาดหรืออนามัยของตน หรือการสุขาภิบาลในสวนใดส่วนหนึ่งแห่งเรือนจำ

คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาอาจต้องทำงานเพื่อยังการบำรุงรักษาเรือนจำให้ดียิ่งขึ้น

ผู้ต้องขังคนใดสมัครเข้าทำงานอย่างอื่น ก็อาจอนุญาตให้ทำได้

มาตรา ๒๔ การงานที่ผู้ต้องขังได้ทำไปแล้วนั้นอาจคำนวณเป็นราคาเงินตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๕ ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิจะได้ค่าจ้าง แต่กฎกระทรวงที่กล่าวไว้ในมาตราก่อน อาจกำหนดให้แบ่งรายได้อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขังโดยหักค่าใช้จ่ายออกเสียก่อนให้เป็นรางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา ๒๖ ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือถึงตาย ในขณะที่ทำการตามหน้าที่อันอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัย หรือชีวิตของผู้ต้องขังตั้งระบู่ไว้ในกฎกระทรวง ก็ให้ได้รับรางวัลเป็นจำนวนตามแต่เจ้ากระทรวงจะวินิจฉัย โดยพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์แห่งกรณี รางวัลเช่นว่านี้ถ้าผู้ต้องขังตายให้จ่ายแก่ผู้รับมรดก

หมวด ๖

การศึกษาและการอบรม

มาตรา ๒๗ อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง

มาตรา ๒๘ บรรดาเครื่องอุปกรณ์ในการศึกษาและการอบรม เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ สมุดหนังสือนั้น รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาให้ แต่ผู้ต้องขังจะนำของตนเองมาใช้ก็ได้เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว

หมวด ๗

อนามัยและสุขภาพ

มาตรา ๒๙ ให้ผู้ต้องขังที่ป่วยเจ็บหรือเป็นหญิงมีครรภ์ได้รับการรักษาพยาบาลตามควร

มาตรา ๓๐ เมื่อแพทย์ผู้ควบคุมการอนามัยของผู้ต้องขังยื่นรายงานแสดงความคิดเห็นว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บและถ้าคงรักษาพยาบาลอยู่ในเรือนจำจะไม่ทุเลาดีขึ้น อธิบดีจะอนุญาตให้ผู้ต้องขังคนนั้นไปรักษาตัวในสถานที่อื่นนอกเรือนจำโดยมีเงื่อนไขอย่างใดแล้วแต่จะเห็นสมควรก็ได้

ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคก่อน มิให้ถือว่าผู้ต้องขังนั้นพ้นจากการคุมขัง และถ้าผู้ต้องขังไปเสียจากสถานที่ซึ่งได้รับอนุญาตให้ไปอยู่รักษาตัว ให้ถือว่ามีความผิดฐานหลบหนีการควบคุม

หมวด ๘

วินัย

มาตรา ๓๑ ผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของเรือนจำ

มาตรา ๓๒ นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นความประพฤติดี มีความอดสาหัส ความก้าวหน้าในการศึกษาและทำงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

(๑) ให้ความสะดวกในเรือนจำตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ

(๒) เลื่อนชั้น

(๓) ตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๔) ลาไม่เกินสี่วันในคราวหนึ่ง โดยไม่รวมเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าด้วย เมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวกับกิจธุระ สำคัญหรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักรสยาม และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีได้กำหนดไว้ ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลาไม่มีให้หักออกจากการคำนวณกำหนดโทษ

(๕) พักการลงโทษภายใต้บังคับเงื่อนไขตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ แต่การพักลงโทษนี้จะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตและระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นให้กำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปีแต่ไม่เกินกว่ากำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่

* (๖) ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวันตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา

* (๗) ในการลดวันต้องโทษตาม (๖) ให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนของกรมราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมอัยการ กรมประชาสัมพันธ์ และจิตแพทย์จากกรมการแพทย์ เป็นผู้พิจารณาโดยมติเสียงส่วนมาก

** (๘) นักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำตามมาตรา ๒๒ ทวิ ให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้นและอาจได้รับรางวัลด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

*มาตรา ๓๒ (๖) และ (๗) เพิ่มเติมโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๒๐

**มาตรา ๓๒ (๘) เพิ่มเติมโดยมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.

๒๕๒๓

มาตรา ๓๓ ให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อจากบุคคลภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนายความที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ภายใต้ข้อบังคับที่อธิบดีวางไว้

มาตรา ๓๔ ภายใต้บังคับบทบัญญัติในภาค ๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ผู้ต้องขังยังมีสิทธิในอันที่จะยื่นคำร้องทุกข์ หรือเรื่องราวใดๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือทูตเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้

มาตรา ๓๕ เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำความผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณาโดยอ่องแท้ แล้วลงโทษสถานหนึ่งสถานใด หรือหลายสถานดังต่อไปนี้

(๑) ภาคทัณฑ์

(๒) งดการเลื่อนชั้น โดยมีกำหนดเวลา

(๓) ลดชั้น

(๔) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกินสามเดือน เว้นไว้แต่ในกรณีที่จะบัญญัติไว้ในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๕) ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนบางอย่าง

(๖) ขังเดี่ยวไม่เกินสามเดือน

(๗) ขังห้องมืด ไม่มีเครื่องหลับนอนไม่เกินสองวันในสัปดาห์หนึ่ง โดยความเห็นชอบของแพทย์

(๘) เขียนคราวหนึ่งไม่เกินยี่สิบที ในความควบคุมของแพทย์ แต่ห้ามเขียนคราวต่อไป เว้นแต่จะล่วงพ้นเวลาสามสิบวันจากวันเขียนคราวที่แล้ว ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงห้ามเขียน

* (๙) ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖)

ในกรณีและเงื่อนไขอย่างใดจะลงโทษดังระบุไว้ข้างต้นให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง มาตรา ๓๖ ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องขังที่จะได้รับโทษดังกล่าวในมาตราก่อนนั้นป่วยเจ็บ หรือมีเหตุอันควรอย่างอื่นใดซึ่งจะต้องยกขึ้นพิจารณา จะงดการลงโทษนั้นไว้ก่อนก็ได้

อนึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่อาจเพิกถอนการลงโทษอย่างใดๆ เสียได้เมื่อมีเหตุสมควร แต่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ

มาตรา ๓๖ ในกรณีที่ผู้ต้องขังได้กระทำความผิดอาญาขึ้นภายในเรือนจำ และความผิดนั้นเป็นเพียงลหุโทษ หรือความผิดต่อมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ก็ดี ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ทรัพย์สินของเรือนจำก็ดี ฐานพยายามจะหลบหนีก็ดี แทนที่จะนำเรื่องขึ้นเสนอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการสอบสวนหรือฟ้องร้องตามกฎหมาย ให้ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจวินิจฉัยลงโทษฐานผิดวินัยตามมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้

*มาตรา ๓๕ (๙) เพิ่มเติมโดยมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐

ข้อความตามมาตรานี้ไม่ตัดสิทธิของเอกชนที่จะเป็น โจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่ง
ตั้งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หมวด ๕

ทรัพย์สินของผู้ต้องขัง

มาตรา ๓๘ ให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่า ทรัพย์สินชนิดใดผู้ต้องขังอาจหรือไม่อาจ
นำเข้ามา หรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ กับทั้งการเก็บรักษาให้ความปลอดภัยและคืนทรัพย์สินนั้นๆ

มาตรา ๓๙ ทรัพย์สินซึ่งผู้ต้องขังนำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำโดยมิได้รับ
อนุญาตเพื่อการนั้น โดยชอบจากเจ้าพนักงานเรือนจำ ถ้าเป็นสิ่งของต้องห้ามตามมาตรา ก่อน ให้รับเป็น
ของแผ่นดิน ถ้าเป็นสิ่งมีสภาพเป็นของสละเสียได้ หรือเป็นของอันตรายหรือโสโครก ให้เจ้าพนักงาน
เรือนจำทำลายเสีย

สิ่งของอันจะเก็บรักษาไว้ในเรือนจำไม่ได้เนื่องจากขนาด น้ำหนัก หรือสภาพ และ
ผู้ต้องขังไม่สามารถจะฝากไว้แก่บุคคลภายนอกได้นั้น อาจทำลายหรือขายทอดตลาดเสียได้ เงินที่
ขายได้นั้นให้เก็บไว้ให้แก่ผู้ต้องขัง

มาตรา ๔๐ ทรัพย์สินของผู้ต้องขังที่ตกค้างอยู่ในเรือนจำ ให้รับเป็นของแผ่นดินเสีย
ในกรณีต่อไปนี้

๑. ผู้ต้องขังหลบหนีพ้นกำหนดหนึ่งปี นับจากวันหลบหนี
๒. ผู้ต้องขังถูกปล่อยตัวแล้วไม่รับทรัพย์สินหรือรางวัลของคนไปภายในกำหนด
สามเดือนนับจากวันปล่อยตัว

หมวด ๑๐

การปล่อยและพักการลงโทษ

มาตรา ๔๑ ในกรณีที่ผู้ต้องขังถึงกำหนดปล่อยป่วยหนัก ไม่สามารถไปจากเรือนจำได้
และขออนุญาตอยู่รักษาตัวในเรือนจำต่อไป ให้ผู้บัญชาการเรือนจำใช้ดุลยพินิจอนุญาตตามคำขอนั้นได้
แต่ทั้งนี้ต้องรายงานให้อธิบดีทราบ

มาตรา ๔๒ นักโทษเด็ดขาดที่ถูกปล่อยพ้นโทษไปนั้นมีสิทธิได้รับใบสำคัญในการ
ปล่อย

*มาตรา ๔๓ นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการพักการลงโทษตามมาตรา ๓๒ (๕) หรือนักโทษเด็ดขาดซึ่งได้ลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) หรือ (๘) และถูกปล่อยตัวไปก่อนครบกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น ต้องปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้สำหรับความประพฤติของคน ถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นข้อหนึ่งข้อใด นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นอาจถูกจับมาอีก โดยมีต้องมีหมายจับหรือหมายจำคุกและนำกลับเข้าจำคุกต่อไปตามกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ และให้ผู้มีอำนาจสั่งการพักการลงโทษตามมาตรา ๓๒ (๕) หรือการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) หรือ (๘) สั่งถอนการพักการลงโทษหรือถอนการลดวันต้องโทษจำคุกที่ยังเหลืออยู่และจะลงโทษทางวินัยอีกด้วยก็ได้

หมวด ๑๑

การตรวจเรือนจำ

มาตรา ๔๔ รัฐมนตรีมีอำนาจตั้งคณะกรรมการเรือนจำ และกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการในการตรวจพิจารณากิจการของเรือนจำและให้คำแนะนำแก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

คณะกรรมการนี้มีจำนวนไม่เกินห้านาย ซึ่งจะได้แต่งตั้งจาก

- (๑) ข้าราชการตุลาการสังกัดกระทรวงยุติธรรม
- (๒) ข้าราชการสังกัดกระทรวงธรรมการ
- (๓) ข้าราชการสังกัดกระทรวงเกษตราธิการ
- (๔) ข้าราชการสังกัดกระทรวงการคลัง
- (๕) ข้าราชการสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ
- (๖) เจ้าพนักงานแพทย์
- (๗) เจ้าพนักงานอัยการ และ
- (๘) ข้าราชการหรือบุคคลอื่น ตามแต่รัฐมนตรีจะเห็นสมควร

หมวด ๑๒

ความผิดเกี่ยวกับเรือนจำ

มาตรา ๔๕ ผู้ใดเข้าไปในเรือนจำโดยมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ดี หรือบังอาจรับจาก หรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง นำเข้ามาหรือเอาออกไปจากเรือนจำซึ่งเงินหรือสิ่งของต้องห้ามโดยทางใดๆ อันฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำก็ดี ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

* มาตรา ๔๓ แก้ไขโดยมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓

ถ้าผู้กระทำผิดเป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรือนจำ หรือกรมราชทัณฑ์ให้เพิ่มโทษเป็นทวีคูณ

เงินและสิ่งของต้องห้ามที่นำเข้ามาในเรือนจำโดยฝ่าฝืนบทมาตรานี้ให้รับเป็นของแผ่นดิน

มาตรา ๔๖ บุคคลใดได้รับมอบหมายโดยข้อสัญญาให้กระทำการงานของเรือนจำ และได้รับผู้ต้องขังไว้ในความควบคุมเพื่อทำการงานนั้น กระทำให้ผู้ต้องขังหลบหนีไปโดยเจตนาหรือประมาท ให้ถือว่ามีความผิดตามมาตรา ๑๖๘ และ ๑๖๙ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา แล้วแต่กรณี

ลักษณะ ๒

ทัณฑ์นิยม

มาตรา ๔๗ รัฐมนตรีมีอำนาจตั้งทัณฑ์นิยม เพื่อควบคุมและดำเนินการฝึกอบรมนักโทษเด็ดขาดในชั้นถัดจากเรือนจำต่อไป และมีอำนาจที่จะยุบเลิกทัณฑ์นิมนั้น

การตั้งและยุบเลิกทัณฑ์นิยมให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในการประกาศตั้งให้กำหนดเขตต์ของทัณฑ์นิยมไว้โดยชัดเจน

มาตรา ๔๘ นักโทษเด็ดขาดคนใดมีคุณสมบัติดังจะกล่าวต่อไปนี้อาจถูกส่งไปอยู่ทัณฑ์นิยม

(๑) เป็นผู้ประพฤติดี

(๒) มีความซื่อสัตย์

(๓) มีความสามารถ โดยแสดงให้เห็นผลดีในการศึกษาและการทำงาน

นักโทษเด็ดขาดเช่นนี้ต้องรับโทษในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของกำหนดโทษ แต่โทษที่เหลือต้องไม่น้อยกว่า ๒ ปี หรือถ้าเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตต้องรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าเจ็ดปี

มาตรา ๔๙ นักโทษพิเศษอาจได้รับอนุญาตให้นำสามี ภรรยา ญาติสืบสายโลหิต โดยทางตรงลงมา หรือตรงขึ้นไปไปอยู่ร่วมด้วยได้

บุคคลดังกล่าวมาในวรรคก่อน เมื่อขณะอยู่ในทัณฑ์นิยมต้องปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของทัณฑ์นิมนั้นๆ

มาตรา ๕๐ นักโทษพิเศษอาจได้รับอนุญาตให้หาประโยชน์บนที่ดินแปลงใดแปลงหนึ่งซึ่งได้จัดไว้ เพื่อการนั้นเป็นการชั่วคราวโดยเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร และอาจได้รับเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องอุปโภคอย่างอื่นตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อทำการเพาะปลูกบนที่ดินนั้น

มาตรา ๕๑ ครอบครัวของนักโทษพิเศษนั้นอาจได้รับเครื่องนุ่งห่มและเครื่องยังชีพอย่างอื่นที่จำเป็นมีปริมาณ โดยควร

มาตรา ๕๒ ค่าเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องอุปกรณ์อย่างอื่นตามมาตรา ๕๐ กับค่าเครื่องนุ่งห่มและเครื่องยังชีพตามมาตรา ๕๑ ให้หักใช้จากผลประโยชน์ที่นักโทษพิเศษหรือครอบครัวของนักโทษผู้นั้นทำได้จากการงานในทัณฑนิคม

มาตรา ๕๓ นักโทษพิเศษอาจได้รับส่วนแบ่งจากราคาขายพืชผลที่ตนได้เพาะปลูกหรือประกอบขึ้นโดยหัตถกรรม หรือกระทำขึ้นด้วยประการอื่น

มาตรา ๕๔ นักโทษพิเศษผู้ได้กระทำหน้าที่พิเศษดังกล่าวในกฎกระทรวงอาจได้รับเบี้ยเลี้ยงรายเดือนเป็นรางวัลตามจำนวนซึ่งรัฐมนตรีจะได้กำหนดให้

มาตรา ๕๕ ทัณฑนิคมใดค้ำเนินไปถึงขนาดที่ควรยกเป็นนิติบุคคล ให้ตั้งขึ้นเป็นคณาภิบาลโดยประกาศพระราชกฤษฎีกาและให้มีสภาพเป็นทบวงการเมือง

องค์การ ขอบบังคับ และการยุบเลิกคณาภิบาลให้ตราออกเป็นพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๕๖ ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในลักษณะนี้ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยเรือนจำมาใช้บังคับแก่ทัณฑนิคมและคณาภิบาลด้วยโดยอนุโลม แต่ให้นักโทษพิเศษได้รับความยกเว้นไม่ต้องรับโทษตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๕ อนุมาตรา (๗) และ (๘)

มาตรา ๕๗ นักโทษพิเศษกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงจะส่งตัวไปยังเรือนจำก็ได้

ลักษณะ ๓

การรักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา ๕๘ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พ.อ. พหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

ข้อ ๓ (ความในข้อนี้ถูกยกเลิกไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๔๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๕ ข้อ ๒)

ส่วนที่ ๒

อำนาจและหน้าที่เจ้าพนักงานเรือนจำ

หมวด ๑

เจ้าพนักงานอำนวยการกลาง

ข้อ ๔ อธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นผู้อำนวยการเรือนจำโดยทั่วไป มีอำนาจบังคับบัญชากิจการเรือนจำเหนือเจ้าพนักงานเรือนจำทั้งปวง

ข้อ ๕ ผู้ช่วยอธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการเรือนจำโดยทั่วไป

ข้อ ๖ หัวหน้ากองในกรมราชทัณฑ์มีอำนาจตรวจการเรือนจำ และให้คำปรึกษาแนะนำ แก่เจ้าพนักงานประจำเรือนจำ

ข้อ ๗ สารวัตรเรือนจำประจำกรมราชทัณฑ์เป็นเจ้าหน้าที่ตรวจการเรือนจำตามที่อธิบดีกำหนดให้ไป มีอำนาจให้คำปรึกษา แนะนำ แก่เจ้าพนักงานประจำเรือนจำรองจากผู้บัญชาการเรือนจำลงมา และอาจเสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเรือนจำ

เมื่ออธิบดีสั่งให้สารวัตรเรือนจำใดไปควบคุมกิจการเรือนจำ ให้สารวัตรเรือนจำนั้นมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือเจ้าพนักงานประจำเรือนจำรองจากผู้บัญชาการเรือนจำลงมา และในกรณีที่ไม่มียศที่ประจำอยู่จึงต้องรับทิศชอบทำการ ในหน้าที่ที่คดีด้วย

ข้อ ๘ เมื่ออธิบดีสั่งให้หัวหน้าแผนกในกรมราชทัณฑ์ออกตรวจหรือควบคุมกิจการเรือนจำ ให้หัวหน้าแผนกนั้นมีอำนาจอย่างเดียวกับที่กำหนดไว้สำหรับสารวัตรเรือนจำในข้อก่อน

ข้อ ๙ เมื่อรัฐมนตรีสั่งให้ข้าราชการสังกัดกรมราชทัณฑ์ใดไปควบคุมกิจการเรือนจำ ให้ถือว่าข้าราชการนั้นเป็นผู้บัญชาการเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่บังคับบัญชากิจการเรือนจำ

หมวด ๒

เจ้าพนักงานประจำเรือนจำ

ข้อ ๑๐ ทุกเรือนจำมีผู้บัญชาการเรือนจำควบคุมอยู่

เรือนจำใดหากมิได้มีผู้บัญชาการ โดยจะเพาะ

(ก) ถ้าเป็นเรือนจำจังหวัด ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดแห่งท้องที่ซึ่งเรือนจำนั้น

ตั้งอยู่เป็นผู้บัญชาการ โดยตำแหน่ง

(ข) ถ้าเป็นเรือนจำอำเภอ ให้นายอำเภอแห่งท้องที่ซึ่งเรือนจำนั้นตั้งอยู่เป็นผู้บัญชาการ โดยตำแหน่ง

ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอ ซึ่งตั้งอยู่ในท้องที่จังหวัดนั้น

ข้อ ๓๑ ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบบังคับบัญชากิจการเรือนจำโดยทั่วไป และมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือเจ้าพนักงานตลอดจนผู้ต้องขังทั้งปวงที่สังกัดกิจการเรือนจำนั้น นอกจากหน้าที่ในวรรคก่อน ผู้บัญชาการเรือนจำจักต้อง

(๑) ตรวจสอบการเรือนจำตามระเบียบที่กำหนดไว้

(๒) เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขผู้ต้องขัง เปิดโอกาสให้ร้องทุกข์ได้โดยสะดวกและ

เต็มที่

(๓) ควบคุมเจ้าพนักงานและกิจการของเรือนจำ

ข้อ ๓๒ ผู้บัญชาการเรือนจำ โดยตำแหน่งซึ่งต้องบังคับบัญชากิจการเรือนจำชั่วคราวด้วยนั้น เมื่อมีเหตุผลอันสมควรก็มีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการ ซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นผู้แทนสำหรับเรือนจำชั่วคราวนั้นได้ แต่ถ้าข้าราชการที่จะแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนมีตำแหน่งต่ำกว่าชั้นหัวหน้าแผนก ต้องได้รับอนุมัติอธิบดีก่อน

ผู้บัญชาการเรือนจำซึ่งได้รับการแต่งตั้ง โดยเฉพาะ และมีหน้าที่ต้องบังคับบัญชากิจการเรือนจำชั่วคราวด้วยนั้น จะแต่งตั้งผู้แทนสำหรับเรือนจำชั่วคราวได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุมัติจากอธิบดี

ข้อ ๓๓ ในกรณีที่ผู้บัญชาการเรือนจำมิได้อยู่ประจำหน้าที่

(ก) ถ้าเป็นเรือนจำซึ่งมีผู้บัญชาการ โดยเฉพาะ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำรองลงมาเป็นผู้รักษาการแทน

(ข) ถ้าเป็นเรือนจำที่ข้าหลวงประจำจังหวัดหรือนายอำเภอเป็นผู้บัญชาการ โดยตำแหน่ง ให้ผู้รักษาการในตำแหน่งหรือผู้รักษาการแทนข้าหลวงประจำจังหวัด หรือนายอำเภอแล้วแต่กรณี เป็นผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำ

ข้อ ๓๔ เรือนจำใดมีกิจการยุ่งยากหรือสำคัญที่ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ หรือมีผู้ต้องขังเป็นจำนวนตั้งแต่ ๑,๐๐๐ คนขึ้นไป ให้อธิบดีดำเนินการเพื่อมีสารวัตรเรือนจำเป็นเจ้าพนักงานประจำเรือนจำ

ข้อ ๓๕ โดยปกติ ทุกเรือนจำให้มีทัณฑีประจำอยู่ แต่เรือนจำอำเภอสำหรับศาลแขวงนั้น หากใช้ทัณฑีแห่งสถานีตำรวจเป็นเรือนจำให้หัวหน้าสถานีตำรวจนั้นเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำทำการในหน้าที่ทัณฑี

ข้อ ๓๖ เรือนจำใดมีทัณฑีประจำกิจการหลายคน ให้จัดแบ่งหน้าที่การงานออกเป็น ส่วนๆ มอบหมายให้ทัณฑีมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมการงานนั้นเป็นส่วนๆ ไป ในกรณีเช่นนี้ผู้บัญชาการเรือนจำจะให้ทัณฑีผู้หนึ่งมีอำนาจควบคุมการงานของเรือนจำเหนือทัณฑีด้วยกันก็ได้

ข้อ ๑๗ พศติเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำรองจากสารวัตรเรือนจำ หรือรองจากผู้บัญชาการเรือนจำในกรณีที่ไม่มีสารวัตรเรือนจำประจำอยู่ มีอำนาจบังคับบัญชาในส่วนการงานที่ได้มอบหมายให้มีหน้าที่เหนือเจ้าพนักงานและผู้ต้องขังทั้งปวง เว้นแต่สมุหบัญชีเรือนจำกลาง

ข้อ ๑๘ พศติจักต้องรับผิดชอบในการงานซึ่งคนได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ และในกรณีที่มีได้มอบหมายการงานให้ควบคุมเป็นส่วน ๆ ดังกล่าวไว้ในข้อ ๑๖ พศติมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ปกครองและควบคุมระเบียบ วินัย ของเจ้าพนักงานในสังกัด
(๒) แบ่งการงานของเรือนจำออกเป็นส่วนๆ มอบหมายให้เจ้าพนักงานในสังกัดไปดำเนินการควบคุมหรือจัดทำ

(๓) รักษาและดูแลบูรณะสถานที่และทรัพย์สินของเรือนจำ
(๔) ควบคุมดูแลการทะเบียนบัญชีของเรือนจำ
(๕) หากเรือนจำใดทางการมิได้แต่งตั้งสมุหบัญชีไว้ ต้องรับผิดชอบในการเบิกและจ่ายเงินอันเกี่ยวเป็นกิจการของเรือนจำ

(๖) ปกครองและควบคุมระเบียบ วินัย ของผู้ต้องขัง
(๗) ตรวจสอบป้องกันการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังตลอดจนการหลบหนี และจับกุมเมื่อมีการกระทำผิดอาญา

(๘) จัดการและควบคุมการทำงานของผู้ต้องขัง
(๙) จัดการและควบคุมการศึกษาตลอดจนการอบรมผู้ต้องขัง
(๑๐) ดูแลการอนามัยของผู้ต้องขัง การสุขาภิบาลของเรือนจำ และจัดให้เป็นไปตามคำแนะนำของแพทย์

(๑๑) เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังร้องทุกข์ได้โดยสะดวกและเต็มที่
ข้อ ๑๙ เมื่อพศติไม่อยู่ให้ผู้บัญชาการเรือนจำสั่งให้ข้าราชการที่เห็นสมควรรักษาการแทนอธิบดีมีอำนาจสั่งให้ข้าราชการสังกัดกรมราชทัณฑ์ประจำทำการในหน้าที่พศติเมื่อเห็นสมควร ให้มีเจ้าพนักงานเรือนจำชั้นพศติอยู่ประจำการนั้น

ข้อ ๒๐ ทุกเรือนจำ ให้มีผู้คุมตามสมควร

ข้อ ๒๑ ผู้คุมเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำรองจากพศติและมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ตามที่กำหนดไว้ในหมายเลข (๖) ถึง (๑๑) แห่งข้อ ๑๘
(๒) ทำการตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา
(๓) เมื่อผู้ต้องขังในความควบคุมของเจ้าพนักงานอื่นก่อความไม่สงบ หรือกระทำผิดอาญา จักต้องเข้าจัดการจับกุมช่วยเหลือเจ้าพนักงานอื่น เว้นแต่ไม่อาจทำดั่งนั้นได้ เพราะเหตุที่มีผู้ต้องขังอื่นอยู่ในความควบคุมของคนซึ่งจะก่อความไม่สงบหรือกระทำผิดอาญาขึ้น ในกรณีนั้นจักต้องรีบแจ้งให้เจ้าพนักงานผู้ควบคุมและพศติทราบเหตุ

ข้อ ๒๒ ในกรณีที่ต้องใช้เจ้าพนักงานนอกสังกัดกรมราชทัณฑ์ทำการในหน้าที่ผู้คุม ให้ผู้บัญชาการเรือนจำออกหนังสือดังกล่าวได้เงื่อนไขและระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ให้เป็นผู้คุมพิเศษ ผู้คุมพิเศษมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้คุมสามัญ

ข้อ ๒๓ ทุกเรือนจำ ให้มีแพทย์ประจำการ โดยเฉพาะ เรือนจำที่ไม่มีแพทย์ประจำการ ให้แพทย์สังกัดบังคับบัญชากรมสาธารณสุขเป็นแพทย์เรือนจำ

แพทย์ความวรรคก่อนมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติกรเรือนจำในส่วนที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของแพทย์

ข้อ ๒๔ กิจการของเรือนจำซึ่งต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษเช่น สมุหบัญชี อนุศาสนาจารย์ ครูวิชาสามัญ ครูวิชาวิสามัญ ให้กรมราชทัณฑ์ดำเนินการให้มีขึ้น

ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งตามวรรคก่อน เป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ นอกจากนี้หน้าที่ซึ่งต้องใช้ความรู้ความชำนาญพิเศษดังกล่าวแล้ว ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจกำหนดให้ทำการในหน้าที่ทัคติ หรือผู้คุมอีกด้วยเจ้าพนักงานเรือนจำตามข้อนี้ต้องฟังบังคับบัญชาทัคติ เว้นแต่สมุหบัญชีเรือนจำกลาง ให้ฟังบังคับบัญชาผู้บัญชาการเรือนจำหรือสารวัตรเรือนจำในกรณีที่มีสารวัตรเรือนจำ

หมวด ๓

เครื่องพันธนาการ

*ข้อ ๒๕ เครื่องพันธนาการที่จะใช้แก่ผู้ต้องขังนั้นมี ๔ ประเภท คือ

- (๑) ตรวน
- (๒) กุญแจมือ
- (๓) กุญแจเท้า
- (๔) โซ่ล่าม

*ข้อ ๒๖ ตรวนมี ๓ ขนาด คือ

- (๑) ขนาดที่ ๑ วัดค่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน ๑๐ มิลลิเมตร
- (๒) ขนาดที่ ๒ วัดค่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน ๑๒ มิลลิเมตร
- (๓) ขนาดที่ ๓ วัดค่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน ๑๗ มิลลิเมตร

---

*ความในข้อ ๒๕ ข้อ ๒๖ ข้อ ๒๗ และข้อ ๒๘ แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๖

โซ่ระหว่างวงแหวนของครวนขนาดที่ ๑ และขนาดที่ ๓ ให้มีความยาวไม่น้อยกว่า ๕๐ เซนติเมตรและไม่เกิน ๘๕ เซนติเมตร กับให้มีขนาดของลูกโซ่ซึ่งวัดค่าศูนย์กลางเหล็กสำหรับขนาดที่ ๑ ไม่นเกิน ๑๐ มิลลิเมตร และสำหรับขนาดที่ ๓ ไม่นเกิน ๑๘ มิลลิเมตร ส่วนโซ่ระหว่างวงแหวนของครวนขนาดที่ ๒ ให้มีความยาวไม่น้อยกว่า ๕๐ เซนติเมตร และไม่เกิน ๘๐ เซนติเมตร กับให้มีขนาดของลูกโซ่ซึ่งวัดค่าศูนย์กลางเหล็กไม่เกิน ๙.๘๕ มิลลิเมตร

*ข้อ ๒๘ กุญแจมือให้เป็นไปตามแบบและขนาดซึ่งกรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ กุญแจเท้าให้เป็นไปตามแบบที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ เว้นแต่ขนาดของโซ่ระหว่างกุญแจเท้าทั้งสองข้างต้องมีความยาวไม่น้อยกว่า ๓๘ เซนติเมตร และไม่เกิน ๕๐ เซนติเมตร กับให้มีขนาดของลูกโซ่ซึ่งวัดค่าศูนย์กลางเหล็กไม่เกิน ๙.๘๕ มิลลิเมตร

โซ่ล่ามให้มีขนาดตามที่กำหนดไว้สำหรับครวนขนาดที่ ๑ และขนาดที่ ๓

*ข้อ ๒๙ การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังนั้น โดยปกติให้ใช้ครวนขนาดที่ ๑ หรือขนาดที่ ๒ หรือกุญแจเท้า เว้นแต่เห็นว่ามีเหตุจำเป็นหรือศาลได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกผู้ต้องขังนั้นตั้งแต่สามปีขึ้นไป หรือเป็นผู้ต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์จะใช้ครวนขนาดที่ ๓ ก็ได้

เมื่อมีเหตุที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องขังจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายผู้อื่น และเห็นว่าไม่มีทางอื่นที่จะป้องกันได้ดึกว่า ให้ใช้กุญแจมือหรือโซ่ล่ามเพิ่มขึ้นนอกจากครวน หรือกุญแจเท้าได้

ในกรณีที่ต้องนำตัวคนต้องขังหรือคนฝากไปนอกเรือนจำ ถ้าจะใช้เครื่องพันธนาการให้ใช้กุญแจมือ เว้นแต่คนต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์จะใช้ครวนหรือกุญแจเท้าก็ได้

ข้อ ๒๕ เครื่องพันธนาการซึ่งกำหนดไว้ในกฎนี้ มิให้ใช้แก่ผู้ต้องขังอายุเกิน ๖๐ ปี หรือผู้ต้องขังหญิง เว้นแต่เป็นคนคู่ร้ายหรือเสียดจริตซึ่งจำเป็นต้องป้องกันมิให้ก่ออันตรายหรือเป็นผู้ต้องขังชายซึ่งดำเนินคดีความในข้อก่อน

ข้อ ๓๐ ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการอย่างอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในกฎนี้ เว้นแต่ในกรณีจำเป็นผู้บัญชาการเรือนจำจะอนุญาตให้ใช้เครื่องพันธนาการอย่างอื่น ซึ่งเห็นว่าเบาว่าที่กำหนดไว้ในกฎนี้ก็ได้

หมวด ๔

การควบคุมผู้ต้องขัง

ข้อ ๓๑ ให้นำผู้ต้องขังเข้าห้องขังเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา และนำออกจากห้องขังเวลา ๖.๐๐ นาฬิกา หากกำหนดเวลานี้ไม่เหมาะแก่กิจการหรือสภาพการณ์แห่งเรือนจำ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำกำหนดเวลาใหม่ เมื่ออธิบดีอนุมัติแล้วให้ใช้ได้

ข้อ ๓๒ เมื่อจ่ายผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำ หากการควบคุมตกเป็นหน้าที่ของทางการเรือนจำ ต้องจัดให้มีผู้คุม ๑ คน ต่อผู้ต้องขัง ๕ คน จะเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้คุมนี้ได้ต่อเมื่อผู้บัญชาการเรือนจำ ได้อนุมัติโดยได้พิจารณาแล้วเห็นจำเป็น และน่าจะไม่มีผลกระทบต่อความปลอดภัย

ข้อ ๓๓ เมื่อมีเหตุการณ์ไม่สงบขึ้นในเรือนจำ เจ้าพนักงานเรือนจำจะต้องรีบแจ้งเหตุต่อทัสตี เป็นหน้าที่ทัสตีจะต้อง

(๑) รวบรวมกำลังผู้คุมทำการรักษาการ โดยกวาดขัน

(๒) จัดให้เจ้าพนักงานเรือนจำรีบแจ้งเหตุและถ้าเห็นเหตุล่อลึงให้ขอร้อง

กำลังจากตำรวจ

(๓) รีบรายงานผู้บัญชาการเรือนจำ

ผู้บัญชาการเรือนจำเมื่อทราบเหตุจะต้องรีบมายังเรือนจำและจัดการระงับเหตุ

ข้อ ๓๔ เรือนจำใดมีผู้ต้องขังหญิงจำนวนตั้งแต่ ๑๕ คนขึ้นไป โดยปกติต้องจัดให้มีหญิงเป็นเจ้าพนักงาน

ห้ามมิให้ผู้ต้องขังชายหรือเจ้าพนักงานชายเข้าไปในเขตควบคุมกักขังผู้ต้องขังหญิง เว้นแต่

(๑) ในกรณีฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องเข้าไประงับเหตุ

(๒) เป็นเจ้าพนักงานตั้งแต่ชั้นทัสตีขึ้นไป และเข้าไปในเวลากลางวัน โดยมี

ผู้อื่นอย่างน้อย ๒ นายไปด้วย การเข้าไปในนั้นต้องเนื่องด้วยหน้าที่ราชการ

ส่วนที่ ๓

การรับตัวผู้ต้องหา

ข้อ ๓๕ เมื่อได้รับตัวผู้ต้องขังไว้แล้วให้จัดการต่อไปนี้ดังนี้

(ก) ตรวจสอบสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขัง

(ข) ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขัง

(ค) จัดบันทึกเรื่องเกี่ยวกับผู้ต้องขัง

ข้อ ๓๖ การตรวจสอบสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขังนั้น ถ้าผู้ต้องขังเป็นชายให้เจ้าพนักงานชายเป็นผู้ตรวจ ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจ หากไม่มีเจ้าพนักงานหญิงก็ให้ผู้ต้องขังนั้นเองแสดงสิ่งของที่ตนมีคิดตัวมาต่อเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ตรวจ หากว่ายังเป็นที่ยสงสัยว่าผู้ต้องขังจะไม่แสดงสิ่งของที่มีอยู่ทั้งหมด ก็ให้เชิญหญิงอื่นที่เชื่อถือมาช่วยทำการตรวจให้

ข้อ ๓๗ เจ้าพนักงานเรือนจำต้องจัดแยกผู้ต้องขังที่รับตัวไว้ใหม่จากผู้ต้องขังอื่น เพื่อแพทย์ได้ตรวจก่อน หากโดยสภาพการณ์ไม่อาจจัดดังนั้นได้ ให้พยายามปฏิบัติให้ใกล้เคียงกับที่กำหนดไว้

ข้อ ๓๘ ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขังที่เจ้าพนักงานเรือนจำได้รับตัวไว้ใหม่ในวันรับตัวนั้น ถ้าไม่อาจจะมาตรวจในวันนั้น ได้ก็ให้มาตรวจในวันอื่น โดยเร็ว

เมื่อแพทย์ตรวจพบว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บจักต้องมีการรักษาพยาบาล หรือมีโรคติดต่อซึ่งจะลุกลามเป็นภัยแก่ผู้อื่น ให้แพทย์ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติแก่ทัณฑ

เป็นเจ้าหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำที่จะต้องพยายามปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ ในส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังนั้น

หากแพทย์ตรวจพบว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บซึ่งจำเป็นต้องส่งออกไปรักษาตัวนอกเรือนจำ ให้แพทย์แจ้งต่อทัณฑและทำรายงานยื่นต่อผู้บังคับบัญชาการเรือนจำ ในรายงานนั้นให้ชี้แจงอาการเจ็บป่วยที่ตรวจพบ ความเห็นในเรื่องโรคหรือชนิดของการป่วยเจ็บ และสถานรักษาพยาบาลนอกเรือนจำที่เห็นควรให้จัดส่งตัวไปรักษาพยาบาล

ข้อ ๓๙ ในกรณีที่แพทย์ไม่สามารถจะมาตรวจได้ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังไว้ใหม่ และเจ้าพนักงานเรือนจำสังเกตเห็นว่าผู้ต้องขังได้มีอาการป่วยเจ็บ จำต้องรักษาพยาบาลหรือมีโรคติดต่อ จะลุกลามเป็นภัยร้ายแรงแก่ผู้อื่น ให้จัดแยกผู้ต้องขังนั้นจากผู้ต้องขังอื่น หรือจัดส่งสถานพยาบาลของเรือนจำรอการตรวจของแพทย์ต่อไป ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำสังเกตเห็นหรือสงสัยว่าผู้ต้องขังป่วยหนัก ให้รีบแจ้งให้แพทย์และผู้บัญชาการเรือนจำทราบ ในระหว่างรอคอยแพทย์และคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำ หากเห็นจำเป็นให้ติดตามขอความสงเคราะห์จากผู้มีอาชีพในทางใช้วิชาแพทย์ที่ใกล้เคียงที่สุด และหากว่าจะจัดการดังนั้นไม่ได้ให้ทัณฑจัดการช่วยเหลือ โดยประการอื่นเท่าที่เห็นจำเป็น

ส่วนที่ ๔

การแยกผู้ต้องขัง

หมวด ๑

ข้อความทั่วไป

ข้อ ๔๐ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๑ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๕ ให้แบ่งผู้ต้องขังออกเป็นประเภท ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ต้องขังหญิง

- (๒) ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี และต้องโทษเป็นครั้งแรก
- (๓) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่กระทำอนาจาร
- (๔) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย
- (๕) ผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ทรัพย์สิน
- (๖) ผู้ต้องขังซึ่งศาลพิพากษาว่าเป็นผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย
- (๗) ผู้ต้องขังที่ไม่อยู่ในจำพวกที่ได้ระบุมานี้แล้ว

ข้อ ๔๑ ให้จัดแบ่งสถานที่ของเรือนจำออกเป็นส่วนๆ โดยให้มีสิ่งกีดกันหรือขอบเขตอันแน่นอนแสดงส่วนแบ่งนั้นๆ และจัดแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้ในส่วนต่างๆ ที่ได้จัดแบ่งขึ้นนั้น หากเรือนจำใดโดยสภาพการณ์ไม่อาจทำดังกล่าวนี้ได้ ก็ให้พยายามแยกควบคุมกักขังให้ใกล้เคียงกับที่ได้กล่าวแล้ว

ข้อ ๔๒ ผู้ต้องขังซึ่งไม่น่าจะรวมอยู่กับผู้ต้องขังอื่นในประเภทของตน โดยจะก่อการร้ายหรือมีเหตุพิเศษอย่างอื่นซึ่งควรจะแยกควบคุมกักขัง ก็ให้แยกไปรวมไว้ในประเภทอื่นหรือสถานที่อื่น

ข้อ ๔๓ คนต้องขังหลายคนในคดีเดียวกันนั้น โดยปกติให้แยกไว้อย่าให้ปะปนกัน

หมวด ๒

นักโทษเด็ดขาด

ข้อ ๔๔ นักโทษเด็ดขาดพึงแบ่งออกเป็นชั้นๆ ดังต่อไปนี้

- (๑) ชั้นเยี่ยม
- (๒) ชั้นดีมาก
- (๓) ชั้นดี
- (๔) ชั้นกลาง
- (๕) ชั้นเลว
- (๖) ชั้นเลวมาก

ข้อ ๔๕ นักโทษเด็ดขาดที่เข้าใหม่ให้อยู่ในชั้นกลางจนกว่าจะมีการเลื่อนหรือลดชั้น เว้นแต่ได้เคยต้องโทษมาแล้วและมาต้องโทษจำคุกในคราวนี้อีกภายใน ๕ ปี นับแต่วันพ้นโทษคราวก่อน กับความผิดทั้ง ๒ คราวนั้น ไม่ใช้ความผิดฐานลหุโทษหรือประมาท ให้อยู่ในชั้นเลว การเลื่อนหรือลดชั้นนั้นให้เป็นไปตามระเบียบและวิธีการของกรมราชทัณฑ์

หมวด ๓ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

*ข้อ ๔๖ นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับพักการลงโทษ ดังต่อไปนี้

- (ก) ชั้นเยี่ยม ไม่เกิน ๑ ใน ๓ ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดฉบับหลังสุด
- (ข) ชั้นดีมาก ไม่เกิน ๑ ใน ๔ ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดฉบับหลังสุด
- (ค) ชั้นดี ไม่เกิน ๑ ใน ๕ ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดฉบับหลังสุด

ข้อ ๔๗ นักโทษเด็ดขาดที่อยู่ในชั้นต่ำ เมื่อเลื่อนขึ้นไปอยู่ในชั้นสูงขึ้นไป ย่อมได้รับประโยชน์ในชั้นที่ได้เลื่อนขึ้นไปอยู่ และกลับกัน กล่าวคือนักโทษเด็ดขาดในชั้นสูงที่ถูกลดลงมาอยู่ในชั้นต่ำย่อมจะต้องเสียประโยชน์ในชั้นสูงที่ตนได้รับอยู่ก่อนและมารับการปฏิบัติตลอดจนความสะดวกในชั้นต่ำที่ตนต้องเข้าอยู่ใหม่

ข้อ ๔๘ ผู้ต้องขังที่มีความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษจะได้รับการพิจารณาก่อนกัน ให้ความสะดวกในอันดับต่าง ๆ หรืออาจได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นให้ แล้วแต่กรมราชทัณฑ์พิจารณาเห็นสมควรแก่ความชอบและคุณประโยชน์อันเกิดแก่ราชการ

ข้อ ๔๙ คนต้องขังและคนฝากให้ได้รับความสะดวกตามที่อธิบดีกำหนดไว้

*ความในข้อนี้แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๐๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๕

ส่วนที่ ๕

การงาน

หมวด ๑

การจัดให้ทำงาน

ข้อ ๕๐ งานที่จัดให้นักโทษเด็ดขาดทำให้คำนึงถึงข้อต่อไปนี้ คือ

- (๑) กำหนดโทษ
- (๒) ความแข็งแรงแห่งร่างกาย
- (๓) สติปัญญา
- (๔) อุปลินัยและมีมือหรือความรู้ความชำนาญ
- (๕) ผลในทางเศรษฐกิจ
- (๖) ผลในทางอบรม
- (๗) สภาพการณ์แห่งเรือนจำ

ข้อ ๕๑ นักโทษเด็ดขาดอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและการอบรมเป็นพิเศษ

ข้อ ๕๒ ห้ามมิให้จำขนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาต และจำนักโทษเด็ดขาดนั้นเป็นหญิงหรือจะต้องจำคุกอีกต่อไปกว่า ๑๐ ปี ต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดี

ข้อ ๕๓ ห้ามมิให้จำขคนต้องขังหรือคนฝากออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งถ้าจะจ่ายต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งข้อก่อน โดยอนุโลม

ข้อ ๕๔ นอกจากงานที่เกี่ยวกับอนามัยของผู้ต้องขังและการสุขภาพของเรือนจำ ให้ผู้ต้องขังได้หยุดทำงานดังต่อไปนี้

- (๑) วันที่ ๓๑ มีนาคมและวันที่ ๑ เมษายน รวม ๒ วัน
- (๒) วันฉลองรัฐธรรมนูญ ๑ วัน
- (๓) วันเฉลิมพระชนมพรรษา ๑ วัน
- (๔) สัปดาห์ละ ๑ วัน
- (๕) วันอื่นใดที่รัฐมนตรีมีคำสั่งเป็นครั้งคราว

ข้อ ๕๕ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานใช้ผู้ต้องขังทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เว้นแต่อนุญาตไว้ในระเบียบข้อบังคับซึ่งกรมราชทัณฑ์อนุมัติ

ข้อ ๕๖ บรรดาผลประคินผู้กรรมและประ โยชน์อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขังตก เป็นทรัพย์สินของรัฐบาลทั้งสิ้น

ข้อ ๕๗ งานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำแบ่งเป็นประเภทหาผลประ โยชน์และไม่ทำ ผลประ โยชน์จะเพาะ งานหาผลประ โยชน์ให้คำนวณราคาของงานเป็นทุนแรงงาน และกำไร ทุน หมายถึง จำนวนเงินที่จ่ายจากเงินทุน

แรงงาน หมายถึง ค่าจ้างงานของผู้ต้องขังซึ่งมีส่วนในการงานนั้น

กำไร หมายถึง รายได้ซึ่งเกิดจากผลของการงานเมื่อได้หักทุนออกแล้ว

*ข้อ ๕๘ ภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับการคลังผู้บัญชาการเรือนจำอาจจ้าง ผู้รู้ผู้ชำนาญการพิเศษ โดยใช้เงินทุนหรือเงินรายได้ให้ทำหน้าที่แนะนำ กิจการของผู้ต้องขังในการหา ผลประ โยชน์

เมื่อมีการจ้างตามวรรคก่อน ถ้าจะให้ผู้รับจ้างมีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังด้วย ต้องระบุไว้ใน ข้อสัญญาและออกหนังสือตามข้อ ๒๒ โดยอนุ โสม แต่ถ้าจะให้ทำหน้าที่ที่คิดให้ข้อคิดเป็นผู้ออก หนังสือตั้งผู้รับจ้างดังกล่าวมาแล้วให้ถือเป็นผู้บังคับบัญชาเรือนจำ

หมวด ๒

รางวัล

*ข้อ ๕๙ หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้ จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

(ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น

(ข) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือกักขังผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น

เจ้าพนักงานเรือนจำที่จะได้รับรางวัลตามข้อนี้ ให้พิจารณาให้ได้รับรางวัล

จนถึงผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน

*ความในข้อนี้แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ (ฉบับที่ ๒)

*ความในข้อ ๕๘ แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๒๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖

*ข้อ ๖๐ ราชวัลที่จะจ่ายตามข้อ ๕๘ (ก) และ (ข) นั้น ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ต้องขังให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละห้าสิบ และสำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละสิบห้าของค่าไร่ทั้งหมด

**ข้อ ๖๑ ราชวัลที่จะจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น จัดต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ และ วิธีการในข้อบังคับที่อธิบดีกำหนด โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) สำหรับผู้ต้องขัง ให้พิจารณาจากแรงงานที่ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมเมื่อความมีอรรถในการใช้วัสดุ ความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็วในการทำงาน ความอดสาหัส การทนอมและรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ และคุณค่าของงาน ประกอบกับลำดับชั้นและประเภทของผู้ต้องขัง

(๒) สำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้พิจารณาถึงความสำคัญของหน้าที่ และความมีส่วนร่วมรับผิดชอบ

ข้อ ๖๒ (ความในข้อนี้ถูกยกเลิกไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ ข้อ ๔)

**ข้อ ๖๓ นอกจากราชวัลอันพึงได้รับตามความในข้อ ๕๘ ข้อ ๖๐ และข้อ ๖๑ ถ้าผู้ต้องขังหรือเจ้าพนักงานเรือนจำคนใดคิดประดิษฐ์สิ่งของ หรือเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับใช้เป็นประโยชน์สำคัญในการผลิตสินค้า หรือในการที่กวิหาชีพของผู้ต้องขังขึ้น ให้ได้รับรางวัลจากค่าใรนอกจากที่ต้องจ่ายเป็นรางวัลตามข้อ ๖๐ ตามหลักเกณฑ์ และ วิธีการที่อธิบดีกำหนด

ข้อ ๖๔ หน้าที่ตามมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ นั้น กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

- (๑) ทำการป้องกัน หรือจับกุมผู้ต้องขังที่ก่อเหตุร้ายแรง
- (๒) ทำการดับเพลิง
- (๓) ทำการระเบิด
- (๔) ทำการก่อสร้างหรือซ่อมอาคาร หรือขึ้นไปทำการอยู่บนอาคารนั้น สูงกว่า

๑๒ ฟุต

- (๕) ทำการอยู่หน้าเตาไฟหรือหล่อโลหะ
- (๖) ทำการเดินเครื่องจักรกล
- (๗) ทำการในน้ำลึกหรือสายน้ำเชี่ยว
- (๘) ทำการบุกเบิกป่าหรือตัดไม้ใหญ่

ข้อ ๖๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ ข้อสงสัยใด ๆ อันเกิดจากการให้เงินรางวัลเป็นอำนาจอธิบดีชี้ขาด

*ความในข้อ ๖๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕

**ความในข้อ ๖๑ และข้อ ๖๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕

ส่วนที่ ๖

การอนามัยและการสุขาภิบาล

หมวด ๑

ข้อความทั่วไป

ข้อ ๖๖ ให้แพทย์เข้าตรวจเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวกับการอนามัยของผู้ต้องขังและการสุขาภิบาลของเรือนจำโดยทั่วๆ ไปทุก ๓ วัน

ในการตรวจนั้น เมื่อเห็นสมควรจะจัดอย่างไร ให้ชี้แจงแนะนำทัศนคติและจดหมายเหตุไว้ในสมุดตรวจการ

ข้อ ๖๗ ผู้ต้องขังทุกคนมีหน้าที่จักต้องรักษาความสะอาด

(ก) ในส่วนร่างกาย เครื่องนุ่งห่มหลับนอน และเครื่องใช้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับคน

(ข) ห้องขัง และส่วนใดส่วนหนึ่งของเรือนจำ

หมวด ๒

อนามัยของผู้ต้องขัง

ข้อ ๖๘ ให้ทัศนคติให้ผู้ต้องขังทุกคน เว้นแต่คนต้องขังและคนฝาก

(ก) ตัดผมสั้นหรือ โกนผมตามระเบียบ

(ข) โกนหนวดและเครา

(ค) ตัดเล็บ

(ง) อาบน้ำและซักถูร่างกาย

ทั้งนี้ ในเมื่อไม่ขัดต่อลัทธิศาสนาของผู้ต้องขังนั้น

ข้อ ๖๙ โดยปกตินักโทษเด็ดขาด และคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกาต้องแต่งเครื่องแต่งกายตามแบบที่อธิบดีกำหนด

ข้อ ๗๐ โดยปกติในปีหนึ่งๆ ให้จ่ายเครื่องนุ่งห่มหลับนอน แก่นักโทษเด็ดขาด และคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ดังนี้

(ก) ถ้าเป็นชาย ให้จ่าย

(๑) เสื้อและกางเกง ๒ สัปดาห์

- (๒) ที่อาบน้ำ ๑ กั้น
- (๓) ที่ทำมนอน ๑ กั้น
- (๔) เสื้อปูนอน ๑ กั้น
- (๖) ถ้าเป็นหญิง ให้จ่าย
  - (๑) เสื้อและเครื่องนุ่งห่ม ๒ สำหรับ
  - (๒) ที่ทำมนอน ๑ กั้น
  - (๓) เสื้อปูนอน ๑ กั้น
  - (๔) สิ่งใช้ชำระหญิง ตามที่อธิบดีเห็นจำเป็น

ข้อ ๓๑ คนต้องขังและคนฝากนั้น โดยปกติให้อนุญาตให้ออกเดินนอกห้องขัง หรือ ออกกำลังกายตามกำหนดเวลาและเขตต์ที่ซึ่งทัณฑินเห็นควร
ผู้ต้องขังอื่น เว้นแต่ระหว่างต้องโทษฐานผิดวินัยให้มีโอกาสพักก่อนและจัดให้ออกกำลังกายตามควร

หมวด ๓

การรักษาพยาบาล

ข้อ ๓๒ เรือนจำทุกแห่งให้จัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อเป็นที่ทำการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ป่วย และจัดให้มีผู้มีความรู้พอสมควรมีหน้าที่ประจำสถานพยาบาลนั้น

ข้อ ๓๓ เมื่อแพทย์หรือเจ้าพนักงานเรือนจำพบผู้ต้องขังป่วย ให้ปฏิบัติตามข้อ ๓๔ และ ๓๕ แล้วแต่กรณี

ข้อ ๓๔ ผู้ต้องขังที่ติดฟัน ถิ่นชา สิ่งเสพติดอย่างอื่น อาการร้ายแรง หรือเป็นหญิงมีครรภ์ หรือมีลูกอ่อน ให้จัดเป็นผู้ป่วยเจ็บโดยอนุโลม

หมวด ๔

การเลี้ยงอาหาร

ข้อ ๓๕ ห้ามมิให้ผู้ต้องขังงูหาประกอบอาหารเป็นส่วนตัว หรือนำอาหารไปรับประทานนอกเขตต์ที่ซึ่งทางการเรือนจำกำหนดให้สำหรับผู้ต้องขังทั่วไป โดยมีได้รับอนุญาตจากทัณฑิน

ข้อ ๘๖ นักโทษเด็ดขาดจักต้องรับประทานอาหาร ซึ่งทางการเรือนจำจ่ายให้ จะรับประทานอาหารส่วนตัวได้แต่เฉพาะตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ

คนต้องขังและคนฝากจะรับประทานอาหารส่วนตัวได้ ตามสมควร

ข้อ ๘๗ ให้จัดให้ผู้ต้องขังได้รับประทานอาหารอย่างน้อย ๒ มื้อ คือ เช้าและเย็น อาหารมื้อหนึ่งๆ ให้ประกอบด้วยข้าวหรือสิ่งอื่นแทนข้าว และกับข้าวหรือสิ่งอื่นแทนกับข้าว

ข้อ ๘๘ ผู้ต้องขังที่ทำงานหนักหรือตรากตรำ หรือนักโทษเด็ดขาดตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไป ผู้บัญชาการเรือนจำจะสั่งให้จัดอาหารเพิ่มให้มากสิ่งหรือมากมื้อขึ้นก็ได้ หรืออนุญาตให้นำอาหารส่วนตัวมารับประทานก็ได้

ข้อ ๘๙ อาหารที่ผู้ต้องขังจะรับประทานนั้นต้องให้แพทย์ตรวจก่อน ในกรณีแพทย์ มาตรวจไม่ได้ให้จัดเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจ

อาหารซึ่งตรวจพบว่าน่าเสียไม่เป็นสิ่งที่จะพึงรับประทานนั้น ห้ามมิให้ยอมให้ผู้ต้องขังรับประทาน

ข้อ ๙๐ โดยปกติอาหารที่จะให้ผู้ต้องขังรับประทานนั้น ให้ปรุงขึ้นในเรือนจำ ให้จัดเจ้าพนักงานเรือนจำและผู้ต้องขังดำเนินการปรุงอาหารเป็นการเฉพาะ ผู้ปรุงอาหารต้องผ่านการตรวจโรคและความเห็นชอบของแพทย์

ส่วนที่ ๗

วินัยของผู้ต้องขัง

หมวด ๑

ข้อความทั่วไป

ข้อ ๙๑ การเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดนั้น ให้กระทำในวันสิ้นเดือนกันยายนครั้งหนึ่ง และวันสิ้นเดือนมีนาคมครั้งหนึ่ง

ในกรณีพิเศษจะเลื่อนชั้นก่อนเวลาในวรรคก่อนก็ได้ แต่ต้องให้อธิบดีอนุมัติ

ข้อ ๙๒ ให้เลื่อนหรือลดได้ตามลำดับครั้งละชั้น ในกรณีพิเศษจะข้ามชั้นก็ได้ แต่การเลื่อนข้ามชั้นต้องให้อธิบดีอนุมัติ

ข้อ ๙๓ ภายได้บังคับแห่งข้อก่อน การเลื่อนหรือลดชั้นเป็นอำนาจผู้บัญชาการเรือนจำ

หมวด ๒

ตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

ข้อ ๘๔ ในกรณีมีเหตุพิเศษที่จะต้องใช้ช่างโทมเค็ดชาด ซึ่งไม่อยู่ในชั้นที่จะแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานนั้น ผู้บัญชาการเรือนจำจะแต่งตั้งเป็นพิเศษก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้จะให้ช่างโทมเค็ดชาดผู้นั้นมีตำแหน่งหน้าที่ได้เพียงชั่วเวลาที่จำเป็นเท่านั้น และไม่ถือว่าเป็นการให้ประโยชน์ตามกฎหมาย

หมวด ๓

การลา

ข้อ ๘๕ การอนุญาตให้ลา นั้น จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อผู้บัญชาการเรือนจำได้พิจารณาแล้ว เห็นความจำเป็น และได้รับอนุมัติจากอธิบดี

ข้อ ๘๖ เมื่อได้อนุญาตให้ลาได้ ผู้บัญชาการเรือนจำจึงต้องทำหนังสือสำคัญมอบให้ ผู้ได้รับอนุญาตคิดตัวไป และผู้ได้รับอนุญาตจะต้องแสดงหนังสือสำคัญนี้ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจท้องที่ที่จะ ไปนั้นภายในกำหนดเวลา ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาไปถึง ถ้าไม่ไปแสดงหนังสือสำคัญ เช่นนี้ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับส่งเรือนจำ

ข้อ ๘๗ โดยปกติ ถ้าผู้ได้รับอนุญาตให้ลา ยังมีกำหนดเวลาที่จะต้องจำคุกอยู่ต่อไปอีก ตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไป ต้องจัดให้มีเจ้าพนักงานควบคุมไปด้วย ถ้ากำหนดเวลาที่ยังจะต้องจำคุกอยู่ อีกต่อไปนั้น น้อยกว่า ๖ เดือน ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาดู หากไม่เป็นที่ไว้วางใจ ก็ให้จัดเจ้า พนักงานไปควบคุมดังกล่าวแล้วคู่กัน

ข้อ ๘๘ ในกรณีที่จัดให้มีเจ้าพนักงานควบคุมไปด้วยกับผู้ได้รับอนุญาตให้ลา ถ้าหาก ผู้ได้รับอนุญาตให้ลานั้นเป็นผู้มีทรัพย์สินพอสมควร ก็ให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ลานั้นเสียค่าเบี้ยเลี้ยงวันละ ๕๐ สตางค์ และค่าพาหนะเท่าที่จ่ายจริงแก่เรือนจำสำหรับเจ้าพนักงานที่ไปด้วย

ข้อ ๘๙ ในส่วนค่าเบี้ยเลี้ยงและค่าพาหนะสำหรับตัวผู้ได้รับอนุญาตให้ลานั้น ผู้ได้รับ อนุญาตให้ลาต้องจัดเสียเองโดยตลอด

ข้อ ๙๐ ในกรณีที่การอนุญาตให้ลานั้นมิได้จัดเจ้าพนักงานไปด้วยเพื่อควบคุมให้ผู้ บัญชาการเรือนจำแจ้งแก่ตำรวจสันติบาลหรือข้าหลวงประจำจังหวัดแห่งท้องที่ที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ลาไป นั้น แล้วแต่กรณี

หมวด ๔

พักการลงโทษ

ข้อ ๕๑ จะพักการลงโทษได้ต่อเมื่อคณะกรรมการต่อไปเห็นชอบ และอธิบดีอนุมัติ

(ก) คณะกรรมการสำหรับเรือนจำภูมิภาค ให้ประกอบด้วย ผู้บัญชาการเรือนจำเป็นประธาน และข้าราชการชั้นประจำแผนกขึ้นไปทั้งข้าราชการประจำจังหวัด ตั้งขึ้นอีก ๒ นาย

(ข) คณะกรรมการสำหรับเรือนจำกลางประกอบด้วย ข้าราชการชั้นหัวหน้าแผนกที่อธิบดีตั้งขึ้นไม่น้อยกว่า ๓ นาย

ข้อ ๕๒ ในกรณีมีเหตุพิเศษ จะพักการลงโทษมากกว่าที่กำหนดไว้ในข้อ ๔๖ ก็ได้ แต่คณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยข้าราชการต่อไปนี้ได้อนุมัติอีกชั้นหนึ่งแล้ว

(๑) ปลัดกระทรวงมหาดไทย ประธานกรรมการ

(๒) ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ กรรมการ

(๓) ผู้แทนกรมตำรวจ กรรมการ

(๔) ผู้แทนกรมมหาดไทย กรรมการ

(๕) ผู้แทนกรมอัยการ กรรมการ

ข้อ ๕๓ เจื่อนไขในระหว่างพักการลงโทษกำหนดดังต่อไปนี้

(๑) ให้ละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง

(๒) ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง

(๓) ให้ละเว้นและให้กระทำการตามหมายเลข (๑) และ (๒) ข้างต้น

ข้อ ๕๔ เจื่อนไขและเว้นการกระทำนั้น มีดังต่อไปนี้

(ก) ละเว้นไม่กระทำผิดอาญาขึ้นอีก

(ข) ละเว้นไม่เข้าไปในเขตลี้ภัยที่กำหนดไว้

(ค) ละเว้นไม่ประพฤติตนในทางเสื่อมเสียเช่น เสพสุรา เล่นการพนัน เป็นต้น

ข้อ ๕๕ เจื่อนไขให้กระทำการนั้น มีดังต่อไปนี้

(ก) ให้ไปรายงานคนต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแห่งท้องที่ซึ่งไปอยู่หรือเจ้าพนักงานเรือนจำตามกำหนดคราวละหนึ่งครั้ง

(ข) ให้กระทำการหาเลี้ยงชีพตามที่เจ้าพนักงานจัดหาให้

(ค) ให้กระทำการหาเลี้ยงชีพในกิจการงานซึ่งผู้นั้นมีอยู่แล้วหรือญาติมิตร

จัดหาให้

(ง) ให้ปฏิบัติกรทางศาสนา

ข้อ ๕๖ เจื่อนไซนั้นจะกำหนดไว้แต่ข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสมแก่ลักษณะของบุคคลและพฤติการณ์

ข้อ ๕๗ เมื่อมีอนุมติพักการลงโทษแล้ว ให้ผู้บัญชาการเรือนจำออกหนังสือสำคัญให้รับไปเป็นคู่มือ และถ้ามีเจื่อนไซให้รายงานตัวต่อตำรวจหรืออำเภอให้มีหนังสือแจ้งต่อตำรวจหรืออำเภอตามที่กำหนดไว้ในเรื่องการอนุญาตให้ลาโดยอนุโลม

ข้อ ๕๘ หนังสือสำคัญออกให้ตามข้อก่อนต้องระบุเจื่อนไซที่กำหนดให้ไว้ด้วย เป็นหน้าที่ของผู้ได้รับการพักการลงโทษจะต้องแสดงหนังสือสำคัญแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานเรือนจำเมื่อมีการขอลู หากหนังสือสำคัญนั้นหายไปรีบแจ้งค้อนายอำเภอท้องที่และขอรับฉบับแทน

ถ้าไม่แสดงหนังสือสำคัญตามวรรคสองข้างต้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับส่งเรือนจำก็ได้

หมวด ๕

การลงโทษฐานผิดวินัย

ข้อ ๕๙ ก่อนที่จะลงโทษแก่ผู้ต้องขังฐานผิดวินัย จักต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้ชี้แจงว่าตนมีข้อแก้ตัวอย่างใดหรือไม่

ข้อ ๑๐๐ พัสติเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยตำแหน่งมีอำนาจลงโทษฐานผิดวินัยดังต่อไปนี้

- (๑) ภาคทัณฑ์
- (๒) ตักการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อไม่เกิน ๒ เดือน
- (๓) งดการเลื่อนชั้นไว้ไม่เกิน ๖ เดือน
- (๔) ขังเดี่ยวไม่เกิน ๑ เดือน

พัสติเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยเฉพาะมีอำนาจลงโทษดังต่อไปนี้

- (๑) ภาคทัณฑ์
- (๒) ตักการอนุญาตให้รับการเยี่ยมเขียนหรือติดต่อไม่เกิน ๑ เดือน
- (๓) งดการเลื่อนชั้นไว้ไม่เกิน ๓ เดือน

ข้อ ๑๐๑ สารวัตรเรือนจำมีอำนาจลงโทษเช่นเดียวกับพัสติเรือนจำโดยตำแหน่ง

ข้อ ๓๐๒ เมื่อพัศดีหรือสาววัตรเรือนจำได้ลงโทษตามอำนาจแล้ว ให้รับรายงาน
ผู้บัญชาการเรือนจำ ส่วนการลงโทษนั้น ให้ดำเนินไปได้

ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ยกการลงโทษ หรือลด หรือเพิ่ม โทษได้หากจะมีการ
สั่งแก้ไขดังกล่าวนี้ ต้องสั่งภายใน ๓ วันนับแต่วันได้รับรายงาน พ้นกำหนดนี้แล้วให้ถือว่าไม่แก้ไข
ถ้าได้ดำเนินการลงโทษไปก่อนแล้ว คำสั่งแก้ไขมีผลเพียงในส่วนที่จะดำเนินต่อไป

ข้อ ๓๐๓ ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจลงโทษทุกสถานตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ
ราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๘

ข้อ ๓๐๔ การภาคทัณฑ์นั้นพึงกระทำเมื่อ

(ก) ความผิดที่ผู้ต้องขังกระทำไปไม่ร้ายแรง และ

(ข) ผู้ต้องขังก็ได้สำนึกตัวถึงความผิดที่ได้กระทำไปนั้นแล้ว

ข้อ ๓๐๕ การลงโทษภาคทัณฑ์ให้กระทำ โดยวิธีเรียกตัวมาว่ากล่าว สั่งสอนให้พยายาม
ประพฤติตัวอยู่ในวินัยในกาลต่อไป

ข้อ ๓๐๖ คดีการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียน หรือติดต่อกับบุคคลภายนอกนั้นพึงกระทำ
ในกรณีต่อไปนี้

(๑) ประพฤติกระทำความผิดหรือข้อบังคับ อันมิใช่สำหรับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับ
บุคคลภายนอก

(๒) พยายามหลบหนีหรือได้หลบหนีไปแล้ว แต่ได้ตัวคืนมา

(๓) นำเข้ามาหรือมีสิ่งของต้องห้ามไว้ในเรือนจำ

(๔) นำสิ่งของซึ่งมิใช่ของคนออกจากเรือนจำ โดยมีได้รับอนุญาต

ข้อ ๓๐๗ งการเลื่อนชั้นนั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(๑) ทำคดีตามที่ระบุไว้ในข้อก่อนหมายเลข (๑) หรือ (๓) หรือ (๔)

(๒) ทำให้ทรัพย์สินของหลวงหรือของผู้อื่นเสียหาย โดยประมาท

(๓) กระทำการให้เกิดเหตุขัดข้องในการทำงานของผู้ต้องขังอื่น โดยประมาท

ข้อ ๓๐๘ ลดชั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(๑) กระทำให้เกิดเหตุความผิดก่อนหมายเลข (๒) หรือ (๓) โดยเจตนาแต่ไม่เกิด
ผลเสียหายร้ายแรง

(๒) กระด้างกระเดื่องต่อคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งต่ำกว่าพัศดีลงมา

(๓) ก่อการวิวาทขึ้นกับผู้ต้องขังอื่น แต่ไม่ถึงมีเหตุร้ายแรง

(๔) เล่นการพนัน

(๕) ดื่มสุรา สูบกันชา กัน หรือเสาของเมาอื่น ๆ

(๖) คำสั่งของต้องห้าม

ข้อ ๑๐๘ ลดรางวัลนั้น พึ่งกระทำในกรณีต่อไปนี้

- (๑) ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย
- (๒) ก่อการวิวาทกับผู้อื่นในขณะที่ทำงาน
- (๓) ละทิ้งหรือเพิกเฉยต่อการทำงานอันเป็นหน้าที่

การลดรางวัลนั้น พึ่งลดลงตามส่วนที่เห็นสมควรแก่ความคิด

ข้อ ๑๑๐ งดรางวัลนั้นพึ่งกระทำในกรณีดังกล่าวกำหนดไว้ในข้อก่อนเมื่อเกิดผลเสียหายขึ้น และผู้ต้องขังกระทำผิดในกรณีที่กำหนดนั้น โดยจงใจจะให้มีการเสียหายเกิดขึ้น

ข้อ ๑๑๑ ขังเดียวกัน พึ่งกระทำในกรณีต่อไปนี้

- (๑) กระด้างกระเดื่องต่อเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจบังคับบัญชาเรือนจำตั้งแต่ชั้น
- (๒) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่นตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป
- (๓) เป็นเจ้ามือเล่น การพนัน หรือสมคบกับผู้ต้องขังอื่นเล่นการพนันแต่

พัศดีขึ้นไป

๒ ครั้งขึ้นไป

- (๔) คีฬสุรา สูบกันชา ฟัน หรือเสพของเมาอย่างอื่นแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป
- (๕) มีของต้องห้ามในจำพวกที่เป็นเครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี
- (๖) คำสั่งของต้องห้าม

ข้อ ๑๑๒ ขังห้องมีคนนั้น พึ่งกระทำในกรณีต่อไปนี้

- (๑) ก่อการวิวาทกับผู้ต้องขังอื่นเนื่อง ๆ
- (๒) พยายามหรือทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงาน
- (๓) ก่อการวุ่นวาย แต่ไม่ร้ายแรง
- (๔) จงใจหลีกเลี่ยงการทำงาน
- (๕) จงใจขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชา
- (๖) พยายามหลบหนี

ข้อ ๑๑๓ เฝียนพึ่งกระทำในกรณีต่อไปนี้

- (๑) สมคบกับผู้อื่นก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น
- (๒) พยายามหรือทำร้ายเจ้าพนักงาน
- (๓) พยายามหลบหนี
- (๔) ขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชาซึ่งหน้า
- (๕) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่น หรือกิจการของเรือนจำและได้เกิดความ

เสียหายขึ้น

ข้อ ๑๑๔ ถ้ามีการกระทำที่วินัยในกรณีอย่างอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในหมวดนี้ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาถึงโทษ สถานใดสถานหนึ่งที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่ใช่โทษจำคุก

ข้อ ๑๑๕ ในกรณีที่ผู้ต้องขังซึ่งจะต้องรับโทษเป็นคนที่ลักษณะคือด้าน โดยได้เคยรับโทษทางวินัยของเรือนจำมากกว่า ๒ ครั้งแล้ว ยังประพฤติผิดอีก และโทษสำหรับความผิดทั้ง ๓ ครั้งอยู่ในกำหนด ๕ เดือน นับแต่วันต้องโทษครั้งแรก หรือขีดคำสั่งเจ้าพนักงานเรือนจำโดยจงใจมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒ ครั้งภายในกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันต้องโทษครั้งแรก หรือปรากฏว่าเป็นคนเคยต้องคำพิพากษาให้จำคุก นอกจากฐานประมาทและลหุโทษมากกว่า ๓ ครั้งแล้ว และได้ประพฤติผิดวินัยมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒ ครั้งภายใน ๖ เดือนนับแต่วันต้องโทษทางวินัยครั้งก่อน ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ลงโทษจำคุก และเพิ่มโทษสถานอื่นตามที่เห็นสมควร

ข้อ ๑๑๖ ในกรณีที่การกระทำอันหนึ่งเป็นความผิดจะต้องรับโทษหลายสถานนั้น ห้ามมิให้ลงโทษสำหรับความผิดนั้นเกินกว่า ๓ สถาน

ข้อ ๑๑๗ การลงโทษเขียนตามกฎนี้ที่ลงได้แต่ละเพาะนักโทษเด็ดขาดเท่านั้น และให้คำนึงถึงลักษณะของความคิดที่เกิดขึ้นและลักษณะของบุคคลผู้จะรับโทษกับสภาพการณ์แห่งเรือนจำ และให้เขียนรวดเร็วสำหรับความผิดซึ่งต้องเขียนนั้น

โดยปกติผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้แทน ซึ่งเป็นข้าราชการตั้งแต่ชั้นหรือเทียบชั้นประจำแผนกขึ้นไปมาเป็นประธาน

ผู้ทำการเขียนจะต้องเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ และต้องไม่เคยมีสาเหตุอยู่กับผู้จะต้องรับโทษเป็นส่วนตัว ผู้ทำการเขียนจะต้องบันทึกชื่อไม่มีสาเหตุนี้ไว้เป็นหลักฐาน

การเขียนนั้นให้คำว่าเขียน และให้เขียนที่ขาท่อนบนพยายามอย่าให้ข้ามแนวกันให้ใช้หวายเขียน และหวายนั้นต้องมีขนาดวัดค่าศูนย์กลางประมาณ ๑ เซ็นติเมตร

เมื่อแพทย์เห็นว่าผู้รับโทษจะทนการเขียน ไม่ได้ให้แจ้งต่อประธาน และประธานต้องสั่งให้พักการเขียนทันที

เมื่อเขียนแล้ว ให้แพทย์ตรวจร่างกายผู้รับโทษและหากเห็นสมควรให้ไปถ่ายและส่งรักษาพยาบาล

ข้อ ๑๑๘ การขังเดี่ยวนั้น ให้กระทำโดยวิธีแยกผู้ต้องรับโทษจากผู้ต้องขังอื่นและคุมขังไว้ในที่ซึ่งจัดขึ้นเป็นพิเศษ ห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น

ให้ทัศนจิตให้มิให้ผู้คอยตรวจรักษาการขังเดี่ยวให้เป็นไปตามวรรคก่อน และสังเกตเมื่อมีอาการป่วยเจ็บซึ่งต้องมีการรักษาพยาบาลเกิดขึ้น

ข้อ ๑๑๙ ห้องมืดซึ่งจะใช้เป็นที่ขังลงโทษนั้นต้องให้แพทย์ได้ตรวจเห็นชอบด้วยว่าไม่คิดอนาถอย่างร้ายแรง

หมวด ๖

การร้องทุกข์ ยื่นเรื่องราวและถวายฎีกาของผู้ต้องขัง

ข้อ ๑๒๐ การร้องทุกข์นั้น อาจกระทำด้วยวาจาหรือด้วยการยื่นเป็นหนังสือถ้ากระทำด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานที่ได้รับคำร้องทุกข์บันทึกคำร้องทุกข์ไว้ บันทึกคำร้องทุกข์หรือหนังสือร้องทุกข์นั้นต้องลงลายมือชื่อผู้ร้องทุกข์และเจ้าพนักงานที่ได้รับคำร้องทุกข์ไว้ด้วย

ข้อ ๑๒๑ การร้องทุกข์ การยื่นเรื่องราว การถวายฎีกานั้น หากผู้ต้องขังไม่สามารถจัดหาเครื่องเขียนส่วนตัวได้ให้จัดหาให้

การเขียนคำร้องทุกข์ เรื่องราว หรือฎีกา ผู้ต้องขังต้องเขียนเอง เว้นแต่ไม่สามารถเขียนเองได้ การเขียนดังกล่าวในวรรคก่อน ต้องเขียนในที่ซึ่งทางการเรือนจำจัดให้

ในกรณีที่ผู้ต้องขังขอสงวนข้อความลับ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอยู่ใกล้ในระยะที่อาจอ่านเข้าใจข้อความที่เขียนหรือขอรอ่าน หรือยอมให้ผู้อื่นมีโอกาสนั้นนอกจากบุคคลที่ผู้ต้องขังนั้นยินยอม

ข้อ ๑๒๒ หนังสือร้องทุกข์หรือเรื่องราว หรือฎีกานั้นให้ผู้ต้องขังยื่นต่อทัณฑี หรือจะใส่ลงในที่ซึ่งจัดไว้เพื่อการนั้นก็ได้

ข้อ ๑๒๓ เจ้าพนักงานเรือนจำทุกคนต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังร้องทุกข์ หรือนำคำร้องทุกข์ เรื่องราว หรือฎีกาไปยื่นตามข้อก่อน

ข้อ ๑๒๔ เมื่อทัณฑีได้รับหนังสือดังกล่าวในข้อก่อน หากมิใช่เป็นกรณีดังกล่าวในข้อต่อไป ให้เปิดซองตรวจสอบข้อความ และปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) สอบข้อเท็จจริง

(๒) แก้ไขหรือช่วยเหลือตามคำร้องขอตามสมควรแก่กรณี

(๓) แยกข้อต่อไปยังผู้บัญชาการเรือนจำพร้อมกับรายงานชี้แจงการปฏิบัติที่กล่าวแล้ว

ข้อ ๑๒๕ ข้อความในหนังสือร้องทุกข์ เรื่องราวและฎีกานั้น ผู้ต้องขังจะขอรักษาเป็นความลับก็ได้ ในกรณีนั้นให้สอดหนังสือไว้ในซองและผนึกเสีย หน้าซองให้เขียนว่า "ลับ" ถ้าผู้ต้องขังไม่ได้เขียนคำนี้ไว้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำเขียนเมื่อทราบความประสงค์

หนังสือเช่นนั้นห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอ่าน แต่มีหน้าที่จัดส่งไปยังผู้รับ หากเป็นหนังสือถึงรัฐมนตรีหรือพลเอกฯ ถวาย ให้ส่งไปยังอธิบดีดำเนินการต่อไปตามสมควร

ข้อ ๑๒๖ คำสั่งหรือคำชี้แจงตอบคำร้องทุกข์ เรื่องราวหรือฎีกา ต้องแจ้งให้ผู้ยื่นทราบและจัดให้ลงลายมือชื่อรับทราบไว้เป็นหลักฐาน

ส่วนที่ ๘
ทรัพย์สินของผู้ต้องขัง
หมวด ๑
สิ่งของต้องห้าม

*ข้อ ๑๒๖ สิ่งของต่อไปนี้ ห้ามมิให้นำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ

- (๑) ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหย
- (๒) สุราหรือของเมาอย่างอื่น
- (๓) อุปกรณ์สำหรับเล่นการพนัน
- (๔) เครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี
- (๕) อาวุธ เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน
- (๖) ขงเน่าเสียหรือของมีพิษต่อร่างกาย
- (๗) น้ำมันเชื้อเพลิง
- (๘) สัตว์มีชีวิต
- (๙) เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น รวมทั้งอุปกรณ์

สำหรับสิ่งของดังกล่าว

(๑๐) วัตถุ เอกสาร หรือสิ่งพิมพ์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยหรือเสื่อมเสียต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังคนใดนำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำซึ่งสิ่งของต้องห้าม ให้รายงานผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาสั่งการ

หมวด ๒

สิ่งของที่อนุญาต

ข้อ ๑๒๗ สิ่งของต่อไปนี้ถ้ามีจำนวนไม่มากเกินไปสมควรอนุญาตให้ผู้ต้องขังนำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ

---

*ความในข้อนี้แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๔๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๕

- ๒๕ -

- ก้าเซ็ดตัว เป็นต้น
- (๑) เครื่องที่เกี่ยวกับการรักษานามัย เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน หวี สะบู่
- (๒) อาหารที่ปรุงแล้วเสร็จ ซึ่งยอมให้ผู้ต้องขังรับประทานได้ตามที่กำหนดไว้ในเรื่องการเลี้ยงอาหาร
- การนำเข้ามาและเก็บรักษาไว้ในเรือนจำซึ่งสิ่งของที่อนุญาตตั้งระบุไว้ในวรรคก่อน ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับในเรื่องนั้น

หมวด ๓ สิ่งของอย่างอื่น

ข้อ ๑๒๕ บรรดา สิ่งของ ซึ่งมีโทษเป็นสิ่งของต้องห้ามและซึ่งมีโทษเป็นสิ่งของที่อนุญาต หากผู้ต้องขังมีติดตัวมาให้เจ้าพนักงานเรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังมอบหมายไว้กับญาติมิตรหรือบุคคลอื่น ที่อยู่นอกเรือนจำ หรือจำหน่ายเสีย หากไม่อาจกระทำดังกล่าวแล้วได้ หรือถ้าเป็นเงินให้เจ้าพนักงาน เรือนจำรับเก็บรักษาไว้ในฐานรับฝากตามระเบียบข้อบังคับและในที่ซึ่งทางการกำหนดไว้

ข้อ ๑๓๐ สิ่งของซึ่งมีขนาด น้ำหนัก หรือสภาพอันจะเก็บรักษาไว้ในเรือนจำไม่ได้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังจัดการจำหน่ายหรือมอบหมายไว้แก่ผู้อื่นนอกเรือนจำ หากผู้ต้องขัง ไม่จัดการหรือจัดไม่สำเร็จเกินเวลาที่กำหนดให้ถึง ๒ คราวแล้ว ให้รายงานผู้บัญชาการเรือนจำสั่งการ

สิ่งของต้องห้ามให้ถือว่ามิสภาพอันจะเก็บรักษาไว้ในเรือนจำไม่ได้

ข้อ ๑๓๑ สิ่งของซึ่งเข้าใจว่าจะได้มาจากการกระทำผิดกฎหมายหรือการถือ หรือมีไว้เป็นการผิดกฎหมายให้รีบรายงานผู้บัญชาการเรือนจำ

ส่วนที่ ๕

การปล่อยตัว

ข้อ ๑๓๒ เมื่อจะปล่อยตัวผู้ต้องขังให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

- (๑) เรียกพัสดุของหลวงคืน
- (๒) ผู้ต้องขังคนใดไม่มีเครื่องแต่งกายจะแต่งออกไปจากเรือนจำให้จ่าย เครื่องแต่งกายให้สำหรับหนึ่งตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้
- (๓) ทำหลักฐานในการปล่อยตัว
- (๔) คืนทรัพย์สินของผู้ต้องขังให้แก่ผู้ต้องขังไป
- (๕) ออกใบสุทธิให้

- ๒๖ -

ส่วนที่ ๑๐

ข้อความเบ็ดเตล็ด

*ข้อ ๑๓๓ สิ่งของค้ำประกันซึ่งระบุไว้ในส่วนที่ ๘ นั้น บังคับถึงบุคคลอื่นนอกจากผู้ต้องขังด้วย
ความในวรรคหนึ่งไม่บังคับถึงสิ่งของซึ่งมิใช่เพื่อใช้ในราชการ

ข้อ ๑๓๔ นักโทษเด็ดขาดซึ่งอยู่ในชั้นต่าง ๆ ก่อนวันใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๔๗๕ ให้ปรับเทียบชั้นตามที่กำหนดไว้ในกฎนี้ดังต่อไปนี้ คือ
ชั้นยามใน ปรับเทียบเข้าชั้นตีมาก
ชั้น ๑ และชั้น ๒ ปรับเทียบเข้าชั้นตี
นอกนั้น ปรับเทียบเข้าชั้นกลาง เว้นแต่ในกรณีเข้าอยู่ในข้อ ๔๕ จึงให้เข้าอยู่ในชั้นเลว
ข้อ ๑๓๕ เครื่องพันธนาการที่มีอยู่แล้วในเวลาที่ใช้กฎนี้ ให้คงใช้ไปพลางก่อน เมื่อได้สร้าง
ขึ้นใหม่แล้วจึงให้เปลี่ยนไปตามที่กำหนดไว้ในกฎนี้

กฎให้ไว้ ณ วันที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๐

ธีรภานุวาทสวดี

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

*ความในข้อนี้แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๔๗) ออกตามความ
ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๕ ข้อ ๔

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์
ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัล
ฉบับที่ ๔
พ.ศ. ๒๕๒๑

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๖๑ และ ๖๓ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อ ๓ และข้อ ๕ แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๔) ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๕ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ออกข้อบังคับไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิกข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ เรื่อง การจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัล ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔) ลงวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๐๔ ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๔ ลงวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๑๔ และข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๒๑ ลงวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๒๑ และให้ใช้ข้อบังคับดังต่อไปนี้

หลักเกณฑ์การจ่ายรางวัล

ข้อ ๒ การจ่ายรางวัลให้ผู้ต้องขังตามข้อ ๖๑ (๑) แห่งกฎกระทรวงดังกล่าวให้พิจารณาจากการทำงาน ประกอบด้วยลำดับชั้นและประเภทของผู้ต้องขังรวมกัน โดยกำหนดเป็นสัดส่วนไม่เกินคนละ ๑๒ ส่วน ให้ได้รับตามเกณฑ์ดังนี้

ก. การทำงาน พิจารณาจากความร่วมมือในการทำงาน ความรับผิดชอบในการใช้วัสดุ ความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็วในการทำงาน ความอดทนและการดูแลรักษาเครื่องมือ เครื่องใช้ และคุณค่าของงานนั้นให้กำหนดไว้ดังนี้

(๑) ผู้ที่ทำงานอยู่ในขั้นดีมาก	ไม่เกิน ๖ ส่วน
(๒) ผู้ที่ทำงานอยู่ในขั้นดี	ไม่เกิน ๔ ส่วน
(๓) ผู้ที่ทำงานอยู่ในขั้นพอใช้	ไม่เกิน ๒ ส่วน
ข. ลำดับชั้นและประเภทของผู้ต้องขัง ให้ไม่เกินที่กำหนดไว้ดังนี้	
(๑) ชั้นเยี่ยม	๖ ส่วน
(๒) ชั้นดีมาก	๕ ส่วน
(๓) ชั้นดี	๔ ส่วน
(๔) ชั้นกลาง คนต้องขัง และคนฝาก	๓ ส่วน

- (๕) ชั้นเลว ๒ ส่วน
 (๖) ชั้นเลวมก ๑ ส่วน

ข้อ ๓ การจ่ายรางวัลให้แก่เจ้าพนักงานตามข้อ ๖๑ (๒) แห่งกฎกระทรวง ดังกล่าวให้พิจารณาจากความสำคัญของหน้าที่และความมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน ให้เป็นส่วนไม่เกินคนละ ๑๒ ส่วน โดยแบ่งให้ได้รับตามเกณฑ์ ดังนี้

ก. ความสำคัญของหน้าที่ พิจารณาจากการกระทำหน้าที่ควบคุม หรือฝึกอบรมผู้ต้องขังนั้น ให้เป็นส่วนตามที่กำหนดไว้ดังนี้

- (๑) ผู้กระทำหน้าที่ทั้งควบคุมและฝึกอบรม โดยตรงคนละ ไม่เกิน ๖ ส่วน
 (๒) ผู้กระทำหน้าที่ทั้งควบคุมและฝึกอบรมเพียงเป็นอุปกรณ์ คนละ ไม่เกิน ๔ ส่วน
 (๓) ผู้กระทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมแต่อย่างหนึ่งอย่างใดอย่างเดียว คนละ ไม่เกิน

๔ ส่วน

(๔) ผู้กระทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมเพียงเป็นอุปกรณ์แต่อย่างหนึ่งอย่างใดอย่างเดียว คนละ ไม่เกิน ๒ ส่วน

การพิจารณาในข้อ ก. นี้ ให้ถือผลและความเรียบร้อยแห่งการปฏิบัติหน้าที่เป็นหลัก
 ข. ความมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ให้เป็นส่วนตามที่กำหนดไว้ดังนี้

- (๑) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน คนละ ๖ ส่วน
 (๒) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ ๔ ขึ้นไป หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน

คนละ ๔ ส่วน

(๓) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งระดับ ๓ ลงมา หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน คนละ

๓ ส่วน

ข้อ ๔ การจ่ายรางวัลให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำตามข้อ ๖๓ แห่งกฎกระทรวง ดังกล่าว ให้พิจารณาจากการคิดประดิษฐ์และความสำคัญของประโยชน์อันเรือนจำจะพึงได้รับตามเกณฑ์ ดังนี้

(๑) สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่คิดประดิษฐ์นั้น เป็นเพียงการคิดแปลงจากสิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีทำหรือใช้กันอยู่ก่อนแล้วทั้งภายในเรือนจำ หรือทั่วๆ ไป ให้พิจารณาจ่ายให้ไม่เกินรายละเอียด ๑๐,๐๐๐ บาท

(๒) สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่คิดประดิษฐ์นั้น เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์พิจารณาจ่ายตามที่เห็นสมควร

วิธีการจ่ายรางวัล

ข้อ ๕ ผู้ต้องขังหรือเจ้าพนักงานเรือนจำผู้ใดได้รับส่วนรวมทั้งหมด มีเศษไม่ถึงครึ่งส่วนให้ปัดทิ้ง ถ้ามีเศษตั้งแต่ครึ่งส่วนให้ปัดเป็น ๑ ส่วน

ข้อ ๖ การจ่ายรางวัลตามข้อ ๒ และข้อ ๓ แห่งข้อบังคับนี้ โดยปกติให้พิจารณาจ่ายต่อเมื่องานนั้นได้รับชำระราคาหรือค่าจ้างเรียบร้อยแล้ว เว้นแต่งานใดมีกรณีเป็นพิเศษจะรอให้รับชำระราคาหรือค่าจ้างเสร็จเรียบร้อยก่อนไม่ได้ แต่เป็นงานที่เพียงพอมาได้ว่าจะได้รับชำระราคาและค่าจ้างอย่างแน่นอน ก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาจ่ายตามที่เห็นสมควร

การพิจารณาจ่ายรางวัลตามวรรคก่อน จะต้องไม่กระทบกระเทือนเงินทุนหมุนเวียนของเรือนจำหรือทัณฑสถานที่จะดำเนินการต่อไป

ข้อ ๗ การพิจารณาจ่ายรางวัลตามข้อ ๔ แห่งข้อบังคับนี้ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำแต่งตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งไม่น้อยกว่า ๓ คน กรรมการคณะนี้ให้แต่งตั้งจากเจ้าพนักงานผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ ๔ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันขึ้นไป ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมรักษาการณ์และการอบรมและฝึกวิชาชีพ เว้นแต่กรณีที่ไม่สามารถตั้งเจ้าพนักงานดังกล่าวได้ ก็ให้แต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งที่ต่ำกว่าได้เท่าที่จำเป็น แต่ห้ามมิให้แต่งตั้งเจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งเป็นผู้คิดประดิษฐ์ที่จะได้รับรางวัลเป็นกรรมการ

ให้กรรมการคณะนี้ทำการตรวจสอบพิจารณาว่า สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ชิ้นนั้นเป็นการคิดประดิษฐ์และเป็นประโยชน์สำคัญอันควรได้รับรางวัลหรือไม่ อย่างไร พร้อมด้วยเหตุผลหลักฐาน และข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการนั้น และถ้าเห็นสมควรได้รับรางวัลจะควรได้รับเป็นจำนวนเท่าใด เมื่อตรวจสอบพิจารณาเสร็จแล้ว ให้รายงานเสนอผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี พิจารณาเสนอความเห็นต่ออธิบดีกรมราชทัณฑ์ต่อไป

ข้อ ๘ การจ่ายรางวัลตามข้อ ๒ และข้อ ๓ เป็นอำนาจของผู้บัญชาการเรือนจำเป็นผู้พิจารณาอนุญาต และตามข้อ ๔ แห่งข้อบังคับนี้ เป็นอำนาจของอธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นผู้พิจารณาอนุญาต

ข้อ ๙ ผู้มีอำนาจสั่งจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลได้ มีดังต่อไปนี้

(๑) ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษ มีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอ มีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท

(๒) ผู้บัญชาการเรือนจำกลาง ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการ หรือผู้ปกครองทัณฑสถาน หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันมีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท

(๓) การส่งจ่ายเงินเกินอำนาจของผู้มีอำนาจสั่งจ่ายตาม (๑) และ (๒) ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์

เงินที่กำหนดให้เป็นรางวัลแล้วนั้น เมื่อคำนวณจ่ายให้แล้วมีเศษเหลืออยู่ไม่สามารถเฉลี่ยจ่ายให้ผู้รับได้ ให้นำเข้าเป็นเงินทุนผลประโยชน์คนเดิม ถ้าผู้มีสิทธิไม่มารับส่วนที่จ่ายให้ ให้ดำเนินการตามมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๕

ข้อ ๓๐ รางวัลที่จะต้องพิจารณาจ่ายตามข้อบังคับนี้ แต่ได้พิจารณาจ่ายไปแล้วให้เป็นอันแล้วไป

ข้อ ๓๑ ให้ใช้ข้อบังคับนี้ตั้งแต่วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๒๑ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๑

(ลงชื่อ) ทวี ชูทรัพย์
(นายทวี ชูทรัพย์)
อธิบดีกรมราชทัณฑ์

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	ว่าที่พันตรีสวัสดิ์ จิรัฐติกาล
วัน เดือน ปีเกิด	30 สิงหาคม 2516
สถานที่เกิด	เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2542 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2553 รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2555 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2545
สถานที่ทำงาน	สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
ตำแหน่ง	หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมพัฒนาจิตใจ

